

Mukəddəs Kitab

Injil 3-қисим

«Луқа»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Injil 3-kisim

«Luka»

«Luka bayan qilogan hux hawar»

Kirix sez

Bu kitabning muallipi Yəhudiy millitidin bolmioqan tewip Lukadur. Biz baxqa yərdə, yəni Əysaning yər yuzidiki hayati hatiriləngən Injildiki «tət bayan»oqa bologan «kirix sez»imizdə Lukaning bayani üstidə azrak tohtaloqan. Xunga muxu yərdə «Luka» toquruluk anqa kəp tohtalmaymiz, pəkət okurmənlər üqün təwəndiki nuqtılarnı kəytilaymiz: —

(1) Luka intayin əstayidil tarihxunastur (həttə hudəsiz alimlarmu bu nuqtini etirap kilidu). Uning deyixiqə, u bologan wəkələri «tərtipi boyiqə» (1:3) hatiriləngən. Biz uning bu deginini u hatiriləngən barlıq wəkələri top-toqra tarihiy tərtipkə saloqanlıqini kərsitidu, dəp oylaymiz. Gərqə u hatiriləngən wəkələrə «öz kəzi bilən guwahqi» bolmisimu, u pütün tarihni pəkət «öz kəzi bilən kərgən»lərnin guwahlıqini əsas kilip yezip qikkən (1:2-3 wə munasiwətlik izahətlərni kəring) wə xu yolda Luka Əysaning tuquluxidin taki asmanoqa kətürüluxigiqə bologan kəp wəkələri təpsiliy bayan qilogan.

(2) U Məsih Əysaning toluq insan ikənləyini ayan kilidioqan iqlar wə wəkələri ələhədə kizikix bilən hatiriləydu. Məsələn, Məsihning Məryəmdin tuquluxi, Huda'Atioqa tayinixi, Məkəddəs Roh tərpidin yetəkləyini, iqlı həssiyətləri, əqrək-siləqləroqa, əzilgən aniy-həjətmənlərgə həmdə «gunəhkarlar» dəp kəmsitiləngənlərgə iqlıni əqrəritixi wə dua-tiliwət kilixliri ələhədə təkitlinidu. «Luka»ni Məsihning birdinbir «həqikiy insan» ikənləyini kərsitidioqan bayan degili bolidu.

(3) Luka tewip bolup Əysa səkaytqan kixilərnin kəsəllik əhwallirioqa kizikix, xulərni toptooqra bayan kilidu. U yənə Məsihning kiz-ayalləroqa nisbətən, ularning həmmisini öz kimmiti bar xəhslər dəp kəraydioqan məhrəban muamilisigə intayin kizikidu.

(4) «Luka»diki muhim temilər: — (a) Əysa Məsihning Əz xəhsining əjayibliki wə tilsimatlırı (ə) nıjat wə nıjattin bologan əzədlək wə huxallık (p) xu nıjatning barlıkqə kəltürüluxi üqün, xundakla uning həmmə əllərdə boluxi üqün Əysaning Əz həlkəyini qolida əltürülüp kurbənlık boluxqə Yərusəlemoqa baroqan səpəri (9:51-19:48); (b) Uning Yərusəlemdə əzəb-okubət tartixi, ələmi wə tirilixi.

Məzmun: —

1. Əysaning dunyaoqa kəlixı wə balilik qəqliri (1-, 2-bəblər)
2. Əysaning qəməldürüluxi wə sinilixi (3-bəbtin 4-bəb 13-ayətqiqa)
3. Əysaning Galiliyədiki hizmiti (4-bəb 14-ayəttin 9-bəb 50-ayətqiqa)
4. Əysaning «Yərusəlemoqa səpəri» (9-bəb 51-ayəttin 19-bəb 27-ayətqiqa)
5. Əysaning Yərusəlemdiki hizmiti (19-bəb 28-ayəttin 21-bəb 4-ayətqiqa)
6. Əysaning kəlgüsidiği iqlərni, əhirkı zamanlərni əldin eytixi (21-bəb 5-38-ayətlər)
7. Əysaning sorəkkə tartilixi, əzəb-okubət qəkixi, əltürüluxi wə tirilixi (22-24-bəblər)

Luğa

«Luğa bayan kılojan hux hawər» Mukəddimə

1 ¹Gərqə nurojun adəmlər arimizda mutlək ixənqlik dəp qaralojan ixlarni toplaş yezixkə kirixkən bolsimu, ²(huddi səz-kalamoşa baxtin-ahir əz kəzi bilən guwahqı boləjanlar, xundakla uni saklap yətküzgüqilərnin bizgə amanət kılojan bayanlıridək), ³mənmu barlik ixlarni baxtin təpsiliy təkxürüp eniklioqandin keyin, i hərmətlik Teofilus janabliri, siligə bu ixlarni tərtipi boyiqə yezixni layik taptim. ⁴Buningdin məksət, sili qəbul kılojan təlimlərnin mutlək həqiqət ikənlikigə jəzm kılixliri üqündur.

Yəhya pəyoqəmbərnin tuquluxidin bəxarət

⁵Yəhudiye əlkisigə padixah boləjan Hərod səltənət kılojan künliridə, «Abiya» kahinlik nəwətidin bir kahin bar bolup, ismi Zəkəriya idi. Uning ayalimu Hərunning əwladidin bolup, ismi Elizabit idi. ⁶Ular ikkisi Hudaning alidida həkkanıy kixilər bolup, Pərwərdigarning pütün əmr-bəlgilimiliri boyiqə əyibisiz mangattı. ⁷Əmma Elizabit tuqmas boləqaqqa, ular pərzənt kərmigənidi. Uning üstigə ular ikkisi helila yaxinip qəlojanidi.

⁸U əz türkümidiki kahinlar arisida ibadəthanida nəwətilik wəzipisini Huda alidida ada kıliwatqanda, ⁹xu qəşdiki kahinlik aditi boyiqə, ular Pərwərdigarning «mukəddəs jay»ioşa kirip huxbuy selixkə muyəssər boluxkə qək taxlioqanda xundak boldiki, qək uningəşa qikti

1:1 «nurojun adəmlər arimizda mutlək ixənqlik dəp qaralojan ixlarni toplaş yezixkə kirixkən bolsimu,...» — «arimizda» — demək Əysa Məsihkə əgəxkənlər arisida. «Arimizda mutlək ixənqlik dəp qaralojan ixlər» değanlikning baxkə birhil tərjimisi: «Arimizda (toluk) əməlgə axurulojan ixlər». İkkila tərjimisi ohxaxla Əysa Məsihgə munasiwətlik ixlarni kərsitidu, əlwəttə.

1:2 «səz-kalam» — muxu yərdə Əysa Məsihning əzini, xundakla uning tapxurojan barlik təlimini kərsitidu. «saklap yətküzgüqilər» — yəki «əyojidar» değanın muxu yərdə əlahidə mənisı bar. Ular Əysa Məsihning kılojan səzliri wə paaliyətilirigə boləjan əz guwahqılıqini əyoşaki tarihlarəşa aylandırdı, xundakla uni baxkılarəşa yadlitip tapxurdi. Muxu «saklap yətküzgüqilər» barlik etiqadqılarning jamaitining hizmitidə bolup «kalam-soz»ning tarihlirini saklaş üqün məs'ul boləjan «amanətilər» idi. Xuning bilən bəziliri bu əyoşaki tarihlarni yezixkə kirixkənidi. Luğa bolsa bu tarihlarni (1) təkxürüp eniklioqan (2) andin ularni mutlək ixənqlik dəp ispatlioqan əhwalda bularni tərtip boyiqə hatirilənidi.

1:3 «mənmu barlik ixlarni baxtin təpsiliy təkxürüp eniklioqandin keyin...» — «baxtin» değan bu səz grek tilida muxu yərdə ikki bislik səz bolup, uning əsaslik mənisı: Luğa «bayan»ida hatirilən barlik wəqələni u pəkət əz kəzi bilən kərgən guwahqılarning əyoşidin anglap hatirilən; «baxtin» yənə qoxumqə: «yukiridin», «ərxitin» değanı bildiridu; demək, Luğa bu hatirini yezixkə ərxitin boləjan türtkə bar idi. Baxkışə eytkanda, u uni Mukəddəs Rəhning yolyorukı wə ilhami astida yazəjan. «Teofilus» —Munu kixining salahiyyəti toqruluk İnjildiki «kirix səz»imizni kərtün. Mənisı «Hudani səyğüq».

1:5 ««Abiya» kahinlik nəwətidin bir kahin bar bolup, ismi Zəkəriya idi — «Abiya» kahinlik nəwəti» «1Tar.» 24:10də, kahinlarning jəmətənin ibadəthanidiki «dijornilik» tizimlikini kərsitidu. Kahinlarning (həmmisi Hərunning əwladliri) yillik hizmiti 24 nəwətkə bəlinətti. «kahinlik jəməti»dikilərnin hər birigə ibadəthanida ixləxkə on bəx kün nəwət kələtti. «Abiya» nəwəti» bu yigirma tət nəwəttin biri idi. Miladiyə birinçi əşirdə, kahinlarning sanlırioşa əsasən, hər bir kahin əmriddə «mukəddəs jay»da huxbuy selixtin ibarət imtiyazlik hizmətkə birlə kətim muyəssər boluxi mumkin idi. «Uning ayalimu Hərunning əwladidin bolup...» — Musa pəyoqəmbərnin akisi «Hərun» birinçi «bax kahin» idi; keyin uning barlik ərkək əwladliri kahinlik hizmitidə boluxkə muyəssər idi.

1:5 1Tar. 24:10.

1:6 «Ular ikkisi Hudaning alidida həkkanıy kixilər bolup, Pərwərdigarning pütün əmr-bəlgilimiliri boyiqə əyibisiz mangattı» — ularning «həkkaniy» wə «əyibisiz» deyilənlikni ularni «gunahsız» değanlik əməs. Təwrat qanuni boyiqə kixilər əz gunahlırini tonup yetip, xundakla Təwrat boyiqə kərək boləjan gunahni tiləydiyəjan qurbanlıqlarni sunəjan bolsa, Huda alidida əyibisiz dəp hesablinətti.

1:7 «... Elizabit tuqmas boləqaqqa, ular pərzənt kərmigənidi. Uning üstigə ular ikkisi helila yaxinip qəlojanidi» — muxu yərdin okurmənlərgə enikki, Hudadin kərkədiyəjan adəm ayali tuqmas bolsimu, nemila bolmisun xu səwəbtin ayali bilən hərşiz əjraməydu.

1:8 1Tar. 24

..¹⁰ Əmdi u huxbuy seliwatqan waqtida, jamaət taxkırıda turup dua kılıxiwatatti..¹¹ Tuyuqsız Pərwərdigarning bir pərixtsi uningoja huxbuygahning ong təripidə kəründi. ¹² Uni kərgən Zəkəriya həduqup qorqunqqa qəmüp kətti. ¹³ Biraq pərixta uningoja:

— Əy Zəkəriya, qorqmiojin! Qünki tiliking ijabət kılındi, ayaling Elizabit sanga bir oqul tuqup beridu, sən uning ismini Yəhya qoyojin..¹⁴ U sanga xad-huramliq elip kelidu, uning dunyoja kelixi bilən nuroqun kixilər xadlinidu. ¹⁵ Qünki u Pərwərdigarning nəziridə uluq bolidu. U heqkandaq harək-xarab iqməsliki kerək; hətta anisining qorsikidiki waqtdin tartipmu Mukəddəs Rohqa taldurulojan bolidu..¹⁶ U Israillardin nuroqunlirini Pərwərdigar Hudasing yenioja kayturidu..¹⁷ U Rəbning aldida İliyas pəyojəmbərgə has boləjan roh və küq-kudrəttə bolup, atilarning kəlbirini balilarəja mayil kılıp, itaətsizləni həkkanıylarning aqılanilikigə kirküzüp, Rəb üqün təyyarlanəjan bir həlkni hazır kılıx üqün uning aldida mangidu, — dedi..

¹⁸ Zəkəriya bolsa pərixtidin: Mənmü kərip qalojan, ayalimmu heli yaxinip qalojan tursa, bu ixni kandaq jəzm kılalaymən? — dəp soridi..

¹⁹ Pərixta jawabən:

— Mən Hudaning huzurida turojuqi Jəbrailmən. Sanga səz kılıxqa, bu hux həwərnı sanga yətküzüxkə mən əwətildim. ²⁰ Waqit-saiti kəlgəndə qoqum əməlgə axurulidojan bu səzlimgə ixənmiganliking tūpəylidin, bu ixlar əməlgə axurulojan künigiqə mana sən tiling tutulup, zuwanəja kələlməysən, — dedi. ²¹ Əmdi jamaət Zəkəriyani kütup turatti; ular u mukəddəs jayda nemə üqün bunqiwala həyal boldi, dəp həyran qələjili turdi. ²² U qikkanda ularəja gəp kılalmidi; uning ularəja qol ixarətlirini kılıxidin, xundakla zuwan sürəlmiganlikidin ular uning mukəddəs jayda birər əlamət kərünüxnı kərgənlikini qūxinip yətti.

²³ Xundak boldiki, uning ibadəthanidiki hizmət mudditi toxuxi bilənla, u əyigə kaytti.

²⁴ Dərwəqə, birməqqə kündin keyin uning ayali Elizabit həmilidar boldi; u bəx ayəqiqə tala-tüzgə qikkamay. ²⁵ «Əmdi Pərwərdigar mening həliməja nəzirini qūxürüp, meni halayik arisida nomusqa kəlixtin halas kılıp, manga bu künlərdə xunqilik xapaət kərsətti» — dedi..

Əysaning dunyoja kelixidin bəxarət

²⁶⁻²⁷ Elizabit həmilidar bolup altə ay boləjanda, pərixta Jəbrail Huda təripidin Galiliyə əlkisidiki Nasarət degən bir xəhərgə, pak bir kizning kəxioja əwətildi. Kiz bolsa Dawut padixahning jəmətidin boləjan Yūsüp isimlik bir kixigə deyixip qoyulojanidi; kizning ismi bolsa Məryəm idi..

²⁸ Jəbrail uning aldioja kırıp uningoja:

1:9 Mis. 30:7; Law. 16:17.

1:10 «Əmdi u huxbuy seliwatqanda, jamaət taxkırıda turup dua kılıxiwatatti» — ««mukəddəs jay»əja kırıp huxbuy selix» wəzipisi hər künü ətigəndə saət tokkuzda və qūxtin keyin saət üqtə, ikki kətimla ada kılınatti («Mis.» 30:7-8).

1:13 «ayaling Elizabit sanga bir oqul tuqup beridu, sən uning ismini Yəhya qoyojin» — «Yəhya» ibraniy və grek tıllirida «Yuhanna» («Pərwərdigarning xəpkiti» degən mənida) bilən ipadilininu («Yəhya» əslı ərəbqə səz idi). «Yəhya» degən isim okurmənlərgə muxu xəkilda tonux boləjanlikı üqün uni muxu tərijimide ixləttuk.

1:13 Luqa 1:60.

1:14 Luqa 1:58.

1:15 Qəl. 6:1-8; Hək. 13:4.

1:16 Mal. 3:24; Mat. 11:14.

1:17 «itaətsizləni həkkanıylarning aqılanilikigə kirküzüp...» — «itaətsizlər» Hudəja itaət kılmaydiojanlar.«aqılanilikigə» grek tilida «həkkaniylarning oylirioja».

«U Rəbning aldida İliyas pəyojəmbərgə has boləjan roh və küq-kudrəttə bolup...» Rəb üqün təyyarlanəjan bir həlkni hazır kılıx üqün uning aldida mangidu...» — muxu yərdə «Rəbning aldida» grek tilida «uning aldida». Bu səz Təwrattiki «Yəx.» 40:1-11, «Mal.» 3:1 və 4:5-6gə əsaslanəjan; bu uluq bəxarətlər boyiqə Rəb Əzi yər yüzigə kəlməqki bolidu; biraq uningdin əwwal əwətilgən «aldin yürgüqisi» uning üqün bir həlkni (towioja kəltürüp) təyyarlıxi bilən yol təyyarlaydu. Bəxarət kılınəjan bu əlqi Yəhya əzi idi, əlwəttə.

1:17 Mal. 3:23-24; Mat. 3:2; Mar. 9:12.

1:18 Yar. 17:17.

1:25 Yar. 30:23; Yəx. 4:1.

1:26-27 Mat. 1:18.

— Salam sanga, ay xəpkətə muyəssər boləjan kiz! Pərwərdigar sanga yardur! — dedi.

²⁹ U pərixtni kərgəndə, uning səzidin bək həduqup kətti, kənglidə bundək salam səzi zadi nemini kərsitidiqəndu, dəp oylap kəldi. ³⁰ Pərixtnə uningəja:

— Əy Məryəm, kərkmiqin. Sən Huda aldida xəpkət tapkənsən. ³¹ Mana, sən həmilidar bolup bir oşul tuqisən, sən uning ismini Əysa dəp kəyisən. ³² U uluş bolidu, Həmmidin Aliy Boluquninq oşli dəp atilidu; wə Pərwərdigar Huda uningəja atisi Dawutning təhtini ata kəlidu. ³³ U Yakupning jəməti üstigə mēnggü səltənət kəlidu, uning padixahlıki tūgiməstur, — dedi.

³⁴ Məryəm əmdi pərixtidin: — Mən tehi ər kixigə təgmigən tursam, bu ix kəndəkmu mumkin bolsun? — dəp soridi.

³⁵ Pərixtnə uningəja jawabən: — Məkəddəs Rəh sening wujudungəja qūxidu wə Həmmidin Aliy Boluquninq kük-qudriti sanga sayə bolup yəkinlixidu. Xunga, səndin tuşulidiqəjan məkəddəs pərzənt Hudaning Oşli dəp atilidu. ³⁶ Wə mana, tuşqining Elizabitmu yaxinip kələjan bolsimu, oşuləja həmilidar boldi; tuşmas deyilgūquninq kərsək kətürginigə həzir altə ay bolup kəldi. ³⁷ Qūnki Huda bilən həqkəndək ix mumkin bolmay kəlməydu, — dedi.

³⁸ Məryəm: — Mana Pərwərdigarning dedikimən; mēngə səzüng boyiqə bolsun, — dedi. Xuning bilən pərixtnə uning yēnidin kətti.

Məryəmning Elizabitni yəkləxi

³⁹ Məryəm xu künlərdə ərnidin kəpup aldırıp Yəhədiyyə təşliq rayonidiki bir xəhərgə bardı.

⁴⁰ U Zəkəriyaning əyigə kirip, Elizabitkə salam bərdi. ⁴¹ Wə xundək boldiki, Elizabit Məryəmning salimini angliqəndila, kərsikidiki bowək oynaklap kətti. Elizabit bolsa Məkəddəs Rəhkə təldurup, yūqiri awaz bilən təntənə kəlip mundək dedi:

— Kiz-ayallar iqidə bəhtliktursən, kərsikindiki mēwimu bəhtliktur! ⁴³ Mēngə xundək xərəp nədin kəldikin, Rəbbimning anisi boləuqi mēni yəkləp kəldi! ⁴⁴ Qūnki mēna, saliming kəlikiməja kərgəndila, kərsikimdeki bowək səyūnup oynaklap kətti. ⁴⁵ İxəngən kiz nəkədər bəhtliktur; qūnki uningəja Pərwərdigar tərpidin eytiləjan səz jəzmən əməlgə axurulidu!.

1:28 «Əy xəpkətə muyəssər boləjan kiz!» — bəzi kəna kəqūrmilərdə: «Əy, kiz-ayallar iqidə bəhtliktursən!» dēgən səzlərmu kəxulidu. 42-ayətnimu kərūng.

1:31 «sən uning ismini Əysa dəp kəyisən» — «Əysa» grek tilidə «Yesus», ibrāniy tilidə «Yəxua», mənisi «Kutkuzəuqi Yəh» yəki «Yəh nijattur». Oqurmənlərninq esidə boluxi kərkəki, «Yəh» bolsa «Yəhwəh» (Pərwərdigar)ning kışkərtilmisidur. «Mat.» 1:21nimu wə uning izahitini kərūng.

1:31 Yəx. 7:14.

1:32 «Pərwərdigar Huda uningəja atisi Dawutning təhtini ata kəlidu» — Təwrəttiki kəp bəxərlərdə Kutkuzəuqi-Məsih (1) Dawutning biwasitə əwladi bolidu; (2) uning təhtigə waris bolup əwwal İsrailəja, andin pütkül dunyəja padixah bolidu, dəp enik kərsitilidu (məsilən «Zəbur» 18-küy (bolupmu 43-ayət), 89:26-37, 132:11; «Yəx.» 9:6-7, 16:5, «Yər.» 23:5, «Am.» 9:11-12, «Dan.» 2:44, 7:13-14, 27, «Mik.» 5:2-4 kətarlıqlar).

1:32 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Yəx. 9:6; 54:5.

1:33 «Yakupning jəməti» — pütkül İsrail həkini kərsitidu.

1:33 1Tar. 22:10; Zəb. 45:6; 89:36; Yər. 23:5; Dan. 7:14,27; Mik. 4:7; İbr. 1:8.

1:35 «səndin tuşulidiqəjan məkəddəs pərzənt Hudaning Oşli dəp atilidu» — yəki «səndin tuşulidiqəjan pərzənt məkəddəs, Hudaning Oşli dəp atilidu».

1:37 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Mat. 19:26; Luka 18:27.

1:41 «Kiz-ayallar iqidə bəhtliktursən, kərsikindiki mēwimu bəhtliktur!» — Elizabit Məryəmgə ibrāniy tilidə səzligən, əlwəttə. Bu ayəttiki «bəhtlik» (grek tilidə «makarios») dēgən səz ibrāniy tilidə «mubərək» dēgən səz bilən ipadiləngən boluxi kərkə. İbrāniy tilidə «mubərək»ning mənisi: — (1) bəhtlik, (2) Huda tərpidin bərikətləngən; (3) hək tərpidin bəht tiləngən wə uluqləngən.

1:45 «İxəngən kiz nəkədər bəhtliktur; qūnki uningəja Pərwərdigar tərpidin eytiləjan səz jəzmən əməlgə axurulidu!» — bəxkə birhəl tərjimisi: «əmdi «Pərwərdigardin əwətiləngən səz jəzmən əməlgə axurulidu» dəp ixəngūqi nəkədər bəhtliktur!».

1:45 Luka 11:28.

Məryəm bexarət kılıp Hudağa mədhiyə okuydu

⁴⁶ Məryəmmu hux bolup mundak dedi: —
 «Jenim Rəbni uluqlaydu,⁴⁷ rəhim Kətkuzəuqim Hudadin xadlandi,
⁴⁸ Qünki U dedikining miskin həliyə nəzər saldi;
 Qünki mana, xundin baxlap barlik dəwrlər meni bəhtlik dəp ataydu;
⁴⁹ Qünki Qadir Boləuqi mən üqün uluqları əməlgə axurdi;
 Məkkəddəstür Uning nami.
⁵⁰ Uning rəhim-xəpkiti dəwrdin-dəwrgiqə Əzidin kərkidiənlərinin üstididur,
⁵¹ U biliki bilən küq-kudritini namayan kildi,
 U təkəbburların kənglidiki niyə-təhiyəlliri iqidila tarmar kildi..
⁵² U küqlük həkəmdarların təhtidin quxurdi,
 Pəklərlərin egiz kəttürdi.
⁵³ U aqların nazi-nemətlər bilən toyundurdi,
 Ləkin bayların kuruq kəl qayturdi..
⁵⁴⁻⁵⁵ U ata-bowilirimizəyə eytkinidək,
 Yəni İbrəhim həm uning nəsligə mənəggü wədə kəlinidək,
 U Əz rəhim-xəpkitini esidə tutup,
 Kuli İsrailəyə yərdəməgə kəldi»..

⁵⁶ Məryəm Elizabitning yenidə üq ayqə turup, əz əyigə qaytti.

Yəhya pəyəməbərnin dunyaya kəlixi

⁵⁷ Elizabitning tuəqutining ay-küni toxup, bir oəul tuəqdi. ⁵⁸ Əmdi uning kolum-koxniliri wə uruk-tuəqanlıri Pərwərdigərnin uningəyə kərsətkən məhir-xəpkitini xunqə uləyətqanlıkını anglap, uning bilən təng xadlandi..⁵⁹ Wə xundak boldiki, bowak tuəqulup səkkiz kün boləyədə, halayik balining hətnisini kəlinidə kəldi. Ular uningəyə Zəkəriyə dəp atisining ismini qəyməkqi boluxti..⁶⁰ Ləkin anisi jawabən:
 — Yak! İsmi Yəhya atalsun — dedi..
⁶¹ Ular uningəyə: — Birak uruk-jəmətingiz iqidə bundak isimdikilər yokku! — deyixti. ⁶² Xuning bilən ular balining atisidin pərzəntingizgə nemə isim qəyuxni halaysiz, dəp ixarət bilən soraxti.
⁶³ U bir pərqə məm tahtayni əkilixni tələp kəlip: «Uning ismi Yəhyadur» dəp yazdi. Həmməylən intayin həyran kəlixti..⁶⁴ Xuan uning əozzi eqildi, uning tili yexilip, zuwanəyə kəldi wə xuning

1:47 «rəhim ... Hudadin xadlandi» — əslidə grek tilidə «rəhim ... Hudada xadlandi» — (1) Huda tüpəylidin xadlanənlərinin; (2) Huda bilən yekin ələkidə bolup xadlanənlərinin kərsitidu.

—Okurmən 46- wə 47-ayəttin insanning «jan» wə «roh» arisidə bolənlərin münasiwətni kərləydu — Hudaning ixliri insanning rohidə baxlinidu wə keyin «jeni»də (dəmək, insanning oyliri wə həssiyatlıridə) toluklinidu. «Rimlikləyə»diki kərix səzimizdə «roh» wə «jan» toəqruluk kəring.

1:50 Mis. 20:6.

1:51 «U təkəbburların kənglidiki niyə-təhiyəlliri iqidila tarmar kildi» — bəxkə birhəl təəjimis: «U kənglidiki oy-təhiyəlliridə təkəbburlixip kətkənlərin tarmar kildi».

1:51 Zəb. 33:10; Yəx. 51:9; 52:10; 1Pet. 5:5.

1:52 1Sam. 2:8; Zəb. 113:6.

1:53 Zəb. 34:9-10

1:54-55 «U Əz rəhim-xəpkitini esidə tutup, ...» — «(Hudaning) Əz rəhim-xəpkiti» muxu yərdə bəlkim Təwəratkiki «Pərwərdigərnin əzgərməs muhəbbiti» dəgən ibarəninin mənis bilən ohxəxtur. Bu ibarə Huda İsrailning ata-bowiliriəyə kəlinən barlik xapətlilik wədilərinə əz iqiğə əlidu (yukiriki səzni kəring). «... Kuli İsrailəyə yərdəməgə kəldi» — «İsrail» muxu yərdə İsrail həlkini kərsitidu.

1:54-55 Yəx. 30:18; 41:9; 54:5; Yəz. 31:2,20; Yar. 17:19; 22:18; Zəb. 132:11.

1:58 Luqa 1:14.

1:59 Yar. 17:12; Law. 12:3.

1:60 Luqa 1:13

1:63 «Uning ismi Yəhyadur» — grek tilidə wə ibrəniy tilidə «Uning ismi Yəhənnadur».

bilən Hudaşa təxəkkür-mədhıya eytti. ⁶⁵ Ularning epqürisidikilərnıng həmmisini kərkuŋq bas-tı; Yəhudiya taqlıq rayonlırida bu ixlarning həmmisi əl aqlzıda pur kətti. ⁶⁶ Bu ixlardin həwər tapkuqlırlarning həmmisi ularni kəngligə püküp: «Bu bala zadı kandaq adəm bolar?» deyixti. Qünki Pərwərdigarıng kəli dər wəwə unıngə yar idi.

Zəkəriyanıng nıjat-kutkuzulux həkəkıdiki bexariti

⁶⁷ Xu qaqla baling atisi Zəkəriya Muxəddəs Rohka toldurulup, wəhiy-bexarətni yətküzüp, mundaq dedi: —

⁶⁸ «İsrailning Hudasi Pərwərdigarəya təxəkkür-mədhıya okulsun!

Qünki U Əz həlkini yoklap, ularđin həwər elip, bədal tələp ularni hər kildi..

⁶⁹⁻⁷¹ U kədimdin beri muxəddəs pəyoəmbərliriniŋ aqlzi arklilik wəda kıləlinidək,

Kuli boləjan Dawutning jəməti iqidin biz üqün bir nıjat münggüzini əstürüp turoquzdi;

Bu zat bizni düxmənlirimizdin wə bizni əq kəridioanlarınŋ kəlidin kutkuzəquqi nıjattur..

⁷²⁻⁷⁵ U xu yol bilən ata-bowilirimizəya iltipət əyləp,

Muxəddəs əhdisini əməlgə axurux üqün,

Yəni atimiz İbrahimoğa boləjan kəsimini esidə tutup,

Bizni düxmənliriniŋ kəlidin azad kılıp,

Barlık künlirimizdə həqkimdin kərkmay, Əz aldida iħlasmənlik wə həkəkaniylik bilən,

Hizmət-ibaditidə bolidiojan kildi..

⁷⁶ Əmdi sən, i balam,

Həmmidin Aliy Boləquqiniŋ pəyoəmbəri dəp atilisən;

Qünki sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün Uning aldida mangisən..

⁷⁷ Wəzıpəng unıng həlkigə gunəhliriniŋ kəqürüm kılınixi arklilik bolidiojan nıjatning həwirini bildürüxtür;

⁷⁸⁻⁷⁹ Qünki Hudaşimizning iqi-baqlridin uroqup qıkkan xəpkətlər wəjidin,

Karəngəqluk wə əlüm kələnggisi iqidə ɔlturojanlarni yorutux üqün,

Putlirimizni amənlik yoliəya baxlaş üqün,

Ərxтин tang xəpiki üstimizgə quxüp yoklıdi..

1:68 «Huda Əz həlkini yoklap, ularđin həwər elip,...» — «yoklap, ularđin həwər elix» değən ibarə grek tilida «yoklaş» değən birlə səz bilən ipadiliniđi. Təwrat wə İnjilda «Hudaşning yoklıxi» unıng insanlarəya yəkin kelip ularđin həwər elixini əz iqligə alıdu. «U Huda bədal tələp ularni, yəni Əz həlkini hər kildi» — bu səzlər eytiləjan wəqit Yəhudi yəhlki Rim imperiyəsiniŋ mustəmlikisi yaki ularəya bekiniđi idi. «hər bolux» muxu yərdə rohiy arkinlikni kərsitidu. Roxənkı, Hudaşning nəziridə muħım boləjini əl-yurtning «mustəkillik»i əməs, bəlkı hər birimizning gunəħimizdin azad boluxidin ibarəttur.

1:69-71 «Kədimdin beri..» — grek tilida «əzəldin beri..». «Kuli boləjan Dawutning jəməti iqidin biz üqün bir nıjat münggüzini əstürüp turoquzdi..» — «münggüz» bolsa məlum əlning yaki adəmnıng xan-xəripini, küq-kudritini bildiridu. Muxu yərdə bu «münggüz» İsrailni (gunəhliridin) kutkuzup ularni xan-xəraplik bir həlk kılıdu; səznıng Dawutning əwladi boləjan Kutkuzəquqi Məsiħni kərsətkənlikidə guman yok. «Bu zat bizni düxmənlirimizdin wə bizni əq kəridioanlarınŋ kəlidin kutkuzəquqi nıjattur» — «bu zat» grek tilida «u» deyilip, muxu yərdə yukirida tiləya elinojan «münggüz», yəni Kutkuzəquqi-Məsiħni kərsitidu.

1:69-71 Zəb. 132:17; Zəb. 72:1-14; Yəx. 40:10; Yər. 23:6; 30:10; Dan. 9:27.

1:72-75 «U... muxəddəs əhdisini əməlgə axurux üqün, yəni atimiz İbrahimoğa boləjan kəsimini esidə tutup, bizni düxmənliriniŋ kəlidin azad kılıp, barlık künlirimizdə həqkimdin kərkmay, Əz aldida iħlasmənlik wə həkəkaniylik bilən, hizmət-ibaditidə bolidiojan kildi» — kaytılaymızki, bu barlık ixlarda: (1) Huda İbraħım wə pəyoəmbərlərgə nıjat toqlırluk kəp wədlirni kıləjan; (2) U bu wədlilərgə əsasən, ularni əməlgə axurux üqün Məsiħni əwətidu. Həmmə ixlər 69-ayəttə tiləya elinojan «nıjat münggüzı», yəni Kutkuzəquqi-Məsiħ arkliliklə bolidu.

1:72-75 Yər. 22:16; Zəb. 105:9; Yər. 31:33; İbr. 6:13,17; İbr. 9:14; 1Pet. 1:15.

1:76 «...sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün unıng aldida mangisən» — grek tilida «sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün Uning yüzi alđidə mangisən».

1:76 Luqa 1:17; Mal. 3:23.

1:77 Luqa 3:3.

1:78-79 «Hudaşimizning iqi-baqlridin uroqup qıkkan xəpkətlər wəjidin, karəngəqluk wə əlüm kələnggisi iqidə ɔlturojanlarni yorutux üqün...» — «Yəx.» 9:1-2, 42:7 49:9-10ni kərləŋg. «Ərxтин tang xəpiki üstimizgə quxüp yoklıdi» — «Tang xəpiki» bolsa yəna Kutkuzəquqi-Məsiħning əzini kərsitidu, əlwəttə.

1:78-79 Yəx. 9:1; 42:7; 43:8; 49:9; 60:1.

⁸⁰ Bala bolsa esüp, rohta küqlendürüldi. U Israil jamaitining aldida namayan kılinoquq qollarda yaxap keldi...

Əysaning dunyaoqja kelixi

Mat. 1:18-25

2¹ Əmdi xu künlərdə, Rim imperatori Kəysər Awoqustustin barlik həkhtin baj elix üqün ularning royheti tizimlansun dəp pərman qüxti..² Tunji kətimlik bu nopus tizimlax Kiriniyus Suriya əlkisini idarə kılıp turoqan waqtida elip beriloqanidi..³ Xuning bilən həmmə adəm nopuska tizimlinix üqün öz yurtlirioqja qaytix kerək boldi.

⁴ Yüsüpmu Dawut padixahning jəmətidin boləqjaqja, xundakla uning biwasitə əwladi boləqjaqja, Galiliyə əlkisidiki Nasarət xəhəridin ayrılıp, Yəhudiya əlkisidiki, Dawutning yurti Bəyt-Ləhəm degən xəhərgə kətti..⁵ Nopuska tizimlinix üqün layiqi, boləqsi ayali Məryəmmu billə bardı. Məryəm həmilərdə bolup, qorsiqi helila yoqınap qaloqanidi..⁶ Wə xundak boldiki, ular Bəyt-Ləhəmdə turoqan waqtida Məryəmnin tuəutining ay-küni toxup qaldı..⁷ Biraq sarayda ularoqja orun bolmioqjaqja, Məryəm xu yərdə tunji oolqini tuəqkanda uni zakilap, eoqlidiki okuroqja yatquzdı...

Pərixtilərnin padiqilaroqja kərünüxi

⁸ Xu yərninğ ətrapidikı bəzi padiqilar dalada turatti; ular keqiqə tünəp, padisioqja karaytti..⁹ Wə mana, Pərwərdigarning bir pərixtilisi ularning aldida turatti; Pərwərdigarning parlaq xəripı ularning ətrapini yorutuəwətti. Ular intayin bək kərkup kətti..¹⁰ Biraq pərixte ularoqja:

— Kərkəmənglər! Qünki mana, pütün həkəkə huxallik bolidioqjan bir hux həwərnı silərgə elan kılımən..¹¹ Qünki bəgün Dawutning xəhəridə silər üqün bir Kutkuzoquqi tuəqlıdı. U — Rəb Məsihdur!..¹² Uni tepixinglar üqün xu alamət boliduki, bowakni zakilanoqjan həlda bir okurda yatkan petidə tapisilər, — dedi.

¹³ Birdinla, pərixtilinğ ətrapida zor bir top samawi kəxundikilər pəyda bolup, Hudani mədhıyiləp:...

¹⁴ «Ərxələda Hudaqja xan-xəreplər boləqay!

Yər yüzidə bolsa u səyünidioqjan bəndilirigə aram-hatirjəmlık bolsun!» deyixti...

¹⁵ Pərixtilər ulardin ayrılıp asmanoqja qıqıp ketiwidi, padiqilar bir-birigə:

— Bəyt-Ləhəmgə yol elip, Pərwərdigar bizgə ukturoqjan, əməlgə axuroqjan bu ixni kərüp kələyli, — deyixti.

1:80 «bala bolsa esüp, rohta küqləndürüldi» — «roh» muxu yərdə Yəhyaning öz rohinı kərsitidu.

1:80 Luka 2:40.

2:1 «Kəysər Awoqustus» — «Kəysər» Rim imperatorlirining omumi y unvani. «Kəysər Awoqustus» bolsa Rim imperiyası üstidin miladiyədin ilğiriki 27-yilidin miladiyə 14-yilioqja səltənət kildi.

2:2 «Tunji kətimlik bu nopus tizimlax Kiriniyus Suriya əlkisini idarə kılıp turoqan waqtida elip beriloqanidi» — baxka birhil tərjimisi «Bu royhət Kiriniyusning Suriya əlkisigə həkümənlık kılıp turoqan waqtidiki tunji kətimlik nopus tizimlax idi».

2:4 «Dawut padixahning jəmətidin boləqjaqja, xundakla uning biwasitə əwladi boləqjaqja...» — demək, Yüsüninğ Dawutning təhtigə warislik kıləqdad əwladliridin ikənləkinı kərsətsə kerək. «Dawutning yurti Bəyt-Ləhəm degən xəhər» — «xəhər» deyilginı bilən Bəyt-Ləhəm intayin kikiq bir yurt idi; u Yerusalemdin on ikki kilometr yiraqlıqta.

2:4 1Sam. 16; Mik. 5:1; Mat. 1:1; Yh. 7:42.

2:7 «Məryəm xu yərdə tunji oolqini tuəqkanda ...» — Əysa Məsih qaəjan tuəqlıdı? «Kəxumqə səz»imizdə bu ix toəprulək tohtilimiz.

2:7 Mat. 1:25.

2:12 «bowakni zakilanoqjan həlda bir okurda yatkan petidə tapisilər» — baxka birhil tərjimisi: «bir okurda yatkan, zakilanoqjan bir bowakni tapisilər».

2:13 «samawi kəxundikilər» — pərixtilər.

2:13 Dan. 7:10; Wəh. 5:11.

2:14 «Yər yüzidə bolsa u səyünidioqjan bəndilirigə aram-hatirjəmlık bolsun!» — baxka birhil tərjimisi: «Yər yüzidə insanlarəqja amənlık, xapaət bolsun!»

2:14 Yəx. 57:19; Əf. 2:17.

³³ Balining ata-anisi bala həkķidə eytiloqanlirioqa intayin həyran kəlixti. ³⁴ Simeon ularoqa bəht tiləp, apisi Məryəmgə mundak dedi:

— Mana! Bu bala Israildiki nuroqun kixilərnin yikilixi wə nuroqun kixilərnin kətürülüxi üqün təyinləndi, xundakla kixilər karxi qikip həkərtləydiqan, Hudaning bexarətlilik alamiti bolidu..

³⁵ Xuning bilən nuroqun kixilərnin kenglidiki qarəzliri axkarilidni — wə bir kiliqmu sening kənglūnggə sanjilidul!

³⁶ Xu yərdə Axir kəbilisidin boləqan Fanuilning kizi Anna isimlik heli yaxanoqan bir ayal pəyoqəmbərmu bar idi. U kiz waqtida ərgə təgkəndin keyin uning bilən yəttə yil billə yaxap, ³⁷ andin səksən tət yil tul turoqan idi. U ibadəthana həyililridin qikmay, keqə-kündüz roza tutuxlar wə dualar bilən Hudaqa ibadət kilatti... ³⁸ U dəl xu pəyttə yetip kelip Pərwərdigarəqa təxəkkür eytti, həmdə Yerusalemdə nijat-hərlikni kütüwatqan barlik halayikqa bala toqrisida səz kildi..

³⁹ Yüsüp bilən Məryəm Təwratta bəkitilgən barlik ixlarni ada kıləqandin keyin, Galiliyəgə, öz xəhiri Nasarətkə kaytti. ⁴⁰ Bala bolsa əsüp, dana-aqılanilik bilən tolup, rohta küqləndürildi, Hudaning mehir-xəpkitimu uning üstidə idi..

Yax Əysa ibadəthanida

⁴¹ Uning ata-anisi hər yili «ətüp ketix həyti»da Yerusalemoqa baratti. ⁴² Əysa on ikki yaxka kirqən yili, ular uni elip, həytning aditi boyiqə yənə qikip bardi. ⁴³ Həyt künlirini etküzgəndin keyin, ular əyigə qarap ketiwatkanda, bala Əysa Yerusalemdə qaldi. Ata-anisining bu ixtin həwiri yok idi, ⁴⁴ bəlki uni səpərdax-həmrahlıri bilən billə keliwatidu, dəp oylap, bir kün yol yürdi. Andin ular uni uruk-tuqkanlari wə dost-buradərliri arisidin izdəxkə baxlidi; ⁴⁵ izdəp tapalmay, ular kəynigə yenip Yerusalemoqa berip yənə izdidi.

⁴⁶ Wə xundak boldiki, üqinqi küni ular uni ibadəthana həyilisida Təwrat ustazlirining arisida ol-turup, ularning təlimlirini anglawatqan həm ulardin soal sorawatqanning üstidə tapti. ⁴⁷ Uning səzlirini angliqanlarning həmmisi uning qüxənqisigə wə bərgən jawablirioqa intayin həyran kəlixti. ⁴⁸ Ata-anisi uni kərüp nəhayiti həyranuhəs boluxti, uning anisi uningəqa:

— Way balam! Nemixka bizgə xundak muamilə kilding? Atang ikkimiz parakəndə bolup seni izdəp kəlduk! — dedi.

⁴⁹ U ularoqa: — Nemixka meni izdidinglar? Əjəba, mening Atamning ixlirida boluxum kərəklikimni bilməmtinglar? — dedi. ⁵⁰ Ləkin ular uning ularoqa eytkinini qüxənmidi.

2:34 Yəx. 8:14; Rim. 9:32; 1Pet. 2:8.

2:35 «... wə bir kiliqmu sening kənglūnggə sanjilidul!» — grek tilida «kiliq» muxu yərdə yooqan, ikki bislik birhil kiliqni kərsitidu. Məryəmnin kəngligə sanjiqan ixlər oqlining Israil tərpidin rət kılınip, azab-okubət tartkuzulup əltürülginidin boləqan dard-ələmni kərsitidu.

2:36 «Axir kəbilisidin boləqan Fanuilning kizi Anna isimlik heli yaxanoqan bir ayal pəyoqəmbər...» — grek tilida «Anna» ibraniy tilida «Hannah» deyilgən.

2:37 «andin səksən tət yil tul turoqan idi...» — yaki «u tul qaloqanidi. U səksən tət yaxka kirqən bolup,...».

2:37 1Sam. 1:22.

2:38 «nijat-hərlikni kütüwatqan barlik halayik» — muxu yərdə «nijat-hərlik» Hudaning bədəl teləp, gunahların halas kıləqan rohiy azadlikini kərsitidu.

2:40 «bala bolsa əsüp, dana-aqılanilik bilən tolup, rohta küqləndürildi» — «roh» muxu yərdə əysaning öz (insaniy) rohinə kərsitidu.

2:40 Luqa 1:80.

2:41 Mis. 23:15,17; Law. 23:5; Kan. 16:1.

2:46 «üqinqi küni ular uni ibadəthana həyilisida Təwrat ustazlirining arisida .. tapti» — «üqinqi küni» grek tilida «üq kündin keyin». Buning mənisə bəlkim Yerusalemdin ayrilip eygə qarap mengixkə bir kün, Yerusalemoqa kaytixkə bir kün, andin Yerusalemdə turup izdəxkə bir kün kətkənidi, degəndək boluxi mumkin.

2:47 Mat. 7:28; Mar. 1:22; Luqa 4:22,32; Yh. 7:15.

2:49 «Əjəba, mening Atamning ixlirida boluxum kərəklikimni bilməmtinglar?» — Yəhudiylarning ən'ənisə wə kəzkarixi boyiqə, bala on ikki yaxka kirqəndə: (1) toluk Təwrat qanunioqa əməl kılixkə məs'uliyiti bolidu; (2) atisining ix-hizmitigə xerik bolidu.

—Muxu yərdə baxkə birhil təjmisə «Atamning əyidə boluxum kərəklikim...».

2:50 Luqa 9:45; 18:34.

⁵¹ Andin u ular bilan Nasarətkə qaytti wə ularning gepigə izqil boysunatti. Lekin anisi bu ixlarning həmmisini kəngligə püküp qoydi. ⁵² Xundak qilip, Əysa aqılanilik-danalıqta wə kaməttə yetilip, Huda wə kixilər aldida barəqanseri səyülməktə idi.

Yəhya pəyoqəmbərnin təlim berixi

Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Yh. 1:19-28

3¹ Rim imperatori Tiberius Kəysərnin səltənətinin on bəxinqi yili, Pontius Pilatus Yəhudiya əlkisinin waliysi, Herod han Galiliya əlkisinin hakimi, Herod hanning inisi Filip han Ituriya wə Trahonitis əlkisinin hakimi, Lisanyas han Abiliniy əlkisinin hakimi boləqanda, ² Hannas həm Kəyafa bax kəhinlik kiliwatənda, Hudaning səz-kalami qəldə yaxawatqan Zəkəriyaning oqlı Yəhyaqa kəldi. ³ U Iordan dəryası wadisi diki barlık rayonları kezip, kixilərgə gunəhləroja kəqürüm elip kelidioqan, towa kiliwni bildüridioqan suoja «qəməldürüx»ni jakarlawni baxlidi...

⁴ Huddi Təwrattiki Yəxaya pəyoqəmbərnin səzliri hatiriləngən kisi dda pütülgəndək:

«Bayawanda towliəuqi bir kixining;
Rəbning yolini təyyarlanglar,
Uning yollirini tüz kilinglar! — dəgən awazi anglandı...»

⁵ Barlık jiləqlər toldurulidu,
Barlık taq-dənglər pəslitilidu;
Əgri-tokay jaylar tüzlinidu,
Ongəqul-dongəqul yərlər təkxi yollar kilinidu.

⁶ Xundak qilip, barlık ət igiliri Hudaning nijatini kərələydiəqan bolidu! — dəp towlaydu»...

⁷ Yəhya əmdi aldioja qəməldürüxni qəbul kiliwə qikkən top-top halayikə:

— Əy zəhərlik yılan baliliri! Kim siləwni Hudaning qüxüx aldida turojan əzəpidin kəqinglar dəp agəhləndurdi?!... ⁸ Əmdi towioja layik mēwiləwni kəltüringlar! Wə əz iqinglarda: «Bizning atimiz bolsa İbrahəmdur!» dəp hiyal əylimənglar; qünki mən xuni silərgə eytip qoyayki, Huda İbrahəmoja muxu taxlardinmu pərzəntləwni yaritip bərələydi. ⁹ Palta allikəqan dərəhlərnin yiltizioja

2:52 1Sam. 2:26; Luka 1:80.

3:1 «Rim imperatori Tiberius Kəysərnin səltənətinin on bəxinqi yili» — bizning həsəbləximizqə Tiberius Kəysər miladiya 13-yili 27-iyun imperator dəp jakarlanəqan. Xunga Yəhya pəyoqəmbərnin İsrailəja Hudaning padixəhlikini, xundakla Məşihning kəlgənlikini jar selixə baxlıəqanlıq miladiya 28-yili bolsa kərək idi. «Herod han Galiliya əlkisinin hakimi, Herod hanning inisi Filip han Ituriya wə Trahonitis əlkisinin hakimi, Lisanyas han Abiliniy əlkisinin hakimi boləqanda...» — muxu ayəttə üq kətim ixtililəng «hakim» dəgən səz grek tilida «tetrark» dəgən səz bilən ipadilinidu. «tetrark» dəgənnin toluk mənsi «(zəminning) tətlin bir kismi üstidiki hakim». «tetrark» dəgən mətiwə «waliy»din təwəni idi.

3:2 «... Hannas həm Kəyafa bax kəhinlik kiliwatənda, Hudaning səz-kalami qəldə yaxawatqan Zəkəriyaning oqlı Yəhyaqa kəldi» — bu 1-2-ayəttə Huda qəkəq kiliwatəndək — dnyada xunqə muhtəram ərbəblər boləqini bilən, U Əz səz-kalamini ularning həqəysisioja amanət kilejan əməs, bəlki qəldə yaxawatqan naməlum bir Yəhudiyoja tapxurdi.

3:2 Ros. 4:6.

3:3 «Yəhya pəyoqəmbər... kixilərgə gunəhləroja kəqürüm elip kelidioqan, towa kiliwni bildüridioqan suoja «qəməldürüx»ni jakarlawni baxlidi» — «kixilərgə gunəhləroja kəqürüm elip kelidioqan, towa kiliwni bildüridioqan suoja «qəməldürüx»: — bəxkiqə eytkənda, «Gunəhlik yolliringlardin yenip, towa kilinglar! Towa kilejanlikinglarni bildürüx üqün qəməldürüxni qəbul kilinglar. Xundak kileqanda, Huda siləwni kəqürüm kiledi!» — dəgəndək.

3:3 Mat. 3:1; Mar. 1:4.

3:4 Yəx. 40:3-5; Mat. 3:3; Mar. 1:3; Yh. 1:23.

3:6 «barlık ət igiliri Hudaning nijatini kərələydiəqan bolidu!» — «Yəx.» 40:3-5.

3:6 Zəb. 98:2-3; Yəx. 40:3-5; 52:10.

3:7 «Əy zəhərlik yılan baliliri! Kim siləwni Hudaning qüxüx aldida turojan əzəpidin kəqinglar dəp agəhləndurdi?!» — bu kinayilik, həjwi yəp, əlwəttə; mənsi bəlkim «Towa kilməy, qəməldürüxni qəbul kiliwə bizni Hudaning kelidiojan əzəptin kətkuzidu, dēgininglar kəndək gəp?!» dēgəndək.

3:7 Mat. 3:7; 23:33.

3:8 «Əmdi towioja layik mēwiləwni kəltüringlar!» — «towioja layik mēwilər» toqruluk «Matta»diki «koxumqə səz»imizni kərtəng. «Bizning atimiz bolsa İbrahəmdur!» — demək, «Biz uluə İbrahəminin əwladliri boləqan «uluə Yəhudi y milliti» bolup, biz həqnəmə kilmisəkmə Huda aldida pak turiverimiz dēgən pozitsiyini bildüridu.

3:8 Mat. 3:9; Yh. 8:39; Ros. 13:26.

təngləp qoyuldi; yahxi mewə bərməydiqan hərəkəndə dəyərlər kesip otkə taxlinidu!» — dedi....

¹⁰ Uning ətrəpiqə toplanxan kixilər əmdi uningdin:

— Undəkta, biz kəndək kiximiz kerək? — dəp soridi..

¹¹ U jawabən: — Ikki kūr qapini bar kixi birini yok kixigə bərsun, yəydiqini bar kiximu xundək kilsun, — dedi..

¹² Bəzi bajgırlarmu qəməldürüxnı kəbul kılqılı uning aldiqə kelip:

— Ustaz, biz kəndək kımız? — dəp soridi.

¹³ U ularqə: — Bəlgiləngəndin artuq baj almanglar, — dedi.

¹⁴ Andin bəzi ləxkərlərmu uningdin:

— Bizqu, kəndək kiximiz kerək? — dəp soraxti.

U ularqə:

— Baxkılarning pulini zorawanlıq bilən eliwalmanglar, həqkimgə yaloqəndin xikayət kilmanglar wə ix həkqinglarqə razi bolunglar, — dedi..

¹⁵ Əmdi həlk təkəzzalığta bolup həmməylən kənglidə Yəhya toqruluk «Məsih muxu kiximidu?» dəp oylaxti... ¹⁶ Yəhya həmməyləngə jawabən: — Mən silərnı dər wəkə suqə qəməldürimən. Ləkin məndin kudrətlik boləqan birsı kelidu; mən hətta kəxlirining boşquqini yexikkimu layıq əməsmən! U silərnı Muxəddəs Rohkə həm otkə qəməldüridu ... ¹⁷ Uning soruquqi küriki kəlida turidu; u öz haminini topa-saməndin tələküs tazilaydu, sap buqdayni ambarqə yiqidu, əmma topa-samanni əqməs otta kəydürüwetidu, — dedi...

¹⁸ Əmdi xundək kəp baxkə nəsihətlər bilən Yəhya hux həwərnı həlkəyə yətküzdi. ¹⁹ Keyin, həkım Herod əgəy akisining ayalı Herodiyəni tartıwaləqanlıkı tūpəylidin wə xuningdək uning barlık baxkə rəzil kilmixliri üqün Yəhya tərıpidin əyibləngən... ²⁰ Herod bu barlık rəzillikining üstigə yənə xuni kildiki, Yəhyani zindanoqə taxlıdi.

Əysanın qəməldürüləxnı kəbul kılıxi

Mat. 3:13-17; Mar. 1:9-11

²¹ Xundək boldiki, həmmə həlk Yəhyadin qəməldürüxnı kəbul kıləqəndə, Əysamu qəməldürüxnı kəbul kildi. U dua kiliwatqəndə, asmanlar yerilip, ²² Muxəddəs Roh kəptər siyakıda qūxūp uning üstigə kəndi. Xuning bilən asməndin: «Sən Məning səyümlük Oqlum, Mən səndin toluq hursənmən!» dəgən bir əwaz angləndi...

3:9 «Palta allıqəqan dəyərlərnıng yiltizioqə təngləp qoyuldi» — Yəhya pəyoqəmbərnıng bu uluq səzi «Hudanın qəzıpi əmdi silərgə yetip kəlix alıdıkə» dəgən əsasiy məninı bildüridu. Bu səz toqruluk wə 12-ayətlikı keyinki bəxariti toqruluk «Matta»diki «koxumqə səz»imizni kərug.

3:9 Mat. 3:10; 7:19.

3:10 Ros. 2:37.

3:11 Yəh. 2:13,15; 1Yuhə. 3:17.

3:14 «həqkimgə yaloqəndin xikayət kilmanglar» — bəlkim pul ündürüwelix məksitidə kılınəqan xikayətnı kərsitixi mummkin.

3:15 «həlk təkəzzalığta bolup...» — demək, təkəzzalığ bilən Kutkuzoquqi-Məsihnı kütkinidə.

3:16 Yəx. 44:3; Yo. 2:27,28; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Yh. 1:26; Ros. 1:5; 11:16; 2:4; 11:15; 19:4.

3:17 Mat. 3:12.

3:19 «həkım Herod» — «həkım» gerk tilidə «tetrark». Bu səz «tətnıng birini idarə kıləquqi» dəgənnı bildüridu; Herod Rim imperiyəsinıng həkümranlıkı əstidə bolup, Pələstinning təttn bir kismioqə (Galiliyagə) «padıxah» yəki «han» boləqan.

3:19 Mat. 14:3; Mar. 6:18.

3:21 Mat. 3:13; Mar. 1:9; Yh. 1:32.

3:22 «Muxəddəs Roh kəptər siyakıda qūxūp uning üstigə kəndi» — «kəptər siyakıda» yəki «pahtək siyakıda». Grek tilidə bu kux «peristera» dəp atilidu. «Peristera» grek tilidə həm kəptərnı həm pahtəkənnı kərsitidu. «...xuning bilən asməndin: «Sən Məning səyümlük Oqlum, Mən səndin toluq hursənmən!» dəgən bir əwaz angləndi» — Əysanın Yəhya pəyoqəmbər tərıpidin qūməldürüləxi uning zindanoqə taxlinixidin burun, əlwəttə.

3:22 Yəx. 42:1; Mat. 17:5; Mar. 9:7; Luka 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

«Luğa»

Əysaning nəsəbnamisi

Mat. 1:1-17

²³ Əysa öz hizmitini baxloqanda, ottuzoqa kirip qaloqanidi. U (həkninq nəziridə) Yüsüpning oqli idi; Yüsüp Heliyning oqli, ²⁴ Heliy Mattatning oqli, Mattat Lawiyning oqli, Lawiy Məlkiyning oqli, Məlkiy Yannayning oqli, Yannay Yüsüpning oqli, ²⁵ Yüsüp Mattatiyaning oqli, Mattatiya Amosning oqli, Amos Nahumning oqli, Nahum Həslining oqli, Həsli Naggayning oqli, ²⁶ Naggay Maħatning oqli, Maħat Mattatiyaning oqli, Mattatiya Seməyning oqli, Seməy Yüsüpning oqli, Yüsüp Yudaning oqli, ²⁷ Yuda Yoananning oqli, Yoanan Resaning oqli, Resa Zərubbabəlning oqli, Zərubbabəl Salatiyəlninq oqli, Salatiyə Neriyninq oqli, ²⁸ Neri Məlkiyning oqli, Məlkiy Addining oqli, Addi Qosamning oqli, Qosam Elmadamning oqli, Elmadam Erning oqli, ²⁹ Er Yosəning oqli, Yosə Əliezərninq oqli, Əliezər Yorimning oqli, Yorim Mattatning oqli, Mattat Lawiyning oqli, ³⁰ Lawiy Simeonning oqli, Simeon Yəhədaning oqli, Yəhəda Yüsüpning oqli, Yüsüp Yonanning oqli, Yonan Əliaqimning oqli, ³¹ Əliaqim Meleahning oqli, Meleah Mənnaning oqli, Mənnə Mattataning oqli, Mattata Natanning oqli, Natan Dawutning oqli, ³² Dawut Yəssəning oqli, Yəssə Obədning oqli, Obəd Boazning oqli, Boaz Salmonning oqli, Salmon Nahxonning oqli, Nahxon Amminadabning oqli, ³³ Amminadab Aramning oqli, Aram Həzronning oqli, Həzron Pərazning oqli, Pəraz Yəhədaning oqli, ³⁴ Yəhəda Yəqubning oqli, Yəqub İshəkning oqli, İshək İbrahəmining oqli, İbrahəim Tərahning oqli, Tərah Nahorning oqli, ³⁵ Nahor Serugning oqli, Serug Raquninq oqli, Raqu Pələgning oqli, Pələg Ebərning oqli, Ebər Xelaħning oqli, ³⁶ Xelaħ Qainanning oqli, Qainan Arpaxxadning oqli, Arpaxxad Xəmninq oqli, Xəmə Nuhning oqli, Nuh Ləməhning oqli, ³⁷ Ləməh Mətuxələhning oqli, Mətuxələh Hənohning oqli, Hənoh Yarədninq oqli, Yarəd Maħaləlilning oqli, Maħaləlil Qənanning oqli, ³⁸ Qənan Enoxning oqli, Enox Setning oqli, Set Adəm'atining oqli, Adəm'ata bolsa, Hudaning oqli idi.

Əysaning qəl-bayawanda sinilixi

Mat. 4:1-11; Mar. 1:12-13

4 ¹ Andin Əysa Muxəddəs Rohqa tolup, İordan dəryasidin qaytip kelip, Roh tərpidin qəl-bayawanoqa elip berildi. ² U u yərdə kirik kün İblis tərpidin sinaldi. U bu künlərdə həqnərsə yemidi. Künlər ayaoqlaxqanda, uninq korsiqli taze aqlqanidi.

³ Əmdi İblis uninqoqa:

3:23 «Əysa öz hizmitini baxloqanda, ottuzoqa kirip qaloqanidi» — «ottuzoqa kirip qaloqanidi» grek tilida «ottuzqa yaxka kirganidi» — Grekxunas Professor Ramsayning deyixiqə bu ibarə (1) ottuz yax (yigirmə tokkuz yaqi ottuz bir yax əməs); (2) dəl ottuz yaxka kirgən küni dəgən məniddə. Kaħinlar wə Lawiyalar dəl ottuz yaxka kirgəndə hizmitini baxlaytti («Qəl.» 4:3, «Yar.» 41:46nimu kərüŋ).

3:23 Mat. 13:55; Yh. 6:42.

3:26 «Yüsüp» — yaqi «Yoseh». «Yuda» — «Yəhəda»ning kışka xəkli.

3:27 «Salatiyə» — «Mat.» 1:12ni kərüŋ. Təwratta, məsilən «Əzra» 3:2də «Xəaltəl» deyilidu.

3:30 «Yəhəda» — grek tilida muxu yərdə «Yuda» deyilidu.

3:33 «Aram» — «Rut» 4:20 wə «1Tar.» 2:10də «Ram». «Həzron» — grek tilida «Əsrom». «Pəraz» — grek tilida «Parəs».

3:34 Yar. 11:10.

3:35 «Serug» — grek tilida «Seruh». «Rəqu» — grek tilida «Rəqaw». İbraniyqə «Rəu». «Pələg» — grek tilida «Paləg». «Xelaħ» — grek tilida «Salah».

3:36 «Qainan» — grek tilida «Qainam». «Xəmə» — grek tilida «Sem». «Ləməh» — grek tilida «Laməh».

3:38 «...Qənan Enoxning oqli, Enox Setning oqli, Set Adəm'atining oqli, Adəm'ata bolsa, Hudaning oqli idi» — bu nəsəbnamə wə «Mattawda hatiriləngən nəsəbnamə üstiddə «Mattadiki «qoxumqə səz»imiz həmdə «Yəməniya»diki (22:30 toqrisida) qoxumqə səzimizni kərüŋ. Bizningqə Luqa bərgən bu nəsəbnamə Məşihning anisi Məryəmninq nəsəbnamisi.

3:38 Yar. 5:3.

4:1 Mat. 4:1; Mar. 1:12.

4:2 Mis. 34:28; 1Pad. 19:8.

Қанаан (Пәләстин) zemini — Инжил дәври

«Luka»

— Sən əgər Hudaning Oqli bolsang, muxu taxka: «Nanə aylan!» dəp buyruoqin — dedi...

⁴ Əysa uningəja jawabən:

— Təwratta: «Insan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning hərbi sēzi bilənmu yaxaydu» dəp yeziloqan, — dedi...

⁵ İblis yənə uni egiz bir taqka baxlap qikip, bir dəkikə iqidə dunyadiki barlik dölətlərnı uningəja kərsətti. ⁶ İblis uningəja: — Mən bu həkimiyyətning həmmisini wə uningəja təwə barlik xanuxəwəklərnı sanga təkdım kılımən; qünki bular manga tapxuruloqan, mən uni kimgə berixni halisam, xuningəja berimən. ⁷ Əgər bax qoyup manga səjdə kılsang, bularning həmmisi seningki bolidu, — dedi.

⁸ Əysa uningəja jawab berip:

— Təwratta: «Pərwərdigar Hudayingəjila ibadət kıl, pəkət Uningla kullukida bol!» dəp yeziloqan, — dedi...

⁹ Andin İblis uni Yerusalemoja elip bardi wə uni ibadəthanining əng egiz jayioja turoquzup:

— Hudaning Oqli bolsang, özüngni pəskə taxlap bəkkın! ¹⁰ Qünki Təwratta: «Huda Əz pərixtilirigə seni qooqdaq həkkidə əmr kılidu»; ¹¹ wə, «Putungning taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni qollirida kətürüp yüridu» dəp yeziloqan, — dedi...

¹² Əysa uningəja: — «Təwratta: «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» dəpmu yeziloqan, — dedi...

¹³ İblis barlik sinaxlarnı ıxlitip qıkkəndin keyin, uni waqtinqə taxlap ketip qaldı.

Əysa Galiliyə əlkisidə

Mat. 4:12-17; Mar. 1:14-15

¹⁴ Əysa Rohning küq-kudriti iqidə Galiliyə əlkisigə kaytip kəldi. Xuning bilən uning həwərxəhriti ətrapniki hərbi yurtlarəja tərəkəldi. ¹⁵ U ularning sinagoglirida təlim bergili turdi wə ularning uluoqlaxlirioja sazawər boldi.

Nasarəttə qətkə qəkilix

Mat. 13:53-58; Mar. 6:1-6

¹⁶ U əzi bekip qong kılinoqan yurti Nasarəttə kelip, xabat küni adəttikidə sinagogka kirdi wə xundakla muqəddəs yazmilarnı oquxka ərə turdi. ¹⁷ wə Təwrattiki «Yəxaya» dēgən kışim uningəja tapxuruldi. U oram yazmini eqip, munu sēzlər yeziloqan yərnı tepip oquydi:

¹⁸⁻¹⁹ — «Pərwərdigarning Rohi mening wujudumda,

4:3 «Sən əgər Hudaning Oqli bolsang...» — grek tilida bu 3- wə 9-ayətlərdiki «əgər» adəttə «əgər ...bolsang» (əgər bolsang wə dərwaqə xundak bolisan) dēgən mənini puritidu.

— «Hudaning Oqli» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismaniy jəhəttiki ata-balilik munasiwətnı əməs, bəlki rohiy jəhəttiki munasiwətnı bildüridu, əlwəttə.

4:4 «Insan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning hərbi sēzi bilənmu yaxaydu» — «Kən.» 8:3.

— «...bəlki Hudaning hərbi sēzi bilənmu yaxaydu» dēgən sēzlər bəzi kona keqürmılərdə tepilmaydu («Mat.» 4:4ni kəring).

4:4 Kən. 8:3; Mat. 4:4.

4:8 «Pərwərdigar Hudayingəjila ibadət kıl, pəkət Uningla kullukida bol!» — Təwrat, «Kən.» 6:13.

4:8 Kən. 6:13; 10:20; 1Sam. 7:3.

4:9 «uni ibadəthanining əng egiz jayioja turoquzup...» — yaki «uni ibadəthanining egiz jayioja turoquzup...».

— «Hudaning Oqli» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismaniy jəhəttiki ata-balilik munasiwətnı əməs, bəlki rohiy jəhəttiki munasiwətnı bildüridu.

4:11 «Putungning taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni qollirida kətürüp yüridu» — «Zəb.» 91:11, 12. Xəytanning bu ayətnı ıxlətkini toqruluk «Matta»diki «qoxumqə sēz»imizni kəring.

4:11 Zəb. 91:11, 12.

4:12 «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» — «Kən.» 6:16.

4:12 Kən. 6:16.

4:14 «Rohning küq-kudriti iqidə...» — Mukəddəs Rohning küq-kudritidə, əlwəttə.

4:14 Mat. 4:12; Mar. 1:14; Yh. 4:43; Ros. 10:37.

4:15 «u ularning sinagoglirida təlim bergili turdi» — «sinagog»lar toqruluk «təbirlər»imizni kəring.

4:16 Nəh. 8:4, 5; Mat. 13:54; Mar. 6:1; Yh. 4:43.

Qinki U meni yoksullaroğa hux həwərlər yatküzüxkə məsih kildi.
Tutkunlaroğa azadlikni,
Wə korlaroğa körüx xipasini jakarlawxka,
Ezilgənlərnı halas kilixka,
Pərwərdigarning xapaət kərsitidiyoğan yilini jakarlawxka meni əwətti»...

²⁰ U yazmini türüwetip, sinagog hizmətqisigə kayturup berip, olturdi. Sinagogta olturoğan-larning həmmisining közliri uningoğa tikilip turatti..²¹ U kəpquikkə:

— Mana bu ayət bögün kulikinglaroğa anglanojinida əməlgə axurulmaqta, — dedi.

²² Həmmisi uning yaxşı gepini kilixip, uning aqzidin qikiwatkan xapaətlik səzligə həyran kəlixip:

— Bu Yüsüpning oqlı əməsmu? — deyixti..

²³ U ularoğa:

— Xübhəsiszi, silər mənə «Əy tewip, awwal özünigəni səkayt!» dəgən təmsilni kəltürüp, «Həwər tapkinimizdək, Kəpənahum xəhiridə nemə ixlər yüz bərgən bolsa, muxu yərdimu, öz yurtungdimu xularnı kərsətməmsən?» dəwətilər, — dedi..

²⁴ — Biraq xuni silərgə bərhək eytip koyayki, həqkəndə pəyoğəmbər öz yurtı tərpidin kəbul kilinoğan əməs..²⁵ Mən silərgə xü həkikətni əslitimənkı, İlyas pəyoğəmbərnin wəktidə, asman udə üç yıl altə ay etilip, dəhəxətlik bir kəhətqilik barlıq zeminni bəskəndə, İsraildə nuroğun tul ayallar bar idi; ²⁶ biraq İlyas ularning həqkəysisining kəxiyoğa əməs, bəlkı Zidonning Zarəfat xəhiridiki bir tul ayalning kəxiyoğa əwətilgən..²⁷ Wə xuningoğa oħxax, Elixa pəyoğəmbərnin wəktidə, İsraildə mahaw kəsiliğə giriptar boləoğanlar nuroğun bolsimu, ləkin Suriyəlik Naaman-din bəxka, həqkəysisi səkaytiləoğan əməs! — dedi..

²⁸ Sinagogdikilər bu səzlərnı anglap, həmmisi kəttik oğəzəpləndi; ²⁹ ornidin turuxup, uni xəhərdin həydəp qikirip, xü xəhər jaylawkan təoqning lewigə əqikip, tik yərdin təxliwətməqki boluxti..³⁰ Ləkin u ularning arisidin bimalal etüp, öz yoliyoğa qikip kətti.

4:18-19 «U meni yoksullaroğa hux həwərlər yatküzüxkə məsih kildi» — «məsih kilix» (yaki «məsihləx») toqruqluq «Yəx.» 61:1diki izahət wə «Təbirlər»imizni kərtəng. Bəzi kəna kəqürmilərdə «U meni sunuq kəngüllərnı yasap səkaytixka» dəgən səzlər muxu ayəttə kəxulidı. «U meni yoksullaroğa hux həwərlər yatküzüxkə məsih kildi. Tutkunlaroğa azadlikni wə korlaroğa kərtəx xipasini jakarlawxka, ezilgənlərnı halas kilixka, Pərwərdigarning xapaət kərsitidiyoğan yilini jakarlawxka meni əwətti» — bu səzlər «Yəx.» 61:1 həmə 58:6din elinoğan.

4:18-19 Yəx. 42:7; 61:1, 2; Mat. 11:5.

4:20 «U yazmini türüwetip, sinagog hizmətqisigə kayturup berip, olturdi» — sinagoglarda təlim bərgüqilər awwal mükəddəs yazmilərnı okuxka turatti, andin təlim bərixkə olturatti.

4:22 Yəx. 50:4; Mat. 13:54; Mar. 6:2; Luka 2:47; Yh. 6:42.

4:23 Mat. 4:13.

4:24 Mat. 13:57; Mar. 6:4; Yh. 4:44.

4:26 «Zarəfat» — grek tilidə «Sərapta». «İlyas ularning həqkəysisining kəxiyoğa əməs, bəlkı Zidonning Zarəfat xəhiridiki bir tul ayalning kəxiyoğa əwətilgən» — bu wəqə «1Pad.» 17:9-24də hatiriləngən. İlyas pəyoğəmbər Zidon rayoni (Yəhudiy əməslərnin zemini)diki xü tul hotunning oygə əwətilip, uning eyidə turoğan wə aqarqılıq ahirləxquqə tul hotun, oqlı wə ozi üçün ozuq-tülük təminlən. Demək, Hudaning Öz həlki — Yəhudiylar arisidə İliyasning xundək məjizilik yərdimigə erixküdək ihlasənlik məwjut bolmiojanidi, əksiqə, itətsizlik wə əsiylik oquq-axkara kərinatti.

4:27 «Elixa pəyoğəmbərnin wəktidə, İsraildə mahaw kəsiliğə giriptar boləoğanlar nuroğun bolsimu, ləkin Suriyəlik Naaman-din bəxka, həqkəysisi səkaytiləoğan əməs!» — Suriyəlik Naaman Yəhudiy əməs idi, əlwəttə. Bu wəqə «2Pad.» 5:1-14də hatiriləngən. Məsihning ularoğa «Silər Hudaning xəpaitini wə nijatini rət kəloqəqka, U əmdi Yəhudiy əməslərgə məhİR-xəpəkət kərsitidı!» dəgəndək idi.

4:27 2Pad. 5:14.

4:29 «uni xəhərdin həydəp qikirip...» — grek tilidə «uni xəhərdin təxlaw...».

Əysanın jinni həydiwetixi

Mar. 1:21-28

³¹ U Galiliyə əlkinsinə Kəpərnaşum degən bir xəhriyə qüxti, u yərdə xabat künliridə həlqə təlim berətti..³² Ular uning təlimigə həyran kəlixti, qünki uning sözi tolimu nopuzluk idi..

³³ Əmdi sinagotga napak jinning rohi qaplaşkan bir xixi bolup, uningdiki jin kəttik awazda:..

³⁴ — Əy Nasarətlik Əysa, sening biz bilən nemə karing?! Bizni yokaşkili kəldingmu? Mən sening kimlikingni bilimən, Hudaning Muqəddəs Boluquşisən! — dəp tovlaş kətti.

³⁵ Ləkin Əysa jinoğa tənbiş berip:

— Aşzingni yum! Uningdin qik! — dewidi, jin həliki adəmnə halayik otturisida yikitiwetip, uningdin qikip kətti. Ləkin uningə heq zərər yətküzmedi. ³⁶ Həmməylən buningdin kəttik həyran boluxup, bir-birigə:

— Bu zadi kəndək ix! U dərwəkə həqə wə kudrət bilən napak rohlarə əmr kışila, ular qikip ketidikən, — deyixti..³⁷ Xuning bilən uning həwər-xəhriti ətraptiki hərbi yurtlarə tarkaldi.

Əysanın nuroqun kesəlləri saşaytixi

Mat. 8:14-17; Mar. 1:29-34

³⁸ Əysa sinagotgin qikip, Simonning əyigə kirdi. Ləkin Simonning keynanisi eqir təp kesili bolup kəlanidi; ular Əysadin uning həjitidin qikixini etündi..³⁹ U ayalning bexida turup, təkə tənbiş beriwidi, təp xuan uningdin kətti. U dərhal ornidin turup, ularni kütüxə baxlidi.

⁴⁰ Kün petixi bilənla, kixilər hərhil kesəllərgə giritar boləqan yekınliri bolsila, ularni uning aldiə elip kəlixti. U ularə bir-birləp kolini təgküzüp, ularni saşaytti..⁴¹ Kixilərgə qaplaşkan nuroqun jinlar ularin qikip: «Sən Hudaning Oqlil!» dəp tovlaş ketətti. Ləkin u ularə tənbiş berip, səz kilişioğa yol koymidi; qünki ular uning Məsilə ikənlikini bilətti..

⁴² Kün qikixi bilən, u xəhərdin qikip, pinhan bir jayə kətti. Biraş top-top halayik uni izdəp yurətti; ular uni tapkanda aldiə kəlip, uni arimizda kəlsun dəp ketixidin toşmaqı boluxti..

⁴³ Ləkin u ularə:

— Hudaning padixəhlikining hux həwirini baxkə xəhər-yezilarəşimu yətküzüxüm kərək; qünki mən dəl bu ixkə əwətilənmən, — dedi.

⁴⁴ Xuning bilən u Galiliyədiki sinagoglarda təlim berip yurəwədi..

Əysanın tunji kətim muhlis qakirixi

Mat. 4:18-22; Mar. 1:16-20

5¹ Xundək boldiki, u Ginnisarət kəlining boyida turoqanda, halayik Hudaning səz-kalamini anglax üqün uning ətrapiə olixip kıştilixip turatti..² U kəl boyida turoqan ikki kemini kərđi. Belikqılar bolsa kemidin qüxüp, kiroqakta torlirini yuyuxuwatatti..³ U kemilərdin birigə, yəni Simonningkigə qikip, uningdin kemini kiroqaktin səl yiraklitixni

4:31 Mat. 4:13; Mar. 1:21.

4:32 Mat. 7:29; Mar. 1:22.

4:33 «napak jinning rohi» — bu dəgənlik səz bəlkim bu jinning intayin napak ikənlikini təktilməkqi.

4:33 Mar. 1:23.

4:36 «Bu zadi kəndək ix!» — yaki «Bu zadi kəndək təlim?».

4:38 Mat. 8:14; Mar. 1:29.

4:40 «kün petixi bilənla,...» — xabat küni tügigəndə (kəqtə), «ix kiliş» yaki «hizmət kiliş»kə bolatti (məsilən, kəsəl adəmnə kəturix katarlik).

4:40 Mat. 8:16; Mar. 1:32; 7:32; 8:23,25.

4:41 Mar. 1:34; 3:11.

4:42 Mar. 1:35.

4:44 «Galiliyədiki sinagoglarda» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «Yəhudiyədiki sinagoglarda» deyilidu.

5:1 Mat. 13:2; Mar. 4:1.

iltimas kildi. Andin u kemidə olturup top-top halayiqkə təlim bərđi.⁴ Səzi tügigəndin keyin, u Simonəja:

— Kemini qongkurraq yərgə həydəp berip, beliklarni tutuxkə torliringlarni selinglar, — dedi.

⁵ Simon uningəja jawabən: — Ustaz, biz pütün keqiqə japa tartip heq nərsə tutalmiduk. Birak sening səzüng bilən torni salsam salay, dedi.

⁶ Ular xundak kiliwidi, nurojun beliklar torəja qüxti; tor səkülüxkə baxlidi...⁷ Xuning bilən ular baxkə kemidiki xeriklirini yardəmgə kelixkə ixarət kilixti. Ular kelip, beliklarni ikki kemigə lik qaqliwidi, kemilər qəküp ketəy dəp kaldi.⁸ Simon Petrus bu ixni kərüp, Əysaning tizliri aldida yikilip:

— Məndin yiraklaxkaysən, i Rəb! Qünki mən gunahkarmən! — dedi.⁹ Qünki bunqə kəp belik tutulənləkdin u wə uningəja həmrəh boləjanlirini həyranlik baskanidi.¹⁰ Wə Simonning xerikliri — Zəbədiyning oqulliri Yəşup bilən Yuhannamu həm xundak həyran kaldi. Əmđi Əysa Simonəja:

— Korkmiojin, buningdin keyin sən adəm tutquqi bolisən — dedi...

¹¹ Ular kemilərnə kiroqakqə qikirip, həmmə nərsini taxlap qoyup, uningəja əgixip mangdi...

Əysaning mahaw kesilini sakaytixi

Mat. 8:1-4; Mar. 1:40-45

¹² Xundak boldiki, u xəhər-yezilarning biridə boləjanda, mana xu yərdə, pütün bədinini mahaw besip kətkən bir adəm bar idi; u Əysani kərüpla uning ayiqəja əzini etip uningdin:

— Təksir, əgər sən halisang, meni sakaytip pak kilalaysən! — dəp yalwurdi...

¹³ Əysa kəlini sozup uningəja təgküziip turup:

— Halaymən, paklanəjin! — dewidi, bu adəmning mahaw kesili dərhal uningdin kətti. ¹⁴ Əysa uningəja:

— Həzir bu ixni heqkimgə eytma, bəlki udul berip kahinəja əzüngni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr kiləjandək əzüngning sakaytiləjining üqün bir kurbanliqni sunəjin, — dedi...

¹⁵ Lekin u toqrisidiki həwər tehimu tarkilip pur kətti; xuning bilən top-top həlk uning səzini anglax wə əz aqrık-kesəllirini sakaytixi üqün uning aldioja yiqilip kelətti. ¹⁶ Həlbuki, u pat-pat ulardın qekinip qəllük yərlərgə berip dua kilatti.

5:6 «Ular xundak kiliwidi, nurojun beliklar torəja qüxti; tor səkülüxkə baxlidi» — adətə Galiliyə kəlisidə beliklar kündüzdə qongkur suəja xungəjup kiriwalidu, ularni tor bilən tartip qikərojili bolmaydu. Oqurmənlər xuni baykəjan boluxi mumkinki, Məsih «torliringlar»ni degini bilən Petrusning pəkət birlə torni selixkə ixənqi bar idi («Yh.» 21:11ni wə xu ayət toqruluk izahət wə «Yuhanna»diki «qoxumqə sez»ni kəring).

5:10 «sən adəmlərnə tutquqi bolisən» — muxu sez adəmlərnə zindanlarəja yaki kullukqə əməs, bəlki uning Hudaning kutkuzux yolida adəmlərnə Xəytanning qanggilidin wə həlak yolidin tutup kutkuzux ixlirini kərsitidu.

5:10 Yər. 16:16; Əz. 47:9; Mat. 4:19; Mar. 1:17.

5:11 Mat. 4:20; 19:27; Mar. 10:28; Luka 18:28.

5:12 «Təksir...» — yaki «I Rəb...». «pütün bədinini mahaw besip kətkən bir adəm...» — «mahaw kesili» birhil korkunqluk tərə kesili bolup, Yəhudiylar bu hil kesəlgə giriptar boləjanlarni napak, dəp qarap ularəja kət'iy yekinlaxmaytti. Bu kesəl toqruluk yənə «Lawiylar»diki «qoxumqə sez»imizni kəring.

5:12 Mat. 8:2; Mar. 1:40.

5:14 «ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr kiləjandək əzüngning sakaytiləjining üqün bir kurbanliqni sunəjin» — Musa pəyojəmbər Təwrat kanunida xundak əmrni kərsətkən: — Bir mahaw kesili sakaytiləjan bolsa, u mukəddəs ibadəthəniəja berip, əzining sakaytiləjanliqini kahinəja kərsitip andin mahaw kesilidin sakəyojanlar kilixkə tegixlik kurbanliqni sunuxi kərək idi. Xühbəsizki, Musa pəyojəmbərdin baxlap Məsih Əysa kəlgüqə bu murasim heq etküzülip bakqan əməs idi. «Law.» 14:1-32ni kəring.

5:14 Law. 13:2; 14:2; Mat. 8:4.

Əysaning adəmninḡunahlarıni «kəqürüm kılindi» deyix həkukı

Mat. 9:1-8; Mar. 2:1-12

¹⁷ Xu künlärning biridə xundak boldiki, u təlim beriwatkanda, yenida Pərisiylər wə Təwrat əhliliri olturatti. Ular Galiliyə, Yəhudiyə əlkilirining hərəkəysi yeza-kıxlaqliri wə Yerusalemdin kəlgənidi. Pərwərdigarning kesəllərini sakaytix kük-qudriti uningə yar boldi. ¹⁸ Xu pəytta, mana birkanqə kixi zəmbilgə yatquzulojan bir paləqni kətürüp kəldi. Ular uni uning aldioğa əkirixkə intilixti. ¹⁹ Biraq adəmlərninḡ tolilikidin kesəlni əkirixkə amal tapalmay, ular əgzigə elip qikip, əgzidiki kəhıxlarni eqip, kesəlni öyninḡ iqiḡə zəmbildə yatқан halda halayikning otturisiqə, Əysaning aldioğa qüxürdi. ²⁰ U ularning ixənqini kərüp paləqkə:

— Buradər, ḡunahlırinḡ kəqürüm kılindi! — dedi.

²¹ Təwrat ustazlıri bilən Pərisiylər kəngülliridə:
— Bundak kupurluk səzligən bu adəm kimdur?! Hudadin baxka ḡunahlarıni kəqürələydiqan kim bar? — dəp oylaxti.

²² Biraq Əysa ularning kənglidə əyib izdəxlirini bilip yetip, jawabən:

— Silər kənglünḡlarda nemixkə əyib izdəysilər? ²³ «ḡunahlırinḡ kəqürüm kılindi!» deyix asanmu yaki «Ornungdin tur, mang!» deyixmu? ²⁴ Əmma hazır silərninḡ İnsan'oolıning yər yüzidə ḡunahlarıni kəqürüm kılax həkukıqə iḡə ikənlikini bilixinḡlar üqün, — U paləq kesəlgə:

— Sanga eytayki, ornungdin tur, ornungni yioḡixturup öyünḡgə kayt! — dəp buyrudi.

²⁵ Həlikı adəm dərhal ularning aldidə ornidin dəs turup, əzi yatқан zəmbilni elip, Hudani uluḡlıqiniḡə öyigə kaytti. ²⁶ Həmməylənni dəhətlik həyranlıḡ basti; ular Hudani uluḡlıxip, kərəkunqə qəmgən halda:

— Biz buginḡ tilsimat ixlarni kərduk! — deyixti.

Əysaning Lawiyni muhlislikkə qakirixi — «ḡunahkarlar» bilən həmdastihan olturuxi

Mat. 9:9-13; Mar. 2:13-17

²⁷ Bu ixlardin keyin, u yoloğa qikip, Lawiy isimlik bir bajgirni kərđi. U baj yioḡidiqan orunda olturatti. U uningə:

— Manga əḡəxkin! — dedi.

²⁸ U ornidin turup, həmmiḡni taxlap, uningə əḡəxti.

²⁹ Lawiy öyidə uningə katta bir ziyapət bərdi. Ular bilən zor bir top bajgirler wə baxkılarmu xu yərdə həmdastihan boləjanidi. ³⁰ Biraq Pərisiylər wə ularning ekimidiki Təwrat ustazlıri oḡudunḡup uning muhlisliqiniḡə:

— Silər nemixkə bajgir wə ḡunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturisilər?! — dəp aḡriniḡti.

5:18 «... Ular uni uning aldioğa əkirixkə intilixti» — Əysa öyđə olturatti (19-ayətni kərünḡ).

5:18 Mat. 9:1; Mar. 2:3; Ros. 9:33.

5:21 «Pərisiylər» — kəttik tələplik bir diniy məzhəptikiler idi. Ular toḡruluk «Təbirlər»ni kərünḡ.

5:21 Zab. 32:5; Yəx. 43:25.

5:24 «silərninḡ İnsan'oolıning yər yüzidə ḡunahlarıni kəqürüm kılax həkukıqə iḡə ikənlikini bilixinḡlar üqün» — «İnsan'oolı» toḡruluk «Mat.» 8:20dikı izahat wə «Təbirlər»ni kərünḡ.

5:27 «u yoloğa qikip, Lawiy isimlik bir bajgirni kərđi» — «Lawiy»ning baxka ismi «Matta» idi.

5:27 Mat. 9:9; Mar. 2:14,15.

5:29 «zor bir top bajgirler» — «bajgirler» İsrailning zeminini ixəḡal kıləjan Rimlikler üqün öz həlkidin baj yioḡip beridiqan wə xu səwəbtin nəprətkə uḡriqəjan Yəhudiylər.

5:29 Mat. 9:10; Mar. 2:15; Luka 15:1.

5:30 «Silər nemixkə bajgir wə ḡunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturisilər?!» — «ḡunahkarlar» — Təwrat-Injil boyıḡə hər bir adəm ḡunahkar, əlwəttə. Ləkin muxu ayəttiki «ḡunahkarlar» dəḡən səz, həli qonḡ Pərisiylər wə Təwrat ustazlıri təripidin alahidə «ḡunahkarlar» dəp ataləjan bajgirler, pəhiyə ayallar, həttə sawatsiz kixilər kətarlıqlarni kəzdə tutidu.

³¹ Əysa ularoşa jawabən:

— Saqlam adəmlər əməs, bəlki kesəl adəmlər tewipka mohtajdur. ³² Mən həqqaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni towioşa qaqirojili kəldim, — dedi...

Yengi konidin üstündür

Mat. 9:14-17; Mar. 2:18-22

³³ Andin ular uningdin:

— Nemixka Yəhyaning muhlisliri daim roza tutup dua-tilawət kildu, Pərisiylərnin muhlislirimi xundak kildu, lekin sening muhlisliring yəp-iqipla yüridioqu! — dəp soraxtı..

³⁴ U ularoşa:

— Toyi boluwatkan yigit toyda toy mehmanliri bilən həmdastihan olturoşan qaoşda ularni roza tutkuzalamsilər?.. ³⁵ Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu künlərdə roza tutidu..

³⁶ U ularoşa bir təmsilmu kəltürdi:

— Həqkim yengi kəngləktin yırtip, uni kona kəngləkkə yamaq kilmaydu. Undak kilsa, yengi kəngləknimu yırtkan bolidu, xundakla yengidin aloşan yamaqmu kona kəngləkkə mas kəlməydu. ³⁷ Xuningdək, həqkim yengi xarabni kona tulumlaroşa qaşilimaydu. Undak kilsa, yengi xarabning kəpüxi bilən tulumlar yerilidu-də, xarabmu təkülüp ketidu; tulumlarmu kardın qıqıdu. ³⁸ Xunga yengi xarab yengi tulumlaroşa qaşiliniş kerək, xundakta ikkilisi şaklinip kalidu. ³⁹ Uning üstigə, həqkim kona xarabtin keyin yengisini iqxni halimaydu, qünki u: «Boldi, konisi yaxhi!» dəydu..

Əysa «xabat küni»ning İgisidur

Mat. 12:1-8; Mar. 2:23-28

6 ¹ İkkinçi «muhiş xabat küni», u buoşdayliqlardın etüp ketiwatatti. Uning muhlisliri baxaqlarni üzüwəlip, alıqinida uwulap yəwatatatti. ² Lekin buni kərgən bəzi Pərisiylər ularoşa:

5:32 «Mən həqqaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni towioşa qaqirojili kəldim» — muxu səzidə «gunahkarlar» degini, əzirlirni gunahkar dəp tonup yətkənlərnı kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmma adəm gunahkardur. «Həqqaniylar» əzini həqqaniy dəp hesablişanlarni kərsitidu. Xunga Məsiş ularni qaqıralmaytti wə həzirmu qaqıralmaydu.

5:32 Mat. 9:13; Luka 19:10; 1Tim. 1:15.

5:33 Mat. 9:14.

5:34 «toy mehmanliri» — grek tilida «mərikə zalining pərzəntliri» degən ibarə bilən ipadiliniidu.

5:34 Yəx. 62:5; 2Kor. 11:2.

5:35 «Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu künlərdə roza tutidu» — bu səzlər Əysaning «ulardin (mehmanlardın) elip ketilip» əlümi əzigə əgəxənlərgə qayoşu-həsərət elip kelidioşanlişini kərsitidioşan bəxarət.

5:37 Mar. 9:17; Mar. 2:22.

5:39 «həqkim kona xarabtin keyin yengisini iqxni halimaydu» — adəttə, kona xarab dərwekə yengi xarabtin yaxhi, əlwəttə.

6:1 «İkkinçi «muhiş xabat küni»» — grek tilida «ikkinçi «birinçi xabat küni»» degən səz bilən ipadiliniidu. Biz «birinçi»ni «muhiş» dəp tərijimə kilduk. Səwəbini təwəndə qüxəndürimiz.

— «İkkinçi «birinçi xabat küni»» degən bu ibarini qüxəndürüş təs. Alimlarning bu toşruluk ikki pikri bar: 1-pikir: — Yəhudiylər həqlərnin ikki hil kalendari bar idi. Birinçi kalendar Babiliklarningkigə ohxax bolup küzdə («kanay qelix həyti» yaki «burəşə həyti» bilən) baxlinatti. Bu kalendar boyiqə, xu yildiki «birinçi xabat» bolsa «tunji «birinçi xabat»» dəp ataloşan. İkkinçi kalendar ətyazda baxlinatti («Mis.» 12:2ni kəşüring). Xu alimlarning pikriqə, ikkinçi kalendar boyiqə, xu yildiki birinçi xabat «ikkinçi «birinçi xabat»» dəp atilatti.

— 2-pikir: — bu «yəttə həptə həyti»ning ikkinçi həptisidiki xabat külini kərsitidu («Law.» 23:10-22ni kəşüring). Xu alimlarning pikriqə, bu həytning ikkinçi xabat küni «ikkinçi «birinçi xabat»» dəp atilatti. Muxu pikir boyiqə «birinçi» degən səz muxu ayəttə əsasən «muhiş» degən mənida.

— Bizningə bu 2-pikir toşridur, qünki «yengi yil»ning (ətiyazdiki) «birinçi xabat»ida, yengi buoşday yaki arpa danlirini yeyix qəkləngənidi, bəlkim Hudəşə atax kerək idi («Law.» 23:14-ayətni yənə kəşüring). Nemila bolmisun, xu wəqit ətiyazəşə toşqra kelətti.

6:1 Kan. 23:24; Mat. 12:1; Mar. 2:23.

— Silər nemixkə xabat küni Təwratta qəkləngən ixni kilisilər? — deyixti...

³ Əysa ularoşa jawabən:

— Silər həтта Dawut pəyojəmbər wə uning həmrəhlirining aq qaloqanda nemə qilojanliqini mukəddəs yazmilardin okumiojanmusilər? ⁴ Demək, u Hudaning əyigə kirip, Hudaşa atalojan, Təwratta kahinlardin baxkə hərəkəndə adəmning yeyexi qəkləngən «təkdim nanlar»ni sorap elip yegən wə həmrəhliriojimu bərgən — dəp jawab bərdi. ⁵ Ahirida u ularoşa:

— İnsan'ooli xabat küningim u Igisidur, — dedi...

⁶ Yənə bir xabat küni xundək boldiki, u sinagogkə kirip təlim beriwatatti. Sinagogta ong qoli yigiləp kətkən bir adəm bar idi. ⁷ Əmdi Təwrat ustazliri bilən Pərisiylər uning üstidin ərz qiloqudək birər ixni izdəp tapayli dəp, uning xabat künimu kesəl səkaytidiojan-səkaytmaydiojanliqini paylap yürüxətti. ⁸ Birək Əysa ularning kənglidikini bilip, qoli yigiləp kətkən adəmgə:

— Ornungdin tur, otturioşa qikk'in! — dewidi, həlikə adəm ornidin qopur xu yərdə turdi. ⁹ Andin Əysa ularoşa:

— Silərdin sorap bəqayqu, Təwratkə uyoqun bolojini xabat küni yaxxilək kilixmu, yaki yamanliq kilixmu? Janni kutkuzuxmu yaki janəşa zamin boluxmu? — dəp soridi. ¹⁰ Ətrapidikilərnəng həmmisigə nəzər salojandin keyin, u həlikə adəmgə:

— Qolungni uzat, — dedi. U xundək kilixi bilənla qoli əsligə kəltürülüp ikkinqi qolioşa ohxax boldi. ¹¹ Ləkin ular oşəzəptin həxini yəkitip, Əysaşa kəndək təqəbil turux toşrisida məşlētlixikə baxlidi...

Əysaning on ikki rosulni tallixi

Mat. 10:1-4; Mar. 3:13-19

¹² Xu künlərdə xundək boldiki, u dua kilixkə taoşkə qikti wə u yərdə Hudaşa keqiqə dua kildi.

¹³ Tang atkənda, muhlislrini aldioşa qəkirip, ularning iqidin on ikkiylənni tallap, ularni rosul dəp atidi. ¹⁴ Ular: Simon (Əysa uni Petrus dəpmu atiojan) wə uning inisi Andiriyas; Yəqub wə Yuhənnə, Filip wə Bartolomay, ¹⁵ Matta wə Tomas, Alfayning oolli Yəqub wə millətpərwər dəp atalojan Simon, ¹⁶ Yəqubning oolli Yəhuda wə keyin uningəşa satkənlək qilojan Yəhuda İxkəriyotlar idi...

6:2 «Nemixkə xabat küni Təwratta qəkləngən ixni kilisilər?» — «qəkləngən ix» Təwrat qanunida qəkləngən, deməqci. Uların xikayət qilojini muhlislərnəng yeyixi əməs («Qan.» 23:25ni kəring), bəlkə xabat künidə muhlislərnəng «həsol alojanliq»i idi. «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə muxu wəqə toşrulək izahətlirimizni kəring.

6:2 Mis. 20:10.

6:3 «Silər həтта Dawut pəyojəmbər ... nemə qilojanliqini mukəddəs yazmilardin okumiojanmusilər?» — «okumiojanmusilər?» dəgən səz Pərisiylərnəng daim rəkiqliridin soraydiojan soal xəkli idi.

6:4 «Demək, u Hudaning əyigə kirip, Hudaşa atalojan, Təwratta kahinlardin baxkə hərəkəndə adəmning yeyexi qəkləngən «təkdim nanlar»ni sorap elip yegən wə həmrəhliriojimu bərgən» — bu wəqə «1Sam.» 21:1-7də hatiriləngən.

6:5 Mat. 12:8; Mar. 2:28.

6:6 Mat. 12:9; Mar. 3:1.

6:7 «...uning üstidin ərz qiloqudək birər ixni izdəp tapayli dəp, uning xabat künimu kesəl səkaytidiojan-səkaytmaydiojanliqini paylap yürüxətti» — ularning kilməqci bolojan ərzə bolsa «U xabat künidə kesəlni səkaytsa, «ixligən» yaki «hizmət qilojan»əşa barawər bolidu, xunga (ularning qüxinixiqə) «Təwrat qanunioşa hiləplək qilojan» bolidu.

6:10 «U xundək kilixi bilənla qoli əsligə kəltürülüp ikkinqi qolioşa ohxax boldi» — «əsligə kəltürülüp» dəgən peilning məjhul xəkli bizgə bu ixni Huda əzi qilojan, dəgənni ukturidu. Əmdi ular bu məjizini «xabat künidə yaratqanliq» üqün zadi kimni əyibliməqci?

6:10 1Pad. 13:6.

6:11 «ular oşəzəptin həxini yəkitip...» — «ular» 7-ayəttə kərsitilən «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər».

6:13 Mat. 10:1; Mar. 3:13; 6:7; Luka 9:1.

6:15 «millətpərwər» — yaki, «Kənaanliq». Yəhudiy millətpərwərlər wətinini Rim imperiyəsədin azad kilix üqün zorəwanliq bilən kürəx qiloquqilar idi.

6:16 «Yəqubning oolli» — bu Yəqub 14- wə 15-ayəttiki «Yəqub»lardin bəxkisi bolsa kərak. «Yəqubning oolli» — bəzi kəna kəqürülmilərdə «Yəqubning inisi» deyilidu.

Əysaning kesəllərni sağaytixi və təlim berixi

Mat. 4:23-25; 5:1-12

¹⁷ Əysa rosulliri bilən taqdin qüxüp, bir tüzləngliktə turatti. Xu yərdə nuroqun muhlisliri həmdə pütkül Yəhudiyyə əlkisidin və Yerusalemdin, Tur və Zidon xəhərlirigə qaraydioqan dengiz boyidiki yurtlardin top-top kixilar yiojilixti. Ular uning təlimlirini anglax və kesəllirigə xipalix izdəx üqün kəlgənidi. ¹⁸ Napak rohlardin azablanoqanlarmu xipalix tepixti. ¹⁹ Bu top-top adəmlərnin həmmisi qollirini uningə tagküziwəlixkə intilətti; qünki küq-qudrət uning wujudidin qikip ularning həmmisigə xipalix beriwatatti.

Huxallix və qayəju

²⁰ Xuning bilən u bexini kətürüp muhlislirioqə qarap mundaq dedi:

— «Mubarək, əy yoxsullar! Qünki HudaNING padixahlığı silərninigidur...

²¹ Mubarək, əy hazır aq qaloqanlar! Qünki silər toluq toyunisilər.

Mubarək, əy yioqlawatqanlar! Qünki külidioqan bolisilər..

²² Kixilər İnsan'oqlining wəjidin silərdin nəprətlənsə, silərni əzlriddin qətkə kaxsa, silərgə təhmət-həqarət kılsa, naminglarni rəzil dəp qarəjisa, silərgə mubarək! ²³ Xu küni xadlinip təntənə kılip səkrənglar. Qünki mana, ərxtə boləjan in'aminglar zordur. Qünki ularning ata-bowiliri burunqi pəyoqəmbərlərgimu ohxax ixlarni kıloqan..

²⁴ — Lekin həlinglarəqə way, əy baylar!

Qünki silər allikaqan rahət-paraəjitinglarəqə igə boldunglar!..

²⁵ Həlinglarəqə way, əy karni toyunoqanlar!

Qünki silər aq qalisilər.

Həlinglarəqə way, əy külüwatqanlar!

Qünki həza tutup yioqlaysilər..

²⁶ Həmməylən silərni yaxxi degəndə, həlinglarəqə way! Qünki ularning ata-bowilirimu burunqi sahta pəyoqəmbərlərgə xundaq kıloqan».

Düxmininglarəqə mehir-muhəbbət kərsitinglar

Mat. 5:38-48; 7:12

²⁷ — Birək manga kulək saləqan silərgə xuni eytip qoyayki, düxmənlinglarəqə mehir-muhəbbət kərsitinglar; silərgə əq boləqanlarəqə yaxxilix kılinglar. ²⁸ Silərni qarəjoqanlarəqə bəht tilənglar; silərgə yaman muamilidə boləqanlarəqimu dua kılinglar. ²⁹ Birsı mənqzinggə ursa, ikkinqi mənqzingnimu tutup bər; birsı qapiningni eliwalimən desə, kənglikingnimu ayımay bərgin. ³⁰ Birsı səndin birnemə tilisə, uningəqə bərgin. Birsı sening birər nərsəngni elip

6:17 Mat. 4:25; Mar. 3:7.

6:19 Mar. 5:30.

6:20 «Mubarək, əy yoxsullar!» — «yoxsullar» bəlkim özining Hudaqə qət'iy mohtajlikini tonup yətkənlər. Bu ayətlərdə «mubarək» degən söz (Huda tərripidin) «bəhtlik, bərikətlik kılınoqan» degən mənədə ixtilididu.

6:20 Mat. 5:2.

6:21 Yəx. 61:3; 65:13; 66:10.

6:22 Mat. 5:11; 1Pet. 2:19; 3:14; 4:14.

6:23 Ros. 5:41; 7:51.

6:24 Am. 6:1, 8.

6:25 Yəx. 65:13; Yəq. 4:9; 5:1.

6:27 Mis. 23:4; Pənd. 25:21; Mat. 5:44; Rim. 12:20; 1Kor. 4:12.

6:28 Luqa 23:34; Ros. 7:60.

6:29 1Kor. 6:7.

kətsə, uni qayturup berixni sorima...³¹ Baxqılarning özünqlaroğa qandək muamilə qilixini ümid qilsanglar, silərmu ularoğa xundək muamilə qilinglar...³² Əgər silər özünqlarni yaxhi kərgənlərgilə mehir-muhəbbət kərsətsənglar, undəkda silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu özini yaxhi kərgənlərgə mehir-muhəbbət kərsitidiu...³³ Əgər silər özünqlaroğa yaxhiliq qiloqlanlaroqla yaxhiliq qilsanglar, undəkta silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu xundək qilidiu!...³⁴ Əgər silər kərzni «qoqlum qayturup beridu» dəp oyloqlanlaroğa bərsənglar, undəkta silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu əynən qayturup alimiz dəp baxqa gunahkarlaroğa kərz beridiu!...³⁵ Lekin silər bolsanglar, duxmininglaroqlimu mehir-muhəbbət kərsitinglar, yaxhiliq qilinglar, baxqilaroğa ətnə beringlar wə «Ular bizgə bernemə qayturidu» dəp oylimanglar. Xu qaoqla, in'aminglar zor bolidu wə silər Həmmidin Aliy Bololuqlining pərzəntliri bolisilər. Qünki u tuzkorlaroğa wə rəzillərgimu mehrəbanliq qilidu...³⁶ Atanglar mehrəban boluqlindək silərmu mehrəban bolunglar.

Baxqılarning üstidin həküm qilmanglar

Mat. 7:1-5

³⁷ — Baxqılarning üstidin həküm qilip yürmənglar. Bolmisa, silər Hudaning həkümigə uqraysilər. Baxqılarni gunahqa bekitmənglar wə silərmu gunahqa bekitilməysilər. Baxqılarni kəqürünglar wə silərmu kəqürüm qilinisilər...³⁸ Beringlar wə silərgimu berilidu — hətta qong əlqigüqkə liq qingdap, silkip toldurulup üstidin texip qüxxidək dərijidə koynunglaroğa təküp berilidu. Silər baxqilaroğa qandək əlqəm bilən əlqəp bərsənglar, silərgimu xundək əlqəm bilən əlqəp berilidu...

³⁹ Andin u ularoğa təmsil eytip mundək dedi:

— Kərioqlu kərioqluni yetiləp mangalamdu? Undək qilsa, hər ikkisi orəkkə qüxüp kətməmdu?..

⁴⁰ Muhlis ustazidin üstün turmaydu; lekin takamullaxturuloqlini ustazioğa ohxax bolidu...

⁴¹ Əmdi nemə üqlün buradiringning kəzidiki qilni kərup, əz kəzüngdiki limni bayqiyalməysən?!..

⁴² Sən kəndəkmə əz kəzüngdə turoqlan limni kərməy turup buradiringoğa: «Qəni, kəzüngdiki qilni eliwetay!» deyələysən?! Əy sahtipəz! Awwal özünqning kəzidiki limni eliwət, andin eniql kərup, buradiringning kəzidiki qilni eliwetələysən. ⁴³ Qünki həqkəndək yaxhi dərəh yaman mewa bərməydu, həqkəndək yaman dərəhmə yaxhi mewa bərməydu...⁴⁴ Hərəkəndək dərəhni bərgən mewisidin pərk ətkili bolidu. Qünki tikəndin ənjujni üzgili bolmas, yantəktin üzüm üz-

6:30 «Birsi səndin birnemə tilisə, uningə bərgin» — nemini berix kerəklikini Rəbbimiz eytmidi. Bəzi əhwalda tiligüqigə tiliglinini bərsək uningə payda əməs, bəli ziyan yətküzidu. Məsilan, harəkkəx adəm pul yəli harək tilisə buni bərsək bolmaydu; lekin mumkin bolsa yardəm qolimizni uzitiximiz kerək. Baxqa misal «Ros.» 3:1-11də tepilidu, bolupmu 6-ayətni kərtəng.

6:30 Qan. 15:7; Mat. 5:42.

6:31 Mat. 7:12.

6:32 Mat. 5:46.

6:34 Qan. 15:8; Mat. 5:42.

6:35 «Həmmidin Aliy Bololuqlining pərzəntliri bolisilər» — demək, əməlliringlar buningə guwahliq bolidu.

6:35 Mat. 5:45.

6:37 Mat. 7:1; Rim. 2:1; 1Kor. 4:5.

6:38 «silərgimu berilidu — hətta qong əlqigüqkə liq qingdap, silkip toldurulup üstidin texip qüxxidək dərijidə kuynunglaroğa təküp berilidu» — Ottura Xərktə birsi birawoğa axliq hədiyə qilməqə bolsa (1) axni haltioğa liq qəqilaydu; (2) danlar qingdiliq qüxsun dəp haltini silkiydu; (3) qingdaloqlan danlarning üstigə «texip qüxxidək dərijidə» yənə qəqilaydu.

6:38 Pənd. 10:22; 19:17; Mat. 7:2; Mar. 4:24.

6:39 Yəx. 42:19; Mat. 15:14.

6:40 «Muhlis ustazidin üstün turmaydu; lekin takamullaxturuloqlini ustazioğa ohxax bolidu» — bu sirliq səz bəlkim muhlislar Məsihqə toluk əgəxsə, uningə ohxax azab-əqubətni kəruxi mumkin, dəgən mənini əz iqigə alidu.

6:40 Mat. 10:24; Yh. 13:16; 15:20.

6:41 «buradiringning kəzidiki qil» — yəli «kərinclixingning kəzidiki qil». «Əmdi nemə üqlün buradiringning kəzidiki qilni kərup, əz kəzüngdiki limni bayqiyalməysən?!» — mənisi: «Nemə üqlün buradiringning hərə kəpikidək kiqlək səwənlilikilə kərup, əzüngdiki limdək qong gunahni kərməysən?» dəgəndək.

6:41 Mat. 7:3.

6:43 Mat. 7:17; 12:33.

gili bolmas..⁴⁵ Yahxi adəm kəlbidiki yaxhilik həzinisidin yaxhilik qikiridu; rəzil adəm kəlbidiki rəzillik həzinisidin rəzillikni qikiridu. Qünki kəlb nemigə toldurulğan bolsa, eoizdin xu qikidu..

Ikki hil imarət saloğan kixilər

Mat. 7:24-27

⁴⁶ — Silər nemixka meni «Rəb! Rəb!» dəysilər-yu, biraq silərgə eytkanliriməyə əməl kılmaysilər?..⁴⁷ Əmisə, mening aldimoğa kelip, səzlimni anglap əməl kıloğan hərkimning kimgə ohxioğanlikini silərgə kərsitip berəy..⁴⁸ U huddi qongkur kolap, ulini qoram taxning üstigə selip ey saloğan kixigə ohxaydu. Kəlkün kəlgəndə, su ekimi u öyning üstigə zərb bilən uruloğini bilən, uni midir-sidir kılamidi, qünki u puhta selinoğan..⁴⁹ Lekin səzlimni anglap turup, əməl kılmaydioğan kixi bolsa, kuruq yərning üstigə ulsiz ey saloğan kixigə ohxaydu. Kəlkün ekimi xu öyning üstigə uruluxi bilən u erülüp kətti; uning erüluxi intayin dəhxətlik boldi!

Əysaning rimlik yüzbeşining qakirini saqaytixi

Mat. 8:5-13; Yh. 4:43-54

7¹ Əysa kəpçiliklə bu səzlərninğ həmmisini kılip boləqəndin keyin, Kəpərnahum xəhriğə qayta kirdi.² U yərdə məlum bir yüzbeşining ətiwarlıq kuli eoiz kesəl bolup, səkratta yatattı.³ Yüzbeşi Əysaning həwirini anglap, birnəqqə Yəhudi y aqsakalni uning yenioğa berip, uning kelip kulini kutkuzuxi üqün etünüxkə əwətti..⁴ Ular Əysaning aldioğa kəlgəndə uningəyə: — Bu ixni tiligüqi bolsa, tilikini ijabət kilixingizəyə həqikətən ərizyidioğan adəm..⁵ Qünki u bizning Yəhudi elimizni yaxhi kəridu wə hətta biz üqün bir sinagogmu selip bərdi, — dəp jid-diy kıyapəttə etünüxti.

⁶ Əysa ular bilən billə bardi. Biraq öyigə az qaloğanda, yüzbeşi Əysaning aldioğa birnəqqə dostini əwətip uningəyə mundaq degüzdı:

— «Təksir, əzlinini awarə kılmisila, əzlinining torusumning astioğa kelixlirigə əzriməymən..

⁷ Xunga ezümnimu silining aldirioğa berixka layıq həsablimidim. Sili pəkət bir eoiz sez kılip qoysila, kulum saqiyp ketidu..⁸ Qünki mənmu baxka birsining həqıki astidiki adəmmən, qol astimdimu ləxkərlirim bar. Birigə bar desəm baridu, birigə kəl desəm, kelidu; kuluməyə bu ixni kıl desəm, u xu ixni kılidu..

⁹ Əysa bu gəpni anglap yüzbeşioğa təəjjübləndi. U burulup kəynigə əgəxkən halayıkka: Dərwəkə, hətta İsraildimu bundaq zor ixənqni tapalmioğanidim! — dedi.

¹⁰ Yüzbeşi əwətkən kixilər qaytip barəqanda, kesəl boləqan kulning səllimaza saqayəğanlikini kərdi..

6:44 Mat. 7:16.

6:45 Mat. 12:35.

6:46 Mal. 1:6; Mat. 7:21; 25:11; Luka 13:25; Rim. 2:13; Yaq. 1:22.

6:47 Mat. 7:24.

7:3 «... Əysaning kelip kulini kutkuzuxi üqün...» — grek tilida «kutkuzux» wə «saqaytix» birlə sez bilən ipadilidı. «Yüzbeşi Əysaning həwirini anglap, birnəqqə Yəhudi y aqsakalni uning yenioğa berip, Əysaning kelip kulini kutkuzuxi üqün etünüxkə əwətti» — yüzbeşi rimlik pıkra bolup, Yəhudi əməs idi. 5-ayətə kəriəqanda u rimliklarning butpərəslikini taxlap, Təwrat arkilik Hudaəyə etikəd baqlıoğan adəm idi.

7:6 «Təksir» — yaki «Rəb».

7:8 «Qünki mənmu baxka birsining həqıki astidiki adəmmən» — muhim sez «mənmu» — demək, yüzbeşi Rim imperatorning həqıki astida turup öz həqıki bilən əskarlırığə buyruk bəraləytti; Əysa aləm İgisining həqıki astida turup, Həmmigə Qadirning həqıki bilən aləmninğ ixlinini buyruyidioğan adəm idi.

7:10 «Yüzbeşi əwətkən kixilər qaytip barəqanda, kesəl boləqan kulning səllimaza saqayəğanlikini kərdi» — bu wəkə «Mat.» 8:8-13dimu hatirilidı.

Tul ayalning oqilini tirildürx

¹¹ Bu ixtin keyin u Nain degən bir xəhərgə bardı. Uning muhlisliri wə yənə top-top kixilər uningə ağıxip mangdı. ¹² U xəhər kowuqioğa yekınlaşxanda, mana kixilər jinaza kətürüp qıqıwatqanıdı. Ölgüqi anisining yəkkə-yeganə oqlı idi, uning üstigə anisi tul ayal idi. Xəhərdin qong bir top adəm ayaloğa həmrəh bolup qıqqanıdı. ¹³ Rəb uni kərüp, uningə iqini aqrıtip: — Yıqlımoqın, — dedi. ¹⁴ Xuning bilən u ötüp, tawutka qolını təgküziwidi, tawut kətürgənler tohtıdı. U:

— Yigit, sanga eytimən, oyoqan! — dedi. ¹⁵ Ölgüqi bolsa ruslinip tik olturdi wə gəp kılıxka baxlıdı. Əysa uni anisioğa tapxurup bərdi.

¹⁶ Həmməylənni kərkunq besip, ular Hudani uluqlap:

— «Arimizda uluq bir pəyoğəmbər turozuzuldi!» wə «Huda Əz həlkini yoxlap kəldi!» — deyixti.

¹⁷ Uning toqrisidiki bu həwər pütün Yəhudiya zemini wə ətraptiki rayonlarğa tarkılıp kətti.

Yəhya pəyoğəmbərnin muhlislirining Əysa bilən kəruxkili kelixi

Mat. 11:2-19

¹⁸ Yəhyaning muhlisliri əmdi bu barlıq ıxlarning həwirini uningə yətküzdi. Yəhya muhlisliridin ikkiylənni əzigə qakırıp, ¹⁹ ularni Əysaning aldiə əwətip: «Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxka birsini kütüximiz kərəkmu?» dəp sorap kelixkə əwətti.

²⁰ Ular Əysaning aldiə berip:

— Qəmüldürgüqi Yəhya bizni səndin: «Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxka birsini kütüximiz kərəkmu?» dəp sorap kelixkə yeningə əwətti — dedi.

²¹ Dəl xu waqıtta Əysa aqrıq-sılak wə kesəl-waba baskan wə yaman rohlər qaplaşxan nuroqun kixilənni saqaytti wə nuroqun karioqlarni kəridioqan kildi. ²² Xuning bilən u Yəhyaning muhlislirioğa:

— Silər kaytip berip, Yəhyağa əz anglioqan wə kərgənlinglər toqruluk həwər yətküzüp — «Korlar kəreləydiqan wə tokurlar mangalaydiqan boldi, mahaw kesili boləqlar saqaytildi, gaslar angliyalaydiqan boldi, əlgənlərmu tirildürüldi wə kəmbəqəllərgə hux həwər jakarlandı» — dəp eytinglər. ²³ Uningə yənə: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar, — dedi.

²⁴ Yəhyaning əqliliri kətkəndin keyin, u top-top adəmlərgə Yəhya toqruluk səz eqip:

— «Silər burun Yəhyani izdəp qəlgə barəjininglarda, zadi nemini kərgili bardinglər? Xamalda yəlpünüp turoqan qomuxnimu? ²⁵ Yaki esil kiyim kiygan bir ərbabnimu? Mana, esil kiyimlənni kiygən, əyx-ıxrat iqidə yaxaydiqlar padıxahlarning ordiliridin tepidıduql!

²⁶ Əmdi silər nemə kərgili bardinglər? Bir pəyoğəmbərnimu? Durus, əmma mən xuni silərgə ey-

7:14 «U ötüp, tawutka qolını təgküziwidi» — Musa pəyoğəmbərgə qüxürülgən kanun boyıqə jinazioğa tegix kixini yəttə küngiqə «napak» kılatti («Qəl.» 19:11-12ni kəring). Bırək əlgini tirik kılıx həmmə ıxni baxqıqə kıldı!

7:14 Ros. 9:40.

7:16 «Huda Əz həlkini yoxlap kəldi» — Təwrat wə İnjıla «Hudaning yoxlıxi» Uning insanlarğa yekın kelip uların həwər elixini əz ıqıqə alıdu.

7:16 Luka 1:68; 24:19; Yh. 4:19; 6:14; 9:17.

7:18 Mat. 11:2.

7:19 «Kelixi mukərrər zat» — Huda wadə kıləqlan Kutkuzoquqi-Məsih, əlwəttə. Yəhya əzi Məsihning yolini təyyarlaş üqün uning aldidə əwətilgən; xuning bilən u: — «Sən biz kütəkən kiximusən» dəp gumanlinip soraydu. «Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxka birsini kütüximiz kərəkmu?» — Yəhya pəyoğəmbər xu muhlislirini əwətkəndə zindanda idi. Xuning bilən u bəlkin: «Əysa həkikətən Kutkuzoquqi bolsa, nemixka u meni muxu zindanda yetixka yol qoyıdu?» dəp sorixi mumkin idi. «Matta»diki «qoxumqə səz»da bu ix («Mat.» 11:2-6) toqruluk izahatlırimizni kəring.

7:22 Yəx. 29:18; 35:5; 61:1.

7:23 «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» — Yəhya pəyoğəmbər zindanda yetip: «Əysa Kutkuzoquqi-Məsih bolsa nemixka meni zindandin kutkuzmoqan?» — dəp gumanlanəqlan bolsa kərək idi. Yəhyaning bu soali toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

7:24 Mat. 11:7.

tip qoyayki, bu bolsa pəyoqəmbərdinmu üstün bir boləuqidur.²⁷ Qünki muqəddəs yazmildiki: —«Mana, yüz aldingəja əlqimni əwətimən; U sening aldingda yolungni təyyarlaydu» — dəp yeziləjan səz mana dəl uning toəjrisida yezil oqandur..²⁸ Qünki mən silərgə xuni eytip qoyayki, ayallardin tuəquləjanlar arisida Yəhyadinmu uluəji yok; əmma Hudaning padixahləkidiki əng kiəik boləjinimu uningdin uluəj turidu²⁹ (əmdi Yəhyani angliəjan pukralar, həttə bajgirlarmu Hudaning yolini toəjra dəp Yəhyaning qəməldürüxi bilən qəməldürülgənidi..³⁰ Ləkin Pərisiylər wə Təwratxunaslar Yəhyaning qəməldürüxini qəbul kilməy, Hudaning əzlrigə boləjan məksət-iradisini qətkə kəkkənidi).³¹ Ləkin bu zamanning kixilirini zadi kimlərgə əhxitay? Ular kimlərgə əhxyaydu?..³² Ular huddi rəstə-bazarlarda olturuwelip, bir-birigə: «Biz silərgə sunay qəlip bərsəkmə, ussul oynimidinglar», «Matəm pədisigə qəlip bərsəkmə, yioəja-zar kilmidinglar» dəp kəkkəydiyəjan tuturuksəz balilarəja əhxyaydu. ³³ Qünki Qəməldürgüqi Yəhya kəlip ziyapəttə olturməytti, xarab iqməytti. Xuning bilən silər: «Uningəja jin qəplixiptu» deyixisilər..³⁴ İnsan'ooli bolsa kəlip həmə yəydu həmə iqudu wə mana silər: «Taza bir toymas wə məyhor ikən. U bajgirlar wə gunəhkarlarning dostidur» deyixisilər. ³⁵ Ləkin danaləik bolsa əzining barləik pərzəntliri arkləik durus dəp tonulidu»..

Gunaħkar ayalning əysani ətirlixi

³⁶ Pərisiylərdin biri uningdin əyümdə mēhman bolsingiz dəp ətündi. Əmdi u Pərisiyning əyigə kirip dastihanda olturdi..³⁷ Wə mana, u xəhərdə buzuk dəp tonuləjan bir ayal əysaning bu Pərisiyning əyidə dastihanda olturəjanlėkini anglap, aq kəxtexidin yasaləjan bir kütida murməkki elip kəldi..³⁸ U yioəliəjan peti uning kəynidə, putioəja yekın turup, kəz yaxliri kəlip, putlirini həl kəliwətti; andin qəqliri bilən uning putlirini ertip kurutti həmə putlirini tohtiməy səyüp, üstigə ətir sürdi. ³⁹ Əmdi uni qəkiroəjan Pərisiy bu ixni kərüp, iqudə: «Bu adəm rast pəyoqəmbər boləjan bolsa, əzigə tegiwatqən bu ayalning kim wə kəndəq ikənlikini bilətti. Qünki u bir buzuk!» dəp oyldi.

⁴⁰ Xuning bilən əysa uningəja jawabən:
— Simon, sanga dəydiyəjan bir gəpim bar, — dedi.
— Eyting, ustaz, — dedi Simon.

⁴¹ — Ikki adəm məlum bir kərz igisigə kərzdar ikən. Biri bəx yüz kümüx dinəroəja, yənə biri bolsa əllik kümüx dinəroəja kərzdar ikən..⁴² Ləkin hər ikkisinining kərzni kəyturoəjili həqnərsisi bolmioəqəqə, kərz igisi mēhribanlėk kəlip hər ikkisinining kərzini kəqürüm kiptu. Seningqə, ularning kəysisi uni bəkrək səyidu? — dəp soridi əysa.

⁴³ Simon jawabən: — Meningqə, kərzni kəprək kəqürüm kəlinəjan kixi, — dedi.

7:27 «Mana, yüz aldingəja əlqimni əwətimən; u sening aldingda yolungni təyyarlaydu» — Təwrat, «Mal.» 3:1; «Yəx.» 40:3.

7:27 Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mar. 1:2.

7:29 «həttə bajgirlarmu Hudaning yolini toəjra dəp Yəhyaning qəməldürüxi bilən qəməldürülgənidi» — «Hudaning yolini toəjra dəp» grek tilida «Hudani toəjra dəp...» dēgən ibarini bildiridu.

7:31 Mat. 11:16.

7:33 «Qəməldürgüqi Yəhya kəlip ziyapəttə olturməytti, xarab iqməytti» — grek tilida «Qəməldürgüqi Yəhya kəlip nə nan yeməydu nə iqməydu». Oqurmənlərnəing esidə barki, Yəhya pəyoqəmbər intayin əjorigil ozuklinatti, pat-pat roza tutatti. «Mat.» 3:4ni kərüng.

7:33 Mat. 3:4; Mar. 1:6.

7:35 «danaləik bolsa əzining barləik pərzəntliri arkləik durus dəp tonulidu» — yəki «danaləik bolsa əzining barləik ix-mewiliri arkləik durus dəp tonulidu». Bu kışka ayət üstidə wə uningdiki kəp muħim prinsiplar toəjrisida «Matta»diki «qəxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

7:36 «... dastihanda olturdi» — grek tilida «dastihanda yatti». Yəhudiylar wə Greklər adəttə dastihanda yanpaxlap yatatti.

7:36 Mat. 26:6; Mar. 14:3; Yə. 11:2; 12:2.

7:37 «murməkki» — bu hil ətir. U adəttə intayin kimmət idi (məsilən, «Mat.» 26:7ni kərüng).

7:41 «kümüx dinar» — Rim imperiyasının pul birliki, təhminən bir adəmning bir künlük ix həkəki bolatti.

— Tooqra həküm kilding, — dedi Əysa. ⁴⁴ Andin heliki ayaləja burulup, Simonəja:
— Bu ayalni kərdüŋmu? Mən əyüŋgə kirginim bilən, sən putlirimni yuyuxka su bərmigəniding;
lekin u kəz yexi bilən putlirimni yudi wə qeqi bilən ertip kūruttı. ⁴⁵ Sən meni salam berip
səymiding; lekin u mən kirgəndin tartip putlirimni səyüxtin tohtimidi. ⁴⁶ Sən beximəjimu
may sürkimigəniding; biraq u mening putliriməja murməkkini sürkəp qoydı. ⁴⁷ Xunga xuni
sanga eytip qoyayki, uning nuroqun gunəhliri kəqürüm kılindi. Qünki mana, uning kərsətkən
məhır-muəəbbiti qongqur əməsmu? Əmma kəqürümi az boləjanlarning məhır-muəəbbətini
kərsitiximu az bolidu, — dedi.

⁴⁸ Andin u ayaləja:

— Gunəhliring kəqürüm kılindi, — dedi.

⁴⁹ Ular bilən həmdastihan olturejanlar kənglidə: «Kixilərnin gunəhlirinimu kəqürüm kıləquqi
bu adəm zadı kimdu?» deyixti.

⁵⁰ Əysa heliki ayaləja:

— Etikəding seni kütquzdı; aman-hatirjəmlik bilən kəytkin! — dedi.

Əysəja əgəxkən ayallar

Mat. 13:1-17; Mar. 4:1-12

8¹ Keyin, Əysa xu yurtlarni kezip, xəhər-mu-xəhər, yezimu-yeza Hudaning padixahlikining
hux həwirini elan kılıp jakarlıdı; on ikkiylənmə uning bilən birgə bardı. ² Uning bilən billə
barəjanlardin yənə yaman rəhlərdin wə aqrık-siləklərdin saqaytiləjan bəzi ayallarmu bar idi;
ularning arisida əzidin yəttə jin həydəp qikiriləjan Məryəm (Magdallik dəp ataləjan). ³ Hərod
hanning saray əqəjdari Huzaning ayali Yoanna, Suzanna wə baxka nuroqun ayallarmu bar idi.
Bular əz mal-mülkliri bilən u wə uning muhlislrining həqətliridin qikətti.

Uruk qaqquqi toqrisidiki təmsil

⁴ Qong bir top adəmlər yiqiləjanda, xundakla hərəkəsi xəhərlərdin kixilər uning yeniləja
kəlgəndə, u ularəja bir təmsil səzləp bərdi:

⁵ — «Uruk qaqquqi uruk qaqkili etizəja qikiptu. Uruk qaqkənda, uruklərdin bəziliri qioqir yol
üstigə qüxüp, dəsəlip ketiptu wə asmandiki uqar-kənatlar kelip ularni yəp ketiptu. ⁶ Baxka
bəziliri taxlik yərgə qüxüptu. Yərdə nəmlik bolmıəjaqqa, ünüp qikkinini bilən kūrəp ketip-
tu. ⁷ Baxka bəziliri tikənlərnin arisiləja qüxüptu, tikənlər maysılar bilən təng əsüp maysılarni
boəuwəptu. ⁸ Baxka bəziliri bolsa yaxxi tuprakka qüxüptu. Üngəndin keyin, yüz həssə həsul
beriptu». Bularni degəndin keyin u yukiri awaz bilən:

^{7:46} «Sən beximəjimu may sürkimigəniding» — xu dəwrdə kixilər hərmətlik məhmanlarni qarxi elix üqün məhmanın
bexiləja ətirlik mayni sürkəp qoyattı.

^{7:47} «Qünki mana, uning kərsətkən məhır-muəəbbiti qongqur əməsmu?» — bu ayalning muəəbbiti Hudaning kəqürümigə
erixning səwəbi əməs, bəliki uning qongqur muəəbbiti uning allıqəjan Hudaning kəqürümigə erixkənlik tūpəylidin
boldı wə xundakla buningəja ispat kəsətti.

^{7:48} Mat. 9:2.

^{7:49} Mat. 9:3.

^{7:50} «Etikəding seni kütquzdı» — «etikəding» muxu yərdə, xübhəsizki, Əysa bu səz bilən ayalning əzigə bəqliləjan ixənqini,
yəni uning gunəhlarni kəqürüm kılaləydiləjan Məsih ikənlikigə bəqliləjan ixənqini kərsitidu.

^{8:2} Mat. 27:55,56.

^{8:3} «u wə uning muhlislrining» — bu ibarə grek tilida bəzi kəqürülmilərdə «uning» yaki bəzi kəqürülmilərdə «ularning»
bilən ipadilidinu. «Hərod hanning saray əqəjdari Huzaning ayali Yoanna, Suzanna wə baxka nuroqun ayallarmu
bar idi... uning... həqətliridin qikətti» — «kixir səz»imzədə deginimzədə, Luka daim Əysaning kiz-ayallar bilən boləjan
munasiwitinı baykəp yüridu.

^{8:4} Mat. 13:3; Mar. 4:2.

«Luqa»

— Angliqjudək kuliği barlar buni anglisun! dəp tovlidi.

⁹ Keyin uning muhlisliri uningdin: — Bu təmsilning mənisi nəmə? — dəp soridi. ¹⁰ U ularoğa mundaq dedi:

— Hudaning padixahlığining sirlirini bilix silərgə nesip kılindi. Biraq bu ixlər qaloğan baxkilaroğa təmsillər bilənla eytilidu. Məqsiti xuki, «Ular qarisimu kərməydu, anglisimu qüxənməydu»...

¹¹ Əmdi təmsilning mənisi mundaq: — Uruk bolsa, Hudaning söz-kalamidur. ¹² Qioqir yol boyidikilər bolsa muxular: Ular söz-kalamni anglaydu; ləkin İblis kelip, ularning ixinip kutkuzuluxining aldini elixi üqün ularning kəlbidiki sözni elip ketidu. ¹³ Taxlıq yərgə qüxkən uruklar söz-kalamni angliqan həman huxallıq bilən qəbul kıləqanlaroğa təmsil kılinoğan. Ularda yiltiz bolmioqaqqa, pəqət bir məhəl ixinip, andin sinək-müxküllük wakti kəlgəndə, etikədtin teyilip ketidu. ¹⁴ Tikənlikkə qüxkən uruklar bolsa xundaq adəmlərni kərsətkənkı, sözni angliqan bolsimu, yoloğa qıkkəndin keyin bu panıy həyattiki əndixilər, baylıqlar wə həlawətlərnıng ezikturuxliri bilən boquwup, uruk pixmay həsul bərməydu. ¹⁵ Ləkin yaxxi tupraqqa qeqiloğan uruklar bolsa — söz-kalamni anglap, səmimiy wə yaxxi kəlbi bilən uni tutidioğanlarnı kərsitidu; bundaq adəmlər səwrqanlıq bilən həsul beridu.

Həmmə ix axkariliduru

Mar. 4:21-25

¹⁶ Həqkim qiraoqni yekip qoyup üstigə idixni kəmtürüp qoymas yaki kariwat astioğa turəquzmas, bəlki qiraoqdanning üstigə koyidu; buning bilən əygə kirgənlər yoruklukni kəridu. ¹⁷ Qünki yoxuruloğan həqkəndə ix axkarılanmay qalmaydu, wə həqkəndə məhpiy ix ayan bolmay, yoruklukqa qıqmay qalmaydu.

¹⁸ Xuning üqün, anglixinglarning qandək ikənlığigə kəngül qoyunglar! Qünki kimdə bar bolsa, uningə təhimu kəp berilidu; əmma kimdə yəq bolsa, həttə bar dəp həsəbliqinimu uningdin məhrum kılinduru.

Əysaning həkikiy ailisi

Mat. 12:46-50; Mar. 3:31-35

¹⁹ Əmdi uning anisi wə iniliri uning bilən kərüxkili kəldi. Ləkin adəm nuroqun boləqaqqa, yenioğa kələlmigənidi. ²⁰ Xuning bilən birsı uningə:

— Aningiz wə iniliringiz siz bilən kərüximiz dəp, sirtta turidu, — dedi.

²¹ Ləkin u jawəbən: — Mening anam wə aka-uka kərindaxlirim bolsa Hudaning sözini anglap, uningə əməl kıləqılardur, dedi.

8:9 Mat. 13:10; Mar. 4:10.

8:10 «Hudaning padixahlığining sirlirini bilix silərgə nesip kılindi» — «sirlər» İnşilda əslidə insanlarəğa axkarılanmioğan, hazır Məsih yaki rosulliri arqılıq ayan kılinoğan ixlarnı kərsitidu. Uning üstigə, İnşildiki bəzi «sirlər» intayin sirlək, əlwəttə. «Ular qarisimu kərməydu, anglisimu qüxənməydu» — bu sözlər «Yəx.» 6:9din elinoğan.

8:10 Zab. 25:4, 9, 14; 78:1-2; Yəx. 6:9-10; Əz. 12:2; Mat. 11:25; 13:14; Mar. 4:12; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8; 2Kor. 3:5,14.

8:11 Mat. 13:18; Mar. 4:13.

8:13 Mat. 13:20; Mar. 4:16.

8:14 Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luqa 18:24; 1Tim. 6:9.

8:16 Mat. 5:15; Mar. 4:21; Luqa 11:33.

8:17 Ayup 12:22; Mat. 10:26; Mar. 4:22; Luqa 12:2.

8:18 «Qünki kimdə bar bolsa, uningə təhimu kəp berilidu — «kimdə bar bolsa...» — bu «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xübhşizki, əbədiy əhmiyyətlik birər nərsə bolsa kərək, bu iman-ixəngni öz iqigə qəqum alidu. Biz əzimizgə «əbədiy əhmiyyətlik» hər bir nəsə boluxi üqün pəqət Məsihdinla tapalaymiz, əlwəttə.

8:18 Mat. 13:12; 25:29; Mar. 4:25; Luqa 19:26.

8:19 Mat. 12:46; 13:55; Mar. 3:31.

8:21 Yh. 15:14; 2Kor. 5:16.

Əysaning boranni tinqitixi

Mat. 8:23-27; Mar. 4:35-41

²² Wə xundak boldiki, xu künlərdin biri, u muhlisliri bilən bir kemigə qüxüp, ularoşa:
— Kəlning u kətiyoşa barayli, — dedi. Xuning bilən ular yoloşa qikti.²³ Kəmə ketiwatqanda u uyquoşa kətkənidi. Kəlgə tuyuksiz kəra boran kelip, kemigə su toxup ketip, ular həwptə qaldı.
²⁴ Muhlislar kelip uni oyoqitip:
— Ustaz, ustaz, tügixidoşan bolduk! — dedi.
Lekin u ornidin turup, boranoşa wə dawaloşoşan dolğunlaroşa tənbiş bərdi; həmmisi tohtap, tinq boldi.²⁵ U muhlislirioşa qarap:
— İxənqinglar nəgə kətti? — dedi.
Ular həm qorkuxup, həm bəkmü həyran bolup, bir-birigə:
— Bu adam zadi kimdu, buyruk kilsa, hətta xamallar wə dolğunlarmu uningoşa boysunidikən-hə! — dəp ketixti..

Əysaning «koxun» jinlar qaplxқан adəmnı azad kılıxı

Mat. 8:28-34; Mar. 5:1-20

²⁶ Xuning bilən ular Galiliyəning udulidiki Gerasalıqlarning yurtioşa yetip bardi..²⁷ U kiroşakka qikixi bilənla, uzundin beri jinlar qaplxқан, xəhərdin kəlgən məlum adəm uning aldioşa kəldi. Bu adəm kiyim kiyməy, heq eydə turmay, gərlər arisida yaxaytti..²⁸ Lekin u Əysani kərüpla warkirap, uning ayioşioşa yikilip kattik awaz bilən:
— Həmmidin Aliy Hudaning Oşli Əysa, sening mən bilən nemə karing! Səndin etünimənki, meni kiyima! — dəp towlap kətti.²⁹ Qünki Əysa napak rohning uningdin qikixini buyruw-atatti (qünki jin nuroşun kətim uni tutuwaloşanidi; u qaoşlarda kixilər uning put-kollirini kixən-zənjirlər bilən başlap uni kəmap kəyoşan bolsimu, u zənjirlərnı üzüp kəqip qikқан wə jin təripidin qəl-bayawanlaroşa həydiwetilgənidi).
³⁰ Əysa bu adəmdin:
— İsming nemə? — dəp soriwidi, u: — İsmim «Koxun», — dedi. Qünki nuroşun jinlar uning iqigə kirip qaplixiwaloşanidi.³¹ Əmdi ular Əysadin əzlrini tegi yok həngoşa kətküzməslıknı etünüp yalwurdi.
³² Xu yərdə taoş başrida qong bir top tongguz padisi ozukliniwatatti. Jinlar Əysaoşa yalwurup, tongguzlarning tenigə kirixkə ijazət berixini etündi. U ularoşa ijazət bərdi.³³ Jinlar xu adəmdin qikip, tongguzlarning tenigə kiriwaldi; xuning bilən pütkül tongguz padisi tik yardin etilip qüxüp, kəlgə qərk boldi.
³⁴ Tongguzlarnı başquqıllarmu bu wəkəni kərüp u yərdin kəqip, xəhər-yezılarda bu həwərnı tarkatti.³⁵ Halayık zadi nemə ix boləşanlikini kərgili qikti; Əysaning aldioşa kəlgəndə, xu yərdə əzidin jinlar qikқан heliki adəmnıng kiyim-keqəknı kiyip, əs-hoxi jayida həlda Əysaning ayioşı aldida oltoşojını kərdi; ular qorkup ketixti.³⁶ Bu wəkəni kərgənlərmu jinlar qaplxқан adəmnıng kəndak sakaytıləşını kəpqilikkə təşwirəp bərdi.³⁷ Andin Gerasalıqlarning yurtidikilər wə ətrapidikı barlık kixilər uning ularning arisidin ketixini etünüxti. Qünki dəhxətlik qorkunq ularnı baskanidi. Xunga u kemigə qüxüp, qaytixkə yol aldi..³⁸ Əmma jinlar əzidin qikip kətkən heliki adəm uningoşa, Mən sən bilən billə ketəy, — dəp yalwurdi.

8:22 Mat. 8:23; Mar. 4:35,36.

8:25 Ayup 26:12; Zəb. 107:25.

8:26 «Gerasalıqlar» — «Mat.» 8:28də ular «Gadaralıqlar»mu dəp atilidu.

8:26 Mat. 8:28; Mar. 5:1.

8:27 «gərlər arisida» — yaki «gərlər iqidə». Pələstində kəp gərlər engkürlərdin yasilidu.

8:37 «Gerasalıqlar» — yaki «Gadariyliklar» yaki «Gergəsənliklar»

8:37 Ros. 16:39.

Lekin u uni yoloqa selip:

³⁹ — Öyüggə kaytip berip, Hudaning sanga xunqə qong ixlarni kılıp bərgənlikini yatküzgin, — dedi.

U adəm kaytip berip, pütkül xəhərni arilap, Əysaning özigə xunqə qong ixlarni kılıp bərgənlikini elan kildi.

Tirildürülgən kız, sakaytiloqan ayal

Mat. 9:18-26; Mar. 5:21-43

⁴⁰ Əysa kaytip kəlginidə, xundak boldiki, halayik uni huxallik bilən karxi elixti; qünki həmməylən uning kaytip kelixini kütüp turatti..⁴¹ Wə mana, bir kixi, sinagogning qongi boləqan Yairus isimlik kiximu Əysaning aldiəqə kelip ayioqioqə özini etip, uning öyigə berixini ötündi..

⁴² Qünki uning on ikki yaxlik yaloquz kizi səkratta idi.

Əysa u yərgə barəqinida, top-top kixilər uning ətrapioqə ziq olixip uni kistixatti. ⁴³ Arisida hun təwrex kesiligə giritpar boləqiniəqə on ikki yil boləqan bir ayal bar idi; u bar-yokini tewiplarəqə həjləp tügətkən bolsimu, heqkaysisidin xipa tapmioqanikən..⁴⁴ U Əysaning arkisidin kelip, uning tonining pexini siliwidi, xuan hun tohtidi.

⁴⁵ Əysa: — Manga qol təgküzgən kim? — dəp soridi.

Həmməylən inkar kıləqanda, Petrusmu wə uning bilən boləqanlarmu:

— Ustaz, halayik top-top bolup tət ətrapingni olixip, seni kistixiwatqan yərdə, sən «Manga təgkən kim?», dəp soraysənoqu? — dedi.

⁴⁶ Lekin Əysa:

— Yak! Birsı manga təgdi; qünki wujudumdin kudrətning qikip ketiwatqinini səzdim, — dedi.

⁴⁷ Həliki ayal əzining yoxurup qalalmaydioqanlikini bilip, titrigən həlda uning aldiəqə yikildi wə kəpquilik aldida əzining nemə səwəbtin Əysaqə qol təgküzgənlikini, xundakla xuan kəndak sakayəqanlikini eytti.

⁴⁸ Əysa uningə: — Yürəklik bol, kızim, ixənqing seni sakaytti! Aman-hatirəmlik bilən mangəqin! — dedi..

⁴⁹ U səz kiliwatqanda, sinagog qongining əyidin qikqan birəylən kelip sinagog qongioqə:

— Kizingiz jan üzdi. Əmdi ustazni kayitmioqin, — dedi..

⁵⁰ Lekin Əysa buni anglap uningə:

— Qorqmioqin! Pəkət ixənqtə bol, u sakiyip ketidu, — dedi.

⁵¹ U əygə barəqanda Petrus, Yuhanna, Yakup wə kızning ata-anisidin baxqə heqkimning əzi bilən billə əygə kirixigə ruhsət kilmidi. ⁵² U yərdikilər həmmisi kizəqə matəm tutup yioqə-zar kətürəwatatti. Lekin u:

— Boldi, yioqlimanglar! Qünki kız əlmidi, pəkət uhlap kaptu! — dedi..

⁵³ Ular bolsa kızning allikaqan jan üzdi dəp bilgəqə, uni məshirə kildi. ⁵⁴ Lekin u ularni qikiriwetip, kızning kəlidin tartip:

— Balam, ornungdin tur, — dəp qakirdi. ⁵⁵ Kızning rohi kaytip kelip, u dərhal ornidin turdi. U kizəqə yegüdək birmə berixni eytti. ⁵⁶ Kızning ata-anisi intayin həyran kəlixti. Lekin u ularəqə bu ixni heqkimgə eytmaslikni tapilidi.

8:38 Mar. 5:18.

8:40 «Əysa kaytip kəlginidə» — bəlkim kəlning udulidiki qaxqə kaytqanda.

8:41 Mat. 9:18; Mar. 5:22.

8:43 Law. 15:25; Mat. 9:20; Mar. 5:25.

8:48 «Yürəklik bol, kızim, ixənqing seni sakaytti!» — bu ayal nemixqə xundak qorkti? «Mat.» 9:22diki izahatni kəring.

8:49 Mar. 5:35.

8:52 Yh. 11:11.

Əysanın on ikki rosulni əwətixi

Mat. 10:5-15; Mar. 6:7-13

9¹ Əysa on ikkiylənni qakirip, ularoşa barliq jinlarni həydiwetix wə kesəllənni sakaytixkə kudrət wə həkuk bərdi..² Andin ularni Hudaning padixahlığını jar kilix wə kesəllənni sakaytixkə əwəttili..³ U ularoşa:

— Silər səpər üqün heq nərsə almanglar, nə hasa, nə hurjun, nə nan, nə pul eliwal manglar; birər artuk yəktəkmə eliwal manglar..⁴ Wə kaysi əygə qobul kilinip kirsənglar, u yurttin kətküqə xü əydə turunglar..⁵ Əmdə kaysi yərdiki kixilər silənni qobul kilmisa, u xəhərdin qikqininglarda ularoşa agah-guwaḥ bolsun üqün ayiojinglardiki topinimə kəkiwetinglar! — dedi..

⁶ Muhlislar yoloşa qikip, yeza-kixlaklarni arilap hux həwənni elan kilip, həmmə yərdə kesəllənni sakaytti.

⁷ Əmdə Hərod hakim uning barliq kıləjanlıridin həwər tepip, kaymukup qaldı. Qünki bəzilər: «Mana Yəhya əlumdin tiriliptu!» desə..⁸ yənə bəzilər: «İlyas pəyojəmbər kayta pəyda boldı» wə yənə baxkılar: «Kədimki pəyojəmbərlərdin biri kaytidin tiriliptu!» dəyttili.

⁹ Hərod: «Mən Yəhyaning kallisini alduranidim, əmdə mən muxu gepini anglawatқан zat zadi kimdu?» — dedi. Xuning bilən u uni kərux pursitini izdidi.

Bəx ming kixini toydurux

Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Yḥ. 6:1-14

¹⁰ Rosullar bolsa kaytip kelip, əzlrining kıləjan ixlrining həmmisini Əysaoşa məlum kildi. U ularni elip, hupıyanə həlda Bəyt-Saida degən xəhərdiki hilwət bir yərgə kəldi..¹¹ Birək halayik buningdin həwər tepip uningəşa əgixip kəldi. U ularni kərxi elip, ularoşa Hudaning padixahlığı toqrisida səzldi wə xipəoşa mohtajlarni sakaytti..¹² Kün olturay degəndə, on ikkiylən uning aldioşa kelip uningəşa:

— Halayikni yoloşa salsang, ular ətraptiki yeza-kixlaklarəşa wə etizlarəşa berip qonojudək jaylar wə ozuk-tülük tapsun; qünki muxu yər qəllük ikən, — dedi..

¹³ Lekin u ularəşa:

— Ularəşa əzünglar ozuk beringlar, — dedi.

— Bizdə pəkət bəx nan bilən ikki beliktin baxkə nərsə yok. Bu barliq həlkkə ozuk-tülük setiwelip kələmdük?! — deyixti ular..¹⁴ Qünki xü yərdə yiojəlan ərləningla sani bəx mingqə idi.

U muhlislarəşa:

— Halayikni əlliktin-əlliktin belüp olturoqunglar, — dedi..

¹⁵ Ular uning deginiqə kilip həmməylənni olturoquzdi..¹⁶ Əysa bəx nan bilən ikki belikni qolioşa elip, asmanəşa qarap Hudaəşa təxəkkür eytip bularni bərikətlidi. Andin ularni oxtup, halayikqə

9:1 Mat. 10:1; Mar. 3:13; 6:7; Luka 6:13.

9:2 Mat. 10:7.

9:3 «hurjun» — yaki «tiləmqining haltisi».

9:3 Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luka 22:35.

9:4 «u yurttin kətküqə xü əydə turunglar» — yaki «u yurttin kətküqə xü əydə qikip-kirip turunglar». Kona zamanlarda pəylasoplar wə «təlim bərgüqilər» oymu-əy yürüp tiləmqilik kılatti. Əmma Məsiḥ muhlisliri xundək kılmasliki kərək idi. Yənə 10:7 wə uningdiki izahatnimu kərüng.

9:5 «u xəhərdin qikqininglarda ularəşa agah-guwaḥ bolsun üqün ayiojinglardiki topinimə kəkiwetinglar!» — «ayaqdiki topini kəkiwetix» degən ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yok» degənni bildürüp, Hudaning səzini rət kıləjanlarəşa kattik agahlandurux idi.

9:5 Mat. 10:14; Mar. 6:11; Luka 10:11; Ros. 13:51; 18:6.

9:7 «Hərod hakim» — muxu yərdə «hakim» grek tilidiki «tetrark»ni bildüridu. 3:1diki izahatni kərüng.

9:7 Mat. 14:1; Mar. 6:14.

9:10 Mat. 14:13; Mar. 6:30,31,32.

9:12 Mat. 14:15; Mar. 6:35; Yḥ. 6:5.

9:13 Mat. 14:16; Mar. 6:37; Yḥ. 6:9.

9:14 «ərləningla sani bəx mingqə» — bala-qakiliri hesablanmiojan.

sunup berix üçün muhlislirioja bərdi. ¹⁷ Həmməylən yəp toyundi. Andin xulardin exip qalojan parqilirini on ikki sewətkə yiojip qaqilidi..

Petrusning Əysani «Məsih» dəp tonuxi

Mat. 16:13-19; Mar. 8:27-29

¹⁸ Wə xundak boldiki, u əzi yaloquz dua kiliwatqanda, muhlisliri yenida turatti. U ulardin: — Halayik meni kim dəydu? — dəp soridi..

¹⁹ Ular jawabən: — Bəzilər seni Qəməldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas pəyoqəmbər, wə yənə bəzilər kədimki pəyoqəmbərlərdin biri tiriliptu dəydu, — dedi..

²⁰ U ulardin:

— Silərqu? Silər meni kim dəp bilisilər? — dəp soridi.

Petrus jawab berip: — Sən Hudaning Məsihidursən, — dedi..

²¹ U ularoja kattik jekiləp, bu ixni heqkimgə tinmanglar, dəp tapilidi. ²² — Qünki İnsan'ooqlining nurojun azab-oqubət tartixi, aqsakallar, bax kaşinlar wə Təwrat ustazliri tərpidin qətkə kekilixi, ɵltüröluxi wə ɵq kündin keyin tirildüröluxi mukərrər, — dedi..

²³ Andin u ularning həmmisigə mundaq dedi:

— Kimdəkim manga əgixixni niyət kilsa, əzidin keqip, hər küni əzining krestini kɵtürüp manga əgəxsun!... ²⁴ Qünki kimdəkim əz həyatini kɵtküzimən dəydikən, qoqum ɵuningdin məhrum bolidu, ləkin mən ɵqün əz həyatidin məhrum boləjan kixi həyatini kɵtküzidu... ²⁵ Qünki bir adəm pütün dunyoja igə bolup, ɵzini həlak kilsa yaki əzidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?!

²⁶ Qünki kimdəkim məndin wə mening səzliməndin nomus kilsa, İnsan'ooqli əzining xan-xəripi iqidə, ɵning Atisining wə mukəddəs pərixtilərnin xan-xəripi iqidə kəytip kəlginidə ɵuningdinmu nomus kiledi... ²⁷ Ləkin mən dərhəqiqət silərgə xuni eytip qoyayki, bu yərdə turojanlarning ari-sidin ɵləmnin təmini tətixtin burun jəzmən Hudaning padixahlilikini kəridiojanlar bardur..

Əysaning julalıqta kɵrɵnɵxi

Mat. 17:1-8; Mar. 9:2-8

²⁸ Bu səzlərdin təhmənən səkkiz kün keyin xundak boldiki, u Petrus, Yuhanna wə Yəqubni elip, dua kilix ɵqün bir taqəja qıktı. ²⁹ U dua kiliwatqinida, ɵning yüzining kiyapiti əzgərdi wə kiyimliri ap'ak bolup qaqmaqək qaqnidi. ³⁰ Wə mana, ikki adəm pəyda bolup ɵning bilən səzlixiwatqanidi; ular Musa wə İlyas pəyoqəmbərlər idi. ³¹ Ular parlak jula iqidə ayan bolup, ɵning bilən Yerusalemda ada kilediojan «dunyadin ɵtöp ketix»i toqrisida səhbətłəxti..

9:16 1Sam. 9:13.

9:17 «sewət» — grek tilida «qol sewət» — demək, bir adəm ikki qollap kɵtərələydiojan sewətlər.

9:18 Mat. 16:13; Mar. 8:27.

9:19 Mat. 14:2.

9:20 «sən Hudaning Məsihidursən» — «Məsih» dəgən səz toqruluk «Təbirlər»imizni kɵrɵng. «Hudaning Məsihi» demək, Huda təyinləp əwətkən Məsih.

9:22 Mat. 16:21; 17:22; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luka 18:31; 24:7.

9:23 «Kimdəkim manga əgixixni niyət kilsa, əzidin keqip, hər küni əzining krestini kɵtürüp manga əgəxsun!» — «Mat.» 10:38ni, xundakla ɵuningdiki izahatnimu kɵrɵng.

9:23 Mat. 10:38; 16:24; Mar. 8:34; Luka 14:27.

9:24 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luka 17:33; Yh. 12:25.

9:26 «İnsan'ooqli əzining xan-xəripi iqidə... kəytip kəlginidə...» — «İnsan'ooqli» Məsihning əzi, əlwəttə. Bu ibarə toqruluk «Mat.» 8:20diki izahət wə «Təbirlər»ni kɵrɵng.

9:26 Mat. 10:33; Mar. 8:38; Luka 12:9; 2Tim. 2:12; 1Yuhə. 2:23.

9:27 Mat. 16:28; Mar. 9:1.

9:28 Mat. 17:1; Mar. 9:2.

9:31 «... ɵning bilən Yerusalemda ada kilediojan «dunyadin ɵtöp ketix»i toqrisida səhbətłəxti» — bu bayanda «dunyadin ɵtöp ketix» itayin əhmyyətlik səz, grek tilida «eksodus» dəgən bilən ipadilididi. Bu səz İsrail həkining «Misirdin qıxıx»ini bildürğənidi. Demək, Musa pəyoqəmbər İsrail həkini Misirning kullukidin kɵtküzəndək, əysə Məsih Hudaning həkini gunahning wə Xəytanning kullukidin (əz kurbanlıqı arkilik) kɵtküzəndək bolidu («1Kor.» 10:1-11, izahətliri wə «qoxumqə səz»imizni kɵrɵng).

³² Əmdi Petrus wə uning həmrəhliklərini heli ügüdək baskanidi; ləkin ularning uyqusi toluq eqiloqanda ular uning xan-xəripini wə uning bilən billə turoqan ikki adəmzatni kərđi. ³³ Wə xundək boldiki, bu ikkisi Əysadin ayriliwatqanda, Petrus əzining nemini dəwatqanliqini bilmigən halda Əysaqə:

— Ustaz, bu yərdə boləjinimiz intayin yahxi boldi! Birini sanga, birini Musaqə, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli, — dedi..

³⁴ Ləkin u bu gəpləрни kiliwatqanda, bir parqə bulut pəyda bolup ularni qapliwaldi; ular bulut iqigə kirip qəlojinida qorkuxup kətti. ³⁵ Buluttin tuyuksiz bir awaz anglinip:

— Bu Mening səyümlük Oqlumdur. Uningə qulək selinglar! — dedi..

³⁶ Awaz anglanoqandin keyin, qərisa, Əysa əzi yəloquz qəlojanidi. Ular süküt kiliq kəlixti wə xu künlərdə əzliri kərgən ixlərdin həqəqaysini həqkimə eytmidi.

Uning jin qaplxqan balini saqaytixi

Mat. 17:14-18; Mar. 9:14-27

³⁷ Ətisi, ular taəjdin qüxkən waqtida, zor bir top kixilər uni qarxi aldi.. ³⁸ Mana, topning arisidin birəylən warkirap:

— Ustaz, ətünüp qalay, oqlumoqə iqingni aqrutip qarap qoyəjaysən! Qünki u mening birlə bəlam idi. ³⁹ Mana, uni daim bir roh tutuwelip, u əziqilə warkirap-jarkirap ketidəqan bolup qaldı; u uning bədinini tartixturup, aqzidin aq kəpük kəltürüwetidu. Jin uni daim degüdək qıynap, uningə qə həq aram bərməydu.. ⁴⁰ Mən muhlislingizdin rohni həydiwetixni ətünüwidim, biraq ular undək qilalmidi, — dedi.

⁴¹ Əysa jawabən: — Əy etiqədsiz wə tətür dəwr, silər bilən qəqanoqıqə turup, silərgə səwr qilay? — Oqlungni aldimoqə elip kəlgın — dedi.

⁴² Bala tehi yolda keliwatqanda, jin uni yiqitip, pütün bədinini tartixturdi. Əysa napak rohqə tənbiş berip, balini saqaytti wə uni atisioqə qayturup bərdi.. ⁴³ Həmməylən Hudaning xərpəlik küq-kudritigə qın-qınıoqə patmay təəjjüpləndi. Həmmisi Əysaning qiloqanlirioqə həyran kəlixip turoqanda, u muhlislirioqə mundaq eytti:

⁴⁴ — Bu səzləрни quləkliringlarə qə obdan singdürüp qoyunglar. Qünki İnsan'oqli pat arida satqunluqtin insanlarning qəlioqə tapxurup berilidu, — dedi..

⁴⁵ Biraq ular bu səzni qüxinəlmidi. Buning mənisı ular qüxinip yətmisun üqün ulardin yoxurulojanidi. Ular uningdin bu səz toqruluq soraxqimu petinalmidi..

9:33 «Birini sanga, birini Musaqə, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli» — bu səz wə pütün wəqə toqruluq yənə «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kərug.

9:35 «Bu Mening səyümlük Oqlumdur...» — yəki «Bu Mening Oqlum, Mening tallioqinim...».

9:35 Qan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luka 3:22; Ros. 3:22; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

9:37 Mat. 17:14; Mar. 9:17.

9:39 «mana, uni daim bir roh tutuwelip, u əziqilə warkirap-jarkirap ketidəqan bolup qaldı» — «roh» xübhısizki yaman roh, jinni kərsitidu.

9:42 «jin uni yiqitip...» — yəki «jin uni yirtip...».

9:44 Mat. 17:22; Mar. 9:31.

9:45 «Buning mənisı ular qüxinip yətmisun üqün ulardin yoxurulojanidi» — kim təripidin yoxuruloqanliqı eytilmaydu. Xəytan təripidinmu, yəki Huda təripidinmu? Yəki pəkət əz galliqli təripidinmu? Bizningə Xəytan bu ixni qiloquqı idi; qünki Məsih əzining pütün dunya üqün elüp pida boluxini muhlislarning qüxinixini halaytti (44-ayəttə).

9:45 Luka 2:50; 18:34.

«Luqa»

Hudaning nəziridə kim əng uluq?

Mat. 18:1-5; Mar. 9:33-37

⁴⁶ Əmdə muhlislar arisida ulardin kimning əng uluq bolidiojanliki toqruqluq talax-tartix pəyda boldi..⁴⁷ Əmma Əysa ularning kənglidiki oylarni kərüp yetip, kiqik bir balini elip yenida turoquzup,⁴⁸ ularoqa:

— Kim mening namimda bu kiqik balini qobul kilsa, meni qobul qiləjan bolidu wə kim meni qobul kilsa, meni əwətküqini qobul qiləjan bolidu. Aranglarda əzini əng təwən tutqini bolsa uluq bolidu, — dedi..

Qarxi turmasliqning əzi qolliəjanliktur

Mar. 9:38-40

⁴⁹ Yuhanna jawabən uningəqa:

— Ustaz, sening naming bilən jinlarni həydəwatқан birsini kərduq. Lekin u biz bilən birgə sanga əgəxmigənliki tüpəylidin, uni tostuk, — dedi..

⁵⁰ Lekin Əysa uningəqa: — Uni tosmanglar. Qünki kim silərgə qarxi turmisa siləрни qolliəjanlardindur, — dedi..

Əysani qarxi almiəjan yeza

⁵¹ Wə xundak boldiki, uning asmanoqa elip ketilidiojan künlirining toxuxioqa az qaloqanda, u kət'iylik bilən yüzini Yerusalemoqa berixka qaratti..⁵² Xuning üqün u aldın əqləрни əwətti. Ular yoloqa qikip, uning kelixgə təyyarlik kilix üqün Samariyə əlkisidiki bir yeziəqa kirdi. ⁵³ Biraq u yüzini Yerusalemoqa qaratkanliki tüpəylidin yezidikilər Əysani qobul kilmidi..⁵⁴ Uning muhlis-liridin Yakup bilən Yuhanna bu ixni kərüp:

— I Rəb, ularni kəydürüp yökətitx üqün Iliyas pəyoqəmbərdək asmandin ot yeoqxini qikiriximizni halamsən? — dedi..

⁵⁵ Lekin u burulup ularni əyibləp: «Silər kəndak rohtin boləjanliqinglarni bilməydikənsilər» — dedi..⁵⁶ Andin ular baxka bir yeziəqa etüp kətti..

Əysaəqa əgixixning bədili

Mat. 8:19-22

⁵⁷ Wə xundak boldiki, ular yolda ketiwatqanda, birsi uningəqa:

— I Rəb, sən kəyərgə barma, mən sanga əgixip mangimən, — dedi..

⁵⁸ Əysa uningəqa:

^{9:46} Mat. 18:1; Mar. 9:33; Luqa 22:24.

^{9:48} Mat. 18:5; 23:11; Mar. 9:37; Luqa 10:16; 14:11; 18:14; Yh. 13:20.

^{9:49} Mar. 9:38.

^{9:50} Mat. 12:30; Luqa 11:23.

^{9:51} «Wə xundak boldiki, uning asmanoqa elip ketilidiojan künlirining toxuxioqa az qaloqanda, u kət'iylik bilən yüzini Yerusalemoqa berixka qaratti» — bu ayəttə Məsih Əysaning «Yerusalemoqa baridiojan səpər»i baxlinidu; səpərnin «ahirkı nuka»si bəlkim 19:48də tepilidu.

^{9:51} Mar. 16:19; Ros. 1:2; 1Tim. 3:16.

^{9:53} «Biraq u yüzini Yerusalemoqa qaratkanliki tüpəylidin yezidikilər Əysani qobul kilmidi» — Samariyəliklər adəttə adəmlərnin Yerusalemoqa berip xu yərdə ibadət kilixini əq kərətti; qünki ular: «Bizning Samariyəmizdə həqiqiy ibadəthana bardur» — dəytti.

^{9:53} Yh. 4:9.

^{9:54} «I Rəb, ularni kəydürüp yökətitx üqün Iliyas pəyoqəmbərdək asmandin ot yeoqxini qikiriximizni halamsən?» — bəzi kona keqürmilərdə: «Iliyas pəyoqəmbərdək» dəgən sezlər tepilmaydu.

^{9:55} «Lekin u burulup ularni əyibləp: «Silər kəndak rohtin boləjanliqinglarni bilməydikənsilər» — dedi» — bəzi kona keqürmilərdə pəkət «Lekin u burulup ularni əyiblidı» deyilidu.

^{9:56} Yh. 3:17; 12:47.

^{9:57} Mat. 8:19.

— Tülkilarning o'ngkürliri, asmandiki quxlarning uwiliri bar. Birak Insan'ooqlining bexini koyojudak yerimu yok, — dedi.

⁵⁹ U yənə baxka birsigə:

— Manga əgəxkin! — dedi.

Lekin u:

— Rəb, awwal berip atamni yərlikkə qoyojili ijjazət bərgəysən, — dedi...

⁶⁰ Lekin Əysa uningə — Ölükler öz ölüklirini kəmsun! Birak sən bolsang, berip Hudaning padixahlıqini jakarlioqin, — dedi...

⁶¹ Yənə birsi:

— Əy Rəb, mən sanga əgiximən, lekin awwal öyümgə berip, öydikilirim bilən hoxlixiximoqə ijjazət bərgəysən, — dedi.

⁶² — Kim kolidə qoxning tutquqini tutup turup kəynigə qarisa, u Hudaning padixahlıqioqə layik əməstur, — dedi...

Əysaning yətmix muhlisini əwətxi

10¹ Bu ixlardin keyin, Rəb muhlislardin yənə yətmixini təyinləp, əzi barmakqi boləjan barlik xəhər-yezilarəja ikki-ikkidin əzidin burun əwətti...² U ularəja mundaq tapilidi:

— Yioqlidioqan həsul dərəkə kəp, lekin həsulni yioqquqi ixləmqlər az ikən. Xunga həsul Igi-sidin kəprək ixləmqlərni Əz həsulungni yioqixkə əwətkəysən, dəp tilənglar...³ Menginglar! Mən qozilarni bərilərnin arisioqə əwətkəndək silərni əwətimən...⁴ Həmyan, hurjun wə kəxlər almanglar; yolda kixilər bilən salamlıxixkə tohtimanglar...⁵ Kaysi öygə kirsənglar, aldi bilən: «Muxu öydikilərgə aramlıq boləjay!» dənglar...⁶ U eydə «aramlıq igisi» bolsa, tiligən aramlıqinglar xu öygə kənidu; əgər bolmisa, u aramlıq əzünglarəja yanidu...⁷ Andin qüxkən eydə turup yətkəlmənglar, xu öydikilərnin bərginini yəp-iqinglar, qünki ixləmqi əz

9:59 «Rəb, awwal berip atamni yərlikkə qoyojili ijjazət bərgəysən» — bu adəmnin səzidə üç imkaniyət bar: (1) uning atisi əlgənidi, birak tehi yərlikkə qoyulmioqan; bizningə bu xərkə mümkün əməs, adəm əlgəndə dərhal dəpnə kılıx kerək; (2) xu dərwdə Yəhudiyədə turoqanlar arisida, əlgüqilərnə ölüp bir yildin keyin, yənə bir dəpnə murasimini ötküzidioqan ərpadət bar idi (Uyoqur həlki arisidiki «yillik nəzir»dək). Bu kixi tehi bu murasimni ötküzimigən; (3) uning atisi tirik. Undakta mənisi «atam ölüp uni yərlikkə koyoquca kütüp, andin sanga əgixayqu!» degəndək.

9:59 Mat. 8:21.

9:60 «Ölükler öz ölüklirini kəmsun! Birak sən bolsang, berip Hudaning padixahlıqini jakarlioqin» — yukirikli izahatni kərtin. Məyli bu kixi atisinin «yillik dəpnə»sini ötküzməkqi bolsun yaki atisi tehi tirik bolsun, Rəbning bu jawabida «Bu sening ixing əməs; sən əzüng «rohıy tirik» adəm bolsangla deginimdək kıl, rohıy həyatni yətküzidioqan Hudaning padixahlıqini jakarla; sən eytkən bu ix «rohıy əlgənələr»ning ixi, halas» degən iqli mənə enik kərinidu.

9:60 Mat. 8:22.

9:62 «Kim kolidə qoxning tutquqini tutup turup kəynigə qarisa, u Hudaning padixahlıqioqə layik əməstu» — adəm kox həydgəndə, kəynigə qarisa tüz həydiyəlməydu.

9:62 Pand. 26:11; Fil. 3:14; İbr. 6:5; 2Pet. 2:20.

10:1 «əzi barmakqi boləjan barlik xəhər-yezilarəja ikki-ikkidin əzidin burun əwətti» — «əzidin burun» grek tilida «uning yüzidin burun».

—Bəzi kona keqürmilərdə «yətmix ikkisi» deyilidu. 99□ keqürmilərdə «yətmix» deyilidu. Bu san Təwrattiki birnəqqə «hasiyatlik sanlar»əja mas kelidu; məsilən, İsrailning 12 kəbilisi bar idi wə 70 aqsakalı bar idi («Qel.» 11:11ni kərtin). Əstayidil okurmənlər Təwrattiki baxkə yərlərdin muxu «12+70» degən ikki sanning billə kəlginini kəridu.

10:2 «Yioqlidioqan həsul dərəkə kəp, lekin həsulni yioqquqi ixləmqlər az ikən» — «həsul» muxu yərdə Hudaning padixahlıqini qəbul kılıxkə təyyar turidioqan kixilərnə bildüridu, əlwəttə. Muxundək adəmlər «ormiqılar»əja, yəni əzligə hux həwərnə yətküzgüqilərgə mohtajdur. «həsulning igisi» — Huda, əlwəttə.

10:2 Mat. 9:37; Yh. 4:35; 2Tes. 3:1.

10:3 Mat. 10:16.

10:4 «hurjun» — yaki «tiləmqingin haltisi». «yolda kixilər bilən salamlıxixkə tohtimanglar» — axu dərwdiki Yəhudiylar arisida salamlıxixkə adəttə uzun wəqit ketətti.

10:4 2Pad. 4:29; Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luka 9:3; 22:35.

10:5 Mat. 10:12; Mar. 6:10.

10:6 «U eydə «aramlıq igisi» bolsa...» — «aramlıq igisi» grek tilida «aramlıqning oqlı» deyilidu. Undək adəmlər, xühşiziki, amanlikpərwər bolup, Hudadin kelidioqan amanlikni səyidu, xundakla hux həwərnə qarxi alidu.

ix həkkinı elixkə həkliktur. U eydin bu eygə yetkilip yürmənglar...

⁸ Silər kaysi xəhərgə kirsənglar, ular silərni qobul kilsa, ular aldinglarəja nemə qoysa xuni yənglar.⁹ U yərdiki kesəllərni saqaytip, ularəja: «Hudaning padixahlıki silərgə yəkinlastil!» dənglar..

¹⁰ Birək silər kaysi xəhərgə kirsənglar, ular silərni qobul kilmisa, ularning rəstə-koqiliriəja qikip kəpqlikkə..¹¹ «Silərgə agah bolsun üqün hətta xəhiringlarning ayiojimizəja qaplxəkan topisinimu kəkip quxürüwetimiz! Həlbuki, xuni bilip qoyunglarki, Hudaning padixahlıki silərgə rasttinla yəkinlastil!» — dənglar..¹² Mən silərgə eytip qoyayki, xu küni hətta Sodom xəhəridikilərnıng kəridiojini bu xəhərdikilərnıngkidin yenik bolidu..

Əysani rət kıləjanlar

Mat. 11:20-24

¹³ Həlinglarəja way, əy qorazinliklar! Həlinglarəja way, əy Bəyt-Saidaliklar! Qünki silərdə kərsitilən məjizilər Tur wə Zidon xəhərliridə kərsitilən bolsa, u yərlərdikilər heli burunla bəzgə yəginip, külgə milinip towa kıləjan bolatti..¹⁴ Kiyamət künidə Tur wə Zidondikilərnıng kəridiojini silərnıngkidin yenik bolidu. ¹⁵ Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnəhumluklar! Silər təhtisaraəja quxürüsilər!.

¹⁶ U muhlisliəriəja yənə:

— Kimdəkim silərni tingxisa, menimu tingxiəjan bolidu; kimdəkim silərni qətkə kəksa, menimu qətkə kəqқан bolidu; kim meni qətkə kəqқан bolsa, meni əwətküqinimu qətkə kəqқан bolidu, — dedi..

Yətmix muhlisning kəytip kelixi

¹⁷ Yətmix muhlis huxal-huramlik iqidə kəytip kelip:

— I Rəb! Hətta jinlarmu sening naming bilən bizgə boysunidikən! — dəp məlum kildi..

¹⁸ U ularəja:

10:7 «Andin quxkən eydə turup yetkəlmənglər» — demək, u eydin bu eygə yetkilip yürmənglar. «ixləmqi əz ix həkkinı elixkə həkliktur» — demək, hux həwərgə erixip, rohiy payda kərgən anglioquqlarning hux həwərqilərgə jismani yəhəttin yərdəm berixi təgixlik ixtur. «U eydin bu eygə yetkilip yürmənglar» — bu əmrda qəng danalix bar. Ikki səwəbtin eytiləjan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytkuqlar əymu-əy yəqlap pul tiləytti; ləkin Əysaning muhlisliəri heq tiləmqilik kilməslilik kerək; (2) ular əymu-əy kəqüp yürsə, həlkəta bir-birigə qarap hərtürlük həsət-guman pəyda boluximu mumkin — «Nemixkə ular bizning eydə qənmaydu?» yəki «Nemixkə ular bizning eydin kəqüp ketidu?» degəndək.

10:7 Law. 19:13; Kan. 24:14; 25:4; Mat. 10:10; 1Kor. 9:4,14; 10:27; 1Tim. 5:18.

10:9 «Hudaning padixahlıki silərgə yəkinlastil» — muxu səz grek tilida yənə «Hudaning padixahlıki üstünglarəja quxtil» degən mənini bildüridu. 11-ayətni wə 11:20nımu kərüng.

10:10 Mat. 10:14; Mar. 6:11; Luka 9:5.

10:11 «Silərgə agah bolsun üqün hətta xəhiringlarning ayiojimizəja qaplxəkan topisinimu kəkip quxürüwetimiz!» — «ayaədkı topini kəkip quxürüwetix» — muxu ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yok», degənni bildürüp, Hudaning səzini rət kıləjanlarəja kattik agahlandırux idi. «Hudaning padixahlıki silərgə rasttinla yəkinlastil» — 9-ayəttiki izahəta eytiləjəndək, bu səzlər grek tilida yənə «Hudaning padixahlıki üstünglarəja quxtil» degən mənini bildürüxi mumkin, wə bəlkim muxu yərdə dal xu mənidur.

10:11 Ros. 13:51; 18:6.

10:12 «Xu küni hətta Sodom xəhəridikilərnıng kəridiojini bu xəhərdikilərnıngkidin yenik bolidu» — bəxkə alahidə wəqit kərsətiliməsa, «xu küni» Muqəddəs Kitabta hərdəim kiyamət külini, yəni Məsihnıng kəytip kelidiojan külini kərsətidu. «Sodom xəhəri» — İbrahım pəyğəmbər zamanidiki xəhər bolup, bu xəhərlərnıng adəmliri ohxax jinsliklar zinəhorlukləja (bəqqiwazlikkə) kattik berilip gunəhkə patkanlıktin, Huda bu xəhərlərnı adəmliri bilən qəxup ot quxürüp yəqatkan.

10:13 «Tur wə Zidon xəhərliri» — Tur wə Zidon əsli butpəras yat əllərnıng xəhərliri idi. Məsələn, «Əz.» 26-29-babni kərüng. «u yərlərdikilər heli burunla bəzgə yəginip, külgə milinip towa kıləjan bolatti» — «bəzgə yəginip, külgə milinip» kona zamanlarda kattik puxayman kılıx, gunəhlarəja towa kılıxning bir ipadisi idi.

10:15 «Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnəhumluklar!» — bəxkə birhil tərjimisi: «Əy silər Kəpərnəhumluklar! Asmanəja qikməqimidinglar?». Ləkin bizningə «asmanəja kətürülgən» degini toqrə bolup, bu səz Əysa ularning arisida boləjanlıktin ularəja kərsətilən zor imtiyaz-iltipətni kərsətidu.

10:16 Mat. 10:40; Mar. 9:37; Yh. 13:20.

10:17 «Hətta jinlarmu sening naming bilən bizgə boysunidikən!» — ular adəmlərnı azad kılıp qaplxəkan jinlarnı həydidəgən.

— Mən Xəytanning asmandin qakmaqtək qüxüp kətkənlikini kərgənmən...¹⁹ Mana, mən silərgə yılan-qayanlarni dəssəp yanjixka wə düxmənning barlık küq-kudritini besip taxlaxka həkuk bərdim. Həqqaqan həqkəndək nərsə silərgə zərər yətküzəlməydu...²⁰ Ləkin silər rohlarning silərgə boysunoqanlıki tüpəylidin xadlanmanglar, bəlki namlarınğarınğar ərxlərdə pütülgənliki tüpəylidin xadlininglar, — dedi..

Əysanın huxallığı

Mat. 11:25-27; 13:16-17

²¹ Xu wəqıttə, Əysa rohta huxallinip mundaq dedi:

«Asman-zemin İgisi i Ata! Sən bu həqıqətlərnı danıxmən wə əkilliklərdin yoxurup, səbiy balılaroqa axkarıloqanlıkiğ üqün seni mədhiyləymən! Bərhək, i Ata, nəzirində bundak kılıx rawa idi..»

²² Həmmə manga Atamdin təkdım kılindi; Ooqulning kimlikini Atidin baxka həqkim bilməydu, wə Atiningmu kimlikini Ooqul wə Ooqul axkarılaxni layik kərgən kixilərdin baxka həqkim bilməydu..»

²³ Andin u muhlisliroqa burulup, ularoqa astiojına:

Silər kəruwatqan ixlarni kərgən kəzlər nəkədər bəhtliktur!..²⁴ Qünki mən silərgə xuni eytip koyayki, nuroqun pəyoqəmbərlər wə padıxahlar silər kərgən ixlarni kəruıxka intizar bolojini bilən ularni kərmigən; wə silər anglawatqan ixlarni anglaxka intizar bolojini bilən, ularni anglap bəkmioqan, — dedi..

Məhriban Samariyəlik toqrisidiki təmsil

²⁵ Wə mana, Təwrat ustazlıridin biri ornidin turup Əysani siniməqı bolup:

— Ustaz, mənğgölük həyatka waris bolmaq üqün nemə ixnı kılıxim kərek? — dəp soridi..

²⁶ U jawabən: — Təwrat qanunida nemə pütülgən? Buningoqa əzüng kəndək qarayşən? — dedi..

²⁷ Həliki kixi jawabən:

— «Pərwərdigar Hudaıngni pütün kəlbıng, pütün jening, pütün küqüng wə pütün zəhning bilən səygin»; wə «Qoxnangni əzüngni səyğəndək səy» — dedi..

²⁸ Əysa uningoqa: — Toqra jawab bərding. Mana xundək kılısang həyat bolışən, — dedi..

10:18 «Mən Xəytanning asmandin qakmaqtək qüxüp kətkənlikini kərgənmən» — grek tilida «Mən Xəytanning asmandin qakmaqtək qüxüp kətkənlikini kəruwatattım» — yətmix muhlis wəzipisini orundioqanda Əysa ularning jin-xəytanlarınğar üstidin boləqan oqəlibisini kəruwatatti.

10:18 Wəh. 12:8, 9.

10:19 «Mən silərgə yılan-qayanlarni dəssəp yanjixka wə düxmənning barlık küq-kudritini besip taxlaxka həkuk bərdim» — muxu ayəttə «yılan-qayanlar» bəlkim Xəytanning küqliri, yəni jin-alwastılarni kərsitidu; «düxmən» bolsa Xəytanning əzini kərsitidu.

10:19 Mar. 16:18; Ros. 28:5.

10:20 Mis. 32:32; Yəx. 4:3; Dan. 12:1; Fil. 4:3.

10:21 «Xu wəqıttə, Əysa rohta huxallinip mundaq dedi..» — «rohta huxallinip...» bəlkim əz rohıdā huxallandi. Bəzi alimlar «rohta»ni «Mukəddəs Rohta» dəp qüxinidu.

10:21 Ayup 5:12; Yəx. 29:14; Mat. 11:25; 1Kor. 1:19; 2:7, 8; 2Kor. 3:14.

10:22 Zəb. 8:5-6; Yh. 1:18; 3:35; 6:44, 45; 17:2; 1Kor. 15:27; Fil. 2:10; İbr. 2:8.

10:23 «Silər kəruwatqan ixlarni kərgən kəzlər nəkədər bəhtliktur!» — yaki «Silər kəruwatqan ixlarni kərgən kəzlər nəkədər mubərəktur». «mubərək» əslidə «Huda tərıpıdin bərikətləngəy» dēqən mənıdā.

10:23 Mat. 13:16.

10:24 1Pet. 1:10.

10:25 «Ustaz, mənğgölük həyatka waris bolmaq üqün nemə ixnı kılıxim kərek?» — grek tilida «nemə ixnı kılıxim kərek?» dēqən səz məlum bir ixnı birlə kətim kılıxni bildiridu.

10:26 «buningoqa əzüng kəndək qarayşən?» — grek tilida «buni kəndək oquyşən?».

10:27 «Pərwərdigar Hudaıngni pütün kəlbıng, pütün jening, pütün küqüng wə pütün zəhning bilən səygin»; wə «Qoxnangni əzüngni səyğəndək səy» — «Qan.» 6:5 wə «Law.» 19:18.

10:27 Law. 19:18; Kan. 6:5; 10:12; 30:6; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Yak. 2:8.

10:28 «Toqra jawab bərding. Mana xundək kılısang həyat bolışən» — «Hudani səyüx» üqün Uni tonux kərek; uni tonux

²⁹ Lekin özini haqqaniy دەp ispatlimakqı bolup, Əysadin yənə sorap:

— Əmdi «Mening qoxnam» kimdur? — dedi..

³⁰ Əysa jawabən mundak dedi:

— Bir adəm Yerusalemdin Yeriho xəhirigə qüxüwetip, yolda qarakqılarning kəliqə qüxüp kaptu. Qarakqılar uning kiyim-keqaklırını salduruwelip, uni yarilandurup, qala əlük haldə taxlap ketiptu. ³¹ Wə xundak boldiki, məlum bir kahin xu yoldin qüxüwetip, heliki adəmni kərüp, yolning u qeti bilən mengip etüp ketiptu. ³² Xuningdək bir Lawiylik rohaniy bu yərgə kəlgəndə, yenioqə kelip qarap qoyup, yolning u qeti bilən mengip etüp ketiptu. ³³ Lekin səpərdə boləjan bir Samariyəlik heliki adəmning yenioqə kəlgəndə, uni kərüplə iq aqrıptu. ³⁴ Wə aldioqə berip, jarahətlirigə may wə xarab kuyup, tengip qoyuptu. Andin uni öz ulioqıka mindürüp, bir sarayəqə elip berip, u yərdə halidin həwər aptu. ³⁵ Ətisi yoloqə qıkkəndə, ikki kümüx dinarni elip saraywəngə berip: «Uningə qarap qoyung, buningdin artuq qıqım bolsa, qaytiximda sizgə tələymən» dəptu..

³⁶ Əmdi Əysa heliki ustazdin:

— Seningqə, bu üq adəm iqidə kaysisi qarakqılarning kəliqə qüxkən heliki kixigə həkikiy qoxna boləjan? — dəp soridi..

³⁷ — Uningə məhrəbanlik kərsətkən kixi, — dəp jawab bərdi u.

Əysa uningə: — Undak bolsa, sən həm berip xuningə ohxax kıləjin, — dedi.

Əysaning Marta wə Məryəmdə mehman boluxi

³⁸ Wə xundak boldiki, u muhlisiri bilən billə yolda ketiwetip, məlum bir yezioqə kirdi. U yərdə Marta isimlik bir ayal uni əyigə qakirip mehman kildi. ³⁹ Martaning Məryəm isimlik bir singlisi bar idi. U Əysaning ayioqi aldidə olturup, uning səz-kalamini tingxiwatatti. ⁴⁰ Əmdi mehmanlarni kütüx ixlirining kəplükidin kəngli bəlünüp kətkən Marta Əysaning aldioqə kelip: — I Rəb, singlimning meni mehman kütikli yaloquz taxlap qoyəqiniqə karing bolmamdu? Uni mənə yərdəmlixkə buyruqin! — dedi.

⁴¹ Lekin Əysa uningə jawabən:

— Əy Marta, Marta, sən kəp ixlarning qəmini yəp awarə bolup yürüwətsən. ⁴² Biraq birlə ix zərürdür; wə Məryəm xuningdin əzigə nesiwə bolidioqan yaxhi ülüxni tallidi; bu hərgiz uningdin tartiwelinmaydu — dedi..

üqün Oqlı bilən munasiwəttə bolux kərək (22-ayətni kəring).

10:29 «Lekin özini haqqaniy دەp ispatlimakqı bolup,...» — yaki «Lekin özining soal sorixining yolluk ikənlikini bildürüx üqün...». «Əmdi «Mening qoxnam» kimdur?» — Yəhudiylər elimilər wə ustazlarəqə nisbətən «bizning qoxnilirimiz» pəkət «Yəhudiylər qərindaxlirimiz» dəp hesabla xərək idi. Yəhudiylər əməslər wə Samariyəliklər hərgiz «qoxna» hesablanmaytti.

10:31 «məlum bir kahin xu yoldin qüxüwetip, heliki adəmni kərüp, yolning u qeti bilən mengip etüp ketiptu» — muxu kahin Yəhudiylər boluxi kərək, əlwəttə. Əgər heliki adəm əlgən bolsa, undakta kahin uningə təgsə, «napak hesablinip» muqəddəs ibadəthanida ixləxkə wəqitlik nalayik bolatti. Biraq u «(yukiridin) qüxiwatidu» — demək, ibadəthanidin baxkə yərgə ketiwatkanidi. Xuning bilən uning: «Muxu əlgəndə adəmgə təgsəm bolmaydu» degən bahəninə kili xi tehimu orunsiz idi. Qünki u «napak» bolup qalsə, ibadəthanioqə kirix kərək boləjan wəqitkəqə alliaqan «paklinip bolatti».

10:32 «bir Lawiylik rohaniy» — Lawiyylər muqəddəs ibadəthanida kahinlarəqə yərdəmqi bolatti wə baxkə rohiylər ixlər, jümlədin talim bərix bilən xuqullinatti. Əgər heliki kixi əlgən bolsa, umu «əlgən adəmgə təgsəm «napak bolimən», degənni bahənə kıləlaytti.

10:33 «bir Samariyəlik...» — «Samariyəliklər» Yəhudiylər əq kərgən, «kapir» dəp hesabliqan həlk idi.

10:35 «dinar» — grek tilidə «denarius» — İkki dinar bir ixqining ikki künlük həkkigə yəkin.

10:36 «Seningqə, bu üq adəm iqidə kaysisi qarakqılarning kəliqə qüxkən heliki kixigə həkikiy qoxna boləjan?» — muxu təmsil boyiqə muhim soal «qoxnam kim?» əməs, bəlkə «mən degən kim?». Məsihinə təmsil boyiqə, mening yənimdə turoqan hərkəndə kixigə (kaysi milləttin boluxidin kət'ynəzər) «qoxna bolux»umoqə toqrə kelidu. Demək, «Mən baxkilarəqə həkikiy qoxnimən?».

10:38 «u muhlisiri bilən billə yolda ketiwetip...» — grek tilidə «ular yolda ketiwetip...».

10:41 «Marta, Marta,...» — Muqəddəs Kitabta, birsining bir adəmning ismini yaki bir jayning namini təkrar ikki kətim qakirxi uningə boləjan qongkur məhr-muəhəbbitini ipadiləp, uning əzigə əziz ikənlikini kərsitidu.

10:42 «biraq birlə ix zərürdür» — bu nemə ix? Məsihinə bu intayin muhim bayani toqrisedə «qoxumqə səz»imizdə əzrak tohtilimiz.

Dua qilix toqrisidiki t'elim

Mat. 6:9-15

11¹ Əmdi xundak boldiki, u bir yərdə dua kiliwatatti; dua ayaqlaxkanda, muhlislriridin biri uningdin:

— I Rəb, Yəhya öz muhlislririoğa ʔəgətkinidək, sənmu bizgə dua qilixni ʔəgətsəng, — dedi.

² U ularoğa mundaq dedi:

— Dua qilʔininglarda, mundaq dənglar:

«I Ata,

Sening naming muqəddəs dəp uluqlanoʔay.

Sening padixahliking kəlgəy.

³ Hər künlük nənimizni bizgə hər küni bərgəysən.

⁴ Bizgə kərzdar bolʔan hər kimni kəqürginimizdək,

Sənmu gunahlririmizni kəqürgəysən.

Bizni azduruluxlaroğa uqratkuzmioʔaysən»..

⁵ U sʔzini dawam qilip ularoğa mundaq dedi:

— Siləring iqinglardin biringlarning bir dosti bolup, yerim keqidə uning kəxioğa berip: ʔy dostum, manga üq nan ʔtnə bərgin;⁶ qünki manga səpərdin bir dostum kəldi wə uning aldioğa kʔoyʔudak bir nərsəm qəlmaptu, desə,⁷ u ʔyining iqidə turup: «Meni awarə qilmioʔin, ixik taqəklilik, balilar orunda yenimda yatidu. Sanga elip berixkə kʔopalmaymən», deyixi mumkin..⁸ Silərgə xuni eytmənkı, gərqə u uning dosti bolux süpiti bilən berixkə ʔrnidin turmisimu, uning hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi bilən u qʔqum ʔrnidin turup, kənqə lazim bolsa uningʔa beridu..⁹ Xuning üqün mən silərgə eytayki, tilənglar, silərgə ata kilinidu; izdənglar, tapisilər. Ixikni qeqinglar, eqilidu..¹⁰ Qünki hər bir tiligüqi tiliginigə erixidu; izdigüqi izdigininı tapidu; ixikni qəkküqilərgə ixik eqilidu..¹¹ Aranglarda ata bolʔuqilar ʔz ʔqlı nan tələp kilsa, uningʔa tax beridioʔanlar barmu?! Yaki belik tələp kilsa, yılan beridioʔanlar barmu?..¹² Tuhum tələp kilsa, qayan beridioʔanlar barmu?..¹³ Əmdi silər rəzil turup ʔz pərzəntliringlaroğa yaxhi iltipatlarnı berixni bilgən yərdə, ərxtiki Ata ʔzidin tiligənlərgə Muqəddəs Rohni tehimu ata qılmasmu?

ʔysa «Bəəlzəbul», yəni Xəytandin küqlüktur

Mat. 12:22-30; Mar. 3:20-27

¹⁴ Əmdi u bir kixidin «adəmni gaqa kılʔuqi» jinni həydiwətkəndə, xundak boldiki, jin uningdin qikkəndə, gaqa zuwanʔa kəldi. Halayik buningʔa intayin həyran boluxti..¹⁵ Birak ulardin bəziliri: «U jinlarnı jinlarning əmiri bolʔan Bəəlzəbulʔa tayinip həydiwetidu» — dedi..¹⁶ Wə baxqə bəzilər uni sinax məksitidə uningdin bizgə asmandin bir məjizilik aləmət

11:4 «bizgə kərzdar bolʔan hər kimni kəqürginimizdək...» — bu ayəttiki «kərz» qʔqum gunahlarıni ʔz iqigə alidu; ayətning ikkinqi kışimini kərug.

11:7 «balilar orunda yenimda yatidu» — yaki «balilirim həmmimiz yetip kəlduk».

11:8 «uning hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi bilən...» — «hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi» grek tilidə birlə sʔz bilən ipadilinidu.

11:9 Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yəh. 1:5, 6; 1Yuhə. 3:22; 5:14.

11:11 Mat. 7:9.

11:14 «jin uningdin qikkəndə, gaqa zuwanʔa kəldi. Halayik buningʔa intayin həyran boluxti» — ularning həyran boluxining bir səwəbi, Yəhudiylərimizlərin pikriqə, jinni həydəx üqün uning ismini jindin sorax kərək. Jin qaplaqqan adəmnin aʔqi arqilik ismini eytsa, andin xu ismini ixlitip jinni həydgilı bolatti. Əmdi jin adəmni gaqa kılıp kʔoyan bolsa, jinning ismini bilix, xundakla uni həydəx mumkin əməs idi.

11:14 Mat. 9:32; 12:22.

11:15 xu jinlarnı jinlarning əmiri bolʔan Bəəlzəbulʔa tayinip həydiwetidu» — «Bəəlzibul» (yaki, «Bəəlzibub») jinlarning padixahı Xəytanni kərsitidu.

11:15 Mat. 9:34; 12:24; Mar. 3:22.

kərsətsəng, dəp tələp kiloili turdi...¹⁷ Lekin u ularning nemə oylawatkanlikini bilip ularoşa mundaq dedi:

— Öz iqidin bəlinüüp ozara soxuxkan hərəkəndə padixahlıq wəyran bolidu; wə hərəkəndə ailə öz iqidin bəlinüüp əzara soxuxsa zawallıqqa yüz tutidu...¹⁸ Xuningoşa ohxax, əgər Xəytan öz-özigə qarxi qıqkan bolsa, undaқта, uning padixahlıqı qandaqmı put tirəp turalisun? Qünki silər meni, «jinlarni Bəəlzəbuloşa tayinip həydəydikan» dəysilər. ¹⁹ Əgər mən jinlarni Bəəlzibuloşa tayinip qoşlisam, silərnin pərzəntlirlinglar kimgə tayinip jinlarni qoşlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun!...²⁰ Lekin mən Hudaning barmıqı bilən jinlarni qoşlisam, undaқта Hudaning padixahlıqı üstünglaroşa quxüp namayan boləjan bolidu...

²¹ Toluq qorallanojan küqtünggür öz əyini qoşdap turoşanda, uning mal-mülki aman qalıdu; ²² lekin uningdin küqtünggür biri uning üstigə hujum kilip uni yəngsə, uning tayanəjan korallirini tartıwalidu wə mal-mülklirini olja kilip əzidikilərgə təksim kilip beridu...

²³ Mən tərəptə turmiojanlar manga qarxi turoşuqidur. Mən tərəpkə adəmlərnı yioqmioşuqılar bolsa toztutuwətküqidur.

²⁴ Napak roş birawning tenidin qikiriwetilixi bilən, u kuroşak jaylarni qərgiləp yürüp birər aramgahni izdəydu; birəq tapalmioşandin keyin, «mən qıqkan makanimioşa kaytay!» dəydu...²⁵ Xuning bilən kaytip kelip, xu makanining pakiz tazılanəjanlikini wə rətləngənlikini baykaydu-də, ²⁶ berip əzidinmu bəttər yəttə roşni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmnin keyinki həli burunkidinmu tehimu yaman bolidu...

Həkiqiy bəht

²⁷ Wə xundaq boldiki, u bu gəplərnı kilıwatqanda, kəpqlik arisida bir ayal awazini kətürüp:

— Seni kətürgən qorsaq wə emitkən əmqək bəhtliktur! — dedi.

²⁸ Birəq u jawabən: — Bəlki Hudaning səzini anglap, Uningoşa itaət kilidiojanlar bəhtliktur! — dedi...

11:16 «bizgə asmandin bir məjizilik əlamət kərsətsəng...» — ular tələp kiloşan «məjizilik əlamət» əysaning həkiqiy Məsih ikənlikini ispatlaydioşan bir karamətni kərsitidu, əlwəttə.

11:17 Mat. 12:25; Mar. 3:24.

11:19 «Əgər mən jinlarni Bəəlzibuloşa tayinip qoşlisam, silərnin pərzəntlirlinglar kimgə tayinip jinlarni qoşlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun!» — bu səzning ikki xərhı bar: —

–(1) «silərnin pərzəntlirlinglar» — Bu Pərisiylərnin öz talip-əğəxküqilirini kərsitidu. Əməliyəttə bolsa Pərisiylər wə əğəxküqiliri jinlarni həq həydiyəlməytti. Undaқта Xəytanning padixahlıqioşa həkiqiy hujum kiloşuqılar əysa wə muritlirinu, yaki pərisiylərnı? Pərisiylərnin Hudaning əməs, bəlki Xəytanning tərəpidə turoşanlıqı öz əğəxküqilirinin jinni həydxəbə küqsiz boləjanlıqioşa ispat bəreəti.

–(2) «silərnin pərzəntlirlinglar» — Bu əysaning əğəxküqilirini (İsraillarning oşqullirini) kərsitidu. Pəket əysala əməs, ularmu jinlarni həydiyəldioşan boləjan; xunga ularmu əysaning Hudaning küqi bilən jin-xəytanlarni bir tərəp kilıwatkanlıqioşa ispat bəreəti.

–Bizningə (1)-kəzkarax toşra. «qoxumqə səz»imiznimu kərüng.

11:20 «mən Hudaning barmıqı bilən jinlarni qoşlisam...» — «Hudaning barmıqı» Uning küq-kudritini kərsitidu, əlwəttə; ləkin jinlarni bir tərəp kilix üqün Huda pütkül belikini əməs, pəket «barmıqı»ni azrak midirilitip koysila kupayə.

11:22 «Toluq qorallanojan küqtünggür öz əyini qoşdap turoşanda, uning mal-mülki aman qalıdu... » — (10-ayət) bu təmsildiki küqtünggür adəm Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. «Uningdin küqtünggür biri», yəni uning əyini bulang-talang kiloşuqi əysadin baxqə həqkim bolmaydu.

11:24 «napak roş» — jinni kərsitidu.

11:24 Mat. 12:43.

11:26 «Napak roş...berip əzidinmu bəttər yəttə roşni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmnin keyinki həli burunkidinmu tehimu yaman bolidu» — bu təmsil həm jin qaplixixin kutkuzuloşan adəmnin həkiqiy bir hətirini wə xundaqla kəqmə mənədə Yəhudiə həkining əhwalinimu kərsitidu. «Matta»diki («Mat.» 12:43-45 toşrisida) «qoxumqə səz»imizni kərüng.

11:26 Yh. 5:14; İbr. 6:4, 5; 10:26; 2Pet. 2:20.

11:28 Mat. 7:21; Yh. 6:29; Rim. 2:13.

Karamət kərsitix təlipi

Mat. 12:38-42; Mar. 8:12

²⁹ Xu qaroqda, top-tap adəmlər uning ətrafioqə olaxkanda, u mundak səzləxkə baxlidi:

— Bu dəwr dərwəqə rəzil bir dəwrdur; u məjizilik bir əlamətning kərsitilixni istəp yürüdü. Biraq buningə «Yunus pəyoqəmbərdə kərülğan məjizilik əlamət»tin baxqə həqkəndək ikkinqi bir əlamət kərsitilməydu...³⁰ Qünki Yunus pəyoqəmbərnin özə Ninəwə xəhirdikilərgə əlamət-karamət boləjiniqə ohxax, İnsan'ooqlimu bu dəwrgə yənə xundək bolidu.

³¹ Kiyamət küni «Jənuhtin kəlgən ayal padixah»mu bu dəwrdikilər bilən tənq tirilip, ularning gunəhlirini bəkitidu. Qünki u Sulaymanning dana səzlrini anglax üqün yər yüzining qetidin kəlgən; wə mana, Sulaymandinmu uluq birsi muxu yərdə turidu...

³² Kiyamət küni Ninəwəliklər bu dəwrdikilər bilən tənq qopup, bu dəwrdikilərnin gunəhlirini bəkitidu. Qünki Ninəwəliklər Yunus pəyoqəmbər jakarlioqan həwərnə anglap towa kəloqan; wə mana, Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi muxu yərdə turidu!...

Hudaning yorukluqini kixilər pütkül wujudi bilən

kəbul kəlixə kərək

Mat. 5:15; 6:22-23

³³ Həqkim qiraqni yekip koyup, uni yoxurun jayda qoymas, yaki üstigə sewətni kəmtürüp koymas, bəliki qiraqdanning üstigə koyidu; buning bilən eygə kirgənələr yorukluqni kəridu...

³⁴ Tənnin qirioqi kəzdur. Xunga əgər kəzüng sap bolsa, pütün wujudunq yorutulidu. Ləkin əgər kəzüng hunük bolsa pütün wujudunq kərangəy bolidu...³⁵ Xuning üqün həzi boləjinki, wujudunqdi «yorukluq» kərangəy bolmisun!...³⁶ Əmdi əgər barqə wujudunq yoruk bolsa wə uning həq yeri kərangəy bolmisə, wujudunq huddi qiraq parlək nuri bilən seni yorutkəndək tamamən aydinq bolidu.

11:29 «... Buningə «Yunus pəyoqəmbərdə kərülğan məjizilik əlamət»tin baxqə həqkəndək ikkinqi bir əlamət kərsitilməydu» — «Mat.» 12:39-40-ayətlərgə qaralsun («Yunus pəyoqəmbər yooqan belikning kərsikida üq kəqə-kündüz yatkəndək, İnsan'ooqlimu ohxaxla üq kəqə-kündüz yərninq baqridə yatidu»).

11:29 Yun. 2:1,11.

11:31 «Jənuhtin kəlgən ayal padixah» — «Xəbə padixahlikining ayal padixah»ni kərsitidu («1Pad.» 10:1-10ni kəring). «Xəbə» bəlikim jənuhiy Əbəstanni kərsitidu.

11:31 1Pad. 10:1; 2Tar. 9:1; Mat. 12:42.

11:32 «Kiyamət küni Ninəwəliklər bu dəwrdikilər bilən tənq qopup, bu dəwrdikilərnin gunəhlirini bəkitidu. Qünki Ninəwəliklər Yunus pəyoqəmbər jakarlioqan həwərnə anglap towa kəloqan; wə mana, Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi muxu yərdə turidu!» — bu ayətlər (29, 30 wə -32-)də Əysə Yunus pəyoqəmbərnin yooqan bir belikning iqidə üq kün turup tirik qikkənləniqə tiləqə elix ərkilik əziningmu əlup, üqinqi küni tirilidəyənlikni aldin eytkən. Təwrat, «Yunus» 1-2-bəblərnə wə xu kitabtki «Yunus pəyoqəmbərnin əlamət-karamiti» toqruluq «koxumqə səz»imiznimu kəring. «bu dəwrdikilərnin gunəhlirini bəkitidu» — demək, «Bupərəs Ninəwəliklər Yunus pəyoqəmbərnin təlimini anglap, yaman yoldin kəytən. Biraq, bu yərdə Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi boləqan Məsih siləni yaman yoldin kəytxikə qəkirsə, kulək salmidinqlər».

11:32 Yun. 3:5.

11:33 «...üstigə sewətni kəmtürüp koymas» — «sewət» grek tilidə «ələqmə sewət».

11:33 Mat. 5:15; Mar. 4:24; Luka 8:16.

11:34 «əgər kəzüng sap bolsa» — grek tilidə «sap» dəgən səzninq ikki mənisə bar: — (1) «bir, bəlinmə, birləxkən, saq»; (2) «sehiy» dəgən mənisə bar. Demək, xundək boləqanda «sap» dəgən səzninq toluq mənisə «kəzüng Hudaqəyilə qarisa...» wə «sən əzüng sehiy bolsanq...» dəgən bolidu. «əgər kəzüng hunük bolsa...» — «hunük» dəgən səz grek tilidə həm «rəzil» həm «saq əməs, əjiz, kəsəl» dəgən ikki mənini bildiridu. «Tənnin qirioqi kəzdur. Xunga əgər kəzüng sap bolsa, pütün wujudunq yorutulidu. Ləkin əgər kəzüng hunük bolsa pütün wujudunq kərangəy bolidu» — Təwrat, «Pənd.» 20:27ni kəring.

11:34 Mat. 6:22.

11:35 «Xuning üqün həzi boləjinki, wujudunqdi «yorukluq» kərangəy bolmisun!» — muxu sirlik gəp sahtipəzlikni kəzdə tutidu. Qünki birsi sahtipəzlikni kəlip: «Məndə yorukluq (həqikət) bar» dəp turuwalsə, əhir bərip qəqum öz-özini aldaydu; andin keyin uningdə boləqan kərangəylik adəttki «gunəhkar» kixilərdə boləqan kərangəyliktin təhimu eqir bolup kəlidu. U wəqəttə bu kixilərdə boləqan «yorukluq» əməliyəttə kərangəylikdur. Mundək sahtipəzlik adətə pəkət məlum etikədi bar kixilər yaki dindarlar arisidə pəyda bolidu.

Pərisiyələr bilən Təvrat ustazlirining sahtipəzlikini əyibləx

Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40; Luqa 20:45-47

³⁷ Əysə söz qiliwatqanda, bir Pərisiy uni əyigə oqizaqə təklip kildi. Xuning bilən u əyigə kirip, dastihanda olturdi..³⁸ Ləkin həliki Pərisiy uning tamaqtin ilgiri qol yumioqinini kərip, intayin həyran boldi..³⁹ Ləkin Rəb uningqə:

— Əmdi silər əy Pərisiyələr, qinə-qaqılarning texinila yuyup pakizliqninglar bilən iqinglar hərtürlik hərislik wə razillikkə toloqandur..

⁴⁰ Əy nadanlar, texini Yaratquci iqinimu yaratqan əməsmu?! ⁴¹ Əmdi öz iq-iqinglardin həyrhəhlik kilinglar wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolidu..

⁴² Həlinglarqə way, əy Pərisiyələr! Qünki silər hətta yalpuz bilən suzapning wə hərhil dora-dərmanlarning ondin birini əxrə kiliپ Hudaqə ataysilər-yu, birak adalət wə Hudaning muhəbbitini heq etibarqə almay ketiwerisilər. Dərwəqə, awwal muxu ixlarni orundixinglar kerək, andin xu ixlarnimu ada kilmay qoymaslikinglar kerək..

⁴³ Həlinglarqə way, əy pərisiyələr! Qünki silər sinagoglarda aldinki orunlarda olturuxqə, bazarlarda kixilərnin silərgə bolqan hərmətlik salamlirioqə amraqsilər..⁴⁴ Silərgə way! Qünki silər huddi kixilər ketiwetip, üstigə dəssəp selipmu səzməy etip kətkən gərlərgə ohxaysilər! — dedi..

⁴⁵ Təvrat əhliliridin biri uningqə:

— Ustaz, xularni eytkining bizgimu haqarət boldi! — dedi.

⁴⁶ U uningqə mundaq jawab bərdi:

— Silərgimu way, əy Təvrat əhliliri! Qünki silər kətürəlmigüdək eoqir yükləni adəmlərnin zimmisigə artip qoysilər-yu, əmma əzünglar bu yükləni kətürüxkə birmu barmikiqlarni təgküzməysilər!..⁴⁷ Silərgə way! Qünki pəyoqəmbərlərnin kəbrilirini yasap keliwatisilər, ləkin ata-bowiliringlar ularni oltürdi..⁴⁸ Xuning bilən silər ata-bowiliringlar qiloqanlirioqə razi bolqanliqinglarqə guwahlik berisilər. Qünki ular pəyoqəmbərləni oltürdi wə silər ularning kəbrilirini yasaysilər..⁴⁹ Bu səwəbtinmu Hudaning danaliki dəyduki: «Mən ularqə pəyoqəmbərlər

11:37 «...dastihanda olturdi» — grek tilida «...dastihanda yatti». Yəhudiy həlki dastihanda yanpaxlap yatatti.

11:38 «həliki Pərisiy uning tamaqtin ilgiri qol yumioqinini kərip, intayin həyran boldi» — Yəhudiy həlki «tamaqtin ilgiri qol yuyux» pəkət salamətlikkə paydilik bolupla kəlməstin, bəlki insanlarqə bir hil diniy sawab yətküzidu, dəp qaraytti. Undak kilməlik ata-bowiliringin qəlduroqan kəidə-yosunlirioqə səl qarap ularqə kilingon bəhərmətlikkə barawər idi. Xühəisizki, Məsih xu qəoqə kəstən kol yumay dastihanda olturoqanidi.

11:39 Mat. 23:25; Tit. 1:15.

11:41 «öz iq-iqinglardin həyrhəhlik kilinglar wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolidu» — bəxkə birhil tərjimisi: «piyalə iqedikidin sədiqə beringlar, wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolidu». Ləkin bizningqə muxu yərdə Məsih insanning əz iqini Hudaqə bəoqixləx kəreklikining həmmidin muhəim ikənlikini kərsitidu.

11:41 Yəx. 58:7; Dan. 4:24; Luqa 12:33.

11:42 «silər Pərisiyələr hətta yalpuz bilən suzapning wə hərhil dora-dərmanlarning ondin birini əxrə kiliپ Hudaqə ataysilər-yu» — oqurmanlarning esidə barki, Huda Təvrat qənunida ibadəthanidiki ixlər wə kahinlarning kirimi üqün Əz həlkingin məhsulətliridin «ondin bir ülüxi»ni tələp qiloqanidi. «birak adalət wə Hudaning muhəbbitini heq etibarqə almay ketiwerisilər» — əysəning «Hudaning muhəbbiti» degini həm Huda insanlarqə bəoqiloqan muhəbbət həm insanlar Hudaqə bəoqlax kərek bolqan muhəbbətnimu əz iqiğə əlsa kərek.

11:42 1Sam. 15:22; Həx. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 12:7; 23:23.

11:43 «silər Pərisiyələr... Bazarlarda kixilərnin silərgə bolqan hərmətlik salamlirioqə amraqsilər» — tarix tətəqiqətlirioqə əsasən, Yəhudiyərlərnin əz «ustazlirioqə qiloqan «salamlar»ni intayin uzun wə mürəkkəp dəp bilimiz.

11:43 Mat. 23:6; Mar. 12:38; Luqa 20:46.

11:44 «...silər huddi kixilər ketiwetip, üstigə dəssəp selipmu səzməy etip kətkən gərlərgə ohxaysilər!» — Yəhudiy mollilərnin Təvrat qənunioqə xərə bərixiqə «kəbrilərgə tegix» adəmini kəq kirgüqə «napak» qilatti, yuyunux kərek idi.

11:44 Mat. 23:27.

11:46 «silər kətürəlmigüdək eoqir yükləni adəmlərnin zimmisigə artip qoysilər-yu,...» — «eoqir yüklər» hər türlik qəttik diniy kəidə-yosunlarni kərsitidu.

11:46 Yəx. 10:1; Mat. 23:4; Ros. 15:10.

11:47 Mat. 23:29.

11:48 «ular, yəni ata-bowiliringlar pəyoqəmbərləni oltürdi wə silər ularning kəbrilirini yasaysilər» — Yəhudiy həlki daim «uluq ata-bowilirimiz» «ata-bowilirimiz qəlduroqan muqəddəs kəidə-yosunlar»qə qing esiliwalatti, ləkin pəyoqəmbərlərnin səzligə kəngül bəlməytti, wə ularning hazır ata-bowiliridək Huda əwətkən pəyoqəmbərlərgə, hətta Kutquzoquq-Məsihə bolqan ziyənkəxlirini

wə rosullarni əwətimən wə bulardin bəzilirini ular əltüridu wə bəzilirini ziyankəxlik bilən qoşliwetidu»...⁵⁰⁻⁵¹ Xuning bilən dunya apiridə boləqandin buyanki barlıq pəyoğəmbərlərnin təkülgən kən kərzli, yəni Həbilning təkülgən kənidin tartip taki ibadəthanidiki kurbangah bilən muqəddəs jay arilikida kətl kilinoğan kahin Zəkəriyaning təkülgən kənioğə barlıq kən kərzlər üqün muxu dəwrdikilərdin hesab elinidu. Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bularning həmmisi muxu dəwrdin elinidoğan bolidu!..

⁵² Həlingləroğa way, əy Təwrat əhliliri! Qünki həkmət həzinisining aqquqini elip turup, özünqlar uning iqigə kirmidinglar wə kirəy degənlərnimu kirgüzmidinglar..

⁵³ U xu yərdin qıkkəndin keyin, Təwrat ustazlıri bilən Pərisiylər uning bilən kəttik kərxilixip, uningəyə kəp ixlarni muzakirilixixkə kıştidi.⁵⁴ wə uning üstidin xikayət kılıxkə səzidin birər əyib tepiwelixkə paylap yürətti.

Sahtipəzliktin həoxyar bolux

Mat. 10:19-20; 10:28-33; 12:32

12¹ Xu qəqlarda, minglioğan kixilər yioğilip, bir-birini dəssiwətküdək kışta-kıştang boluxup kətkəndə, u awwal muhlisliroğa səz kılıp mundaq dedi:

— Pərisiylərnin eqitkəsidin, yəni sahtipəzlikdin həoxyar bolunglar..² Qünki yoxuruloğan həqkəndəq ix axkarılanmay kəlməydu, wə həqkəndəq məhpiy ix ayan bolmay kəlməydu..

³ Xunga silərnin kərangəyuda eytkənlirinqlar yorukta anglinidu; əyning iqkiridə hupiyənə piqirlaxkənlirinqlarmu əgzilərdə jakərlinidu..

⁴ Mən silər dostliriməyə xuni eytimənk, tənni əltürüp, bəxkə həq ix kılalməydoğanlardin kərkəmlənglar..⁵ Ləkin mən silərgə kimdin kərkəxunglar kərkəlikini kərsitip qoyay: Əltürgəndin keyin, dozahkə taxlaxkə həqəqlıq boləquqidin kərkənglar; bərhək silərgə eytay — Uningdin kərkənglar!

⁶ Bəx kuxkəq ikki tiyngə sətilidoğə? Ləkin ularning həqbirimu Huda təripidin untulup kələjini yok..⁷ Ləkin hətta hərbi tal qeqinglarmu sanələndur. Xundək ikən, kərkəmlənglar; silər nuroğunlioğan kuxkəqatin kimmətliksilər!..

toqıruluk həq oylanmaytti (49-ayətni kəring).

11:49 ««Hudaning danaliki dəyduki: «Mən ularəyə pəyoğəmbərlər wə rosullarni əwətimən wə bulardin bəzilirini ular əltüridu wə bəzilirini ziyankəxlik bilən qoşliwetidu» — bu səzlər məlum pəyoğəmbər eytkən səz boliməjini bilən, u kəp bəxərlərnin yioğinqəlinixidur.

11:49 Mat. 10:16; Luğa 10:3; Yh. 16:2; Ros. 7:51; İbr. 11:35.

11:50-51 «yəni Həbilning təkülgən kənidin tartip taki ibadəthanidiki kurbangah bilən muqəddəs jay arilikida kətl kilinoğan kahin Zəkəriyaning təkülgən kənioğə barlıq kən kərzlər...» — Həbilning əltürüləxi toqıruluk «Yar.» 4:8-11ni, Zəkəriyaning əltürüləxi toqıruluk «2Tar.» 24:20-22ni kəring. Bu ikki wəkə Yəhədiylərnin Təwratni ən'əniwi orunlaxturux tərtpi boyiqə Təwratning əng bəxida wə əng ahirioğa qoyulidu.

11:50-51 Yar. 4:8; 2Tar. 24:21; İbr. 11:4.

11:52 Mat. 23:13.

11:53 «U xu yərdin qıkkəndin keyin...» — yəki «U bularni eytkənda,...».

12:1 «Pərisiylərnin eqitkəsidin, yəni sahtipəzlikdin həoxyar bolunglar» — «Mat.» 16:1-12nimu kəring. Muqəddəs yazmılarda eqitqu (hemirturəq) kəp yərlərdə təkəbburluk wə sahtipəzlikkə simwol kəlinidu.

12:1 Mat. 16:16; Mar. 8:15.

12:2 Ayup 12:22; Mat. 10:26; Mar. 4:22; Luğa 8:17.

12:3 «hupiyənə piqirlaxkənlirinqlar» — grek tilida «kəlakəqə eytkininqlar».

12:4 Yəx. 51:7; Yar. 1:8; Mat. 10:28.

12:6 «bəx kuxkəq ikki tiyngə sətilidoğə? — «tiyin» grek tilida «assariyon». «ikki tiyin» — Xu dəwrdiki bir ixqining kənlük həkəki boləqan «dinarus»ning 1/8 Kışmi idi.

12:6 Mat. 10:29.

12:7 1Sam. 14:45; 2Sam. 14:11; 1Pad. 1:52; Luğa 21:18.

«Luka»

Əysani etirap qilix wə qılmaslıq

⁸ — Birəq mən silərgə xuni eytip qoyayki, kim meni insanlarning aldida etirap qılsa, İnsan'oolımu uni Hudaning pərixtiliri aldida etirap qılıdu..⁹ Birəq insanlarning aldida meni tonumioqan xixi, Hudaning pərixtiliri aldimu tonulmaydu..

¹⁰ İnsan'oolioqə qarxi sez qiloqan hərəkəndəq xixi kəqürümgə erixələydu; ləkin Muxəddəs Rohqə kupurluq kiloquqi bolsa kəqürümgə erixəlməydu..

¹¹ Ləkin kixilər silərni sinagoglaroqə yəki həkūmdarlar wə əməldarlarning aldioqə elip berip sorəqkə tartqəndə, «Ərzgə kəndəq jəwəb bərsəm?» yəki «Nemə desəm bolar?» dəp əndixə qılmanglar..¹² Qünki nemə deyix kerəklikini xu wəkti-saitidə Muxəddəs Roh silərgə əğitidu.

Əkilsiz bay həkqədiki təmsil

¹³ Kəpqilik arisidin birsi uningəy:

— Ustəz, akəmoqə atimizdin qəloqan mirəsni mən bilən təng ülixixkə buyruoqəy – dedi.

¹⁴ Ləkin u uningəy jəwəbən: — Burədər, kim meni silərning üstünglaroqə sotqi yəki üləxtürgüqi qıldı? — dedi..¹⁵ U kəpqilikə qarəp: — Pəhəs bolup özünglarni hərhil taməhorluqtin səqlənglər. Qünki insənninğ həyati uning mal-mülüklirining kəplükigə bəqlik əməstür, dedi..

¹⁶ Andin u ularoqə mundaq bir təmsilni eytip bərdi:

— «Bir bəyning yeri mol həsul bəriptu..¹⁷ U kənglidə «Qəndəq qıləy? Qünki bunqiwəla həsulni kəyoqudəq yerim yəq» — dəp oyləptu..¹⁸ Andun u: — «Mundaq qıləy: — Həzirki əmbərlirimni quwuwetip, təhimu qongini yəsəp, bərlək məhsulətlirim wə bəxkə mal-mülüklirimni xu yərgə yioqip səqləy! ¹⁹ Andin əz-özümğə: «Əy jənim, yioqip səqlioqan, kəp yil yətküdək nemətliring bərlə, rəhət iqidə yəp-iqip hux boləjin!» dəydioqan bolimən» dəp oyləptu..

²⁰ Ləkin Huda uningəy:

«Əy əhmək, бүгүн keqilə jəning səndin tələp qilip elinidu; undəqkə bu toplioqining kimğə qalidu?» dəptu..

²¹ Hudaning aldida dələtmən bolməy, əzigə həzinə yioqənninğ həli xundəq bolar».

Etikədqılar əndixə qılmaslıqə kerək

Mat. 6:19-21, 25-34

²² Andin u muhlisliroqə mundaq dedi:

— Xuning üqün mən silərgə xuni eytip qoyayki, turmuxunglər toqruluq, nemə yərmiz yəki nemə kiyərmiz, dəp əndixə qılmanglar..²³ Qünki həyatlik yeməkliktin, tən kiyim-keqəktin əzizdür..²⁴ Qəzoqunlaroqə qarənglər! Ular teriməydu wə yioqməydu, ularning əmbərlə, iskilətlirimi yəq. Ləkin Huda ularnimu ozuklənduridu. Silər kuxlardin qəncilik əziz-həl..²⁵ Arənglərdə kəysinglər oqəm-qəyoqu bilən əmrünglarni birər səət uzərtəlyəsilər?..²⁶ Əgər xunqilik kiqikkinə

12:8 Mat. 10:32.

12:9 Mat. 10:33; Mar. 8:38; Luka 9:26; 2Tim. 2:12; 1Yuħə. 2:23.

12:10 «Muxəddəs Rohqə kupurluq qilix» — yəki «Muxəddəs Rohqə qarxi gəp qilix» dəgən gunəh toqruluq «Məttə»diki «kəxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

12:10 1Yuħə. 5:16.

12:11 Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luka 21:14.

12:14 «Burədər, kim meni silərning üstünglaroqə sotqi yəki üləxtürgüqi qıldı?» — «Mis.» 2:14ni kərüng. Məsiħ Musa pəyojəmbərninğ rolini rət qıldı. Bu muħim həkikət üstidə «kəxumqə səz»imizdə əzrək tohtilimiz.

12:15 1Tim. 6:7.

12:19 Top. 11:9; 1Kor. 15:32; Yak. 5:5.

12:20 Zəb. 39:6; Zəb. 52:7; Top. 2:18, 19; Yər. 17:11.

12:22 Zəb. 55:22; Mat. 6:25; Fil. 4:6; 1Tim. 6:8; 1Pet. 5:7.

12:24 Ayup 38:41; Zəb. 147:9.

12:25 «kəysinglər oqəm-qəyoqu bilən əmrünglarni birər səət uzərtəlyəsilər?» — bəxkə bir təjimişi: «kəysinglər oqəm-qəyoqu bilən boyungəy birər qeriq kəxəlyəsilər?».

12:25 Mat. 6:27.

ixmu qolunglardin kəlmisə, nemə üqün qaloqan ixlar toqrisida oqəm-əndixə kəlisilər?

²⁷ Nelupərlərləning kəndək əsidioqanliqioqə qarap beqinglar! Ular əmgəkmə qılmaıdu, qəkmə egirməıdu; ləkin silərgə xuni eytayki, həttə Sulayman toluq xan-xəreptə turoqandimu uning kiyinixi nilupərlənləning bir güliqilikimu yəq idi...²⁸ Əy ixənqi ajizlar! Əmdi Huda daladiki bğün eqilsə, ətisi kurup oqəkkə selinidioqan axu gül-giyahlarıni xunqə bezigən yərdə, silərləni tēhimu kiyindürməsmu?!²⁹ Xundək ikən, nemə yəıyimiz, nemə iqimiz dəp bax qaturmanglar, heqnemidin əndixə qılmanglar...³⁰ Qünki hərəkəysi əldikilər mana xundək həmmə nərsilərgə intilidu. Biraq Atanglar silərləning bu nərsilərgə mohtajliqinglarıni bilidu;...³¹ xundək ikən, Uning padixahliqioqə intilinglar wə u qaoqda, bularling həmmisi silərgə qoxulup nesip bolidu...

³² Qorqmanglar, i kiqik pada! Qünki Atanglar padixahliqni silərgə ata qilixni hux kərđi...

³³ Mal-mülkünglarıni setip, kəmbəqəllərgə həyrhahliq qilinglar. Əzünglaroqə uprimaydioqan həıyan, ərlərdə hərgiz tğəp kətməıdioqan bir həzinə həzirlanglar; — xu yərdə oqrı yeqin kəlməıdu, küyə yəp yəqap kətməıdu...³⁴ Qünki bayliqinglar kəyərđə bolsa, qəblinglarımu xu yərdə bolidu.

Məsihning kelixigə təyyar bolunglar!

Mat. 24:45-51

³⁵ Silər belinglarıni qing baqlap, qiraqliringlarıni yandurup turunglar;...³⁶ huddi hojayinining toy ziyapitidin qaytip kelixini kütup turoqan qakarlardək, hərdəim təyyar turunglar. Xuning bilən hojayin kelip ixikni qəkkənda, qakarlar dərhal qikip ixikni aqidioqan bolidu. ³⁷ Hojayin qaytip kəlgəndə, qakarlırləning oyoqə, təyyar turoqanliqini kərsə, bu qakarlarınəng bəhtidur! Mən silərgə bərhəq xuni eytip qoyayki, hojayin əzi belini baqlap, ularni dastihanoqə olturequzup, ularning əldioqə kelip xəhsən əzi ularni kütüwalidu! ³⁸ Wə əgər hojayin ikkinqi yəki üqinqi jesəktə kəlsimu, qakarlırləning xundək oyoqəqliqini kərsə, bu ularning bəhtidur!...³⁹ Ləkin xuni bilip qoyunglarıni, əgər əy igisi oqrining keqidə qəysi wəqıttə kelidioqanliqini bilgən bolsa, u oyoqə turup oqrining əygə tēxip kirixigə hərgiz yol qoyımaytti!...⁴⁰ Xuning üqün silərımu hərdəim təyyar turunglar; qünki İnsan'oqlı silər oylimioqan wəqıt-səəttə qaytip kelidu...

⁴¹ Petrus uningdin: — I Rəb, sən bu təmsilni bizgila qəritip eytingımu yəki həmməyləngə qəritipımu? — dəp soridi.

⁴² Rəb mundaq dēdi:

12:27 «nelupərlər...» — yəki «yawa gül-giyahlar...». «Sulayman» — uluq padixah Sulayman.

12:29 «...bax qaturmanglar» — grek tilida «... (yeməklikə) intilmənglar».

12:30 «hərəkəysi əldikilər...» — grek tilida «bu dunyadiki (yat) əllərdikilər». «Yat əllər» Yəhudi y əməs butpərəslər bolup, tirik Hudani bilməıtti; muhlislar Yəhudi y boləqəqə, Hudaning kiq-qudriti həmdə Əz həlqidin həwər əldioqanliqioqə ixənqi boluxi kərək idi.

12:31 1Tar. 3:13; Zəb. 37:25.

12:32 «Atanglar padixahliqni silərgə ata qilixni hux kərđi» — «padixahliq» bolsa Hudaning Əz padixahliqi, əlwəttə.

12:33 Mat. 6:20; 19:21; Luqa 16:9; 1Tim. 6:19.

12:35 Əf. 6:14; 1Pet. 1:13.

12:38 «əgər əy igisi ikkinqi yəki üqinqi jesəktə kəlsimu, qakarlırləning xundək oyoqəqliqini kərsə, bu ularning bəhtidur!» — Yəhudiylar keqə wəqtini həsablıoqanda üq jesək, rimliklər bolsa tət jesək dəp həsablaytti.

12:38 Mat. 24:42.

12:39 «əgər əy igisi oqrining keqidə qəysi wəqıttə kelidioqanliqini bilgən bolsa, u oyoqə turup oqrining əygə tēxip kirixigə hərgiz yol qoyımaytti!» — məkəddəs yazmılardiki kəp yərlərdə Pərwərdigarning künining «oqrıdək» (kütülmigən wəqıttə) kelidioqanliqi tiləy əlinidu.

12:39 Mat. 24:43; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15.

12:40 Mat. 24:44; 25:13; Mar. 13:33; Luqa 21:34; 1Tes. 5:6.

— Hojayini öz eyidikilergə məs'ul kılıp, ularoşa tegixlik bolıjan axlıkni waqti-waktida taksim kılıp berixkə təyinləydiolan ixənqlik wə pəmlık oqojidar kim bolidu? ⁴³ Hojayin öyigə kaytkanda, qakirining xundak kiliwatqinining üstigə kəlsə, bu qakarning bəhtidur! ⁴⁴ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, hojayin uni pütün igilikini baxkuxuxkə qoyidu. ⁴⁵ Lekin mubada xu qakar kenglidə: «Hojayinim həyal bolup kalidu» dəp, baxkə qakarlar wə dedəkləni bozək kiliwxkə wə yəp-iqip, məst boluxkə baxlisa. ⁴⁶ Xu qakarning hojayini kütülmigən bir küni, oylimiojan bir waqıtta kaytip kelidu wə uni kesip ikki parqə kılıp, uning nesiwisini etikadsızlar bilən ohxax təkdiə bəkitidu. ⁴⁷ Əmdi hojayinining iradisini bilip turup, təyyarlinip turmiojan wə hojayinining iradisi boyiqə kilmiojan qakar boluxioja tayak yəydu. ⁴⁸ Birək hojayinining iradisini bilməy turup, tayak yeyixkə tegixlik ixlarni kijojan qakar azrak tayak yəydu. Kimgə kəp berilsə, uningdin tələp kiliidiojini kəp bolidu. Qünki adəmlər kimgə kəp amanət qoyojan bolsa, uningdin tələp kiliidiojinimu kəp bolidu.

Məsihning tutaxturmaqci bolıjan oti

Mat. 10:34-36

⁴⁹ Mən yər yüzigə ot taxlap tutaxturuxkə kəldim wə bu otning tutixixioja nəkədər təkəzzamən! ⁵⁰ Lekin mən aldi bilən bir qəmüldürüx bilən qəmüldürülüxüm kerək wə bu qümüldürülüxüm əməlgə axuruloquə intayin kiynilimən! ⁵¹ Silər meni yər yüzigə tinqlik elip kəldimikin, dəp oylap qaldinglarmu? Yək, mən xuni silərgə eytayki, tinqlik əməs, belünüx elip kəldim! ⁵² Qünki buningdin keyin, bir öydiki bəx kixi bəlünidu; üqi ikkisigə qarxi wə ikkisi üqigə qarxi bəlünidu. ⁵³ Ata oşliqə wə oşul atisioja, ana kizioja wə kiz anisioja, keynana kelinigə wə kelin keynanisioja qarxi turidu.

Hudaning ojezipidin agahlanduridiolan bexarətlik alamətlər

Mat. 16:2-3

⁵⁴ Əysa yənə toplanxan adəmlərgə mundaq dedi:
— Silər künpetix tərəptin bulutning qikqinini kərsənglar, dərhal «yamojur yaqıdu» dəysilər, wə dərwaqə xundak bolidu. ⁵⁵ Jənub tərəptin xamalning qikqinini kərsənglar, «Hawa issiydu» dəysilər wə dərwaqə xundak bolidu. ⁵⁶ Əy sahtipəzlər! Silər yər bilən kəkning rənggini pərək etələysilər-yu, qandaqsigə bu zamanni pərək etəlməysilər?! ⁵⁷ Əmdi nemixkə qaysi ixlarning durus ikənlikigə özünqlar həküm kılıp baxmaysilər?! ⁵⁸ Qünki dəwagiring bilən birgə sotqi aldioja barojiningda, uning bilən yolda ketiwatqininingda, uning bilən yarixip dost boluxkə intilgin; bolmisa, u seni sotqioja, sotqi bolsa gundipayoja tapxuridu wə gundipay seni zindanoja taxlaydu. ⁵⁹ Mən sangə xuni eytip qoyayki, kərzingning əng ahırki bir tiyininimu koymay təlimigüqə, xu yərdin hərgiz qikalmaysən.

12:42 «Hojayini öz eyidikilərgə...» — «eydikilər» muxu yərdə eydiki hizmətkarlar wə qakarlırini kərsitidu; muxu yərdə kəqmə mənisı Hudaoja təwədikilər, yəni barlık ixəngüqilər dəgənliktur. «Hojayini öz eyidikilərgə məs'ul kılıp, ularoşa tegixlik bolıjan axlıkni waqti-waktida taksim kılıp berixkə təyinləydiolan ixənqlik wə pəmlık oqojidar kim bolidu?» — xübhısizki, Rəb bu təmsilni həmmidin əwwal Petrusning əz-əzigə tətbiqlixinı halidi, andin qalojan rosullar, andin Hudaning barlık hizmətkarlırioja karitip eytkan.

12:42 Mat. 24:45; 25:21; 1Kor. 4:2.

12:47 Yək. 4:17.

12:50 «mən aldi bilən bir qəmüldürüx bilən qəmüldürülüxüm kerək wə bu qümüldürülüxüm əməlgə axuruloquə intayin kiynilimən!» — bu ayəttiki «qəmüldürüx» xübhısizki uning əlümidur. Bu toqjırluk «Əfəsusluklaroja»diki «kojumqə soz»imizni kəring. Muxu qəmüldürülüxtin keyin Muxəddəs Rəhning oti yər yüzidə tutuxturulidu. «Ros.» 2-babni kəring!

12:50 Mat. 20:22; Mar. 10:38; Əf.4:5

12:51 Mat. 10:34.

12:53 Mik. 7:6

12:57 Mat. 5:25-26

12:59 «əng ahırki bir tiyininimu koymay təlimigüqə» — «tiyin» grek tilidə «ləpton» — pulning əng kiqik birliki, xu dərwdiki bir ixqining künlik həqqi bolıjan «dinarius»ning 1/128 kismi idi. «dəwagiring bilən birgə sotqi aldioja

Towa qilix yoki halak bolux

13¹ Xu qaroqda, birmoqqa adom uningora waliy Pilatusning bir kishim Galiliyaliklarning kenini tokup, ularning kanlirini ular kiliwatkan ibadethanidiki qurbanlikning kanliri bilan arilaxturoqanlikini malum kilidi..

² U ularora jawabon mundaq dedi:

— Ularning bu azablarni tartkini uqun bu Galiliyaliklarni baxqa Galiliyaliklardan gunahi eoqir dap qaramsilar?³ Men silerga eytayki, undaq amas! Balki siler towa qilmisanglar, hamminglarmu ohxax akiwotta halak bolisilar..⁴ Siloam mahallisidiki munar erulup quxup, on sakkiz kixini besip olturup koyoqan, siler ularni Yerusalemda turuwatkan baxqlardin kabih, dap qaramsilar?.

⁵ Men silerga eytayki, undaq amas! Balki siler towa qilmisanglar, hamminglarmu ohxax akiwotta halak bolisilar.

Towa qilmaslikning akiwiti — mewo barmaydioqan doreh

⁶ Andin u bu tamsilni sozlep bard:

— Malum bir kixining uzumzarlikida tikilgan bir tup anjur darihi bar ikon. U u dorehtin mewo izdap kaptu, lekin heq mewo tapalmaptu.⁷ U baqowanga: «Qara, uq yildin beri bu anjur darihidin mewo izdap keliwatiman, biraq bir talmu mewo tapalmidim. Uni kesiwot! U nemo dap yorni bi-kardin-bikar igilap turidu?» daptu.⁸ Lekin baqowon: «Hojayin, uningora yona bir yil tagmigayla. Bu wakit iqida uning tuwidiki topilarni boxitip, oqutlap bakay.⁹ Egar kelor yili mewo barsa, yahxi hop! Biraq barmisa, kesiwatkayla» daptu baqowan.

Xabat kuni dok ayalni sakaytit

¹⁰ Bir xabat kuni, u bir sinagoga talim beriwatatti. ¹¹ Mana xu yorda on sakkiz yildin beri zaiplaxturguqi bir jin taripidin tutulup, demqiyip ora turalmaydioqan bir ayal bar idi..¹² Oysa uni kergenda, yenioqa qakirip:

— Hanim, son bu zaiplikingdin azad boldung! — dedi. ¹³ Andin u kolini uning uqisioqa koyuwidi, ayal dərhal ruslinip tik turup, Hudani uluqlidi.

¹⁴ Biraq sinagogning qongi Oysaning xabat kuni kesal sakaytkinidin oqazaplinip, koptilikkə:

— Adamlar ix kilix kerak bolqan alta kun bar, xu kunlarda kelip sakaytilinglar; lekin xabat kuni da undaq qilmanglar, — dedi..

¹⁵ Xunga Rab uningora mundaq jawab bard:

— Oy sahzipozlar! Harbiringlar xabat kuni torpak wa exiklinglarni oqurdin yexip, suqaroqli bax

barojningda, uning bilan yolda ketiwatkinigda, uning bilan yarixip dost boluxka intilgin; .. bolmisa... .. eng ahirki bir tiyininimu koymay telimigüqə, xu yerdin hargiz qikalmaysən» — bu kep əhwallirimizoqa mas kelidioqan intayin əməliyi nəsihət, əlwəttə. Uning üstigə muxu yərdə bəlkim təmsil boluxi mumkin; qünki Məsihning səzlidirə «Əgər... bolsa» dəgən səz yok. Demək, İsrailarning üstigə ərzi bar idi; bu ərz kılquqi bolsa bəlkim Huda Əzidur. Həzir «yaraxturulup dost bolux»ning towa qilix pirsiti bolsimu, hərhalda waqti qəkliktur. Təwəndiki 13-babnimu kərug.

13:1 «... waliy Pilatusning ... ularning kanlirini ular kiliwatkan ibadethanidiki qurbanlikning kanliri bilan arilaxturoqanliq» — ayəttə «ibadethana» dəgən səz yok. Biraq qurbanlik kilix baxqa yərdə bolmaytti. «kanliri... qurbanlikning kanliri bilan arilaxturdi» — demək, Pilatus ularni ibadethanida ibadət üstidə oltürüwətti.

13:3 «hamminglar ohxax akiwotta halak bolisilar» — bu səz bəlkim Rim imperiyəsi miladiyə 70-yilida Yerusalemda turuwatkan baxqlardin kabih, dap qaramsilar?» — «kabih» muxu yərdə grek tilida «kərzdar» dap ipadiliniidu.

13:4 «Siloam» — (İbraniy tilida «Xiləoa») Yerusalemdiki bir məhəllə. «Nəh. 3:15 wə «Yəx. 8:6ni kərug. «siler ularni

Yerusalemda turuwatkan baxqlardin kabih, dap qaramsilar?» — «kabih» muxu yərdə grek tilida «kərzdar» dap ipadiliniidu. **13:11** «... on sakkiz yildin beri zaiplaxturguqi bir jin taripidin tutulup...» — «jin» — Grek tilida «roh». «ora turalmaydioqan bir ayal bar idi» — «ora turalmaydioqan» grek tilida «bexini kətiərməydioqan».

13:14 «sinagogning qongi Oysaning xabat kuni kesal sakaytkinidin oqazaplinip...» — uning oqazaplinixining uq səwəbi bar idi: (1) ularning kaidə-yosunliri boyiqə ayal kixi sinagogning otturiqə kəlməsliki kerək idi (ular kəynidə olturatti yaki turatti); (2) yona kaidiliri boyiqə ər kixi ayal kixigə heq tagməsliki kerək, həttə adəttə natonux ayal kixigə gəp qilmasliqi kerək idi; (3) Oysa xabat kuni da kesal sakaytti.

13:14 Mis. 20:9; Kan. 5:13; Əz. 20:12.

limamsilər?!¹⁶ Əmdi Xəytan mana on səkkiz yıl boqup kəlgən, İbrahimning bir kızı bolqan bu ayal dəl xabat künidə bu sirtmaqtın boxitilsa, bu xabat künining yarıxıki bolmamdu?!

¹⁷ U muxu sözni kılqanda, uningqə qarxi qıqkanlar hijalətkə qaldı; biraq halayik uning kiliwatkan həmmə əjayib ixliridin xadlinip yayridi.

Hudaning padixahlığını uruq və hemirturuqqa ohxitidiqan təmsillər

Mat. 13:31-33; Mar. 4:30-32

¹⁸ U sözini dawamlaxturup mundaq dedi:

— Hudaning padixahlığı nemigə ohxaydu? Mən uni nemigə ohxitay?¹⁹ U goya bir tal kıqa uruqıqə ohxaydu; birsı uni elip öz beqıdə terioqanıdı; u eşüp yooqan dərəh boldi; asmandiki uqar-qanatlar kelip uning xahlirida uwulidi.

²⁰⁻²¹ U yənə: — Hudaning padixahlığını nemigə ohxitay? U huddi eqitkuqə ohxaydu; bir ayal uni qolioqə elip, üq jawur unning arisiqə yoxurup, taki pütün hemir boluqə saqlıdı, — dedi.

Hayatning tar ixiki

Mat. 7:13-14, 21-23

²² Əysa Yerusalemqə qarap səpirini dawamlaxturup, besip ətəkən hərəkəysi xəhər-yezilarda təlim berip mangdi.²³ Birəylən uningdin:

— I təkşir, kütquzulidiqanlarning sani azmu? — dəp soridi.

Əysa kəpqilikə mundaq jawab bərdi:

²⁴ — Silər tar ixiktin kirixkə kürəx kilinglar. Qünki mən silərgə xuni eytayki, nuroqun adəmlər kirəy dəp izdənsimu, əmma kirəlməydu.²⁵ Əyning igisi ornidin turup ixikni takıqəndin keyin, silər taxkırıda turup ixikni kəqip: «Rəb, bizgə aqkın!» dəp yalwuroqili turoqininglarda, u silərgə jawabən: «Silərləning nəlikinglarni bilməymən» — dəydu.²⁶ Andin silər: «Biz sening aldingda yegən, iqnən, sənmə bizning koqilirimizda təlim bərgən» desənglar,²⁷ u yənə jawabən: «Silərləning nəlikinglarni bilməymən, məndin neri kətinglar, əy kəbihlik kילוquqılar!» dəydu.²⁸ Silər İbrahim, İshak, Yəqub və barlıq pəyoqəmbərlərləning Hudaning padixahlığı iqidə ikənlikini, əzünglarning sirtkə taxliwetilgininglarni kərgininglarda, yioqə-zarlar kətürülıdı, qixlar oququrlaydu.²⁹ U qaqəda, kixilər məxrık bilən məqribtin və

13:15 «Əy sahtipəzlər! Hərbiringlar xabat künü torpaq və exikinglarni oqurdin yexip, suqaroqili baxlimamsilər?! » — buni «ixləx» yaki «hizmət kiliş» dəp hesablaşkə bolsimu, insan bu zuwansız haywanlarqə muxundak «insanpərwərlik» kərsətmisə, tolimu rəhimsizlik bolatti. Undaqtə insanqə rəhım kərsitixkə bolmamdu?!

13:15 Mis. 23:5; Qan. 22:4; Luqa 14:5.

13:16 «İbrahimning bir kızı bolqan bu ayal» — «İbrahimning kızı» dēgən ibarə ayalning İbrahimning əwladı ikənlikini kərsitidu, əlwəttə, xundakla bəlkim uningda həkikiy etiqaq bolqanliqinimu kərsitixi mumkin.

13:18 Mat. 13:31; Mar. 4:30.

13:19 «U, yəni Hudaning padixahlığı goya bir tal kıqa uruqıqə ohxaydu» — «kıqa uruqı» Asiyadiki barlıq uruqlar iqidə əng kikiqi. «u eşüp yooqan dərəh boldi» — adəttə kıqa eşüp yetilgəndə 2-3 metrlik kəqət bolıdu. Ləkin bu təmsildir; Hudaning padixahlığıning bəzi jəhətliri adəttin taxkırı bolıdu.

— Oqurmənlərgə ayanki, təmsillərdə «kuxlar» adəttə jin-xəytanlarni bildüridu (məsilən, 8:5ni kəring).

13:20-21 «Üq jawur un» — (yaki «üq kürə un») grek tilida «üq saton», ıbraniy tilida «üq seah». Bir «saton» 7 kilogram idi; bu heli kəp un bolup, yüz adəmnin tamikiqə yetətti. «Yar.» 18:6ni kəring.

— Oqurmənlərgə yənə ayanki, təmsillərdə «eqitku» yaki «hemirturuq» adəttə yaman təsirlər (təkəbburluk, sahtipəzlik)ni bildüridu (məsilən, 12:1ni kəring).

13:20-21 Mat. 13:33.

13:22 Mat. 9:35; Mar. 6:6.

13:24 Mat. 7:13.

13:25 Mat. 25:11,12; Luqa 6:46.

13:27 Zəb. 6:8; Mat. 7:23; 25:12,41.

13:28 Mat. 8:11, 12; 13:42; 24:51.

ximal bilan jənubtin kelixip, Hudaning padixahlikida dastihanda olturidu.....³⁰ Xuning bilan mana, xu qaoqda aldida turoqanlardin arkiqja etidioqanlar, arkida turoqanlardin aldioqja etidioqanlar bar bolidu.....

Əysaning Yerusalemoja baqliqan mehır-muhibbitti

Mat. 23:37-39

³¹ Dəl xu waqıtta birnəqqə Pərisiylər Əysaning aldioqja kelip uningojə:

— Muxu yərdin qikip özüngni nerioqja al. Qünki Hərod seni ɵltürməqki, — dedi.

³² U ularojə:

— Berip xu tɵlkigə eytinglar: Mana mən jinlarni həydiwetip, bɵgün wə ətə xipa berərmən wə ɵqinqi kuni takamullaxturulimən, dənglar..³³ Həlbuki, bɵgün wə ətə wə əgɵnlɵkkə mengip yɵrɵxɵm kerəktur; qɵnki heq pəyoyəmbərnıng ɵltɵrɵlɵxi Yerusalemdin baxqa heqkəndək jayda mumkin bolmas..

³⁴ Əy Yerusalem, Yerusalem! Pəyoyəmbərlərnı ɵltɵridioqan wə sanga əwətilgənlərnı qalma-kesək kilidioqan xəhər! Mən kanqə kətimlap mekiyan əz qɵjilirini kanat astioqja aloqandək sening baliliringni koynumoja almaqki boldum, lekin silər halimidinglar..³⁵ Mana əyɵnglar taxlinip wəyrənə bolup qalidu; wə mən silərgə xuni eytip koyayki, silər «Pərwərdigarning nami bilan kəlgɵqigə mubərək boləjay!» demigɵqə, meni yənə kərləməysilər..

13:29 «kixilər məxriək bilan məqribtin wə ximal bilan jənubtin kelixip, Hudaning padixahlikida dastihanda olturidu» — «məxriək bilan məqribtin wə ximal bilan jənubtin» kəlgənlər Yəhudi y əməslərnı kərsitidu. «Olturidu» baxqa izahətlarda kərsitilgəndək grek tilida «yatidu» dəgən səz bilan ipadiliniidu.

13:29 Yəx. 2:2; Mal. 1:11; Mat. 8:11.

13:30 «aldida turoqanlardin arkiqja etidioqanlar, arkida turoqanlardin aldioqja etidioqanlar bar bolidu» — grek tilida «ahirkjıldin birinqisi bolidioqanlar bar bolidu, birinqilərdin ahirkisi bolidioqanlar bar bolidu» dəp ipadiliniidu.

—Bu əjayib həqiqətnıng kəp jəhətliri bar; birək rəxənkı, xu künidə Huda əslı qakıroqan Yəhudiylar Hudaning padixahlikida hijalətkə qaldurulidu wə əslı butparas boləqan Yəhudi y əməslər uningda izətkə erixidu.

13:30 Mat. 19:30; 20:16; Mar. 10:31.

13:32 «ɵqinqi kuni takamullaxturulimən» — baxqa birhil tərjimisi: «ɵqinqi kuni nıxaniməja yetimən» yaki «ɵqinqi kuni ixlirimni tamam kilimən». Ləkin undək iliximiz grek tilioja sadıktur. Təwəndiki izahətnı kərɵng. «Berip xu tɵlkigə eytinglar: Mana mən jinlarni həydiwetip, bɵgün wə ətə xipa berərmən wə ɵqinqi kuni takamullaxturulimən, dənglar» — bu sirlik gəpning mənisi bəlkim: «Manga qəloqan kışka waqit iqidə mən Huda manga bekitkən pilani boyiqə səndin qorqmıy ixləwerimən. Kışka waqit iqidə mən Hudadin tapxuruwəloqan wəzipəmni tamam kilimən wə xundakla əzım «takamullaxturulimən»» dəgəndək boluxı mumkin. Uning ɵstigə, Məsihnıng «takamullaxturulimən» dəgən sirlik səzi, xɵhisiziki, kəp jəhətlıktur. «İbr.» 2:10də ohxax həqiqət tēpilidu wə «ibranıylarəja»diki «qoxumqə səz»imizdə bu toqruluk əzrak tohtilimiz.

13:33 «Həlbuki, bɵgün wə ətə wə əgɵnlɵkkə mengip yɵrɵxɵm kerəktur» — Əysa bu səzni kıləqanda tehi Galiliyə əlkisidə idi. Hərodning Yerusalem bilan əlakisi yək idi, Galiliyənı idarə kılattı. Xunga bu 32-ayəttiki səznıng dawamı: «Mənki Məsih Yerusalemdə berixim kərək, ləkin undək kılıxim Həroddin qeqix ɵqın əməs, bəlkı Hudaning pilani boləqanlık ɵqın» dəgəndək mənıdə. «qɵnki heq pəyoyəmbərnıng ɵltɵrɵlɵxi Yerusalemdin baxqa heqkəndək jayda mumkin bolma.» — bu kinayilik, həjwi y gəp. Bu «kapir» Hərod han Galiliyənı baxkuroqini bilan Məsihə hətiri bolmaydu, ləkin «Hudaning gɵzəl xəhri»də turuwatqanlar əhri berip Əysanı ɵltüridu.

—Bu jɵmlidiki «mumkin bolmas» dəgənnıng baxqa hil tərjimisi: «əkil yətməs».

13:34 «Əy «Yerusalem, Yerusalem!» — Muxəddəs Kitabta, birsining bir adəmnıng ismini yaki bir jayning namini təkərər ikki kətim qakırxi uningəja boləqan qongkur mehır-muəbbittini ipadiləp, uning əziz ikənlikni kərsitidu. «Mən kanqə kətimlap mekiyan əz qɵjilirini kanat astioqja aloqandək sening baliliringni koynumoja almaqki boldum» — «sening baliliringni» Yerusalemdə turuwatqan Yəhudi y həkni kərsitidu, əlwəttə.

13:34 Zəb. 17:8; 91:4; Mat. 23:37.

13:35 «Mana əyɵnglar taxlinip wəyrənə bolup qalidu» — «silərnıng əyɵnglar» muxu bexarəttə: (1) mukəddəs ibadəthana (u kinayilik bilan «Hudaning əyi» deməydu); (2) pɵtköl İsrail jəmətinı kərsitidu. Qɵnki rimliklər miladiyə 70-yilidə kelip, ularning mukəddəs ibadəthanisini wəyrən kılıdu wə Yəhudi y həkni dunyanıng hər bir bulung-puxkaklırioja tərkitiwetidu. «Pərwərdigarning nami bilan kəlgɵqigə mubərək boləjay!» — bu bolsa Yəhudi y həkni Məsihnı kərxi elixidə deyixigə tēgixlik səzlərdur. Məsih Yerusalemoja kergəndə gərgə məlum bir kışim kixilər xundək səzni kıləqini bilan («Luqa» 19:28-48ni, bolupmu 38-ayətnı kərɵng), (1) ularning undək dəgənliri sap etikətdin bolmioqan; (2) pɵtün hək undək dēgini yək, bəlkı ixənmiğən. Xuning bilan Əysa Məsihnıng muxu dunyoja kayta kəlixı, xundakla Yəhudi y həkni uni kayta kərxı ɵqın pɵtköl hək əwwal uni «Məsih-kɵtkɵzɵqimiz», yənı «Pərwərdigarning nami bilan kəlgɵgi» dəp etirəp kılıxi kərəktur (bu bexarət «Rim.» 11:25-27, «Zək.» 12:7-14 wə baxqa yərlərdə tēpilidu).

13:35 Zəb. 69:25; 118:26; Yəx. 1:7; Yər. 7:34; Mik. 3:12; Mat. 23:38; Ros. 1:20.

Xabat künidə kesəl sakaytix

14¹ Wə xundak boldiki, bir xabat küni u Pərisiylərdin boləjan bir həkümdarning öyigə ojiəzoğa bardi; əmdi ular uni paylap yürüwatatti.² Wə mana, u yərdə suluk ixxiq kesiligə gırıptar boləjan bir adəm bar idi.³ Əysa Təwrat əhliliri wə Pərisiylərdin:

— Xabat küni kesəl sakaytix Təwrat kanuniəyə uyğunmu-yok? — dəp soridi.

⁴ Birak ular lam-jim demidi. U həliki kesəlgə kəlini təgküzüp, sakaytip yoloğa saldi.⁵ Andin u ular din yənə:

— Aranglardin biringlarning mubada xabat künidə exiki ya kalisi kudukğa qüxüp kətsə, uni dərhal tartip qikarmaydiojan zadi kim bar? — dəp soridi...

⁶ Wə ular uning bu sözlirigə heq jawab berəlmidi.

Huda kimni yukiri kilidu?

⁷ Əysa qakirilojan mehmanlarning əzlrigə tərdin orunlarni kəndak talliojinini kərup, ularəyə mundaq bir təmsilni eytip bərdi:

⁸ — Birsini seni toy ziyapitigə təklip kilsa, tərde olturmiojin. Bolmisa, səndin hərmətlikrək birsini təklip kilinojan bolsa,⁹ U qəjdə seni wə uni qakirojan səhibhəna kəlip sanga: «Bu kixigə orun bərgəysiz» dəp kəlsa, sən hijaləttə kəlip pəgəhəyə qüxüp kəlisən.¹⁰ Ləkin sən qakirilojanda, bərip pəgəhdə olturojin. Xuning bilən seni qakirojan səhibhəna kəlip: «Əy dostum, yukirioğa qikəng» deyixi mumkin wə xuning bilən sening bilən dastihanda olturojanlarning həmmisining aldidə sanga izzət bolidu.¹¹ Qünki hərkim özini üstün tutsa təwən kəlinidu wə kimdəkim özini təwən tutsa üstün kəlinidu...

Həkiqiy mehmandostlukning yoli

¹² U özini mehmanəyə qakirojan səhibhəniəyə mundaq dedi:

— Mehmanni tamakğa yaqi ziyapətkə qakirojiningdə, dost-buradər, kərinədx, uruk-tuoşkan yaqi bay kolum-koxnilirəngni qakirmiojin. Qünki ularmu seni mehmanəyə qakirip, mərhəmitəngni kəyturuxi mumkin.¹³ Xuning üqün ziyapət bəyə desəng, oşerib-oşurwa, meyip-nakar, aqsak-qolək, kor-əmalarni qakirojin.¹⁴ Wə bəht-bərikət kərisən; qünki u kixilərnəng yaxxiləngni kəyturuxning əmali yoktur. Xuning bilən həkkəniylarning kəyta tiriləng künidə kəlojining əzünggə kəyturulidu.

Katta ziyapət toşrisidiki təmsil

Mat. 22:1-10

¹⁵ Uning bilən həmdastihan olturojanlardin biri bu sözlərnəng ənglap, uningəyə:

— Hudaning padixəhlikidə oşizalənoşuqilar nemidegən bəhtlik-hə! — dedi...

¹⁶ Birak u uningəyə jawabən mundaq dedi:

— Bir kixi katta ziyapətkə tutux kəlip, nuroşun mehmanlarni qakirip koyuptu.¹⁷ Dastihan selinojan xu saəttə, qakirini əwətip, qakirilojan mehmanlarəyə: «Mərhəmət, həmmə nərsə təyyar boldi!» dəp eytiptu.¹⁸ Birak, mehmanlarning həmmisi barmaslikğa bir-birləp əzrə-bəhanə kərsətkili turuptu. Biringisi uningəyə: «Mən həlilə bir parqə yər setiwəlojanidim, be-

14:5 «aranglardin biringlarning mubada xabat künidə exiki ya kalisi kudukğa qüxüp kətsə...» — bəzi kəna kəqürmilərdə «exiki» əməs, bəliki «balisi» dəp okulidu.

14:5 Mis. 23:5; Kan. 22:4; Luka 13:15.

14:9 «... pəgəhəyə qüxüp kəlisən» — grek tilidə «... ahirkə orunoğa qüxüp kəlisən».

14:10 Pənd. 25:6, 7.

14:11 Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luka 1:51; 18:14; Yək. 4:6,10; 1Pet. 5:5.

14:12 Nəh. 8:10; Pənd. 3:28.

14:15 «Hudaning padixəhlikidə oşizalənoşuqilar...» — grek tilidə «Hudaning padixəhlikidə nən yegüqilər...».

14:16 Yəx. 25:6; Mat. 22:2; Wəh. 19:7, 9.

rip körüp kəlmisəm bolmaydu. Meni əpu kılqayla, baralmaymən» dəptu.¹⁹ Yənə biri: «Mən bəx qoxluk öküz setiwaldim, hazır berip ularni sinap kerişüm kerək. Meni əpu kılqayla, baralmaymən» dəptu.²⁰ Yənə birsi: «Mən yengi öyləngən, xunga baralmaymən» dəptu.

²¹ Qakar qayıp kelip, bu ixlarni hojayiniqə məlum kıptu. Hodayin oşəzəpləngən həlda qakiriqə: «Dərhal xəhərning qong-kıqıq koqiliriqə kirip, qerib-qurwa, meyip-nakar, aqsak-qolaq wə kor-əmalarni muxu yərgə yiqip kəl» dəptu. ²² Andin qakar qayıp kelip: «Hodayin, əmr bərginingdək ada kılindi, wə yənə box orun bar!» dəptu. ²³ Xuning bilən hodayin qakarqə: — «Öyüm mehmanlarqə tolux üqün yezilardiki qong-kıqıq yollarni, məhəllilərnə arilap, udul kəlgən adiməngni zorlap elip kəlgin! ²⁴ Qünki mən silərgə xuni eytayki, baxta qakiriloğan adəmlərnəng heqkaysisi dastihinimdin tetimaydu», dəptu.

Muhlis bolux xərtliri

Mat. 10:37-38

²⁵ Əmdi top-top adəmlər uninqə həmrəh bolup ketiwatatti. U burulup ularqə qarap mundaq dedi:

²⁶ — Manga əgəxkənlər manga bolqan səyüxliridin öz atisi wə anisi, ayali wə baliliri, aka-ukiliri wə aqa-singilliri, hətta öz jeninimu yaman kərmisə manga muhlis bolalmas...²⁷ Kimdəkim əzining krestini yüdüp manga əgəxmisə u manga muhlis bolalmas...²⁸ Aranglardin birsi munnar salmaqı bolsa, aldi bilən olturup bu kuruluxni pütküzgüdək hirajət özümdə barmu-yok dəp hesab kılmasmu? ²⁹⁻³⁰ Undaq kılmiqanda, ulni selip pütküzmisə, kergənlərnəng həmmisi mazaq kılıp: «Bu adəm binani baxlap qoyup pütküzmədi» — deməy qalmaydu.

³¹ Yaki bir padixah yənə bir padixah bilən jəng kılqılı qıksa aldi bilən olturup: — Mening üstümgə kelidiqan yigirmə ming kixilik qoxun igisigə mən on ming əskirim bilən taqabil turalarmənmu? dəp məqlərləp kərməmdü?! ³² Əgər u «Sokuxalmaymən» dəp oyliša, düxmən tehi yiraktiki qaqda əlqi əwətip, sulh xərtlirini soraydu. ³³ Xuningə ohxax, silərdin kimdəkim kənglidə əzining bar-yokı bilən hoxlaxmisa, manga muhlis bolalmas..

³⁴ Tuz yaxhi nərsidur; həlbuki, tuz öz təmini yoxatsa, uninqə qayıdın tuz təmini qandaqmu kirgüzgili bolidu? ³⁵ U tupraqqa ıxlitixkə yaki oqutqə arilaxturuxkımu yarimay, talaqə taxlinidu. Angliqədək kılıki barlar buni anglisun!.

14:18 «Mən həlila bir parqə yər setiwaloqanidim, berip körüp kəlmisəm bolmaydu. Meni əpu kılqayla, baralmaymən» — kim yərnə awwal yaxhi kərməy setiwalsun?

14:19 «hazır berip ularni sinap kerişüm kerək» — yaki «hazır berip közdin kaqırtıp kelixim kerək». «Bəx qoxluk öküz» — grek tilida: «bəx boyunturuk öküz». Demək, boyunturukqə kətilqanda bir-birigə mas kelidiqan bəx jüp öküz.

—Əmdi kim öküzni awwal kərməy setiwalsun?

14:23 «yezilardiki qong-kıqıq yollarni, məhəllilərnə arilap,...» — muxu yərdə grek tilida «yezilardiki yollardin wə qitliklardin ətənglər,...» değən sez bilən ipadilini. Demək, mehmanlarni hər bulung-puqqaqtin əkilix kerək.

14:26 «manga əgəxkənlər ... öz atisi wə anisi, ayali wə baliliri, aka-ukiliri wə aqa-singilliri, hətta öz jeninimu yaman kərmisə manga muhlis bolalmas» — muxu yərdə «yaman keriş» değənlikning mənsi, xübhisi, öz adəmlirigə bolqan muhəbbət Hudaqə baqlıqan muhəbbət aldidə «yaman keriş»tək kərinidu. Misal, «Yar.» 29:30-31ni keriş.

14:26 Kan. 13:7; 33:9; Mat. 10:37.

14:27 «Kimdəkim əzining krestini yüdüp manga əgəxmisə u manga muhlis bolalmas» — rimliklər təripidin ölüm jazasi berilənlər mihlinidiqan krestni mürisidə kətişüp jaza məydaniqə baratti. «krestlinix» adəmni kiyinaydiqan, intayin dəhxətlik wə ahanətlik ölüm jaza usuli bolup, «əzining krestini kətişüp» değənning məniliri təwəndikilərnimi öz ıqigə elixi mümkün: (1) əysa Məsiş üqün azab-əqubət tartixkə, (2) til-ahənət ıxtixkə, (3) Hudaning ıradisining əməlgə axuruluxi üqün zərür tepiloqanda, «öz-əzini ölüm jazasiqə həküm kılqandək» əzining arzu-həwəslirini rət kılıxkə təyyar bolux.

14:27 Mat. 10:38; 16:24; Mar. 8:34; Luğa 9:23.

14:31 «... məqlərləp kərməmdü?! » — baxkə birhəl təjimi: «... məşliqət kılmamdu?».

14:33 «Xuningə ohxax, silərdin kimdəkim kənglidə əzining bar-yokı bilən hoxlaxmisa, manga muhlis bolalmas.» — bu kılıkək sez toqrisida «qoxumqə səzimizdə azrak tohtilimiz.

14:34 «Tuz yaxhi nərsidur; həlbuki, tuz öz təmini yoxatsa, uninqə qayıdın tuz təmini qandaqmu kirgüzgili bolidu?» — tuz bolsa (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin tosidu; (3) zəhim-yarılarni saqaytidu. Muhlisarlarning bu dunyaqə bolqan roli buningə ohxap ketixi kerək.

14:34 Mat. 5:13; Mar. 9:50.

14:35 «U tuz tupraqqa ıxlitixkə yaki oqutqə arilaxturuxkımu yarimay, talaqə taxlinidu» — muxu yərdiki «tuz» değən

Yokaloqan koy wə yaxhi padiqi toqrisidiki təmsil

Mat. 18:12-14

15¹ Əmdi bajgırlar wə baxka gunahkarlarıning həmmisi uning sözini anglaxka uning ətrapiqə olaxmakta idi..² Ləkin Pərisiylər bilən Təwrat ustazlıri oqudungxup:

— Bu adəm gunahkarlarıni kərxi alidu wə ular bilən həmdastıhan olturidu! — deyixti.³ Xunga u ularqə munu təmsilni səzləp bərdi:

⁴ — Əgər aranglarda birəylənning yüz tuyaq koyi bolup, ulardin biri yitip kətsə, tokşan tokkuzini qəldə koyup koyup yitip kətkinini tapquqə izdiməsmu?⁵ Uni tepiwaloqanda, xadlanəqan həlda mürisigə artidu;⁶ andin əyigə elip kelip, yar-buradərliri bilən qolum-qoxnilirini qakirip, ularqə: «Mən yitkən koyumni tepiwaldim, mening bilən təng xadlininglar!» dəydu.⁷ Mən silərgə xuni eytayki, xuningəqə ohxax, towa kiliwatқан bir gunahkar üqün ərxə zor hursənlik bolidu; bu hursənlik towıqə mohtaj bolmioqan tokşan tokkuz həkkanıy kixidin boləqan hursənliktin kəp artuqtur..

Yittirgən tənggə toqrisidiki təmsil

⁸ — Yaki bir ayalning on kümüx dinari bolup, bir dinarni yokitip koysa, qiraqni yekip, taki uni tapquqə əyni süpürüp, zən koyup izdiməsmu?⁹ Uni tapkanda yar-buradər, qolum-qoxnilirini qakirip, ularqə: «Mening bilən təng xadlininglar, qünki mən yokitip koyəqan dinarimni tepiwaldim» — dəydu.¹⁰ Mən silərgə xuni eytayki, xuningəqə ohxax towa kiliwatқан bir gunahkar üqün Hudaning pərixtilirining arisida hursənlik bolidu..

Məhır-xəpətklik ata toqrisidiki təmsil

¹¹ U sözini dawam kilip mundaq dedi:

— Məlum bir adəmnıng ikki oqlı bar ikən.¹² Kiqik oqlı atisioqə: «Əy ata, mal-mülüktin tegixlik ülüxümnı hazirla manga bərgin» dəp eytiptu. Wə u əz mal-mülüklirini ikkisigə təksim kilip beriptu..¹³ Uzun ətməyla, kiqik oqlı bar-yokini yioqixturup, yirəq bir yurtka səpər kiliptu. U u yərdə əyx-ixrətklik iqidə turmux kəqürüp mal-dunyasini buzup-qeqiptu..¹⁴ Dəl u bar-yokini sərp kilip tügətkən waqtida, u yurtta kattik aqarqilik bolup, u helila kisilqilikta qaptu.¹⁵ Xuning bilən u berip, xu yurtning bir pukrasioqə mədikar bolup yalliniptu; u uni etizlikiqə qoxka bəkiqxka əwətiptu..¹⁶ U hətta kərsikini qoxkılarning yemi boləqan purqak posti bilən toyəyuzuxka təkəzza boptu; ləkin həqkim uningəqə həqnərsə bərməptu.

¹⁷ Ahir berip u həxini tepip: «Atamning xunqə kəp mədikarlırining aldidin yemək-ıqmək exiptexipturidu; ləkin mən bolsam bu yərdə aqliktin ələy dəp qaldim!»¹⁸ Ornumdin turup, atamning

tema üstidə «kəxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

15:1 Mat. 9:10; Mar. 2:15; Luka 5:29.

15:3 «xunga u ularqə munu təmsilni səzləp bərdi...» — «muxu təmsil»: — bir təmsil, demək. 15-babta üç təmsildək kərənsimu, əməliyəttə üç təmsil pəket birlə mənini ipadiləydu. Xunga ularni «birlə təmsil» dəp qaraymiz.

15:7 Luka 5:32.

15:8 «bir ayalning on kümüx dinari bolup...» — «kümüx dinar» bolsa grek tilida «drakma». «drakma» bir dinaroqə barawər boləqan pul birliki.

15:10 «towa kiliwatқан ...» — towa kilix əməliyəttə (məyli nəhayiti kışka bolsun) bir jəryan, əlwəttə. «Hudaning pərixtilirining arisida» — grek tilida «Hudaning pərixtilirining aldidə». Bu ibaridin puritiliduki, Huda Əzi «tənggisini tapқан ayal»dək hursən bolidu wə pərixtilərmu uning hursənlikidin təng bəhrimən bolidu.

15:12 «Əy ata, mal-mülüktin tegixlik ülüxümnı hazirla manga bərgin» — demisəkm, bundak tələp əojır hərmətsizlik bolidu. «Kəxumqə sez»imiznimu kərüng. «u əz mal-mülüklirini ikkisigə təksim kilip beriptu» — «əz mal-mülükliri» grek ilida «uning həyatini» yaki «uning tirikliklini».

— Təwrat kanuni boyiqə tunji oqlıqə təksim kilinoqan miras kənjisiningkidin ikki həssə kəp bolidu.

15:13 «Uzun ətməyla, kiqik oqlı bar-yokini yioqixturup, yirəq bir yurtka səpər kiliptu» — «uzun ətməyla» (grek tilida «kəp kün ətməyla») — kənji oqlul təlipi tūpəyildin jəmiyyət aldidə intayin nəprətklik bolatti.

15:15 «...xu yurtning bir pukrasioqə mədikar bolup yalliniptu» — grek tilida ««...xu yurtning bir pukrasioqə kətnixiptu» bilən ipadiliniidu. «u uni etizlikiqə qoxka bəkiqxka əwətiptu» — demisəkm, bu qoxkılarning igisi Yəhədiy əməs; bundak hizmət Yəhədiy yigitkə nisbətən intayin yirginqlik bolatti.

aldioja berip uningoja: «Ey ata, mən ərxning aldidimu və sening aldingimu gunah kildim. ¹⁹ Əmdi sening oolung atilixka layik əməsmən. Meni mədikarliring süpitidə qobul kiløjaysən! — dəymən» dəp oylaptu. ²⁰ Xuning bilən ornidin turup atisining aldioja kaytip mengiptu. Lekin atisi yiraktinla uni kərüp uningoja iqi aqriritip, aldioja yügürüp qikip, uning boynioja esilip uni səyüp ketiptu....

²¹ Oqlı: «Ata, mən ərxning aldidimu, sening aldingimu gunah kildim. Əmdi sening oolung atilixka layik əməsmən» — dəptu. ²² Birak atisi qakarlırioja: «Dərhal əng esil tonni əkelip uningoja kiydürümlar, qolıoja üzük selımlar, putlırioja ayaq kiydürümlar; ²³ və bordak torpakni əkelip soyunlar; andin obdan yəp, rawurus təbrıklaylı! ²⁴ Qünki mening bu oolum əlgənıdı, tırıldı, yıtıp kətkənıdı, tepıldı!» — dəptu. Andin ular təbrıkləxkılı baxlaptu.

²⁵ Əmdi qong oqlı etızoja kətkənıkən. U kaytıp keliwetip öygə yəkın kəlgəndə nəoqmə-nawa bilən ussulning awazını anglaptu. ²⁶ U qakarlardın birını qakırıp, unıngdın nemə ix boluwatqınıni soraptu.

²⁷ Qakar uningoja: Ukang kəldi və atang uni sak-salamət tepıwalojanlıkı üqün bordak torpakni soydı» dəptu. ²⁸ Lekin qong oqlı hapa bolup, öygə kirgili unımaptu. Wə atisi qikip unıng öygə kırıxını etünüptu. ²⁹ Əmma u atısioja jawab berıp: «Qara! Mən xunqə yıldın berı kuldək hızmıngdə boldum, əsla heqbir əmrıngdın qikip baxmıdım. Birak sən manga əl-aqınılırım bilən hux kılqılı heqqaqan birər oqlakmu bərmıdım! ³⁰ Lekin sening mal-mülkırıngnı paxılərgə həjləp tügətkən bu oqlung kaytıp kəlgəndə, sən unıng üqün bordak torpakni soyupsən» — dəptu. ³¹ Birak atisi yanə unıngoja: «Ey oolum, sən hərdəım mening yenımdısən və mening barlıqım seningkidur. ³² Əmdi təbrıkləp xadlınıxka layıqtur; qünki bu sening ukang əlgənıdı, tırıldı, yokılıp kətkənıdı, tepıldı» — dəptu....

Aldamqi oqoidar toqrisidiki təmsil — dunyadiki baylıqni kandaq ixlitix kerək?

16¹ U muhlislırioja yanə mundak dedi:
— Bir bayning bir oqoidarı bar ikən. Bırsı bayoja: «Bu oqoidarıngız mal-mülkırıngzını buzup qaqtı» dəp xıkayət kıptu. ² U oqoidarını qakırıp, unıngoja: «Mening sening toqırangda anglıoanılırım zadı kandaq gəp? Oqoidarlıqıngdiki hesab-kitabnı enik tapxur; qünki mundın keyin sən oqoidar bolmaysən» — dəptu. ³ Oqoidar əmdi öz ıqıdə: «Nemə kılay? Qünki hojayı-nım meni oqoidarlıqtın məhrum kılıdı. Kətmən qapay desəm unqılık məşdur yok, tıləmqılık kılay desəm nomus kılımən. ⁴ Hə, taptım! Oqoidarlıqtın qalqınımda kixılərnıng meni öylırıgə qarxi elixi üqün, nemə kılıxımni əmdi bıldım» dəp ⁵ öz hojayınıoja kərzdar boləjanlarıni bırdın-bırdın qakırıp kelıp, bırıngısıdın: «Hojayınımoja qanqılık kərzıngız bar?» dəp soraptu. ⁶ Wə kərzdar: «Yüz tung zəytun meyi» dəp jawab berıptu. Oqoidar unıngoja: «Mana, hesabət dəptırıngızını elıp, bu yərdə olturup əllik tungoja əzgərtıweting!» dəptu....

15:20 «Atisi yiraktinla uni kərüp uningoja iqi aqriritip, aldioja yügürüp qikip...» — demisəkmü, bu atıning jəmiyyət aldidə yügürüxi, wə xundakla bunı az dəp oqlını qarxi elixka yügürüxi «mətiwə kixıning salapıtıgə muwapıq əməs» dəp qarılattı. «Kəxumqə səz»imızını kərıng.

15:20 Ros. 2:39; Əf. 2:12,17.

15:30 «sening mal-mülkırıngnı paxılərgə həjləp tügətkən» — grek tilidə «sening mal-mülkırıngnı paxılərgə həjləp yəwətkən».

15:32 «əmdi təbrıkləp xadlınıxka layıqtur; qünki bu sening ukang əlgənıdı, tırıldı, yokılıp kətkənıdı, tepıldı» — 15-babtiki üq kısımlıq təmsilning mol təlımı üstidə «kəxumqə səz»imızdə azraq tohtılımlız.

16:6 «Yüz tung zəytun meyi» — muxu yərdə bir «tung» (grek tilidə «bat») 30 litr idi. Demək, bu zəytun meyi 3000 litr bolup xu qaoqdiki addiy ixqıning üq yillik həkki (1000 dinar) bolattı. «Oqoidar unıngoja: «Mana, hesabət dəptırıngızını elıp, bu yərdə olturup əllik tungoja əzgərtıweting!» dəptu.» — oqoidar nemə kıldı? Bəlkim tət mumkınlıqı bar: — (1) u kərzdarıng həlıoja qarap kərz mıkdarını kəməytıwətti; (2) u əsımını yokka qıkırıwətti; (3) u əzıning xerınkansı («komıssıon»)ni hesabtıın qıkırıwətti; (4) bularıng həmmısını kıldı. Rəbbıbiz oqoidarını «səmiımıyatsız» dəp ataydu 8-ayət). Lekin unıng bu «səmiımıyatsızlıkı» oqoidarlıqıdiki burunkı ıxları kərsətmədu? Yaki həzırkı hərıkətlırınımu? Bızıngqə, unıng kılqınıni qokum kərzıng mıkdarını əzgərtıxını öz ıqıgə aləjan, dəp qaraymız.

⁷ Andin u yənə birigə: «Sizqu, qanqilək kərz boldingiz?» dəp soraptu. U: «Yüz kürə buqday» dəp ja-wab beriptu. Oqojidar uningə: «Hesabat dəptiringizni elip səksən kürigə özgərtiweting!» dəptu...

⁸ Xuning bilən uning hojayini səmimiyətsiz oqojidarning bu ixtiki pəmlikliki üqün uningə qayil bolup mahtaptu. Qünki bu dunyaning pərzəntliri öz dəwridə nurning pərzəntliridin pəmliktur... ⁹ Wə mən silərgə xuni eytip qoyayki, «Nahək dunyaoğa təwə mal-dunya» arkilik əzünglaroğa dost tutunglar; xundak kilsanglar, mal-dunya karoğa kəlməydiqan boləqan künidə xu dostlar silərnə əbədiy makanlaroğa qarxi alidu...

¹⁰ Kimki kiqikkinə ixta sadik bolsa, qong ixtimu sadik bolidu; wə kimki kiqikkinə ixta səmimiyətsiz bolsa, qong ixtimu səmimiyətsiz bolidu... ¹¹ Xunga əgər «nahək dunyaoğa təwə boləqan mal-dunya»da sadik bolmisanglar, kim silərgə həkikiy bayliqlarni tapxursun?... ¹² Wə baxkilarning nərsiləridə sadik bolmisanglar kim silərgə əzünglarning nərsisini bərsun?...

¹³ Həqkim ikki hojayinoğa təng hizmət kılalmaydu. Qünki u yaki buni yaman kərüp, uni yahxi kəridu; yaki buningə özini pütünləy beqixlap, uningə etibarsiz qaraydu. Xuningə ohxax, silərnəngmu birlə wəqitta həmə Hudaning, həmə mal-dunyaning kulluqida boluxunglar mumkin əməs...

¹⁴ Əmdi Pərisiylər (ular puloğa amrak idi) bularning həmmisini anglap Əysani məshirə kılıxti... ¹⁵ Wə u ularoğa mundaq dedi: — «Silər əzünglarni adəmlərnə aldida həkkanıy kılıp kərsətküqidursilər; ləkin Huda qəlbənglarni bilidu. Qünki adəmlərnəng arisida qədirlinidəqini Hudaning nəziridə yirginqliktur...

¹⁶ Təwrat qanuni wə pəyoğəmbərlərnəng yazmiliri qəmüldürgüqi Yəhyaqiğə hıdayət bolup kəldi; xu wəqittin baxlap Hudaning padixahlikining hux həwiri jakarlinip keliwatidu; padixahlikqə kirməqqi boləqanlarning hərbi uningə bəşüp kiriwelixi kərəktur... ¹⁷ Ləkin as-

16:7 «yüz kürə buqday» — muxu yərdə bir kürə (ibranıy tilida «kor» 390 litrni bildüridu. Demək, bu qong kərz idi — bəlkim 30 tonna buqday, Addiy ixqining on yillik həkqi (3000 dinar) bolatti.

16:8 «bu dunyaning pərzəntliri öz dəwridə nurning pərzəntliridin pəmliktur» — «bu dunyaning pərzəntliri» Hudani tonumaydiqan etikədsiz adəmlərnə kərsitidu; «nurning pərzəntliri» Hudaning nurini qəbul kıləqan, xundakla «nurda yaxawatqan» — «xundak kilsanglar, mal-dunya karoğa kəlməydiqan boləqan künidə xu dostlar silərnə əbədiy makanlaroğa qarxi alidu» — demək, əz bayliqləng bilən yərdəmə mohtaj boləqanlaroğa yərdəm beringlar; xu yol bilən ular silərgə dost bolidu wə pəniy dunyadin kətkinlənglarda ular bəkiy dunyada silərnə qarxi elixkə kütidiqan bolidu.

—Bu təmsil toqıruluq «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

16:9 «Nahək dunyaoğa təwə mal-dunya» arkilik əzünglaroğa dost tutunglar — «nahək dunyaoğa təwə mal-dunya» grek tilida «nahək mammon». Nemixkə «nahək» dəydu? Bizningqə (1) xəhsiy, yəni hususiy mal-dunya, jümlidin pulning məwjut boləqanliki Adəm'atimizning sadir kıləqan gunahining bir nətijisidir; (2) adəmdiki kəpinqi mal-dunya, bayliqlər bolsa, Hudadin qorqmaydiqan gunahkarlarning qolididur. Biz yənəla «qoxumqə sez»imizdə bu kizik sez üstidə azrak tohtilimiz. «xundak kilsanglar, mal-dunya karoğa kəlməydiqan boləqan künidə xu dostlar silərnə əbədiy makanlaroğa qarxi alidu» — demək, əz bayliqləng bilən yərdəmə mohtaj boləqanlaroğa yərdəm beringlar; xu yol bilən ular silərgə dost bolidu wə pəniy dunyadin kətkinlənglarda ular bəkiy dunyada silərnə qarxi elixkə kütidiqan bolidu.

16:9 Mat. 6:19; 19:21; 1Tim. 6:19.

16:10 «Kimki kiqikkinə ixta səmimiyətsiz bolsa, qong ixtimu səmimiyətsiz bolidu» — yaki «Kimki kiqikkinə ixta ixənqşiz bolsa, qong ixtimu ixənqşiz bolidu».

16:11 «Nahək dunyaoğa təwə boləqan mal-dunya»da sadik bolmisanglar, kim silərgə həkikiy bayliqlarni tapxursun?» — demək, bu aləmdiki mal-dunya bolsa Huda aldida «kikikkinə bir ix» (10-ayətni küring), halas.

16:12 «Wə baxkilarning nərsiləridə sadik bolmisanglar kim silərgə əzünglarning nərsisini bərsun?» — bu jümlə toqıruluqmu «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

16:13 Mat. 6:24.

16:14 «Əmdi Pərisiylər ... bularning həmmisini anglap Əysani məshirə kılıxti» — nemixkə Pərisiylər Əysani məshirə kılıxti? Xübhəsisizki, ularning kəzkarixiqə, Hudani hursən kıləqan, xundakla Huda bərikətləng adəmnəng jəzmən kəp bayliqi bolidu, dəp oylaytti. Xuning bilən Məsiş ularoğa təwəndiki (16:19-31-ayəttiki) tarihni eytip beridu.

16:14 Mat. 23:14.

16:15 1Sam. 16:7; Zəb. 7:9

16:16 «padixahlikqə kirməqqi boləqanlarning hərbi uningə bəşüp kiriwelixi kərəktur» — baxkə birhil tərijimi: «hərbi kixiqə uningə kixixkə kət'iy dəwət kılınmaqtə». Bizningqə bu 16-17-ayətlər, xundakla «Mat.» 11:12-14-ayətlər wə «Mik.» 2:12-13-ayətlər bilən munasiwətliktur. «Mikahədikə «qoxumqə sez»nimu kərting.

16:16 Mat. 11:12,13.

man bilən zeminning yok kıliwetilixi Təwratning bir qekiti bikar kılinixtin asandur..

¹⁸ — Hər kim öz ayalini talak kılip baxka birini alsa zina kılojan bolidu wə kimki öz eridin talak kılinojanni alsa zina kılojan bolidu»..

Bay bilən tiləmqi Lazarus

¹⁹ — Burun bir bay adəm bar idi; u səsün rənglik ton wə kanap kiyimlərni kiyip, hər küni əyx-ixrət iqidə təntənə kılatdı. ²⁰ Wə pütün əzayini qaka-jaharət besip kətkən Lazarus isimlik bir yoksul bar idi; u bayning dərwasısının aldiə hər küni yatquzup qoyulattı. ²¹ Uning dastihininid quxup qalojan parqi-puratlardin korsikini toyojuzoquxka təxna idi. Həlbuki, itlar kelip uning yarilirini yalaytti..

²² Əmdi xundak boldiki, yoksul əldi wə pərixtilər uni İbrahimning kuqıkiə apardı. Bay həm əlup dəpnə kılındı; ²³ wə təhtisarada kattik kiynilip, bəxini kətürüp, yiraktın İbrahimni wə uning kuqıkidiki Lazarusni kərup: ²⁴ «Əy ata İbrahim, manga rəhim kılojaysən! Lazarusni əwətkəysən, u barmikining uqini suəja qılap, tiliməja temitip sowutkay. Qünki mən bu ot yalkunida kattik azabliniwatimən!» dəp warkırap yalwurdi.

²⁵ Ləkin İbrahim mundaq dedi: «Əy oqlum, həyat wəktində həlawətni yətküə kərginingni wə Lazarusning dərd-bala tartkınıni yadingəja kəltürgin. Həzir u təsəlli taptı, əmma sən azab tartıwatsən..» ²⁶ Wə bulardın baxka, biz bilən silərnin arilikimizda yoojan bir həng bekitiləndurki, bu yərdin silər tərəpkə etəyli degənlər etələməs wə andin biz tərəpkə etimiz degənlər etələməs».

²⁷ Əmdi bay yənə: «Undakta, i ata, səndin Lazarusni atamning öyigə əwətxingni etünimən.

²⁸ Qünki meninğ bəx aka-ukam bar; ularning bu azab-əqubətlik yərgə kəlməsliki üçün Lazarus ularni kattik aqahlandurup koysun» — dedi.

²⁹ Bırak İbrahim jawab berip uningəja: «Ularda Musa wə baxka pəyojəmbərlərnin aqah-guwahlikı bar; ular xularni anglisun» — dedi..

³⁰ Ləkin u: «Yək, i İbrahim ata, əgər əlgənlərdin biri tirilip ularning aldiəja barsa, ular towa kılidu» — dedi.

³¹ Əmma İbrahim uningəja: «Əgər ular Musa wə baxka pəyojəmbərlərnin guwahlikını anglimisa, hətta əlgənlərdin birsi tirilsimu, ular yənəla ixinixni rət kılidu» — dedi..

16:17 «Ləkin asman bilən zeminning yok kıliwetilixi Təwratning bir qekiti bikar kılinixtin asandur» — səzmusez bolsa «ləkin asman bilən yərninğ yokalmıqı Təwratın bir qekitning qüxmikidin asandur». «Qekit» ibraniy tilidiki əng kiçik tinix bəlgə (.)

–Təwrat wə pəyojəmbərlərnin yazmiliri «Qəməldürgüqi Yəhyaəjiə»la İsrailoja yetəkqi boləjan bilən həzirmu yənəla «inawətsiz» aməs. –Təwratıtki barlıq bəxarətlər əməlgə axurulidu; uning üstigə, Təwratıtki barlıq «həkkəniy tələplər» İnildiki hux həwərnı qəbul kıloquqılarning həmmisi üçün yənəla səyünidiəjan huxluktur. Təwəndiki 18-ayətətki tələp, məsilən, Təwratıtki biwasita tələp bolmisimu, Təwratıta hatiriləngən prinsiplar muxu həkikətni kərsitidu (məsilən, «Mar.» 10:1-12ni kəring).

16:17 Zəb. 102:25-27; Yəx. 40:8; 51:6; Mat. 5:18.

16:18 Mat. 5:32; 19:9; Mar. 10:11; 1Kor. 7:10.

16:21 «Həlbuki, itlar kelip uning yarilirini yalaytti» — Lazarus həqnəmə yemigini bilən, ləkin itlar uningdin azrak yəm alatti. Ularınğ Lazaruska tegixi bilən u «napak» dəp həsəblinatti.

16:25 Ayup 21:13.

16:29 Yəx. 8:20; 34:16; Yh. 5:39; Ros. 17:11.

16:31 «Əgər ular Musa wə baxka pəyojəmbərlərnin guwahlikını anglimisa, hətta əlgənlərdin birsi tirilsimu, ular yənəla ixinixni rət kılidu» — bu səz həm biz okurmənlərgə kelidu, əlwəttə. Bu səzdin keyin Məsih baxka bir Lazarusni əlümdin tirildürdi («Yh.» 11-bab). Həmmidin muhimi əzi əlümdin tiriləngə bolsimu, uningəja ixinidiəjan qənaə adəm qikti?

Gunah, kəqürüm, etiqad və xizmət toqrisida

Mat. 18:6-7, 21-22; Mar. 9:42

17¹ U muhlisliroqja mundak dedi:

— Insanni putlaxturidoqjan ixlar bolmay qalmaydu; lekin xu putlaxturux wasitiqisi bolqan adəmning haliqja way!..² Bundak adəmning bu kikiq balilardin birini gunahkja putlaxturoqjan bolsa, boynoqja tügman texi esiloqjan halda dengizoqja taxliwetilgini əwzəl bolatti..

³ Əzünglaroqja agah bolunglar! Əgər kerindixing gunah kiloqjan bolsa, uningojja tənbiş-nəsihət kiloqjan. U towa kilsa uni əpu kiloqjan..⁴ Mubada u bir kün iqidə sangə yəttə mərtiwə gunah kilsa wə yəttə mərtiwə yeningojja kelip: Towa kildim, desə, uni yənila əpu kiloqjan..

⁵ Xuning bilən rosullar Rəbgə: İxənq-etikadimizni axuroqjan, — deyixti..

⁶ Wə Rəb ularojja mundak dedi:

— Silərdə kiqa urukidək zərriqə ixənq bolsa idi, silər awu üjmə dərihigə: «Yiltizingdin qomurulup, dengizoqja kəqüp tikil!» desənglar, u səzünglarni anglap kəqətti..

Həqiqiy kəlning wəzipisi

⁷ Lekin aranglardin kimning yər həydəydoqjan yaki mal bəkidioqjan bir kuli bolsa wə u etizliktin kaytip kəlgəndə, uningojja: «Tezrək kelip dastihanda olturoqjan», dəydoqjanlar barmu?⁸ U bəlki uningojja: «Mening tamikimni təyyar kil, mən yəp-iqip boluqəqə belingni baqlap meni kütkin, andin əzüng yəp-iqkin, deməsmu?»⁹ Kul əmr kilinoqjanidək kiloqjini üqün hojayin uningojja rəhmət eytamdu? Meningqə, eytmaydu. ¹⁰ Xuningojja ohxax, silərmu əzünglaroqja əmr kilinoqjanning həmmisini ada kiloqjininglardin keyin: Biz ərziməs kullarmiz; biz pəkət tegixlik burjimizni ada kilduk, halas», dəydoqjan bolisilər.

Əysaning on mahaw kesilini sakaytixi

¹¹ Wə xundak boldiki, u Yerusalemoqja qikiq ketiwatkənda, Samariyə bilən Galiliyəning otturisdin otüp, ¹² bir kəntkə kirginidə mahaw kesiligə griptar bolqan on adəm uningojja uqrap, yirakta tohtap, ¹³ awazlirini kətürüp: Əy Əysa, ustaz, bizgə rəhim kiloqjaysən, dəp otündi. ¹⁴ Ular-ni kərgəndə u ularojja: Berip əzünglarni kahinlaroqja kərsitinglar, dedi. Wə xundak boldiki, ular yolda ketiwatkənda, mahawdin paklandi..

¹⁵ Uldarin birəylən əzining sakayojinini kərgəndə yukiri awaz bilən Hudani uluqlap, kəynigə burulup, kaytti. ¹⁶ U kelip Əysaning ayioqja yikilip düm yetip təxəkkür eytti. U Samariyəlik idi..¹⁷ Əysa bu ixkə qarap: Pak kilinoqjanlar on kixi əməsmidi? Qaloqjan tokkuzəylən kəni? ¹⁸ Bu

17:1 «Insanni putlaxturidoqjan ixlar bolmay qalmaydu; lekin xu putlaxturux wasitiqisi bolqan adəmning haliqja way!» — bu muhim ayət üstidə «Matta»diki «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

17:1 Mat. 18:7; Mar. 9:42.

17:2 «bundak adəmning bu kikiq balilardin birini *gunahkja* putlaxturoqjan bolsa...» — «bu kikiq balilardin biri» (grek tilida «bu kikiqlərdin biri») — demək, öz ətrapidiki əzigə etiqad kiloqjan addiy halayikini kərsitidu.

17:3 Law. 19:17; Pənd. 17:10; Mat. 18:15; Yak. 5:19.

17:4 Mat. 18:21.

17:5 «Xuning bilən rosullar Rəbgə: İxənq-etikadimizni axuroqjan, — deyixti» — buradirini hərəkəndə yəttə kətim ohxax gunah üqün kəqürüm kilix küqlük bolqan etiqadni tələp kilidu, əlwəttə!

17:6 Mat. 17:20; 21:21; Mar. 11:23.

17:12 «bir kəntkə kirginidə mahaw kesiligə griptar bolqan on adəm uningojja uqrap, yirakta tohtap...» — nemixkə «yirakta tohtap...»? Mahaw kesiligə griptar bolqanlar Təwrat kanuni boyiqə adəmlərgə yəkinlixkə bolmaytti («Law.» 13:45-46, «Qel.» 5:2-3ni kəring).

17:14 «...əzünglarni kahinlaroqja kərsitinglar» — Təwrat kanuni boyiqə birsi mahaw kesilidin sakayojan bolsa, muqaddəs ibadəthanidiki məs'ul kahinning aldoqja berip əzini «sak, yaki sak əməs» dəp təxkürtüp kurbanlik kilixi kərək idi; andin kaytidin jəmiyət bilən arilixalaytti («Law.» 13:19, 14:1-11, «Luka» 5:14ni kəring). Demisəkmə, Məsih kəlgüqə bundak mürasim bir kətimmu ötküzülüp bəkmioqjan.

17:14 Law. 13:2; 14:2; Mat. 8:4; Luka 5:14.

17:16 «U kelip Əysaning ayioqja yikilip düm yetip təxəkkür eytti. U Samariyəlik idi» — Yəhudiylar Samariyəliklərni «yerim kapir» dəp yaman kərətti.

yat əllik musapirdin baxka, Hudağa həmdusana okuqılı heqkim kaytip kəlməptioqu?! — dedi..
¹⁹ Andin u həliki adəmgə: — «Ornungdin tur, yolungə mangojin! Etiqading seni sakayttıl!» — dedi..

Hudaning padixahlığının namayan boluxı

Mat. 24:23-28, 37-41

²⁰ Bir küni Pərisiylər uningdin: «Hudaning padixahlığı kaçan kelidu?» dəp sorioğanda u ularğa jawab berip mundaq dedi: — Hudaning padixahlığının kelixini kəz bilən kərgili bolmas;..
²¹ kixilər: «Qaranglar, u mana bu yərdə!» yaki «U yərdə!» deyəlməydu. Qünki mana, Hudaning padixahlığı aranglardidur..

İnsan'ooqlıning kaytip kelixi

²² Keyin u muhlislirioğa yənə mundaq dedi: — «Xundaq künlər keliduki, silər İnsan'ooqlıning künliridin birər küni bolşimu kərxkə təxna bolisilər, lekin kərləməysilər..²³ Xu qaoğda kixilər silərgə: «Mana u bu yərdə!» wə yaki «Mana u u yərdə!» dəydu; silər nə barmanglar nə ularning kəynidin yügürmənglar..²⁴ Qünki goya asmanın bir qetidin qakmaq qeqip yənə bir qetigiqə yorutidioğandək, İnsan'ooqlıning öz künidə həm xundaq bolidu..²⁵ Ləkin u awwal kəp azab-okubətləni tartixi bu dəwrdikilər tərpidin qətkə kəxilixi mukərrərdur..

²⁶ Wə Nuğ pəyoğəmbərnıng künliridə kandaq boləjan bolsa, İnsan'ooqlıning künliridə həm xundaq bolidu..²⁷ Taki Nuğ kemigə kirip olturoğan küngiqə, kixilər yəp-iqip, öylinip wə yatlık bolup keliwatkanidi; andin topan kelip həmmisini həlak kildi..²⁸ Həm yənə, Lutning künliridə kandaq boləjan bolsa xundaq bolidu — kixilər yəp-iqip, soda-setik kiliq, tərıqkiliq kılatti wə öyləni salatti..²⁹ Ləkin Lut Sodom xəhıridin qıkkən küni, asmandin ot bilən günggürt yeqip, bu xəhərdikilərnıng həmmisini həlak kildi..³⁰ Əmdi İnsan'ooqlı axkara bolidioğan künde ənə xundaq bolidu.

17:18 «Bu yat əllik musapirdin baxka, Hudağa həmdusana okuqılı heqkim kaytip kəlməptioqu?!» — demək, Hudaning həlki boləjan Yəhudiylərdin heqkim rəhmət eytişkə kaytmidi.

17:19 «Etiqading seni sakayttıl» — biz xuni baykaymizki, (1) u (baxka tokkuzioğa ohxax) Məsihnıng səziğə kirip yoloğa qıkkənidi; bu öz ixənqini ipadiləğan hərikəttur; (2) gərəq kəsəni sakaytkuqi Məsihnıng əzi boləjini bilən, u daim adəmlərnıng əziğə baqlıoğan etiqadini (bar bolsa) mahtap ularni xu yol bilən rıqəbtəndürətti — «sening etiqading seni sakayttıl».

17:20 «Hudaning padixahlığının kelixini kəz bilən kərgili bolmas» — mənişi, bəlkim, uning yər yüzidə namayan boluxı kəz bilən kərgili bolidioğan aləmətlər bilən bolmaydu. Məsiğ duniyoğa kaytip kəlgəndə padixahlıq həmmə adəmgə roxən bolidu (24-ayəni kəruğ); ləkin xu wəqitkiğə «kəz bilən kərgili bolmas» — pəqət etiğad uning kəyərədi ikənlikini kərləydu. «koxumqə səz»imizdə bu tema üstidə azraq tohtilimiz.

17:21 «Mana, Hudaning padixahlığı aranglardidur» — «aranglardidur» dəgənnıng baxka bir tərjimisi «iqinglardidur» yaki «dilinglardidur». Ləkin bizningə Məsiğ pulpərəs, təkəbbur Pərisiylərgə «Hudaning padixahlığı silərdə» dəp hərgiz deməytti. Bu toqruluk «koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

17:21 Mat. 24:23; Mar. 13:21; Luğa 21:7, 8.

17:22 «İnsan'ooqlıning künliridin birər küni» — demək, İnsan'ooqlı (Məsiğ) duniyoğa kaytip kelip həküm sürıdioğan künlərnıng biri.

17:23 «Xu qaoğda kixilər silərgə: «Mana u bu yərdə!» wə yaki «Mana u u yərdə!» dəydu» — «u» muxu yərdə Məsihnıng əzi, əlwəttə.

17:23 Mat. 24:23; Mar. 13:21.

17:24 «goya asmanın bir qetidin qakmaq qeqip yənə bir qetigiqə yorutidioğandək» — yaki «goya qakmaq qeqip asmanın bir qetidin yənə bir qetigiqə yorutidioğandək».

17:25 «İnsan'ooqlı awwal kəp azab-okubətləni tartixi bu dəwrdikilər tərpidin qətkə kəxilixi mukərrərdur» — bu dəwr bolsa öz həlkıning xu dəwri.

17:25 Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:6, 7

17:26 Yar. 6:2; 7:7; Mat. 24:37,38; 1Pet. 3:20.

17:28 «İnsan'ooqlıning künliridə ... Lutning künliridə kandaq boləjan bolsa xundaq bolidu» — «Lut» — İbrahım pəyoğəmbərnıng jiyəni. Bu wəqələr toqrısidə «Yar.» 18-19-bablarnı kəruğ.

17:29 Yar. 19:24; Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 50:40; Həx. 11:8; Am. 4:11; Yəğ. 7.

³¹ Xu küni, harkim egzida turup, narsa-kerakliri eyida bolsimu, alojili quxmisun; wa xuningoja ohxax kimki etizlikta bolsa eyiga heq yannimisun..³² Lutning ayalini yadinglaroja kalturunglar!...

³³ Kimki oz hayatini kutkuzmaqchi bolsa, uningdin mahrum bolidu, lekin oz hayatidin mahrum bolqan kixi uningoja erixidu..

³⁴ Silerga xuni eytayki, u keqida ikki adam bir orunda yatidu; ulardin biri elip ketilidu, yana biri qaldurulidu..³⁵⁻³⁶ Ikki ayal yaroqunqax bexida turup un tartiwatqan bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yana biri qaldurulidu»..

³⁷ Wa ular uningoja jawabən: Əy Rəb, bu ixlar kəyərdə yüz beridu? — dəp soridi. U ularoja: Jəsət kəysi yərdə bolsa, kuzoqunlar xu yərgə toplixidu!...

Huda Öz bəndilirining dualirini anglap dərdigə yetidu

18¹ Wa u ularoja, boxaxmay, hərdaim dua kılıp turux kerakliki toqrisida bir təmsil kaltürüp mundak dedi:..

² — «Məlum xəhərdə bir sotqi bar ikən. U Hudadinmu qorqmaydikən, adəmlərgimu pərwa kılmaydikən. ³ Xu xəhərdə bir tul ayal bar ikən wa u daim sotqining aldioja kelip: «Əyibkardin həkqimni elip bərgin» dəp tələp kildikən.

⁴ U heli waqitqiqa uni rət kıptu; biraq keyin kənglidə: Hudadinmu qorqmaymən, adəmlərgimu pərwa kılmaymən,⁵ lekin bu tul hotun meni awarə kılıp ketiwatidu, uning manga qaplixiwelip meni həlimdin kətküzüwətməsliki üqün hərhalda uning dəwayini sorap qoyay!» — dəp oylaptu».

⁶ Rəb: Qaranglar, adalətsiz bu sotqining nemə degənligirigə!⁷ U xundak kılqan yərdə, Huda Əzigə keqə-kündüz nida kiliwatqan talliojan bəndilirigə qandax kılar? Gərqə Huda Əz bəndilirigə həmdərd bolux bilən birgə rəzillikkə uzunojiqə səwr-təqət kılsimu, ahirida bəndilirining

17:31 «Xu küni, harkim egzida turup, narsa-kerakliri eyida bolsimu, alojili quxmisun» — bügünga qədər Kanaan (Pələstin) diki əylərləning egzisining sirtki pələmpeyi bar, eyigə quxməy qaqqili bolidu. «wa xuningoja ohxax kimki etizlikta bolsa eyiga heq yannimisun» — demək, xu künidə Hudaning jazasi xunqə tez keliduki, etiqadi bar hərbiəri kəynigə heq qərimayla, bədər keqixi kerək bolidu. 32-ayətni kəriung.

17:32 «Lutning ayalini yadinglaroja kalturunglar!» — okurmənlərləning esidə barki, Huda Sodom xəhərlərinə jazaliojan künidə, Lut wa ailisidikilər qaqqanda, uning ayali etkənki rəhətlilik turmuxini wa mal-mülkini taxlaqxə kəzi kıymay kəynigə qəriojanidi, tuz tüwürrukkə aylinip qəlojan.

17:32 Yar. 19:15-17, 26.

17:33 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luka 9:24; Yh. 12:25.

17:34 Mat. 24:40,41; 1Tes. 4:17.

17:35-36 «Ikki ayal yaroqunqax bexida turup un tartiwatqan bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yana biri qaldurulidu» — pikrimizqə «elip ketilidiojanlar» həkkanıylardur; etiqadsizlar «qaldurulidu». Məsilən, «Mat.» 24:31, «1Tes.» 4:1-11ni kəriung. Nuh pəyojəmbər wa ailisidikilər wa xuningdək Lutning ailisidikilər Hudaning jazasi aldidin «elip ketilip» kutulojan, biraq qaldurulojanlar asmandin quxürülqən jazaoja uqriojan.

—Bəzi kəna keqürmilərdiki «etizda ikki kixi bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yana biri qaldurulidu» degən səzmu muxu yərdə tēpilidu. «Mat.» 24:40ni kəriung.

17:37 «jəsət kəysi yərdə bolsa, kuzoqunlar xu yərgə toplixidu!» — bu sirlik səznəning mənisi bəlkim: Kuzoqunlarəning toplinixi jəsətnəng xu yərdə ikənlikini kərsətkəndək, bu alamətlər mən tiləja alojan ixlarəning tez arida yüz bərixinəng mükərrər ikənlikini kərsitidu» degənlik boluxi mumkin. Əysanəng bu səzi yana Təwrat, «Ayup» 39:26-30 wa «Yəx.» 34:1-8, 15-17 qatarlık ayətlərdə kərsitilqən, «Pərwərdigərləning küni»də bolqan zor kıroinqılık bilənmu munasiwətlilik boluxi kerək.

17:37 Ayup 39:30; Mat. 24:28.

18:1 Rim. 12:12; Əf. 6:18; Kol. 4:2; 1Tes. 5:17.

dərdigə yətməsmu?..⁸ Mən silərgə eytayki: U ularning dərdigə yetip nahayiti tezla həkkini elip beridu! Lekin İnsan'ooqli kəlgəndə yər yüzidə iman-ixənq tapalamdu? — dedi..

Pərisiy bilən bajgir

⁹ U əzlirini həkkəniy dəp qarap, baxqılarni kəzigə ilmaydioğan bəzilərgə karitip, mundaq bir təmsilni eytti:

¹⁰ — Ikki adəm dua qılqılı ibadəthanioğa beriptu. Biri Pərisiy, yənə biri bajgir ikən. ¹¹ Pərisiy ərə turup öz-əzigə mundaq dua qılıptu: — «Əy Huda, mening baxqa adəmlərdək bulangqi, adalətsiz, zinahor wə hətta bu bajgirdək bolmioqinim üqün sanga xükür!..¹² Hər həptidə ikki kətim roza tutimən wə tapqanlirimning ondin bir ülüxini sədikə qilimən».

¹³ Birək həliqı bajgir yırakta turup bexini kətürüp asmanoğa qaraxqımu petinalmay məydisigə urup turup: «Əy Huda, mən muxu gunahkaroğa rəhim qılqaysən!» — dəptu..

¹⁴ Mən silərgə xuni eytayki, bu ikkiyləndin Pərisiy əməs, bəlkı bajgir kəqürümgə erixip əyigə kaytıptu. Qünki hərkim özini üstün tutsa təwən qılınar, lekin kimki özini təwən tutsa üstün kətürülər..

Əysaning kiqıq balılaroğa bəht tilixi

Mat. 19:13-15; Mar. 10:13-16

¹⁵ Əmdi kəlini təgküzsun dəp, kixilər kiqıq balilərinimu uning aldioğa elip kələtti. Lekin buni kərgən muhlislar ularni əyiblıdı..¹⁶ Əmma Əysa balılarni yenioğa qakirip: Kiqıq balılarni aldimoğa kəlgili qoyunglar, ularni tosuxmanglar. Qünki Hudaning padixahlıqı dəl muxundaqlardin tərkib tapqandır..¹⁷ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki: Kimki Hudaning padixahlıqını səbiy balidək qəbul qılmissa, uningoğa hərgiz kirəlməydu, — dedi.

Baylarning Hudaning padixahlıqioğa kirixi təs

Mat. 19:16-30; Mar. 10:17-31

¹⁸ Məlum bir həkümdar Əysadin: I yaxhi ustaz, mənggülik həyatqə waris bolmaq üqün nemə ixni qilixim kərək, — dəp soridi..

18:7 «Gərqə Huda Əz bəndilərigə həmdərd bolux bilən birgə rəzilikkə uzunoqıqə səwr-təkət qılsimu, ahirida bəndilərinə dərdigə yətməsmu?» — xərhimizqə, bu jümlidiki «rəzilikkə» muxu pütkül dunyadiki rəzilikkni kərsitidu; Huda Əz bəndilərigə barlık tartqan azab-okubətlərdə həmdərd bolıdu wə ular bilən tənq (ulardin artukraq, əlwəttə!) muxu dunyadiki rəzilikkə səwr-təkət qilidu. Hudaning rəzilikkə kərsətkən wə kərsitidıoğan səwr-təkitining pəkət qıyamət küniqə bolıdıoğanlıqı həmmimizgə ayan. Bu tema üstidə «Kol.» 1:24, «Fil.» 3:10, «Əf.» 3:13ni wə bu yazmılardiki «qoxumqə sez»imizni kərug.

—Bu ibarining baxqa hil tərjimiləridin «ularoğa qilidıoğan xapaıtni bək keqiktürərmu?» deqənlar bar.

18:7 Wəh. 6:10.

18:8 «Lekin İnsan'ooqli kəlgəndə yər yüzidə iman-ixənq tapalamdu?» — demək, Huda insanlarni dua qılıxqə ilhamlandıurup, Əzinə dualaroğa ıjəbət qılıxqə tayyar turıdıoğanlıqı toqrisida xunqə kəp wadə qılqan yərdə, nemixqə iman-ixənq az bolıdu? Lekin dərwaqə az boluxi mumkin.

18:11 Yəx. 1:15; 58:2; Wəh. 3:17,18.

18:13 «Əy Huda, mən muxu gunahkaroğa rəhim qılqaysən!» — «muxu gunahkar» grek tilida «dunyada birdinbir gunahkar» deqən mənini puritidu.

18:14 «...bajgir kəqürümgə erixip əyigə kaytıptu» — «kəqürümgə erixip» grek tilida «həkkəniy qılınip» deyilidu.

18:14 Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luğa 14:11; Yəq. 4:6,10; 1Pet. 5:5.

18:15 Mat. 19:13; Mar. 10:13.

18:16 Mat. 18:3; 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2.

18:18 «Məlum bir həkümdar» — «həkümdar» — Rim həkümiti təripidin bəkitilgən Yəhudıy «həkim». «mənggülik həyatqə waris bolmaq üqün nemə ixni qilixim kərək?» — grek tilida «nemə ixni qilixim kərək?» deqən söz məlum bir ixni birlə kətim qılıxni bıldüridu.

18:18 Mat. 19:16; Mar. 10:17.

¹⁹ Lekin Əysa: Meni nemə üqün yahxi dəysən? Yahxi bolotuqi pəkət birlə, yəni Hudadır.
²⁰ Əmrlərni bilisən: — «Zina qılma, katillik qılma, oqrilik qılma, yaloqan guwahlik bərmə, atangni wə anangni hərmət qıl» — dedi..

²¹ — Bularning həmmisigə kiqikimdin tartip əməl qilip keliwatimən, — dedi u.

²² Əysa buni anglap uningə: — Səndə yənə bir ix kəm. Pütkül mal-mülkingni setip, pulini yoksullarə qılma üləxtürüp bərgin wə xundak qılsang, ərxtə həzinəng bolidu; andin kelip manga əgəxkin! — dedi..

²³ Əmma u bu gəpni anglap tolimu qayotuqa qəmüp kətti; qünki u nəhayiti bay idi. ²⁴ Tolimu qayotuqa qəmüp kətkənlikini kərgən Əysa: — Mal-dunyasi kəplərnin Huda'nin padixahlikə kirixi nemidəgən təs-həl. ²⁵ Təginin yingninin kəzidin ətuxi bay adəmning Huda'nin padixahlikə kirixidin asandur! — dedi.

²⁶ Buni angliqanlar: — Undak bolsa, kim niyatqə erixəlisun? — deyixti.

²⁷ Əmma u jawabən: — İnsanlarə qılma bolmıqan ixlar Huda'ya mumkindur — dedi..

²⁸ Əmdi Petrus: — Mana, biz bar-yokimizni taxlap sanga əgəxtuk!? — dedi..

²⁹ U ularə: — Mən silərgə bərhəq xuni eytayki, Huda'nin padixahlikə üqün əy-wəq ya ata-anisi ya kərindaxliri ya ayali ya baliliridin wəz kəqkənlərnin hərbi. ³⁰ bu zamanda bularə kəp həssiləp muyəssər bolidu wə kelidoqan zamandimu mənngülük həyatqə erixməy qalmaydu. — dedi..

Əysanın öz ölümünü yənə bir qetim aldin eytixi

Mat. 20:17-19; Mar. 10:32-34

³¹ Andin u on ikkəylənni öz yenioqa elip ularə mundaq dedi: — Mana, biz hazır Yerusalemə qikiwatimiz wə pəyoqəmbərlərnin İnsan'oqli toqrısında pütkenlirinin həmmisi xü yərdə əməlgə axurulidu. ³² Qünki u yat əllərnin qolioqa tapxurulidu wə ular uni məshirə qilip, har-laydu, uning üstigə tüküridu; ³³ ular uni qamqilioqandin keyin əltürüwetidu; wə u üqinqi küni kayta tirilidu, — dedi.

³⁴ Biraq ular bu səzlərdin həqnemini quxənmidi. Bu sözning mənisi ulardin yoxuruloqan bolup, uning nemə eytkinini biləlməy qaldı..

Əysanın qarioqu tiləmğini saqaytixi

Mat. 20:29-34; Mar. 10:46-52

³⁵ Wə xundak ix boldiki, u Yeriho xəhərigə yeqinlaxqanda, bir kor kixi yolning boyida olturup tiləmqulik qiliwatatti. ³⁶ U kəpqilikning ətup ketiwatqanlikini anglap: — Nemə ix boləqandu? — dəp soridi. ³⁷ Həq uningə:

18:20 Mis. 20:12-16; Kan. 5:17-20; Rim. 13:9; Əf. 6:2; Kol. 3:20.

18:22 Mat. 6:19; 19:21; 1Tim. 6:19.

18:24 Pənd. 11:28; Mat. 19:23; Mar. 10:23.

18:27 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luka 1:37.

18:28 Mat. 4:20; 19:27; Mar. 10:28; Luka 5:11.

18:29 Kan. 33:9.

18:30 Ayup 42:12.

18:31 Zəb. 22; Yəx. 53:7; Mat. 16:21; 17:22; 20:17; Mar. 8:31; 9:31; 10:32; Luka 9:22; 24:7.

18:32 «İnsan'oqli yat əllərnin qolioqa tapxurulidu» — «tapxurulidu» dəgənnin «satqunluk qilinidu» dəgən ikkinqi mənisimu bar.

18:32 Mat. 27:2; Luka 23:1; Yh. 18:28; Ros. 3:13.

18:34 «Bu sözning mənisi ulardin yoxuruloqan bolup...» — kimning təripidin yoxuruloqanlik eytilmaydu. Xəytan təripidinmu, yaki Huda təripidinmu? Yaki pəkət öz galliki təripidinmu? Bu qetim sözning məzmuni ilgriki qetimdiki səzligə ohxax idi (9:45). Bizningə yoxuroquqi Xəytan, lekin Huda Xəytanning aldixioqa yol qoyuxi bilən, ularning quxənməshlik arqilik əz xan-xəripini tehimu roxən qılmaqqi boldi. «Qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

18:35 «Yeriho xəhərigə yeqinlaxqanda» — Matta bu wəqəni bayan qiloqanda («Mat.» 20:29) «Yerihodin qikkanda» dəydi. Əməliyəttə xü wəqəttə ikki «Yeriho xəhəri» bar idi, huddi Qəxqərdiki «yengi xəhər» wə «kəna xəhər»lərdək.

18:35 Mat. 20:29; Mar. 10:46.

— Nasarətlik Əysa bu yərdin ötüp ketiwatidu, — dəp həwər bərdi.

³⁸ — I Dawutning oqli Əysa, manga rəhim kıləyəsən! — dəp warkirap kətti u.

³⁹ Wə Əysaning aldidə mengiwatқанlar uni: — Xük oltur! dəp əyibləxti. Biraq u: — I Dawutning oqli, manga rəhim kıləyəsən! — dəp tehimu kəttik warkiridi.

⁴⁰ Əysa kədimini tohtitip, uni aldiə baxlap kelixni buyrudi. Kariəu uningə yəkin kəlgəndə u uningdin: ⁴¹ — Sən meni nemə kılıp bər, dəysən? — dəp soridi.

— I Rəbbim, qayta kəridiə bərsən! — dedi u.

⁴² Əysa uningə: — Kəridiə bərsən! Etikəding seni sakaytti, — dedi.

⁴³ Wə uning kəzi xuan eqildi; u Əysaə əgixip, yol boyi Hudani uluqlap mangdi. Wə barlıq halayikmu buni kərip Hudaə mədhıyə okuydi.

Əysa bilən Zakay

19¹ U Yerihə xəhriə kirip uningdin ötüp ketiwatatti.² Mana xu yərdə Zakay isimlik bir kixi bar idi. U «bax bajır» bolup, intayin bay idi.³ U Əysaning kəndə adəm ikənlikini kərxəkə pürsət izdəwatatti, ləkin boyi pakar boləqəqə, həlkning tolilikidin uni kərləməytti.⁴ Xunga u aldi tərəkə yügürüp berip, uni kərxəkə üqün bir tıp üjmə dərihigə yamixip qıktı; qünki Əysa u yol bilən tətətti.⁵ Wə Əysa u yərgə kəlgəndə yukirəqə qarap uni kərip uningə: — Zakay, qapsan qüxkin! Qünki mən bugin sening əyüngdə konuxum kerək, — dedi.

⁶ U aldirap qüxüp, huxallik bilən uni əyidə mehman kildi.⁷ Bu ixni kərgən halayikning həmmisi: U gunahkar kixiningkidə kənoqli kirip kətti! — dəp oqotuldixip kətti.

⁸ Ləkin Zakay ornidin turup Rəbgə: — I Rəbbim, mana, mülkümning yerimini yoksullarə bərimən; əgər birəwni yaləqəndin xikayət kılıp uningdin birnemə ündürüwaləqə bərsən birigə tətəni kəyiturimən, — dedi.

⁹ Buning bilən Əysa uningə qarap: — Bugin nijat bu əygə kirdi. Qünki bu kixi həm İbrahımning oqlidur!¹⁰ Qünki İnsan'ə oqli ezip kətkənləni izdəp kətkuzəqli kəldi, — dedi.

Sadəkətlik boluxning lazımlıqı

Mat. 25:14-30

¹¹ Halayik bu sözləni tingəwatqanda u yənə sək kılıp bir təmsilni kəxup eytti. Qünki u Yerusalemə yəkinləxkanidi wə ular: «Hudaning padixahlıqı dərhəl namayan bolidiəql?» — dəp oyləxkanidi.¹² Xunga u mundaq dedi: Bir əksəngək padixahlıq təhtigə erixip kelix üqün yirək bir yurtqə qarap yoləqə qıqıptu.¹³ Awwal u əzining on kulini qakirip, ularəqə on tillani üləxtürüp berip: «Mən kəytip kəlgüqə buning bilən oqət kilinglar» — dəptu.¹⁴ Biraq öz yurt

18:38 «I Dawutning oqli Əysa,...» — «Dawutning oqli» Məsihi kərsitidu (payəməbərələning bəxərlətri boyiqə Məsihi padixah Dawutning əwladi bolatti).

19:2 «xu yərdə Zakay isimlik bir kixi bar idi» — İbraniy tilidiki «Zakay» grek tilidə «Zakeus» dəp tələppuz kəlinidu.

19:7 «Bu ixni kərgən halayikning həmmisi: U gunahkar kixiningkidə kənoqli kirip kətti! — dəp oqotuldixip kətti» — halayikning narazi bolup həyran qəlanlıqı əjəblinərlik əməs. Qünki bajirləning həmmisi degüdək əldəməqı, «bax bajır» tehimu xundaq boluxi kerək idi.

19:9 «Bugin nijat bu əygə kirdi» — «Yəx.» 46:13; 51:5, 6; 56:1ni kərxəkə. «Qünki bu kixi həm İbrahımning oqlidur!» — «İbrahımning bir oqlidur» muxu yərdə degən mənisı, u etikəd yolidə İbrahımoə «pərzənt boləqə», rəhiy həhətə İbrahımi ülgə kılıp həkikiy həyatqə erixkən.

19:9 Luka 13:16.

19:10 Mat. 10:6; 15:24; 18:11; Ros. 13:46.

19:11 «halayik; «Hudaning padixahlıqı dərhəl namayan bolidiəql?» — dəp oyləxkanidi» — halayik (1) Əysaning yaratqan kəp məjiziləri kərip kəlgənidi; (2) Yəhudi rəhbərlər wə qənglirining Əysaə qarxi qıqқанlıqini bilətti; (3) xunga ular: U Yerusalemə yetip barəqəndə qəqum bu rəhiy dıxmənləni, xundaqlə «wətənimizni ixəqəl kıləqə Rim imperiyəsidi ki rəzil kapirlərni yəqitip, Hudaning padixahlıqini bərpə kəlidu, dəp oyləxi mumkin idi.

19:12 Mat. 25:14; Mar. 13:34.

19:13 «... U əzining on kulini qakirip, ularəqə on tillani üləxtürüp berip...» — «tilla» grek tilidə «mina». Bu pul bir ixqining

pukraliri uningqoʻq eʻq bolqoʻqqa, kəynidin əlqilərnı əwətip: «Bu kixining üstimizgə padixah boluxini halimaymiz!» dəptu..

¹⁵ Wə u padixahlik mənsipigə erixip kaytip kəlgəndə xundak boldiki, hər birining tijarət bilən kanqə payda tapkınıni bilməkqi bolup, pulini tapxuroqan həliqi kullirini əz aldioqə qakırtıptu.

¹⁶ Wə awwalkisi kelip: «I hojam, sili bərgən tilla on tilla payda kildi» dəptu. ¹⁷ «Yaraysən, əy yahxi kul! Sən kiqıkkınə ixta ixənqlik qıkkənliqıng üqün on xəhərgə həkım bolqın» — dəptu hojayin uningqoʻq. ¹⁸ Ikkinqisi kelip: «I hojam, sili bərgən tilla bəx tilla payda kildi» dəptu. ¹⁹ Hojayin uningqoʻq həm: «Sən həm bəx xəhərgə həkım bolqın» dəptu.

²⁰ Lekin yənə birsi kelip: «I hojam, mana sili bərgən tilla! Buni yaqlıqqa qigip bir jayda qoyup saklıdim. ²¹ Qünki sili kattıq adəm ikənla, sili amanət kilmioqanliridin payda ündürüp, əzliri terimioqanliridin həsul yioqla. Xuning üqün silidin kərktum» dəptu..

²² Əmma hojayini uningqoʻq: «Əy əski kul, sanga əz aozıngdin qıkkən səzliring boyiqə həküm kılay. Sən mening amanət kılmay ündürüwalidioqan, terimay turup yioqıwalidioqan kattıq adəm ikənlikimni bilip turup, ²³ nemə üqün mening pulumni həziniqlərgə amanət koymiding? Mən kaytip kəlgəndə, uni əsümi bilən almasmidim?» — dəptu. ²⁴ Andin u yenidikilərgə: «Uningdiki tillani elip on tilla tapkan kuloqə beringlar!» dəp buyruptu. ²⁵ Ular uningqoʻq: «I hoja, uning on tillasi tursal!» — dəptikən, ²⁶ hojayin yənə mundaq dəptu: «— Qünki mən silərgə xuni eytayki, kimdə bar bolsa, uningqoʻq tehimu kəp berilidu; əmma kimdə yok bolsa, hətta uningda bar bolqanlirimu uningdin məhrum kilinidu. ²⁷ Əmdi üstigə padixah bolup həküm sürüxümni halimioqan düxmənlimrimni bolsa, ularni kəltürüp, mening aldimda kətl kılinglar».

Əysaning təntənə bilən Yerusalemoqə kirixi

Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Yh. 12:12-19

²⁸ U bu ixlarnı eytkəndin keyin, Yerusalemoqə qıqxıqqa aldioqə qarap mangdi. ²⁹ Wə xundak boldiki, u Zəytun teoqıning etikidiki Bəyt-Fagi wə Bəyt-Aniya yezilirioqə yəkin kəlgində, ikki muhlisioqə munularnı tapilap aldin əwətti.

³⁰ — Silər udulunglardiki yezioqə beringlar. U yərgə kırıpla həq adəm balisi minip bəkmioqan, baqlaklıq bir təhəyni kərisilər. Uni yexip bu yərgə yetiləp kelinglar. ³¹ Əgər birsi silərdin: «Nemıxqa buni yexisilər?» dəp sorap qalsa, silər uningqoʻq: «Rəbning buningqoʻq həjiti qüxti» — dənglar.

³² Xuning bilən əwətilgənlər beriwidi, ix dəl u ularqoʻq eytkəndək boldi. ³³ Ular təhəyni yexiwatkənda, uning igiliri ulardin: — Təhəyni nemıxqa yexisilər? — dəp soridi.

³⁴ Ular: — Rəbning uningqoʻq həjiti qüxti, — dedi.

üq-tet aylik həkkigə barəwər idi.

19:14 «birək əz yurt pukraliri uningqoʻq eʻq bolqoʻqqa, kəynidin əlqlərnı əwətip: «bu kixining üstimizgə padixah boluxini halimaymiz!» dəptu» — bu təmsildiki padixah «büyük Herod»qa ohxap ketidu; «büyük Herod» miladiyədin ilqiriki 40-yilida Yəhudiyəning padixahliqioqə igə bolux üqün Rimoqə bardı; lekin Israillər uningqoʻq qarxi qıqqaqqa, pəkət 37-yilida padixah boldi. Uningdin keyinki «Herod Arkelaus»ning tarihimu uningqoʻq ohxixip ketidu.

19:21 «sili amanət kilmioqanliridin payda ündürüp,...» — «amanət kılix» muxu yərdə grek tilida adəttə pulni bankioqə saloqanliqnı kərsitidu.

—Baxqa birhil tərjimisi: «sili salmioqanlirini yioqıp elip,...».

19:22 2Sam. 1:16; Mat. 12:37.

19:26 «kimdə bar bolsa, uningqoʻq tehimu kəp berilidu...» — «bu əhmiyətlık söz «Mat.» 13:12, 25:29 wə «Mar.» 4:25dimu tepilidu. Bu «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xübhısizki, əbadiy əhmiyətlık birər nərsə bolsa kərək, bu qoqum iman-ixənqnı əz iqigə alidu. Biz əzimizgə «əbadiy əhmiyətlık» hər bir nemə boluxi üqün pəkət Məshidinla tapalaymiz, əlwəttə.

19:26 Mat. 13:12; 25:29; Mar. 4:25; Luka 8:18.

19:28 «... aldioqə qarap mangdi» —yaki «muhlislar aldimda mangdi» yaki «topning aldimda mangdi».

19:29 Mat. 21:1; Mar. 11:1.

19:30 «...həq adəm balisi minip bəkmioqan, baqlaklıq bir təhəyni kərisilər» — «həq adəm balisi minip bəkmioqan bir təhəy»gə awarisiz minix adəttə mumkin əməs, əlwəttə.

³⁵ Ular uni Əysaning aldiqə yetiləp kəldi; wə yepinqa-qapanlirini təhəyning üstigə selip, Əysani yələp üstigə mindürdi. ³⁶ U ketip barəqinida, həlklər yepinqa-qapanlirini yoloə payandaz kilişip saldi. ³⁷⁻³⁸ Wə u Zəytun teoqidin qüxüx yoloə yekinxaxqinida, pütkül muhlislar jamaiti xadlinip, öz kəzi bilən kərgən küdrətlik mejişilər üqün awazini kətürüp: «Pərwərdigarning namida kəlgən padixah mubərəkture! Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxialada xan-xərəp ayan boləyay!» dəp towləxip Hudaəə mədhijə okuxkə baxlidi...

³⁹ Ləkin tənning iqidə bəzi Pərisiylər uningə: — Əy ustaz, muhlislingəə muxu gəpliri üqün tənbiş bər! — deyixti.

⁴⁰ Biraq u ularəə jawabən: — Silərgə xuni eytayki, bular jim turoəan bolsa, həttə bu taxlarmu qukan selixkan bolatti, — dedi...

Əysaning Yerusalem üqün kəyqurup yioqlixi

⁴¹ Əmdi u xəhərgə yekinxiləxip uni kərup, uning üqün yioqlap mundaq dedi:

⁴² — I Yerusalem! Sən bügün, bu kününgdə, tinq-amanliqning üqün nemə kərək boləqinini bilsəng idi! Kaxki, bu ixlar həzir kəzliringdin yoxurundur. ⁴³ Qünki xundaq künlər bexingəə kəliduki, düxmənling ətrapingni kəxa-istihkam bilən kərxap seni kəmap tət tərəptin kistaydu. ⁴⁴ Ular seni wə sepilingning iqingdiki baliliringni yər bilən yəksən kilişip, həttə taxni taxning üstidimu kəldurmaydu; qünki Hudaning seni yokliəan pəytini bilip yətmiding...

Əysaning ibadəthanini tazilixi

Mat. 21:12-17; Mar. 11:15-19; Yh. 2:13-22

⁴⁵ Wə u ibadəthana həyililiriəə kirip, u yərdə elim-setim kiliwatkanlarni həydəp qikirişip, ⁴⁶ ularəə: — Mukəddəs yazmilarda: «Mening əyüm dua-tilawəthana bolidu» dəp pütülgən bol-simu, ləkin silər uni «bulangqilarning uwisi» kiliwaldinglar! — dedi...

⁴⁷ Xu wəqitlarda u hərküni ibadəthanida təlim bərətti. Bax kəhənlər, Təwrat ustazliri wə yurt qongliri uni yokitixkə amal izdidi. ⁴⁸ Ləkin ular kəndəq kəl selixni bilməyitti, qünki barlik həlk uning səzini tingxax üqün uningəə kəttik yepixkanidi.

19:35 Yh. 12:14.

19:37-38 «Pərwərdigarning namida kəlgən padixah mubərəkture!» — «Zəb.» 118:38. Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxialada xan-xərəp ayan boləyay!» — muxu səzləni «Luka» 2:14diki səzlər bilən selixturuxkə bolidu. «Asmanlarda tinq-inaklik boləyay» dəgən səz intayin sirlik gəptur: pikrimizəə, bu səzning mənişi bəlkim: — (1) Hudaning insanlar bilən yaraxturuləanlikidin qikkən inaklik ərtəə bilinidu («Əf.» 2:1-6, 14ni kəring); (2) Məsihnin əlümi bilən Xəytanning ərxkə qikip, Hudaning namini həkərtəp, uning üstidin yaloəan ərz-xikayət kiliş yoli mutlək tügətilidu (məsilən, «Ayup» 1:6-12, 2:1-6, «Ibr.» 9:23ni kəring). «pütkül muhlislar jamaiti xadlinip... Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxialada xan-xərəp ayan boləyay!» dəp towləxip Hudaəə mədhijə okuxkə baxlidi — ular jakarlaydiəan ix — biz əgəkkən bu Nasarətlik Əysa dəl Huda əwətkən Məsiş-Kutkuzəuəqi, Yəhədiylarning, xundaqla pütkün jəhənnam Padixahidur. Xuning bilən bu künni, Hudaning Əz həlki boləan Yəhədiylarəə oquq həlda: «U, mana Mən silərgə əwətkən Kutkuzəuəqinglar wə Padixahinglardur — uni kəbul kıləmsilə?» dəp etikad kiliş pursitini bərgən kün deyixkə bolidu.

19:37-38 Zəb. 118:26; Luka 2:14; Əf. 2:14.

19:40 Həb. 2:11.

19:44 «Hudaning seni yokliəan pəyti» — demək, Huda yekin kəlip xapaət kərsətkən pəyt. Muxu ayətlərdə Məsiş rimliklarning miladiəə 70-yili Yerusalemmi kərxiwəlip ixəqəl kiliədiəanlikini əldin'ala eytip bəxərat bəridu. 19:44 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Mat. 24:1, 2; Mar. 13:2; Luka 21:6. 19:46 «Mening əyüm dua-tilawəthana bolidu» dəp pütülgən bolsimu, ləkin silər uni «bulangqilarning uwisi» — «Yəx.» 56:7, «Yər.» 7:11ni kəring.

19:46 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Mat. 21:13; Mar. 11:17.

19:47 Mar. 11:18; Yh. 7:19; 8:37.

Asmandiki hokuk

Mat. 21:23-27; Mar. 11:27-33

20¹ Wə xu künlərdin bir küni u ibadəthanining hoylilirida həkəkə təlim berip hux həwərnı elan kiliwatqanda, bax kaħınlar wə Təwrat ustazliri bilən aqsakallar uning aldiqə kelip uningdin: ² — Bizgə eytkin: Sən kiliwatqan bu ixlarnı qaysi hokukqə اساسən kiliwatisən? Sanga bu hokukni kim bərgən? — dəp soridi.

³ U ularqə jawab berip: — Mənmü silərdin bir ixni soray; silər manga eytip beringlarqu,⁴ — Yəhya yürğüzgən qəmüldürüx ərxinmu, yaki insanlardinmu? — dəp soridi.

⁵ Ular əzara mulahizə kilixip:

— Əgər «Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaqtə, silər nemə üqün Yəhyaqə ixənmidinglar?» dəydu.⁶ Əgər: «İnsanlardin kəlgən» desək, bu barlık halayik bizni qalma-kesək kilip öltüridu. Qünki ular Yəhyaning pəyoqəmbər ikənlikigə ixəndürülgən, — deyixti.

⁷ Wə ular: — Uning hokukining kəyərdin kəlgənlikini bilməymiz, — dəp jawab berixti.

⁸ Əysa ularqə: — Undaqtə, mənmü bu ixlarnı qaysi hokukqə اساسən kiliwatqanlikimni eytməymən, — dedi.

Rəzil ijarikəxlər həkədikiki təmsil

Mat. 21:33-46; Mar. 12:1-12

⁹ U halayikqə munu təmsilni səzləxkə baxlıdi: — «Bir kixi bir üzümzarlık bərpa kilip, uni baqəwənlərgə ijarigə berip, əzi yaqə yurtqə berip u yərdə uzun waqit turuptu.¹⁰ Üzümlərni yiojidiqan məzgıl kəlgəndə baqəwənlərnin üzümzarlıktiki mewidin uningqə berixkə kulliridin birini ularining yeniqə əwətiptu. Lekin baqəwənlər uni urup-dumbalap kuruq kəl yanduruwetiptu.

¹¹ U yənə baxkə bir kulni əwətiptu. Lekin ular unimu dumbalap, harlap, yənə kuruq kəl kayturuwetiptu.¹² U yənə üqinqisini əwətiptu; ular unimu urup yarilandurup, talaqə həydəp qikiriwetiptu.¹³ Ahirdə üzümzarlıqning hojayini: «Qandək kilsam bolar? Səyümlük oqlumni əwətəy; ular uni kərsə, həq bolmioqanda uning hərmitini kilar?» dəptu.¹⁴ Biraq baqəwənlər uning oqlini kərüp bir-biri bilən məslihətləxip: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni jayliwetəyli, andin miras bizningki bolidu» deyixiptu.¹⁵ Xuning bilən ular uni üzümzarlıqning sirtioqə aqikip öltürüwetiptu. Əmdi bundək əhwalda üzümzarlıqning hojayini ularni qandək kilidu?»

¹⁶ U kelip u baqəwənlərni yökətip üzümzarlıqni baxkilarqə tapxuridu.

Halayik buni anglap: — Bundək ixlər hərgiz bolmisun! — deyixti.

¹⁷ Lekin u ularqə kəzliniri tikip mundaq dedi:

— Undək bolsa, muqəddəs yazmılarda «Tamqılar taxliwətkən tax bolsa, Burjək texi bolup tikləndi» dəp yeziloqan səz zadi nemini kərsitidu?

20:1 Mat. 21:23; Mar. 11:27; Ros. 4:7; 7:27.

20:5 «Əgər «Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaqtə, silər nemə üqün Yəhyaqə ixənmidinglar?» — muxu diniy ərbablarning həmmisi Yəhya pəyoqəmbərnin yətküzgən hawirigə jawabən: «Bizgə towa kilix kerək əməs» degən wə Yəhya «mening kəynimdə kelidiqan» dəp kərsətkən Məsiħning kelixigə ixənməy, uning qəmüldürüxini rət kijoqanidi, əlwəttə.

20:9 Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1; Yər. 2:21; 12:10; Mat. 21:33; Mar. 12:1.

20:14 Yər. 37:18; Zəb. 2:1, 8; Mat. 26:3; 27:1; Yħ. 11:53; İbr. 1:2.

20:15 «Xuning bilən ular uni üzümzarlıqning sirtioqə aqikip öltürüwetiptu» — bu Məsiħning Yerusalemining sirtioqə elip qikilip krestkə mihlinididoqanlikioqə bir bəxarət.

20:16 «Üzümzarlıqning hojayini kelip u baqəwənlərni yökətip üzümzarlıqni baxkilarqə tapxuridu» — bu səzmu bəxarət, əlwəttə.

20:17 «Tamqılar taxliwətkən tax bolsa, burjək texi bolup tikləndi» — «Zəb.» 118:22. «Burjək texi» bolsa hərəkəndək imarətnin ulidiki əng muħim uyultax bolup, ul selinoqanda birinqi bolup kəyulidiqan taxtur. Yəħudiy kattiwaxlar həyatining burjək texi bolqan Məsiħni taxliwətməkqi idi, wə dərwəkə taxliwətti.

20:17 Zəb. 118:22; Yəx. 8:14; 28:16; Mat. 21:42; Mar. 12:10; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:4, 7.

¹⁸ Bu «tax»ka yikiloqan kixi parə-parə bolup ketidu; lekin bu tax həkimning üstigə qüxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu.

«Baj tapxuramduq?» degən kiltak

Mat. 22:15-22; Mar. 12:13-17

¹⁹ Bax kaħinlar wə Təwrat ustazliri uning bu təmsili əzrlirə qəritip eytkənlikini bilip xü hāman uningə qəl selix yolini izdidi; ləkin ular halayikdən kərkuxti. ²⁰ Xungə ular uning kəynidin marap, uni Rim waliyisining həkūmrənlikidə sorəkkə tartixkə tapxurux üqün birməqqə adəmlərni setiwelip, səkunup kirixkə əwətti. Ular səmimiy kiyəpətkə kiriwelip, uning səzidin yoquq izdəp yürətti. ²¹ Ular uningə qə mundaq soəl qoydi: — Əy ustaz, silini durus səz kilidioqan wə durus təlim beridioqan, həkqəndək adəmnıng yüz-hatirisini kət'iy kilmaydioqan, bəlki Hudaning yolini sadiklik bilən өгitip keliwatkan adəm dəy bilimiz. ²² Rim imperatori Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioqə uyğunmu-yök?»..

²³ Əmma u ularning hiylisini k r p yetip ular a: – Nemixka meni sinimakqisil r? ²⁴ Manga bir k m x dinar kərsitinglar. Buning  stidiki sürət w  nam-isim kimning? – dedi. Ular uning a: K vs rningki, – dedi.

²⁵ Wə u ularoqa: — Undak bolsa, Kəysərning həkkini Kəysərgə, Hudaning həkkini Hudağa tapxurunglar, — dedi. ²⁶ Ular halayikning aldida uning səzliridin uni tutuwalıudək həqkandək yoquk tapalmidi. Ular uning bu jawabiğa həyranuhəs bolup, zuwani tutuldi.

Tirilixkə munasiwətlik məsilə

Mat. 22:23-33; Mar. 12:18-27

²⁷ Wə «əlgənlər tirilməydu» dəp inkar kılıdıoğan Saduqiylarning bəziliri uning aldiqə kelip soal koyup mundak dedi:—

²⁸ — Ustaz, Musa pəyoğəmbər Təvratda bizgə: «Ayali bar, əmma pərzənt kərmigən kixi əlöp kətsə, əlgiüğining aka yaki inisi tul qəlojan yənggisini əmrigə elip, qərindixi üçün nəsil qəlduruxi kərək» — dəp yazojan.

20:18 «Bu «tax»ka yiqilgan xiki parə-parə bolup ketidu; lekin bu tax harkimning üstigə qūxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu» — «tax» bolsa Məsih ezi, əlwəttə. 17-ayətni kəring. Əyaning bu sezi toqrululq «Matta»oqa berilgan «koxuməqə sez»imizdik. «Sez.» 118:22 toqrululq» məzmunni kəring.

20:18 Yəx. 8:15; Dan. 2:34; Zək. 12:3.

20:20 «ular səmimiyyətə qayıdın,» — «səmimiyyət» grek dilində «həqiqət» demək şüarına əsaslanaraq.

20:20 Mat. 22:16; Mar. 12:13.

20:22 «Rim imperatori Kaysər» — Rimning hər bir imperatoriqə «Kaysər» deyənin nam-unvanı belə idi; misalən Kaysər Ayoqunstus, Kaysər Yulius, Kaysər Tiberius kətarılıqlar. «Rim imperatori Kaysərgə bəj-səlik tapxurux Təwrat kənunioqə uyğunmu-yok?» — aynı wəktə, Yəhudiylər rimliklarning zulmi astida yaxawətkənidi. Əgər Əysa: «Rim imperatoriqə bəj tapxurux toorə» desə, bu gəptin azadlıqni istəgən kixilər ulı «Məna təza bir yaləqək, hain ikən» dəp tilişxətli. «Bəj tapxurmaslık kərək» deyənin bolsə, u Rim imperiyəsgə kərxi qışkən bolatdi; andin ular u Rim waliyisiqə əz kışlən bolatdi. Ular muxundək soalləri sorəx ərkilək Əysəni gəpədin tutuwəl, rimliklarning kōliqə tapxurux, uningəzə ziyanəkəlik kilməkəli boluxən.

20:23 «Nemixka meni sinimakqisilər?» — muxu səzlər bəzi kona kəqürmilərdə tepilmaydu.

20:24 «Manga bir kümüş dinar kersitinglar» — «bir kümüş dinar» grek tilida «bir dinarius», Rim imperiyasining pul birlikli. Muxundak pulning yüzüda «adammning süriti» kersitilgən boluqaqqa, Yəhudiy mollilar mundak pulni «mukəddəs ibadəthana»ğa elip kirixini mən'i kiləuandi.

–Bir dinar təxminən bir adəmning künlük ix həkki bolatti.

20:25 «Kaysærning hækkin Kaysærgæ, Hudaning hækkin Hudaogæ tapxurunglar» — Kaysærgæ Kaysærning hækki (uning süriti bologan narsëni) tapxurunglar — demäk, baj telax keräk. Ömma kandaq narsä üstide «Hudaning süriti» bar? İnsan ezi «Hudaning süriti» bolup, biz pütünimizni Hudaogæ tapxurimiz keraktur («Yar», 1:26-27n köring).

20:25 Mat. 17:25; 22:21; Rim. 13:7.

20:27 «Sadukiylar» — bu diniy məzhəp toquruluq «Mat.» 16:1diki izahatni və «Təbirlər»ni көrüng.

20:27 Mat. 22:23; Mar. 12:18; Ros. 23:8.

20:28 «Ayali bar, emma pərzənt kərmigən xixi ölüp kətsə, ölgüqining aka yaki inisi tul qaloqan yənggisini əmrigə elip, kerindixi üqün nəsil kəlduruxi kerək» — «Kan.» 25:5.

20:28 Kan. 25:5-6.

²⁹ Əmdi yəttə aka-uka bar idi. Qongi öyləngəndin keyin pərzənt kərməy aləmdin etti. ³⁰ İkkinçi kərindixi ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin etti. ³¹ Andin üqinqisi uni aldı; xundak kılıp, yəttisi uni əmrigə elip pərzənt kərməy əldi. ³² Həmmisidin keyin ayalmu əldi.

³³ Əmdir tirilix künidə bu ayal ularning kəysisiningki bolar? Qünki yəttisi uni hotunlukğa aləjan-də?!

³⁴ Əysa ularoğa mundaq jawab bardı:

— Bu aləmnin pərzəntliri öylinidu, yatlik bolidu. ³⁵ Ləkin u aləmdin nesiwə boluxğa, xundakla ölüklərdin tirilixkə layik sanaləjanlar öylənməydu, yatlik bolmaydu. ³⁶ Qünki ular yənə əlməydu, pərixtilərgə ohxax bolidu; «ölümdin tirilixtin tuəquləjan pərzəntlər» boləqəqğa, ular Hudaning oəqulliridur.

³⁷ Əmdir əlgənlərnin tirildürüluxini həttə Musa pəyoəəmbər özimu ayan kıləjan; qünki Təwratteki «tikənlək» degən wəxəning hatirisidə u Pərwərdigarni: «İbrahəminin Hudasi, İshəknin Hudasi wə Yəqupning Hudasi» dəp bayan kıləjan. ³⁸ U ölüklərnin Hudasi əməs, bəlkə tiriklərnin Hudasi; qünki uningə nisbətən həmməylən tiriktur!.

³⁹ Xuning bilən Təwrat ustazliridin birqanqisi bəhə berip: — Ustaz, yaxhi eyttin, — dedi. ⁴⁰ Qünki ulardin həqkim yənə uningdin soal soraxğa jür'ət kılalmidi.

Kutkuzəuqi-Məsih — Dawutning oəqli həm Rəbbi

Mat. 22:41-46; Mar. 12:35-37

⁴¹ Əmdir u ularoğa soal kəydi: — Kixilər Məsihni kəndəksigə Dawutning oəqli dəydu? ⁴²⁻⁴³ Qünki Dawut əzi Zəburda: Pərwərdigar mening Rəbbimğə eyttiki: —

«Mən sening duxmənlirini təhtipərin kıləuqə,

Mening ong yenimda olturəjin!» — degənuq?

⁴⁴ Əmma Dawut uni «Rəbbim» dəp qəkirəjan yərdə, undakta u kəndəkmə uning oəqli bolidu?

Əysaning Təwrat ustazlirini əyiblixi

Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40; Luka 11:37-54

⁴⁵ Wə barlik halayik kulək selip anglawatkənda, u muhlisliroğa mundaq dedi: —

⁴⁶ — Təwrat ustazliridin həoxyar bolunglar. Ular uzun tonlarni kiyiwələjan həlda əqadiyip yürüxkə, bazarlarda kixilərnin ularoğa boləjan salamlirəqə, sinagoglarda aldinkə orunlarda, ziyapətlərdimu tərde olturuxğa amrak kelidu. ⁴⁷ Ular tul ayallarning barlik əy-bəsatlirini yəwəlidu wə kəz-kəz kılıp yələqəndin uzundin-uzun dualar kəlidu. Ularning tartidəjan jazasi təhimu əqir bolidu!.

20:30 «İkkinçi kərindixi ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin etti» — bəzi kəna kəqürimlərdə «ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin etti» degən səz təpilməy, pəkət «İkkinçi...» deyilidu.

20:34 «Bu aləmnin pərzəntliri...» — grek tilidə «bu zamanning oəqulliri...».

20:35 «...ölüklərdin tirilixkə layik sanaləjanlar...» — «əlgənlərdin tirilix» degənlək kizik ibarə bolup, həmmə adəm ohxax wəqəttə tirilməydiğənlərnin kərsətidu. Birinçi tirilix həqkanıylarningki, ikkinçi tirilix etiqadsizlərnin ki bolidu. Bu həqikət «Wəhiy» 20-babta kərinidu.

20:36 1Yuha. 3:2.

20:37 «İbrahəminin Hudasi, İshəknin Hudasi wə Yəqupning Hudasi» — «Mis.» 3:6ni kərinğ.

20:37 Mis. 3:6; Ros. 7:32; İbr. 11:16.

20:38 «Qünki uningə nisbətən həmməylən tiriktur!» — bəzi alimlar «bularning həmmisi» (İbrahəim, İshək, Yəquplarınin həmmisi, deməqki) uningə nisbətən tiriktur!» dəp tərijimə kəlidu. Bizningə «həmməylən» hər adəmnin rohinin Huda aldida tirik ikənlərnin kərsətidu. «Qünki uningə nisbətən həmməylən tiriktur!» — Əysaning «tirilix» toəqruluk bu səzliri «Mat.» 22:32dimu təpəlidu. «Matta»diki «qəxumqə səz»imizdə ular toəqruluk əzrak xərhə berimiz.

20:41 Mat. 22:42; Mar. 12:35.

20:42-43 «Mən sening duxmənlirini təhtipərin kıləuqə, mening ong yenimda olturəjin!» — «Zəb.» 110:1.

20:42-43 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; İbr. 1:13; 10:13.

20:46 «...bazarlarda kixilərnin ularoğa boləjan salamlirəqə, ... amrak kelidu» — tarix tətəqatlıroğa əsasən Yəhudiylarning əz ustazlıroğa kıləjan «salam»lirini itayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz.

20:46 Mat. 23:5, 6; Mar. 12:38, 39; Luka 11:43.

20:47 Mat. 23:14; Mar. 12:40; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11.

Tul ayalning ianisi ҳамmisiningkidin kəp

Mar. 12:41-44

21¹ U bexini kətürüp kariwidi, baylarning öz sədikilirini ibadəthanidiki ianə sandukioğa taxliojinini kərdi.² U yənə sandukğa ikki tiyinni taxlawatқан bir namrat tul ayalnımu kərdi.³ Xuning bilən u: — Mən silərgə bərħək xuni eytip qoyayki, bu namrat tul ayalning taxliojini həmməylənnıngkidin kəptur.⁴ Qünki ularning həmmisi əzlırining axқанlıridin ianə kılıp, Hudağa atioğan sadıqlərgə qoxup taxlıdi; ləkin bu ayal namratlıkioğa qarımay, əzining tirikqilik kılıdiojınining həmmisini ianə kılıp taxlıdi.

Kəlgüsi toqrisidiki bəxarət

Mat. 24:1-14; Mar. 13:1-13

⁵ Wə bəzilər ibadəthanining nəpis taxlar wə Hudağa sunuloğan hədiyələr bilən kəndək bəzəlgənliki toqrisida səzlixawatatti. U:

⁶ — Silər kərüwatқан bu barlık nərsilərgə nisbətən, xu künlər keliduki, hətta bir tal taxmu tax üstidə qaldurulmay, həmmisi gumran kılınıdu, — dedi.

⁷ Ular unıngdin:

— Ustaz, bu dēgənliring qağan yüz beridu? Bu ixlarning yüz beridioğanlıkını ayan kılıdioğan kəndək alamət bolidu? — dəp soridi.

⁸ U mundaq dedi:

— Azdurulup ketixtin həzi bolunglar. Qünki tola kixilər mening namimni setip: «Mana əzüm xudurmən!» wə «Axu wəqit yekinlastı!» dəydu. Xunga ularning kəynigə kirmənglar.⁹ Silər urux wə topılanglarning həwırini anglioğan waqtinglardımu wəhimigə qıxmənglar; qünki bu ixlarning awwal yüz berixi muqərrər. Ləkin bular, zaman ahiri yetip kəldi, dēgənlik əməs.

¹⁰ Andin u yənə mundaq dedi:

— Bir millət yənə bir millət bilən uruxğa qıqıdu, bir padıxahlıq yənə bir padıxahlıq bilən uruxğa qıqıdu.¹¹ Jay-jaylarda xiddətlik yər təwrəxlər, aqarqılıqlar wə wabalar bolidu, yər yüzidə wəhxətlər wə asmanda həywətlik alamətlər kərünüdu.¹² Bıraq bu hər bir wəqələr yüz berixtin ilğiri, kixilər silərgə qol selip tutkun kılıdu wə silərgə ziyankəxlik kılıp, silərni sinagoglarning soraklırioğa tapxuridu, zindanlarğa taxlaydu; ular mening namim tüpəylidin silərni padıxah wə həkəmdarlarning aldioğa elip baridu,¹³ wə buning bilən ularning aldida guwahlık bərix pırsıtinglar qıqıdu.¹⁴ Uning üqün ərzgə kəndək jawab bərix toqrisida aldin'ala həq

21:1 «U... baylarning öz sədikilirini ibadəthanidiki ianə sandukioğa taxliojinini kərdi» — «ianə sandukı» dēgən sız adəttə grek tilida «həzinə»ni kərsitidu. Ləkin muxu yərdə ibadəthanidiki həzinə üqün sədikilər yiqılıdioğan jay, bəlkim qong bir sandukni kərsətsə kərək.

21:1 2Pad. 12:10; Mar. 12:41.

21:2 «U yənə sandukğa ikki tiyinni taxlawatқан bir namrat tul ayalnımu kərdi» — bu «tiyin» (grek tilida «ləpton») «denarius»ning 1/128i bolup, bir ixləmqining bir künlök ix həqqı iqidə «altə minut»luk pulioğa barawər.

21:3 2Kor. 8:12.

21:5 Mat. 24:1; Mar. 13:1.

21:6 1Pad. 9:7; Mik. 3:12; Luka 19:44.

21:8 «Mana əzüm xudurmən» — «Mana əzüm Məsiħdurmən» dēgən məninı bildüridu. «Axu wəqit» — kıyamət külini kərsitidu.

21:8 Yər. 29:8; Mat. 24:4; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 2Tes. 2:2; 1Yuhə. 4:1.

21:10 «Bir millət yənə bir millət bilən uruxğa qıqıdu, bir padıxahlıq yənə bir padıxahlıq bilən uruxğa qıqıdu» — ıbranıy tilida (xundakla grek tilida) bu ıbarə dunya boyıqə kengəygən uruxlarnı kərsitixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklık ıbarə toqırluq misallar bar.

21:10 Yəx. 19:2.

21:11 «Yər yüzidə wəhxətlər wə asmanda həywətlik alamətlər kərünüdu» — grek tilidiki əyni tekistdə «yər yüzidə» dēgən sız yök. Bıraq bızningqə həliqı «həywətlik alamətlər» asmanda bolidioğanlıkı təkıtləngəndin keyin, «wəhxətlər» bolsa qokum «yər yüzidə» boluxı kərək. 25-ayətnımu kəring.

21:12 Mat. 10:17; 24:9; Mar. 13:9; Yh. 16:2; Ros. 4:3; 5:18; 12:4; 16:24; Wəh. 2:10.

21:13 «... buning bilən ularning aldida guwahlık bərix pırsıtinglar qıqıdu» — «guwahlık bərix» muxu yərdə hux həwər yətküzüx, Hudaning nijati Rəb Əysə Məsiħ arqılık dunyağa kəldi, dəp jakarlastın ıbarət.

oylanmaslikka qalbinglarda ket'iy niyet qilinglar..¹⁵ Qünki mən silərgə barliq düxmənlinglar rəddiyə wə rət qılalmiojudək pasahətlik til wə danixmənlilik ata qilimən..¹⁶ Həttə ata-ana, aka-uka, uruq-tuqəkan wə yar-buradərilinglarmu silərgə hainlik qilip tutup beridu wə ular aranglardiki bəziliringlarni öltüridu..¹⁷ Silər mening namim tüpəylidin həmmə adəmning nəpritigə uqraysilər..¹⁸ Həlbuki, bexinglardiki bir tal qaqmu həlak bolmaydu!¹⁹ Səwr-qidamlıq bolqininglarda, jeninglaroqə igə bolalaysilər..

Yerusalemning wəyran qilinixidin bexarət

Mat. 24:15-21; Mar. 13:14-19

²⁰ — Lekin Yerusalemning düxmən qoxunliri tərpidin qorxiweliñoqanlıqini kergininglarda, uning wəyran bolux waqti yekinxlip qaptu, dəp bilinglar..²¹ U qaoqda Yəhudiya əlkisidə turuwatqanlar taqlaroqə qaqsun, xəhər iqidə turuwatqanlar uningdin qikiş qətsun, yezilarda turuwatqanlar xəhərgə kirmisun..²² Qünki xu qaoq «intikam jazasını tartidoqan künlər»dur; xuning bilən mükəddəs yazmilarda barliq pütülgənlər əməlgə axurulidu..

²³ Əmdi xu künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitidoqanlarning həlioqə way! Qünki bu zemində eqir kişilik bolidu wə ərxtiki şəzəp bu həlkning bexioqə quxidu..²⁴ Ular qiliqning bisida yikitilidu wə tutqun qilinip, barliq əllərgə elip ketilidu; «yat əlləning waqti» toxquqə, Yerusalem yat əlləning ayaq astida qalidu..

Məshning kelidoqanlıqı həkqədə

Mat. 24:29-31; Mar. 13:24-27

²⁵ — Quyax, ay, yultuzlardimu alamətlər bolidu; yər yuzidiki əllər arisida dengiz-okyanlarning güldürlixidin wə dolqunlarning dawaloqxılriddin parakəndiqlik bolidu..²⁶ Adəmlər qorqup, yər yuzigə kelidoqan apətlərni wəhimə iqidə kütüp əs-hoxini yokitidu; qünki asmandiki küqlər lərzigə kelidu..²⁷ Andin kixilər İnsan'oqlining küq-küdrət wə uluq xan-xəzəp bilən bir bulut iqidə keliwatqanlıqini kəridu..

21:14 Mat. 10:19; Mar. 13:11.

21:15 Mis. 4:12; Yəx. 54:17; Mat. 10:19; Ros. 6:10.

21:16 «hainlik qilip tutup beridu» — bu birləşmə söz bilən ipadilidu.

21:16 Mik. 7:6; Ros. 7:59; 12:2.

21:17 Mat. 10:22; Mar. 13:13.

21:18 1Sam. 14:45; 2Sam. 14:11; 1Pad. 1:52; Mat. 10:30.

21:19 «Səwr-qidamlıq bolqininglarda, jeninglaroqə igə bolalaysilər» — bu ayəttə «jan» yaki jismaniyyat yaki adəmning öz wujudini, xundakla rohiy həyatini kərsitidu. Bizningqə muxu yərdə insanning rohiy həyatidiki əməliyyatları kərsitidu. Birsidə rohiy həyat bar bolsa, undakta u özini tutalaydoqan, türlik rohiy hujumlaroqə takabil turalaydoqan bolidu — məsələn, əzidə bar bolqan ənsirəxlər, qorqunqlar, xəhwaniy həwəsələr katarliklarni Məshigə boysunduralaydu (məsələn, «2Kor.» 10:5, «1Tes.» 4:4ni kəring).

21:20 Dan. 9:27; Mat. 24:15; Mar. 13:14.

21:22 «intikam jazasını tartidoqan künlər» — «intikam jazası» grek tilida bu söz həm «intikam» həm «toluq, mutlək həküm qikiriş» dəp ipadilidu. «Mat.» 23:35ni kəring. Bu «intikam» yaki «həküm qikiriş»ni Huda Özining həlki Yəhudiylar üstigə yürüzidu. Bu, muxu yərdə (12-24-ayət) Yerusalem xəhirining miladiya 70-yili muhasirigə elinixi wə wəyran qilinixini kərsitidoqan bexarəttur. Yekinki ayətlər ahir zamanni kərsitidu.

21:22 Dan. 9:26,27; Mat. 24:15; Mar. 13:14.

21:23 «bu zemində eqir kişilik bolidu...» — yaki «yər yuzidə eqir kişilik bolidu».

21:24 «Ular ... tutqun qilinip, barliq əllərgə elip ketilidu; yat əlləning waqti» toxquqə, Yerusalem yat əlləning ayaq astida qalidu» — «əllər» muxu yərdə Yəhudiyyə əməllərini kərsitidu. «Yat əlləning waqti» — grek tilida «yat əlləning waqitliri». «Yat əlləning waqti toxquqə» deqən ibarə Yəhudiyyə həlki ahir zamanda qaytidin Yerusalemə turidoqanlıqini wə Yerusalemni idarə qilidoqanlıqini kərsitidu. Bu ibarə wə xundakla bu bəbtiki baxqə bexarətlər üstidə «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz.

21:24 Rim. 11:25.

21:25 Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 3:4; 3:15; Mat. 24:29; Mar. 13:24; Wəh. 6:12.

21:26 «asmandiki küqlər lərzigə kelidu» — «asmandiki küqlər» bəlkim asmandiki jisimlər (quyax, ay, yultuz katarliklər)ni wə həm asmanda Hudaning pərixitiliri bilən jəng qiliwatqan jin-xəyatlarnimu kərsitixi mumkin.

21:27 Dan. 7:10; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; 26:64; Mar. 13:26; 14:62; Ros. 1:11; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

²⁸ Lekin bu alamətlər kərinüxkə baxliqanda, kəddinglarni ruslap bexinglarni kətürünglar, qünki bu siləрни azad kilixtiki nijat yekinxlaxti, degənliktur.

Ənjür dərihidin sawak elix

Mat. 24:32-35; Mar. 13:28-31

²⁹ U ularoja mundaq bir təmsilni səzləp bərdi:

— Ənjür dərihi wə baxka barlik dərəhlərgə karanglar. ³⁰ Ularning yengidin bihlanojanda ularoja karap, əzünglar yazning yetip kelixigə az qalojanlikini bilisilər. ³¹ Xuningdək, baya deyilgən alamətlərnin yüz beriwatkanlikini kərgininglarda, Hudaning padixahlikining yekın qalojanlikini bilinglar. ³² Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr etməydu. ³³ Asman-zemin yokilidu, birak mening səzlim hərgiz yokalmaydu.

Hoxyar bolunglar

³⁴ — Lekin əzünglaroja agah bolunglarki, kəngülliringlar əyx-ixrət, məyhorluk wə tirikqilknin qəm-əndixiliri bilən bihudlaxmisun, xu küni üstünglaroja tuyuksiz qüxmisen. ³⁵ Qünki u goya tuzaktək barlik yər yüzidə hər bir turuwatkanlarning bexioja qüxidu. ³⁶ Xunga hərəkəndək wəqitlarda hoxyar bolunglar, yüz berix aldida turuwatkan bu ixlardin əzünglarni qəqurup Insan'ojli aldida hazır bolup turuxka layik hesablinix üqün hərdəim dua qilinglar, — dedi.

³⁷ Əmdi u kündüzliiri ibadəthanida təlim bəretti, ahxamliri xəhərdin qikip, keqini Zəytun teoji dəp atalojan taqda etküzzetti. ³⁸ Wə barlik həlk uning təlimini angliojli tang səhərdə ibadəthanioja kirip, uning yenioja kelətti.

Rəbni öltürüx suyikəsti

Mat. 26:1-5, 14-16; Mar. 14:1-2, 10-11; Yh. 11:45-53

22 ¹ Əmdi petir nan həyti («ətip ketix həyti» dəpmu atilidu) yekinxlip qalojanidi. ² Bax kaşınlar wə Təwrat ustazliri uni ölümgə məhkum qilixka amal izdəp yürətti; qünki ular həlktin qorqətti.

21:28 Rim. 8:23.

21:29 Mat. 24:32; Mar. 13:28.

21:32 «bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr etməydu» — əgər tiloja elinojan alamət Yerusalemnin wəyran boluxioja (miladiyə 70-yili) (20-24-ayət) qaritilojan bolsa, undəktə «bu dəwr» degən səz təbiyiki (1) Əysaning dāwrədə yaxap etkən adəmləri kərsitidu. (2) əgər Məsihning dunyaoja qayıp kelixigə (27-ayət) qaritilojan bolsa, «dəwr» degən səz bəlkim pütin Yəhudiya həlkini kərsitidu; (3) bu ayətlərdə eytilojan wəqəlnin baxlinix dāwrədə yaxiojanlarni kərsitidu. Xunga barlik wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degənlik bolidu. Bizningqə (3)-xərh aldi-kəyni ayətlərgə əng bap kelidu.

21:33 «Asman-zemin yokilidu, birak mening səzlim hərgiz yokalmaydu» — grek tili «asman-zemin etidu, birak mening səzlim hərgiz etməydu».

21:33 Zəb. 102:25-27; Yəx. 51:6; Mat. 24:35; İbr. 1:11.

21:34 «xu küni üstünglaroja tuyuksiz qüxmisen» — «xu kün» Mükəddəs Kitabta daim degüdək Məsih dunyaoja qayıp kelidojan, insanlardin hesab alidojan küni kərsitidu.

21:34 Rim. 13:13; 1Tes. 5:6; 1Pet. 4:7.

21:35 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15.

21:36 «yüz berix aldida turuwatkan bu ixlardin əzünglarni qəqurup» — yəki «yüz berix aldida turuwatkan bu ixlardin qutulup...». Əmdi etqədqılar bu dāhxətlik wəqələrdin etüp ketəmdü, yəki əwwəl elip ketiləmdü? Bu muhim məsələ. Oqurmenlər muxu ayətnin aldi-kəyndiki səz-ayətlərgə karap əzliri bir huləsığə keləlaydu. Biz bəxkə yərlərdimu bu tema üstidə tohtalojan («Təsalonikəliklərgə (2)» diki «qoxumqə səz»imizdə). «həzir bolup layik hesablinix üqün...» — bəzi kəna qəqürmlərdə: «küqləndürülüxlərgə üqün...» deyilidu.

21:36 Mat. 24:42; 25:13; Mar. 13:33; Luka 12:40; 1Tes. 5:6.

21:37 Yh. 8:2.

22:1 Mis. 12:15; Mat. 26:2; Mar. 14:1.

22:2 «...qünki ular həlknin qəzəpidin qorqətti» — kaşınlar wə Təwrat ustazlirining həlktin qorquxining səwəbi, həlknin Məsihni kollaydiojanlikidin; xunga ular uni biwasitə öltürəlməy, bəlkə amal qilip rimliklər aldida Əysaoja ərz qilix arqilix ularning wasitisi bilən uni ölümgə məhkum qilmaqki.

22:2 Zəb. 2:2; Yh. 11:47; Ros. 4:27.

³ Xu pəytta on ikkiyləndin biri boləjan, İxkariyot dəp ataləjan Yəhədaning kəngligə Xəytan kirdi..
⁴ U berip bax kašinlar wə ibadəthana pasiban bəgliri bilən Əysani kəndək kilipl ularəja tutup berix üstidə məslihətləxti.⁵ Ular intayin hux bolup, Yəhədaəja pul berixkə kelixti.⁶ Yəhəda məqul bolup, uni halayiktin ayrim kələjanda ularəja tutup berixkə muwapik pirsət izdəxkə kirixti.

Ətəp ketix həytining kəqlik ziyapiti

Mat. 26:17-25; Mar. 14:12-21; Yh. 13:21-30

⁷ Əmdi petir nan həytining birinqi kuni yetip kəlgənidi. Xu kuni «ətəp ketix həyti»əja atap kurbənlək kəza soyulatti..⁸ Xuning bilən Əysa Petrus bilən Yuhənaəja:

— Berip bizgə ətəp ketix həytining kəzisini birgə yegili təyyarlanglar, — dəp ularni əwətti.

⁹ — Kəyərdə kəyyarliximizni halaysən? — dəp soridi ular.¹⁰ U ularəja mundaq dedi:

— Xəhərgə kirsənglar, mana u yərdə kəzida su kətürüwələjan bir ər kixi silərgə uqraydu. Uning kəynidin mengip u kirsən əyge kirsənglar..¹¹ Wə əy igisigə: «Ustaz: — Muhlisirim bilən ətəp ketix həytining tamikini yəydiojan məhmanhana əy kəyərdə? — dəp sorawatidu» dənglar. ¹² U silərni baxlap üstünki kəwəttiki rətləngən sərəmjanlasturulojan qəng bir əojiz əyni kərsitidu. Mana xu yərdə təyyarlık kilipl turənglar.

¹³ Xuning bilən ikkisi beriwidi, həmmə ixlar uning eytkinidək bolup qikti. Ular xu yərdə ətəp ketix həytining tamikini təyyarlasti. ¹⁴ Əmdi waqti-saiti kəlgəndə, Əysa dastihanda olturdi; on ikki rusul uning bilən billə olturuxti..¹⁵ Andin u ularəja:

— Mən azab qekixtin ilgiri, silər bilən ətəp ketix həytining bu tamikəja həmdastihanda boluxkə tolimu intizar bolup kəlgənidi..¹⁶ Qünki silərgə eytayki, bu həyt ziyapitining əhmiyiti Hudaning padixahlikida əməlgə axurulmıoquqə, mən buningdin kəyta yeməymən, — dedi..

¹⁷ Andin u bir jamni kəliəja elip, təxəkkür eytti wə muhlisiriəja:

— Buni elip arənglarda təksim kilipl iqinglar. ¹⁸ Qünki xuni eytayki, mundin keyin Hudaning padixahlikə kəlmigüqə, hərgiz üzüm xərbitidin kət'iy iqməymən, — dedi..

«Rəbning ziyapiti»

¹⁹ Andin u bir tal nanni kəliəja elip, Hudaəja təxəkkür eytti wə uni oxtup, ularəja üləxtürəp berip: — Bu mening silər üçün pida bolidiojan tenimdur. Meni əsləp turux üçün buningdin yənglar, — dedi..

²⁰ U xuningdək tamaktin keyinki jamni kəliəja elip mundaq dedi:

— Bu jamdiki xarab mening silər üçün təküldiojan kənimda boləjan yəngi əhdidur..

22:3 Mat. 26:14; Mar. 14:10; Yh. 13:27.

22:7 «Əmdi petir nan həytining birinqi kuni yetip kəlgənidi» — «petir nan həyti» yəttə kün ətküzülətti. Tunji kuni «ətəp ketix bayrimi» (İbraniy tilida «pasha» həyti) idi. Bu kuni, Yəhədiylar kəylarni ibadəthaniəja apirip soyup, andin əyidə petir nan bilən yəytti («Mis.» 12:1-20, «Law.» 23:4-8ni kərüng).

22:7 Mat. 26:17; Mar. 14:12,13.

22:10 «mana u yərdə kəzida su kətürüwələjan bir ər kixi silərgə uqraydu» — Kənaanda (Pələstində) ər kixilər bəgüngə kədar adəttə su kətürməydu.

22:14 Mat. 26:20; Mar. 14:17.

22:15 «tolimu intizarlık bolup kəlgənidi» — grek tilida «intizarlık bilən intizar kildim».

22:16 «bu həyt ziyapitining əhmiyiti Hudaning padixahlikida əməlgə axurulmıoquqə, mən buningdin kəyta yeməymən» — Təwrattiki barlık həytlərnin hər birinin əzi bir bəxarəttur, həmmisi Məsihning padixahlikida toluk əməlgə axurulidu. «Lawiylar» 23-bab wə «Lawiylar»diki «kəxumqə səz»imiznimu kərüng.

22:18 «...üzüm xərbitidin kət'iy iqməymən» — grek tilida «...üzüm telinin mewisining xərbitidin kət'iy iqməymən».

22:19 «Məni əsləp turux üçün buningdin yənglar» — grek tilida «məni əsləp turux üçün bundək kilinglar».

22:19 Mat. 26:26; Mar. 14:22; 1Kor. 11:23,24.

22:20 «tamaktin keyinki jam» — «ətəp ketix həyt»tiki ziyapət daim bəkitilgən alahidə bir tərtip boyigə ətküzilidu. «Tamaktin keyinki jam» «üqinqi jam» bolidu. «Bu jamdiki xarab mening silər üçün təküldiojan kənimda boləjan yəngi əhdidur» — Məsih eytkən bu «yengi əhdə» Yəramiya wə baxkə pəyojəmbərlər arklilik Təwratta wədə kilingəjan əjayp «yengi əhdə»dur («Yər.» 31:31-34 həm «Əz.» 36:25-27ni, xundakla Yəramiyadiki «kəxumqə səz»imiznimu kərüng). Bu yengi əhdə «Məsihning kənidur» degənnin intayin qəngkür mənisi bardur, muxu əhdə Məsihning pütün wujud-

²¹ Lekin mana, meni tutup bərgüqining qoli mening bilən bir dastihandidur..²² Wə İnsan'ooqlı dərwekə əzi toqrisida bekitilgəndək aləmdin ketidu; biraq İnsan'ooqlining tutup berilixigə wasitiqi boləqan adəmninğ həlioqa way!.

²³ Andin muhlislar bir-biridin:

— Arimızda zadi kim muxundak ixni qilixi mumkin? — dəp munazirigə qüxüp ketixti.

Muhlisların mertiwə həkkidə munazirilixixi

²⁴ Əmdi ularning arisida qaysimiz əng uluq saniliximiz kerək degən talax-tartix pəyda boldi.

²⁵ U ularəqə mundaq dedi:

— Əllərdiki padixahlar qol astidiki həlk üstidin buyruqwazlıq qilip idarə qilidu, ularning üstidiki hokukdarlırı «həlkpərwər» dəp atilidu..²⁶ Biraq silər xundaq bolmanglar; bəlki aranglardiki əng mertiwilikni əzini əng kiqikidək həsablusun wə yetəkqi boləqanlar həmməyləngə hizmətkardək bolsun..²⁷ Kim mertiwilik, dastihanda olturoqanmu yaki dastihandiki kütüküqimu? Dastihanda olturoqini əməsmu? Biraq mən bolsam aranglarda hizmitinglarda boləquqi kütüküqədturmən..

²⁸ Silər bolsanglar, beximoqa sinaklar kəlgəndə baxtin-ahir mən bilən billə həmmərah boləqansilər.

²⁹ Wə huddi Atam manga padixahlıq hokukı bekitkəndək, mən silərgimu xundaq bekitimən..

³⁰ Xuning bilən silər mening padixahlikimda mən bilən bir dastihanda yəp-iqisilər wə təhtlərdə olturup, İsrailning on ikki qəbilisi üstidin həküm qikirisilər..

Əysanın Petrusning əzidin tanidioqanlıqini aldin eytxi

Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Yh. 13:36-38

³¹ Rəb yənə Petrusqa:

— «Əy Simon, Simon! Mana, Xəytan həmminglarni huddi buoqday taskioqandək taskap sinaxni tiligən..³² Lekin etiқading yokimisun dəp sanga dua qildim. Əmdi sən towa qilip tüz yoloqa kaytkandin keyin, qerindaxliringni mustəhkəmligin» — dedi.

³³ — I Rəb, — dedi Petrus, — Mən sən bilən billə zindanoqa taxlinip, billə ölümə berixka təyyarmən!

³⁴ U uningoqa: — I Petrus, sanga eytayki, bugin horaz qillioquqə, sən «Uni tonumaymən» dəp məndin uq ketim tanisən, dedi..

hayatioqa pütülgənlisini, xundakla əhdini pütkül insaniyatke yatküzixkə boləqan qat'iy niyitini kersitidu.

22:21 Mat. 26:23; Mar. 14:18; Yh. 13:21.

22:22 Zəb. 41:9; Yh. 13:18; Ros. 1:6.

22:24 Yar. 1:26

22:25 «Əllərdiki padixahlar qol astidiki həlk üstidin buyruqwazlıq qilip idarə qilidu, ularning üstidiki hokukdarlırı «həlkpərwər» dəp atilidu» — xu qaoqda wə dunyaning pütkül tarihida «həlkpərwər» dəp ataloqanlar əməliyəttə «ismi bar, jismi yok»lardak «həlkpərwər»ning əksi bolidu, əlwəttə. Məsihning bu ixni kersətkənliki, etiқadqılar hətta muxundak abruynimu izdiməsliki kerək, hərəkəndək «abruypərəslik» qilixtin tolimu yirəqlixixi kerək, degənliktur, dəp oylaymiz.

22:25 Mat. 20:25; Mar. 10:42.

22:26 Luka 9:48; 1Pet. 5:3.

22:27 Mat. 20:28; Yh. 13:14; Fil. 2:7.

22:29 Luka 12:32.

22:30 «İsrailning on ikki qəbilisi üstidin həküm qikirisilər» — yaki «İsrailning on ikki qəbilisi üstidin həkümranlıq qilisilər».

22:30 Mat. 19:28; Wəh. 3:21.

22:31 «Əy Simon, Simon!» — Mukəddəs Kitabta, birsining bir adəmninğ ismini yaki bir jayning namini təkrar ikki ketim qakirixi uningoqa boləqan qongkur mehir-muhəbbitini ipadiləp, uning əzige əziz iкənlikini kersitidu. «Xəytan həmminglarni huddi buoqday taskioqandək taskap sinaxni tiligən» — «tiligən» degən bu söz Huda Xəytanning təlipi boyiqə muxundak qilixioqa yol qoyqanlığını kersitidu.

22:31 1Pet. 5:8.

22:34 «bugin horaz qillioquqə, sən «Uni tonumaymən» dəp məndin uq ketim tanisən» — «bugin» — oқurmənlərninğ esida barki, Yəhudiylar uqün «bu kün» «keqə» bilən baxlinidu. Məsih bu səzlərnə keqide eytidu. Xuning bilən u eytkən wəqəlar axu keqide, tang atməyla yüz beridu.

— Grek tilida uning səzləri inkar xəklidə ipadiliniidu: «Sən bugin «uni tonumaymən» dəp uq ketim məndin tanmay turup horaz qillimaydu».

22:34 Mat. 26:34; Mar. 14:30; Yh. 13:38.

Uning muhlislarini alahidə agahlanduruxi

³⁵ Andin, u ulardin:

— Silarni həmyansız, hurjunsız və kəxsiz səpərgə əwətkinimdə silərnin birər nərsənglər kəm bolup qalojanmu? — dəp soridi. Ular: — Yak, dedi...

³⁶ Xuning bilən u ularoşa: — Lekin hazır hər kimning həmyani bolsa, uni alsun; xundak həm hurjuni bolsa, uni alsun və bir kimning kıliqi bolmisa, qapinini setip birdin kıliq alsun...³⁷ Qünki mən silərgə xuni eytayki, muqəddəs yazmilarda: «U jinayətgilər katarida sanilidu» dəp pütülgən söz məndə qokum əməlgə axurulidu. Qünki mening toqramdiki barlıq ixlar toluk əməlgə axmay qalmaydu — dedi...

³⁸ — I Rəb, kəriqin, bu yərdə ikki kıliq bar ikən, dedi ular.

— Boldi, yetidu! — dedi u ularoşa...

Əysaning Zəytun teoqida dua kılixı

Mat. 26:36-46; Mar. 14:32-42

³⁹ Andin u qikip, aditi boyiqə Zəytun teoqioşa yol aldı; uning muhlisliri uningəşa əgixip bardı...

⁴⁰ U yərgə yetip baroşanda u ularoşa:

— Azdurulmaslıqlınglar üçün dua kılinglar, — dedi.

⁴¹ Andin, ulardin bir tax etimiqə nerirək berip, tizlinip turup:

⁴² — I Ata, halisang, bu kədəhni məndin elip kətkəysən. Lekin mening əməs, bəlkı Sening iradəng ada kılinsun — dəp dua kildi; ⁴³ və asmandin bir pərixtə uningəşa kərünüp uni kuwwətləndürdi. ⁴⁴ U kattik azabta tolojinip tehimu iklaslıq bilən dua kıliwərdi. Buning bilən uning tərliri yərgə təkülgən kan tamqiliridək quxüxkə baxlıdı...⁴⁵ Andin duasini tugi-tip, ornidin turup, muhlislarining yenioşa kəldi. Ularınin qəmgə qəküp həlsizlinip mügdəp qalojanlıqini kərüwidi, ularoşa:

⁴⁶ — Uhlap qalojininglar nemisi? Azduruluxtin saklinix üçün qopup dua kılinglar, — dedi.

Əysaning tutkun kılinixı

Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Yh. 18:3-11

⁴⁷ Uning sözi tehi ayaqlaxmastinla, bir top adəmlər pəyda boldi. Uları baxlap kəlgüci on ikkəyləndin biri boləjan Yəhuda degən kixi idi; u Əysəşa salam berip səygili kəxioşa bardı...

⁴⁸ Əysa uningəşa:

— Əy Yəhuda, bir səyüx bilən İnsan'oolını tutup berərsənmu? — dedi.

22:35 «Silarni həmyansız, hurjunsız və kəxsiz səpərgə əwətkinimdə silərnin birər nərsənglər kəm bolup qalojanmu?» — 9:3 wə 10:3-4ni kərüng.

22:35 Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luka 9:3.

22:36 «lekin hazır hər kimning həmyani bolsa, uni alsun; xundak həm hurjuni bolsa, uni alsun və bir kimning kıliqi bolmisa, qapinini setip birdin kıliq alsun» — bu sirlik əmma muhim söz toqruqluk «qoxumqə söz»imizdə azrak tohtilimiz. **22:37** «U jinayətgilər katarida sanilidu» — yəki «U asiylıq kılojuqılar katarida sanilidu». Bu bəxarət «Yəx.» 53:12də tepilidu. «mening toqramdiki barlıq ixlar toluk əməlgə axmay qalmaydu» — «mening toqramdiki barlıq ixlar» bolsa pəkət Təwrattiki Məsihni aldin'ala oquk eytəkan bəxarətlər bolupla qalmay, bəlkı Təwratta Məsihni kərsitidiojan barlıq buyrulojan kurbanlıqlar, əmrlər, bəlgilimilər həmdə Təwratta hatiriləngən barlıq tarixiy «bəxarətlık wəkələr»ni ez iqigə alidu.

22:37 Yəx. 53:12; Mar. 15:28.

22:38 «I Rəb, kəriqin, bu yərdə ikki kıliq bar ikən» — muxu hil «kıliq» kışka bolup, yənə «piqak» hesablanojili bolidu. «Boldi, yetidu!» — dedi Əysa ularəşa — muxu ayət üstidə 37-ayət bilən «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz.

22:39 Mat. 26:36; Mar. 14:32; Yh. 8:1; 18:1.

22:41 Mat. 26:39; Mar. 14:35.

22:42 «bu kədəhni məndin elip kətkəysən» — «bu kədəh» uning aldisa turidiojan azab-okubətləni kərsitidu. Təwratta «kədəh» dəl xu manida bolup, «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15 wə baxka kəp yərlərdə Hudaning oşəzipini bildüridu. Xunga Məsih muxu yərdə həmmimizning gunahlırini kətürüp, Hudaning oşəzipini iqixkə tayyar turidu.

22:44 Yh. 12:27; İbr. 5:7.

22:47 Mat. 26:47; Mar. 14:43; Yh. 18:3.

⁴⁹ Wə Əysaning ətrapidikilər nemə ix yüz beridioanlığını bilip yetip: — I Rəb, kiliq bilən uray-limu? — dedi. ⁵⁰ Wə ulardin biri kiliqini kətürüp, bax kahinning qakirioja urup, ong kulikini xiliwətti. ⁵¹ Birak Əysa buningoja jawabən: — Boldi, tohta! — dedi; u kolini uzitip kulikioja təgküzüp, uni sakaytti.

⁵² Əysa özini tutkili kəlgən bax kahinlar, pasiban bəgliri wə aqsakallarəja qarap: — Bir qarəqini tutidioandək kiliq-tokmaqlarni kətürüp kapsilərəju? ⁵³ Muqəddəs ibadəthanida hər küni silər bilən billə idim, silər qol salmidinglar. Həzir bu silərgə təwə boləjan wəqit-səttur wə qarəngəjulukning həküm sürüxidur — dedi.

Əysaning üstidin xikayət kilinixi wə Petrusning Əysadin tenixi

Mat. 26:57-58, 69-75; Mar. 14:53-54, 66-72; Yh. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Ular Əysani tutuwelip, bax kahinning öyigə elip kelixti. Petrus yirəktin əgixip mangdi..

⁵⁵ Əmdi ular həylining otturisiida ot yekip qərisida issinin olturojanda, Petrus ularning arisiəja kirip olturdi. ⁵⁶ Andin otning nurida uning olturojini kərgən bir dedək uningəja tikilip qarap turup: — Bu adəmmu Əysa bilən billə idi, — dedi.

⁵⁷ Lekin u tenip: — Əy hotun, uni tonumaymən! — dedi.

⁵⁸ Andin uzun ətməy, yənə birəylən uni kərüp: — Sənmu ulardin ikənsən, — dedi. Lekin Petrus: — Əy buradər, undək əməsmən! — dedi.

⁵⁹ Andin bir səətqə ətkəndə baxka birəylən: — Dərəkəkət, bu həm uning bilən billə idi; qünki umu Galiliyəliktur, — dəp qing turuwaldi..

⁶⁰ Lekin Petrus:

— Həy buradər, nemə dəwatqiningni bilməymən! — dedi. Wə uning səzi ayaqlaxmastinla, horaz qillidi. ⁶¹ Əmdi Rəb kəynigə burulup, Petruska tikilip qarap qoydi. Xuning bilən Petrus Rəbning səzini, yəni: «Bügün horaz qillaxtin ilgiri sən məndin üq kətim tanisən» degənlikini yadioja kəltürdi. ⁶² Wə u taxkiriəja qikip kəttik yioqlap kətti.

Əysaning ali y kengəxmida sotlinixi

Mat. 26:67-68; Mar. 14:65

⁶³ Əmdi Əysani tutup turuwatqanlar uni məshirə kilixka wə sawap-dumbilaxka baxlidi; ⁶⁴ uning kəzliniri tengip uningdin: — Seni urəjan kimdu? Kəni, bexarət bərgin! — dəp soraxti ⁶⁵ wə uningəja buningdin baxka yənə nurojun həkarətlərnə yəqdurdi.

⁶⁶ Tang atkanda, həlk aqsakalliri, yəni bax kahinlar wə Təwrat ustazliri yiojilixti. Ular uni əz kengəxmisiyə elip berip. ⁶⁷ uningdin: —

Eytə, sən Məsihmü? — dəp soraxti.

U ularəja jawabən:

22:50 «...ulardin biri kiliqini kətürüp, bax kahinning qakirioja urup, ong kulikini xiliwətti» — bu naməlum muhlis Petrus idi («Yh.» 18:10, «Mat.» 26:51, «Mar.» 14:71).

22:50 Mat. 26:51; Mar. 14:47.

22:52 Mat. 26:55; Mar. 14:48.

22:53 «Həzir bu silərgə təwə boləjan wəqit-səttur wə qarəngəjulukning həküm sürüxidur» — «qarəngəjulukning həküm sürüxidur» — demək, xu qəojda Huda Xəytanning küq-kudritini, uning Əzigə wə Məsihiyə boləjan nəpřitini bax kahinlar wə baxka həkümdarlardin ibarət xu rəzil adəmlər arkilik namayan kilixioja yol qəyojanidi. «1Kor.» 2:8-ni kərləng.

22:54 Mat. 26:57; Mar. 14:53; Yh. 18:12,24.

22:55 Mat. 26:69; Mar. 14:54,66; Yh. 18:16,25.

22:59 «Dərəkəkət, bu həm uning bilən billə idi; qünki umu Galiliyəliktur» — muxu kixi Petrusning Galiliyəlik ikənlikini bəlkim uning taləppuzi yaki bolmisa yərlək kiyim-keqikidin bilip yətkən bolsa kərək.

22:61 Mat. 26:34,75; Mar. 14:72; Yh. 13:38; 18:27.

22:63 Ayup 16:10; Yəx. 50:6; Mat. 26:67; Mar. 14:6; Yh. 19:3.

22:66 Zəb. 2:2; Mat. 27:1; Mar. 15:1; Yh. 18:28.

— Silərgə eytsammu, kət'iy ixənməysilər. ⁶⁸ Silərdin birər soal sorisam, heq jawab bərməysilər. ⁶⁹ Lekin bu wəqittin baxlap İnsan'ooli Həmmigə Qadirning ong yenida olturidu, — dedi.

⁷⁰ — Undakta, sən Hudaning Oqli ikənsən-də? — deyixti ular.

U: — Degininglardək mən xudurmən! — dəp jawab bərdi.

⁷¹ Xuning bilən ular:

— Əmdı baxka guwahqılıqning bizgə nemə həjiti? Qünki əzimiz uning öz aqzidin qıkkınıni anglıdu! — deyixti.

Əysaning waliy Pilatusning aldida sotlinixi

Mat. 27:1-2, 11-14; Mar. 15:1-5; Yh. 18:28-38

23 ¹ Andin kengəxmıdıkılərnıng həmmisi ornidin turuxup, uni waliy Pilatusning aldıoqa elip berixti. ² U yərdə ular uning üstidin xikayət kılıp:

— Əzini Məsih, yəni padıxah dəp atıwelip, həlkimizni azdurup wə küttritip, Qəysərgə baj-selik tapxuruxni toskan bu adəmni baykəp uni tuttuq, — deyixti.

³ Pilatus uningdin: — Sən Yəhudiylarning padıxahımsən? — dəp sorıdı.

U: — Eytkinıngdək, — dəp jawab bərdi.

⁴ Andin Pilatus bax kahınlar bilən kəpqılıkkə:

— Bu adəmdin birər xikayət kılodək ixni tapalmıdim, — dedi.

⁵ Lekin ular tehimu kət'iy həlda:

— U Galiliyədin tartip takı bu yərgiqə, pütkül Yəhudiyədimu təlim berix bilən həlkni kütritidu.

Əysa Hərod hanning aldida

⁶ Pilatus «Galiliyə» dəgən səzni anglap:

— Bu kixi Galiliyəlikmu? — dəp sorıdı ⁷ wə uning Hərod hanning idarə kıləjan əlkidin kəlgənlikidin həwər tepip, uni Herodkə yollap bərdi (u künlərdə Hərodmu Yerusalemda idi).

⁸ Hərod Əysani kərgəndə intayin huxal boldi. Qünki u uzundin beri uningə dair kəp ixlarnı anglap, uningdin bir məjizə kərx ümididə bolup, uni kərx pursitini izdəwatattı. ⁹ U Əysadin

22:69 «Həmmigə Qadirning ong yenida...» — grek tilida «Hudaning kudritining ong tərıpidə». «Zəb.», 110:1ni kərxing. Zəburdiki bu bəxarətlik səzlər Məsihni kərsitidu, əlwəttə. Ular əzliri Əysani sotlawatimiz, dəp oylattı, ləkin əməliyəttə u İnsan'ooli bolup ahir berip ularning sotqisi bolıdu.

22:69 Dan. 7:9; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; 26:64; Mar. 14:62; Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

22:70 «Degininglardək mən xudurmən!» — «degininglardək» grek tilida bu səzning «Xundak, ləkin əməliyəttə dəl silərnıng oyliqıninglardək əməs» dəgən puriki qıkıdu.

22:71 «Əmdı baxka guwahqılıqning bizgə nemə həjiti? Qünki əzimiz uning öz aqzidin qıkkınıni anglıdu!» — ularning Məsihə kəratkan ərz-xikayiti: — «Hudaning Oqlımən» degining «kupurluk kıləqıning», degəndin ibarət idi.

—Musa pəyoğəmbərgə qıxırılğən kanun boyıqə həkikiy «kupurluk kıləquci» əlümgə məhkum boluxi kərxək. Xunga Məsih əzi eytkəndin keyin ularəqə «baxka guwahqı» kərxək bolmıdıl

—Həlbuki, Yəhudiylar həlkı əzlirining əməs, bəlkı Rim imperiyəsining kanuni astıda turojaqka, Əysani əlümgə məhkum kılıx üqün Rim həkimiyyəti aldida baxka birər ərz-xikayətni təpıxi kərxək. Bu təwəndiki bəbta (23:2) kərxınıdu.

23:1 Mat. 27:2; Mar. 15:1; Yh. 18:28.

23:2 «Qəysər» — Rim imperatori. «...həlkimizni azdurup wə küttritip, Qəysərgə baj-selik tapxuruxni toskan bu adəmni baykəp uni tuttuq» — «(u) Qəysərgə baj-selik tapxuruxni toskan» dəgən xikayət yalojan, əlwəttə. 20:20-26ni kərxing. Xikayət «siyasiy həhəttiki» bolup, üq kısımnı əz ıqıqə alıdu: (1) u həlkni kütritiwatıdu, «ammiwiy tərtip»ni buzdi; (2) həlkning baj-selik bərixigə yol kəymıdi; (3) əzini padıxah dəp elan kıldı (dəmək, Rim imperatoriəqə kərxı qıkkən).

23:2 Mat. 17:25; 22:21; Mar. 12:17; Luka 20:25; Ros. 17:7; Rim. 13:7.

23:3 «Pilatus uningdin: — Sən Yəhudiylarning padıxahımsən? — dəp sorıdı. U: — Eytkinıngdək, — dəp jawab bərdi» — «Eytkinıngdək» grek tilida bu səzning «Xundak, ləkin əməliyəttə dəl sening oyliqıningdək əməs» dəgən puriki qıkıdu.

23:3 Mat. 27:11; Mar. 15:2; Yh. 18:33.

23:7 Luka 3:1.

23:8 Luka 9:7.

köp soallarni soridi, lekin u Ҳerodқа bir еқizmu jawab бәрмиди.

¹⁰ Bax kaһinlar wə Təwrat ustazliri yekın turup uning üstidin һə dəp әrz-xikayət kiliwatatti.

¹¹ Ҳerod han wə uning ləxkərliri uni harlap məshirə kilixip, uningоja xahənə ton-kiyim kiy-dürüp, uni yənə Pilatusning aldiоja қayturup yollidi.

¹² Mana xu kündin baxlap, Pilatus bilən Ҳerod dost bolup қaldi; qünki ilgiri ular arisida adawət bolоjanidi.

Әysaning өlümgə һөкүм қилини

Mat. 27:15-26; Mar. 15:6-15; Yһ. 18:39-40; 19:1-16

¹³ Waliy Pilatus bax kaһinlarni, Yəһudiy һөкүmdarlarni wə halayikni yioqip, ¹⁴ ularоja:

— Silər bu adəmnıng üstidin «Həlkni azduridu wə kutritidu» dəp xikayət kiliп uni aldimоja tartip kəldinglar. Mana, mən silərning aldinglarda uni soraq kiliqinim bilən, uningdin silər xikayət kiliqan jinayətlərdin birinimu tapalmidim. ¹⁵ Ҳerodmu tapmidi; qünki mən silərni uning aldiоja әwəttim. Mana, uningda өlүmgə layik һeqқandak jinayət yok ikən. ¹⁶ Xunga mən uni jazalap, andin қoyup berimən, — dedi. ¹⁷ (uning һər қetimlik өtүp ketix һeytida, Yəһudiy məһbuslardin birini ularоja қoyup berix məjburiyiti bar idi). ¹⁸ Lekin көpqilik təngla quқан selixip:

— Buni yokiting! Bizgə Barabbasni қoyup bering! — deyixti. ¹⁹ (Barabbas bolsa xəһərdə topilang kətürgənlik wə қatillik kiliqanlik üqün zindanoja taxlanоjan məһbus idi). ²⁰ Xuning bilən Pilatus Әysani қoyup berixni halap, көpqilikкə yənə sөz kiliqili turdi. ²¹ Lekin ular jawabən yənə quқан selixip:

— Krestligin, uni krestligin! — dəp warқiraxti.

²² Pilatus üqinqi қetim ularоja:

— Nemixқа? U zadi nemə yamanlik kiliqan? Mən uningdin өlүmgə layik һeq jinayət tapalmidim. Xuning üqün mən uni jazalap, қoyup berimən, — dedi.

²³ Biraқ ular yənila һə dəp quқан selixip: «U krestlənsun!» dəp tələp kiliп qing turuwaldi. Ularning һəmdə bax kaһinlarning quқанliri ahir küqlük kəldi. ²⁴ Pilatus ularning təlipi boyiqə ada қilinsun dəp һөкүm қikardi. ²⁵ Wə ularning tiliginini, yəni topilang kətürүx wə қatillik üqün zindanoja taxlanоjanni қoyup berip, Әysani ularning haһixioja tapxurup bərdi.

Әysaning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Yһ. 19:17-19

²⁶ Wə ular uni elip ketiwatқanda, yolda Kurini xəһirilik Simon isimlik bir kixi səһradin keliwatatti; ular uni tutuwelip, krestni uningоja kətürgüzүp, Әysaning kəynidin mangdurdi. ²⁷ Әysaning kəynidə zor bir top һəlk, xundakla uningоja eqinip yioja-zar kətürүxiwatқан ayallarmu әgixip keliwatatti. ²⁸ Lekin Әysa kəynigə burulup ularоja:

23:12 Ros. 4:27.

23:13 Mat. 27:23; Mar. 15:14; Yһ. 18:38; 19:4.

23:15 «Ҳerodmu tapmidi» — yaki «Ҳerod uni (bizgə) қayturuwetiptu».

23:16 «Xunga mən uni jazalap, andin қoyup berimən» — bu «jazalax» bəlkim қamқilax bolatti. Bu sөzlər оқurmənlərgə oјalitə tuyulixi mumkin. Birawda jinayət bolmisa, nemixқа uni jazalaydu? Mundak adalatsizlik Rim imperiyasi tüzümidə bəк көp idi. Ular deloni sürүxtə kiliqandimu adəmnı қamқilaytti («Ros.» 22:24ni көrүng). Lekin muxu yərdə Pilatusning Әysani mundak «қamқilaymən» deyixining məqsiti pəқət Yəһudiy qonglarni bir az razi қilixitin ibarət idi, halas.

23:17 Mat. 27:15; Mar. 15:6; Yһ. 18:39.

23:18 Ros. 3:14.

23:22 «xuning üqün mən uni jazalap, қoyup berimən» — 16-ayattiki izahatni көrүng.

23:24 Mat. 27:26; Mar. 15:15; Yһ. 19:16.

23:26 «Wə ular uni elip ketiwatқanda, yolda Kurini xəһirilik Simon isimlik bir kixi səһradin keliwatatti; ular uni tutuwelip, krestni uningоja kətürgüzүp, Әysaning kəynidin mangdurdi» — baxқа Inјil bayanliridin bilimzki, buning səwəbi Әysaning һalsirap kətkənlikidin idi («Mat.» 27:32, «Mar.» 15:21 wə izahatlarni көrүng).

— Əy Yerusalemlərin qizliri! Mən üçün yioqlimanglar, bəlkə özünglər wə baliliringlar üçün yioqlanglar! ²⁹ Qünki silərgə xundak eoqir künlər keliduki, kixilər: «Tuqmaslar, bala kətməgən qorsaklar wə emitməgən əmqəklər bəhtlikur!» — deyixidu. ³⁰ Xu qaoqda kixilər taoqlaroqə: «Üstimizgə ərül!», denglüklərgə: «üstimizni yap!» dəp nida kixixidu. ³¹ Qünki adəmlər yapyexil dərəhkə xundak ixlarni kəloqan yərdə, qurup kətkən dərəhkə nemə ixlər bolar?! — dedi.

³² İkki jinayətimu əlüməgə məhkum kəlinəqili uning bilən tənq elip kelingənidi. ³³ Wə ular «bax sənəgək» dəp ataloqan jayəqə kəlgəndə, u yərdə uni wə yənə ikki jinayətqini, birini uning onq yenida wə yənə birini sol yenida krestkə tartti. ³⁴ Əysa:

— İ Ata, ularni kəqürqin, qünki ular əzining nemə kəliwatqanlığıni bilməydu, — dedi.

Ləxkərlər qək taxlap, uning kiyimlirini bəlxüwəldi. ³⁵ Halayik qarap turatti, Yəhudi yəhkəmdarlaru yenida turup uningə dimioqini kəqip məshirə kəlip: Baxqilarni kətkuzuptikən! Əgər u rasttin Hudaning Məsihi, Uning talliwəloqini bolsa, əzini kətkuzup baksun! — deyixti.

³⁶ Ləxkərlərmu uni məshirə kəlixip, yenioqə berip uningə sirkə təngləp:

³⁷ — Əgər sən Yəhudiylarning Padixahı bolsən, özünqni kətkuzup bax! — deyixti.

³⁸ Uning üstidiki tahtayəqə grekqə, latinqə wə ibraniyqə hərplər bilən: «Bu kixi Yəhudiylarning Padixahıdur» dəp yezip qoyuloqanidi.

³⁹ Uning bilən billə krestkə tartiloqan ikki jinayətqining biri uni həkərləp:

— Sən Məsih əməsmiding? Əmdə özünqnimu, biznimu kətkuzə! — dedi.

⁴⁰ Biraq yənə biri uning gepigə tənbiş berip: Sən özünq ohxax həkümning tegidə turup Huda-din qorqmamsən? ⁴¹ Bizning jazaliniximiz həklik, qünki öz kilmixirimizning tegixlik jazasını tarttuq; ləkin bu kixi həkqəndə natoqra ix kilmioqanoqul! — dəp jawab bərdi. ⁴² Andin, u Əysaoqə:

— İ Rəb, padixahlığı bilən kəlginingdə, meni yad kəloqin, — dedi.

⁴³ Əysa uningə: — Bərəkək, mən sangə eytayki, bəgün sən mən bilən billə jənnəttə bolisən, — dedi.

23:30 «Xu qaoqda kixilər taoqlaroqə: «Üstimizgə ərül!», denglüklərgə: «üstimizni yap!» dəp nida kixixidu» — Hudaning oqəzipi xunqə dəhxətlik boliduki, kixilər uningdin kəqix üçün hərkanqə qorqunqlıq amal-qarə bolsimu, halaydu. («Hox.» 10:8 wə «Wəhiy» 6:16ni kəring.)

23:30 Yəx. 2:19; Hox. 10:8; Wəh. 6:16; 9:6.

23:31 «Qünki adəmlər yapyexil dərəhkə xundak ixlarni kəloqan yərdə, qurup kətkən dərəhkə nemə ixlər bolar?!» — bu sirlik bəxərat bəlkim: «Mən gunahsız, məhrəban bolup Hudaning jəza qoralliri boləqan qəttəlliklərin qolida xunqə kəp əzab tartqan yərdə, kəlgüsidə silərdə gunahqə patqanlarıni ular kəndə jazalar?» degəndək.

23:31 Yər. 25:29; 1Pet. 4:17.

23:32 Yh. 19:18.

23:33 ««bax sənəgək» dəp ataloqan jay» — «bax sənəgək» grek tilidə «Kalwariy», ibraniy tilidə «Golgota».

23:33 Mat. 27:33,38; Mar. 15:22; Yh. 19:18.

23:34 Zəb. 22:18; Mat. 27:35; Mar. 15:24; Yh. 19:23; Ros. 7:60; 1Kor. 4:12.

23:38 «Uning üstidiki tahtayəqə grekqə, latinqə wə ibraniyqə hərplər bilən: «Bu kixi Yəhudiylarning Padixahıdur» dəp yezip qoyuloqanidi» — rimliklər bu sözləni Əysani məshirə kəlix üçün yazəqan, əlwəttə. Xübhəsiszki, Pilatus bu arqılıq Yəhudiylərnimu məshirə kilməqəki yəki əyibliməqəki boləqan; biraq Huda bolsa bu arqılıq həkikiy əhwalni kərsətkən («Yh.» 19:19-22ni, «Zəb.» 76:10ni kəring).

23:38 Mat. 27:37; Mar. 15:26; Yh. 19:19.

23:43 «Bərəkək, mən sangə eytayki, bəgün sən mən bilən billə jənnəttə bolisən» — Rəbning: «sən «bəgün» mən bilən billə jənnəttə bolisən» degən muxu səzi bəzilərin: «Əysə əlgəndin keyin dozahqə qüxkən» degən bid'ət təlimining tolimu hətə ikənlikini kərsitidu. Biz «qoxumqə söz»imizdə bu toqruluk əzrak tohtilimiz.

«Luka»

Əysaning ʔlumi

Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Yh. 19:28-30

⁴⁴ ʔazir altinqi saat bolup, pütün zeminni tokkuzinqi saatkiqə karangojuluk basti. ⁴⁵ Kuyax nurini barmidi wə ibadəthanining pərdisi tosattin otturisdin yirtilip ikki parqə bolup kətti.

⁴⁶ Əysa kattik awaz bilən nida kıləandın keyin: — I Ata! Rəhimni kəlungə tapxurdum, — dedi-də, tiniki tohtap, jan üzdi.

⁴⁷ U yərdə turoqan yüzbezi yüz bərgən ixlarni kərüp: — Bu adəm həkikətən durus adəm ikən! — dəp Hudani uluqlidi.

⁴⁸ Wə bu mənzirini kərüxkə yiqıləqan barlık həlk yüz bərgən ixlarni kərüp kəkrəklirigə urup əylirigə kəytixti. ⁴⁹ Wə uni tonuydiqan barlık kixilər wə Galiliyədin uningə əgixip kəlgən ayallar yirəktə turup, bu wəklərgə kərap turdi.

Əysaning dəpnə kılınixi

Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Yh. 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Wə mana xu yərdə kəngəxmidikilərdin Yüsüp isimlik biri bar idi. U əzi akkəngül wə adil adəm bolup, ularning məsləhətiğə wə kıləqinioqə qəxulmiqanidi. Əzi Yəhudiyə əlksidiki Arimatiya dēgən bir xəhərdin bolup, Hudaning padixahlığını təlmürüp kütətti. ⁵² U əzi Pilatusning aldiqə berip Əysaning jəsətinə berixni tələp kildi; ⁵³ Wə uni kresttin quxürüp kənap bilən kəpənəp, qəram taxtin oyup yasələqan, həqkim qəyulmiqan bir kəbrigə dəpnə kildi. ⁵⁴ Bu «təyyarlık künü» bolup, xabat künü yəkinlixip kələqanidi. ⁵⁵ Wə uning bilən Galiliyədin kəlgən ayallar Yüsüpkə əgixip, kəbrini wə uning jəsətinə qandək qəyuləqinini kərdi. ⁵⁶ Andin yenip berip ətirilər wə hux puraklık buyumlarni təyyar kildi wə Təwrattiki əmr boyiqə xabat künü aram elixti.

Əysaning tirilixi

Mat. 28:1-10; Mar. 16:1-8; Yh. 20:1-10

24 ¹ Əmdi həptening birinqi künidə tang yuray dəp kələqanda, ayallar əzliri təyyarlıqan ətirilərnə elip, kəbrigə kəldi. ² Ular kəbrining əqzidiki taxning domilitiwetilənlərlərnə

23:44 «altinqi saat... tokkuzinqi saat» — «altinqi saat» qux bolup, «tokkuzinqi saat» quxtin keyin saat üq. Yəhudiylar wəqitni ətəgən saat altidin baxlap hesablaytti (məsilən, ularda «birinqi saat» bizdə saat yəttə bolatti).

23:44 Mat. 27:45; Mar. 15:33.

23:45 «ibadəthanining pərdisi tosattin otturisdin yirtilip ikki parqə bolup kətti» — «Mat.» 27:51diki izahatni kəring.

23:45 Mat. 27:51; Mar. 15:38.

23:46 «Əysa... tiniki tohtap, jan üzdi» — yaki «Əysa... rohinə qikardi». Grek tilidə «roh» wə «tinik» bir səz bilən ipadiliniđu. «Zəb.» 31:5ni kəring. Muxu ayəttiki birinqi «kattik awaz bilən nida kıləx»i bəlkim «Yh.» 19:30də hatirləngən.

23:46 Zəb. 31:5; Mat. 27:50; Mar. 15:37; Yh. 19:30; Ros. 7:59.

23:47 Mat. 27:54; Mar. 15:39.

23:50-51 Mat. 27:57; Mar. 15:43; Yh. 19:38.

23:53 Mat. 12:40; 26:12; 27:59; Mar. 15:46; Yəx.53:9

23:54 «Bu «təyyarlık künü» bolup, xabat künü yəkinlixip kələqanidi» — «təyyarlık künü» xabat künü (dəm elix künü, xənbə künü)ning hərpə künüdur. Dəmə elix künidə kixilərnə «ix kılmaslık»i üqün hərpə künidə tamək etilixi wə baxkə kərəklik hizmətlərnə aldin'ala kiliwəlixə kərək idi — xungə aldinqi künü «təyyarlık künü» dəp atilatti.

—Təwrat kalendarı boyiqə «petir nan həyti»ningmu birinqi künü («Nisan», yəni 1-ayning -15-künü) «xabat künü» dəp hesablinixi kərək idi («Law.» 23:6-7). Xungə uning hərpə künimu «təyyarlık künü» dəp atilatti. Bu «Nisan» aynıng 14-künü idi. —Xabat künü Yəhudiylar arisidə həptening barlık künlirigə ohxaxla kəqkurun baxlinidu.

23:55 Luka 8:2.

23:56 «ayallar ətirilər wə hux puraklık buyumlarni təyyar kildi» — «buyumlar» — yaki «məhləmlər». Bu buyumlarning ixlitilixining məqsiti jəsətnə üstigə qeqip uning qirip ketixini astilitixtin ibarət idi.

24:1 «həptening birinqi künü» — yaki «xabattin keyinki kün», yəni yəxənbə. Baxkə birhil təjmisə ««Həptilər»ning birinqi künü». «Petir nan həyti»din «orma həyti»oqiğə 7 həptə, yəni 49 kün sanilixi kərək. Bu wəqit «həptilər» dəp atilidu, «orma həyti» bəzidə «həptilər həyti» dəpmu atilidu.

24:1 Mat. 28:1; Mar. 16:1; Yh. 20:1.

kerdi;³ wə kəbrigə kirip qariwidi, Rəb Əysaning jəsiti yok turatti.⁴ Wə xundak boldiki, ular buningdin patiparak bolup turojanda, mana, nur qaknap turidiojan kiyimlarni kiygən ikki zat ularning yenida tuyuksiz pəyda boldi.⁵ Ayallar kattik wəhimgə qūxup, yüzlerini yərgə yekixti. Ikki zat ularoq: — Nemə üqün tirik boluquqini olgənlərnin arisidin izdəysilər?⁶⁻⁷ U bu yərdə əməs, bəli u tirildi! U tehi Galiliyədə turojan waqtida, uning silərgə nemini eytkinini, yəni: «İnsan'oolining gunahkar adəmlərnin kolioqə tapxurulup, krestlinip, üqinqi küni kayta tirilixi mukərrərdur» degənlirini əsləp bekinqar! — dedi...

⁸ Wə ular uning dəl xundak deginini esigə elixti;⁹ wə kəbridin kaytip, bu ixlarning həmmisini on birəyləngə, xundakla qalojan muhlislarning həmmisigə yətküzdi.¹⁰ Rosullaroqə bu ixlarni yətküzgüqilər bolsa Magdallik Məryəm, Yoanna wə Yəqubning anisi Məryəm həmdə ular bilən billə boluqan baxqa ayallar idi.¹¹ Ləkin ayallarning bu eytkənliri ularoqə əpsanidək bilindi, ular ularning səzlirogə ixənmidi.¹² Biraq Petrus ornidin turup, kəbrigə yügürüp bardi. U engixip kəbrə iqigə qariwidi, yaloquz kanap kəpənlikning tilim-tilim parqilirini kərup, yüz bərgən ixlaroqə təəjjüpləninip əygə kaytip kətti...

Emayus yezisioqə baridiojan yolda mengiwatqan sirlik musapir

Mar. 16:12-13

¹³ Wə mana, xu kündə ulardin ikkiylən Yerusalemdin on bir qakirim yiraklıktiki Emayus degən kəntkə ketip baratti.¹⁴ Ular yüz bərgən barlik iqlar toqrisida səzlixip ketiwatatti.

¹⁵ Wə xundak boldiki, ular səzlixip-muləhizilixip ketiwatqanda, mana Əysə əzi ularoqə yekinxilixip kelip, ular bilən billə mangdi;¹⁶ ləkin ularning kəzliri uni tonuxtin tutuldi.

¹⁷ U ulardin: — Ketiwetip nemə iqlar toqruluk munazirə kilixiwatisilər? — dəp soridi. Ular kayoqluk kiyapəttə tohtap,¹⁸ ulardin Kliyopas isimlik biri jawab berip: — Yerusalemdə turupmu, muxu künlərdə xu yərdə yüz bərgən wəkələrdin birdinbir həwər tapmioqan musapir sən ohximamsən?! — dedi.

¹⁹ Wə u ulardin: — Nemə wəkələr boldi? — dəp soridi.

«Nasərətlük Əysəoqə munasiwətlük wəkələr!» — dedi ular, — «U əzi Hudaning aldidimu, barlik həlkning aldidimu əməldə wə səzdə kudrətlük bir pəyoqəmbər bolup,²⁰ bax kahinlar wə həkəmdarlimiz uni ölüm həkəumigə tapxurup, krestlətti.²¹ Biz əslidə uni Israiloqə həmjəmət bolup azad kilidioqan zat ikən, dəp ümid kiləjaniduk. Ləkin iqlar xundak boldi, hazır bu wəkələr yüz bərginigə üqinqi kün boldi;²² yənə kelip, arimizdiki birnəqqə ayal həm bizni hang-tang kalduruwətti. Qünki ular bəgün tang səhərdə kəbrigə beriptikən,²³ uning jəsitini tapalmay kaytip kelip: «Bizgə birnəqqə pərixte oqayibanə kərünuxtə ayan bolup, «U tirik!» dedi» dəp eytiptu.²⁴ Buning bilən arimizdin birnəqqəylən kəbrigə berip, əhwalning dəl ayallarning eytkinidək ikənlikini bayqaptu. Ləkin uni ularmu kərməptu».

²⁵ Əysə ularoqə:

24:4 «nur qaknap turidiojan kiyimlarni kiygən ikki zat» — «ikki zat» grek tilida «ikki ər kixi». Bular pərixtilər bolsa kerək. 24:6-7 Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luka 9:22; 18:31.

24:8 Yh. 2:22.

24:9 Mat. 28:8; Mar. 16:10.

24:12 Yh. 20:3, 6.

24:13 «on bir qakirim» — grek tilida «atmix stadiyon» — bir stadiyon təhminən 185 metr kelidu.

24:13 Mar. 16:12.

24:15 Mat. 18:20; Luka 24:36.

24:19 Luka 7:16; Yh. 4:19; 6:14.

24:21 «Biz əslidə uni Israiloqə həmjəmət bolup azad kilidioqan zat ikən, dəp ümid kiləjaniduk» — «həmjəmət-azad kiloquq» yəni «həmjəmət-kutkuzoquq» toqruluk «Ayup» 19:25 wə izahət, xundakla «Təbirlər»ni kərtinq.

24:21 Ros. 1:6.

24:22 Mat. 28:8; Mar. 16:10; Yh. 20:18.

— Əy nadanlar, pəyğəmbərlərlə eytənlirinin həmmisigə ixinixkə kəlbə gallar! ²⁶ Məsihning əzigə has xan-xəripigə kirixtin burun, muxu japa-muxəkkətlərlə bexidin ətküzüxi mukərrər əməsmidi? — dedi..

²⁷ Andin pütün Təwrat-Zəburdin, Musa wə baxka barlik pəyğəmbərlərlə yazmiliridin baxlap u əzi həkkidə aldin pütülgənlirini ularoşa xərh berip qüxəndürdi..

²⁸ Ular baridoqan kəntkə yəqinlaxkanda, u yirəkrək bir yərgə baridoqandək turatti. ²⁹ Lekin ular uni tutuwelip:

— Kəq kirip qaldi, həlilə kün olturidu. Biz bilən billə qonup qalojin, — dəp ətündi. Xuning bilən u ular bilən qonojili əygə kirdi. ³⁰ Wə xundək boldiki, u ular bilən dastihanda olturoqanda, nanni kolioşa elip, Hudaşa təxəkkür eytti, andin nanni oxtup ularoşa tutti. ³¹ Uların qəzlixi xuan eqilip, uni tonudi; xuning bilən u ularning aldidin oşayib boldi. ³² Ular bir-birigə:

— U yolda biz bilən paranglixip, bizgə mukəddəs yazmilaroşa xərh bərgəndə, yürək-baqrimiz goya ottək yanmidimu?! — deyixti.

³³⁻³⁴ Wə ular xu həman turup Yerusalemoşa qaytip kəldi. Ular ikkisi on birəylən bilən ularning həmrəhlirinin bir yərgə yiojilip turoşininin üstigilə qüxti, ular: «Rəb rasttin tiriliptu. U Simonoşa kərunüptu!» deyixiwatatti. ³⁵ Xuning bilən ular ikkiylənmu yolda yüz bərgən ixlərlə wə u nanni oxtuwatkanda uning əzlirogə kəndək tonuloşininin kəpqiliklə səzləp bərdi.

Əysəning muhlisliroşa yənə kərunüxi

Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Yh. 20:19-23; Ros. 1:6-8

³⁶ Wə ular bu ixlə üstidə səzlixiwatkanda, Əysə əzi tosəttin ularning otturisida pəyda bolup:

— Silərgə aman-hatirjəmlək boləyay! — dedi..

³⁷ Ular birər roşni uqrattukmu nemə, dəp hiyal qilip, əlakzadə boluxup wəhimigə qüxti.

³⁸ U ularoşa:

— Nemigə xunqə əlakzadə bolup kəttinqlər? Nemixkə kəlbinqlərdə xək-guman qikip turidu?

³⁹ Qollirimə wə putlirimə qərap bəkinglər! Mening əzüm ikənlikimni bilinglər! Meni tutup kərunqlər, roşning ət bilən səngiki yok, ləkin mənə barlikini kərisilər, — dedi.

⁴⁰ Wə xundək degəq ularoşa put-qolini kərsətti. ⁴¹ Ular huxluktin kəzlirogə ixəngüsi kəlməy həyranuhas turoşinida u ularidin:

— Silərlənin bu yərdə yegüdək nərsənglər barmu? — dəp soridi. ⁴² Ular bir parqə belik kawipi wə bir parqə həsəl kənikini uningə sunuwidi, ⁴³ u elip ularning əldida yedi.

⁴⁴ Andin u ularoşa:

— Mana bu mən silər bilən boləqan wəktimda silərgə eytkən: «Musa hatiriləgən Təwrat qənuni, pəyğəmbərlərlənin yazmiliri wə Zəburda mening toşramda pütülgənlənin həmmisi qokum əməlgə axurulmay qəlmaydu» degən səzlim əməsmu? — dedi..

⁴⁵ Xuning bilən u mukəddəs yazmilərləni qüxinixi üqün ularning zəhinlirini aqti ⁴⁶ wə ularoşa mundaq dedi:

— Mukəddəs yazmilərdə xundək aldin pütülgənki wə xu ix Məsihning əzigə toşra kəldiki, u

^{24:26} Yəx. 50:6; 53:5; Fil. 2:7; Ibr. 12:2; 1Pet. 1:11.

^{24:27} Yəx. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; Zəb. 132:11; Yəx. 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24-25; Dan. 9:24; Mik. 7:20.

^{24:29} Yəx. 19:3; Ros. 16:15; Ibr. 13:2.

^{24:30} «u ular bilən dastihanda olturoqanda, nanni kolioşa elip, Hudaşa təxəkkür eytti, andin nanni oxtup ularoşa tutti» — «nan oxtux» adətə buni mēhman əməs, bəlkə sahibhana qilixi kərek idi.

^{24:33-34} «ular xu həman turup Yerusalemoşa qaytip kəldi» — grek tilida «ular xu səətilə turup Yerusalemoşa qaytip kəldi».

^{24:36} «Silərgə aman-hatirjəmlək boləyay!» — ibrəniy tilida «xəlom ələykum», ərəb tilida «əssalamuələykum» degən səz bilən ipədilini.

^{24:36} Mar. 16:14; Yh. 20:19; 1Kor. 15:5.

^{24:41} Yh. 21:10.

^{24:44} Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luka 9:22; 18:31; 24:6.

azab qekip, üqinqi künidə əlgənlər arisidin tirilidu,⁴⁷ andin uning nami bilən «Towa kılinglar, gunahların gəqürümigə muyəssər bolunglar» degən həwər Yerusalemdin baxlap barlıq əllərgə jakarlinidu.⁴⁸ Silər əmdi bu ixlaroğa guwahqিদursilər.⁴⁹ Wə mana, mən Atamning wadə kıloqinini wujudunglaroğa əwətimən. Lekin silər yukiridin qüxidiqan küq-küdrət bilən kıyğüzülgüqə, xəhərdə kütüp turunglar».

Əysanin asmanoğa kətürülüxi

Mar. 16:19-20; Ros. 1:9-11

⁵⁰ Wə u ularni Bəyt-Aniya yezisioqığə baxlap bardi wə qollirini kətürüp ularni bərikətlidi.⁵¹ Wə xundak boldiki, ularni bərikətligəndə u ulardin ayrilip asmanoğa kətürüldi.⁵² Ular uningə səjdə kılixti wə zor huxal-huramlıq iqidə Yerusalemoğa qayıtp kelip,⁵³ hərdaim ibadəthanida turup Hudağa xükür-sana oquxup turdi.

24:46 Zəb. 16:10; 22:6, 22; Ros. 17:3.

24:47 Ros. 13:38; 1Yuha. 2:12.

24:49 «mən Atamning wadə kıloqinini wujudunglaroğa əwətimən» — «Atamning wadə kıloqini» Əzining Muxəddəs Rohi. Huda ularni «küdrət bilən kıyğüzidu». «Lekin silər yukiridin qüxidiqan küq-küdrət bilən kıyğüzülgüqə, xəhərdə kütüp turunglar» — «xəhər» — Yerusalemlər.

24:49 Yh. 14:26; 15:26; 16:7; Ros. 1:4.

24:50 Ros. 1:12.

24:51 Mar. 16:19 Ros. 1:9.

24:53 «...wə xundak boldiki, u ularni bərikətligəndə u ulardin ayrilip asmanoğa kətürüldi... ular hərdaim ibadəthanida turup Hudağa xükür-sana oquxup turdi» — bu 36-53-ayətlərgə karioqanda, bu Məsihin muhlisliroğa ahırkı kərinüxi idi. Biraq uning tirilixini bayan kılidioqan baxqa hatirilər bilən selixturoqanda, bu birinqi yaxənbidiki kərinüxtin keyin əysa yənə binnəqqə kətim muhlisliroğa ayan boldi. Luqanın bu hatirisi Əysanin muhlislaroğa birinqi künidiki kərinixliridin biraqla kıriqinqi künidiki kərinüxiqə atlap otkən bolsa kərək (45-ayəttə yaki 50-ayəttə «atlap otidu»). Xunga İnşildiki «tət bayan»da heqkəndak zit yərlər yok, dəp karaymiz.

—«Luqa»ning dawami «Rosullarning paaliyətləri»dur, əlwəttə.

Koxumqə səz

Biz muxu yərdə pütün «bayan» toqruluk əməs, bəlki bəzi alahidə kizik nuқта yaki kiyinlik bar ayətlər üstidə azrak tohtilimiz. «Luqa», «Matta» wə «Markus»ni okuqanlar bolsa, u kitablarda nuroqun ortak bayanlarning barlikini kerup yetələydu. Biz tərjimimizdimu, xundak ortak yərlər üstidə tohtaloqinimizda, «Matta», «Markus» wə «Luqa»diki izahtlar wə «koxumqə səz»imizni bir-birigə baqlıoqan halda yezixka tirixtuk.

10:42

«Biraq birla ix zərürdur; wə Məryəm xuningdin əzigə nesiwə bolidioqan yahxi ülüxnı tallidi; bu hərgiz uningdin tartiweleinmaydu».

Marta wə Məryəm ikkisi, xühbisizki, əysani əyigə karxi aldi; lekin əslidə uni təklip kiloquqi Marta boluxi mumkin (bu yərdiki Məryəm əysaning anisi Məryəm əməs, əlwəttə). Marta nuroqun mehmanlarni kutux bilən aldirax idi wə Məryəm əysaning ayioqida olturup Uning sezini tingxawatatti. Marta əysaqə Məryəm manga yardəm kilmidi, dəp aqrinidu. Bizning əysaning bərgən munu jawabioqə əstayidil kəngül koyuximizoqə toqra kelidu: —

«Əy Marta, Marta, sən kəp ixlarning qemini yəp awarə bolup yürüwətsən. Biraq birla ix zərürdur; wə Məryəm xuningdin əzigə nesiwə bolidioqan yahxi ülüxnı tallidi; bu hərgiz uningdin tartiweleinmaydu».

Əysa Martaoqə uning ismini ikki kətim təkrarlap qongkur amraklik bilən səz kilidu (ibraniy tilida adəmnıng ismini kaytilap qakirix küqlük amraklik, mehir-muhəbbətni bildüridu). Uning səzidin Martaning kənglining kəp ixlaroqə bəlünup, qəmdə keliwatqinini baykaymiz; əmma Rəbbimiz bu toqruluk uningoqə «**Biraq birla ix zərürdur**» dəp mulayimlik bilən tənbiş beridu. Əmdi u eytkən «**zərür bolooqan ix**» bolsa Uning ayioqida olturup sezini tingxaxtin ibarət, deməqimu? Bizningmu Uning Martaoqə eytkən bu sezini əstayidillik bilən angliximizoqə toqra kelidu — qünki Rəbbimiz Məryəm talliwaloqan «Rəbning sezini tingxax»ni «**əzigə nesiwə bolidioqan yahxi ülüx**», dəydu. «Ülüx» bir pütün ix-hərikətnıng məlum qışimidur. Xunga baxka ixlarmu «**zərür bolooqan birla ix**»ning məlum qışimi boluxi kerək. Undaqta «**zərür bolooqan birla ix**», yəni «pütün bir ix» zadi nemə?

Mukəddəs yazmildiki kəp baxka yərlərdə bu soaloqə jawab təminləydu, dəp qaraymiz: —«**Silər kullar, əttin bolooqan hojayininglaroqə Məsihkə itaət kiloqininglardək qin kənglünglardin əyminiş wə titrəş bilən itaət kilinglar; pəkət kəz aldidila hizmət kilip, adəmnı hux kiloquqi kullardin bolmanglar, bəlki Məsihning kullirining süpitidə Hudaning iradisini jan-dil bilən bəja kəltürünglar, adəmlərgə əməs, bəlki Rəbgə qin dilinglardin hizmət kilinglar**» («əf.» 6:5-7).

«Wə həmmə ixlarda, səz bolsun, əməl bolsun, həmmisini Rəb əysaning namida kilip, uning arkilik Huda'Atioqə rəhmət eytinglar» (Kol.) (3:17).

«Nemə ixni kiliwatқан bolsanglar, uningda insanlar aldidə əməs, bəlki Rəb aldidə kiloqandək jan-dil bilən uningoqə ixlənglar» (Kol.) (3:23).

Həmmimiz «kullar» əməs, əlwəttə. Biraq rosul Pawlus muxu ayətlərdə tətbiqlaydioqan prinsipni həmmimizgə tətbiqlaxka toqra kelidu. Məyli Hudaning hizmitidə bolsun, məyli baxqılarning hizmitidə bolsun «qin kənglünglardin», «jan-dil bilən», «pütün kəlb bilən»

«Luka»

Rəbning Əzi üçün qiloqandək yaki Uning aldida qiloqandək kiliximizoqa tooqra kelidu. Qünki bizdə xu mumkinlik barki: — (1) hizmət qiloqinimizda niyitimiz durus bolmaydu; (2) biz qiloqan hizmitimizdə təxəkkür eytmaymiz, bəlki aqrinimiz.

Alayluk, biz hizmətkə qin kenglimizdin berilmisək, biz hətta jamaəttə Rəbning hizmitida bolqinimizdimu, qerindaxlar bizgə rəhmət bildürmisə yaki hizmitimizni bayqimisa, bizdə hapiqilik yaki məyüslük pəyda bolidu. Bundaq ix heq bolmioqanda, bizning hizmitimizdə yaloquz Hudani razi kilix üqünla əməs, bəlki baxqilarning, bolupmu qerindaxlarning minnətdarliqi yaki alkixlirioqa, hətta ularning yahxi kərixigə erixəyli degən qismən türtkə bilən tirixiwatqanlikimizni ispatlaydu. Əgər yaloquz Hudanila razi kilix nixani bilən ixlisək, undaqtə, hətta heqkim hizmitimizni kərmisimu Hudadin kəlgən xadliq bizdə bolatti.

Huda üqün qiloqan hizmitimiz xadliq bilən bolmisa, bəlki kenglidə narazilik yaki hapiqilik bilən bolsa, undaqtə hizmitimizni tohtitip, xu əhwalimizning səwəbini sürüxtə kiliximizoqa tooqra kelidu. Məsilən, biz məlum kixilərgə həyrəhəlik kərsitəy degən niyəttə bolsək, undaqtə xad-huramliq bilən kiliximiz kerək. Bolmisa, heqqandək sədikə bərməslikkə tooqra kelidu. «**Hər adəm heq qiynilip qəlməy yaki məjburən əməs, bəlki əz kenglidə pükkinioqə bərsun; qünki Huda huxalliq bilən bərgüqini yahxi kəridu**» («2Kor.» 9:7). Yənə, «**... Həyrəhəlik kərsitixni bolsa, huxal-huramliq bilən kilsun**» («Rim.» 12:7). Qünki baxqilaroqa yardəm bərgəndə bizdə hursənlik tuyoqusi bolmisa, undək qiloqinimiz bizgə eoqir tuyulsa, undaqtə yardəm qobul qiloquqida «Manga yardəm bərgüqi bu ixtə qong bədəl təlidi» degəndək təsir qəldurməy qəlməymiz. Yardəm qobul qiloqan kixi: «Qərzdar bolup qəldim» degən həssiyatqə kelip qəlidu. Əksiqə, bizgə tapxuruloqan əmrlər boyiqə baxqilaroqa «qərzni qəyturuxum kerək» degən təsirni qəldurmasliqimiz lazim: — «**Yahxilik qilinglar, baxqilaroqa ətnə beringlar wə «ular bizgə bərmə qəyturidu» dəp oylimanglar**» («Luka» 6:35).

Məryəm nemə ix boluxidin kət'iyənəzər, bu pürsətni qing tutup qoqum Əysaning səzini tingxay degənidi. Uning səzigə qulək selix pəytliri xunqə qimmətlik idi! Bundaq əhwalda kimning baxqə ixni kiliqxə rayi baridu? Wə xuning bilən u olturup Əysaning səzini anglidi. Bu qaoqda, xübhəsisziki, birs: «Martamu mehqmanlarni kütməy, umu olturuwelip Əysaning səzini tingxisə, undaqtə mehqmanlaroqa oqizə nədin kələtti?» dəp soraydu. Ləkin əgər u olturwelip tamək ətmisə, bu bir qong paji'ə bolamti? Mehqmanlar pəkət nan wə sooquk su bilən ozuklandımu, dəyluk, kim uningdin narazi bolatti? Yaki bəlkim ahir berip həmməylən ornidin turup qolmukol birər tamək təyyarlixə mumkin idi. Bularni biz həzir hərgiz biləlməymiz. Marta «dastihini kəng səhibhəna» degən nam-abruyidin məhrum bolatti, ləkin uning xu abruyi xunqə muhqimmu? Enikki, Əysaning uning aldioqa bir tallax yolini qoyup: «Marta, sən mehqmanlarni kütəy desəng, undaqtə bu ix huxalliq, razilik bilən kilinsun; qəlbingdə baxqə ix qilay degən istək bolsa xuningoqa ərkinlik bolsun, xundaq kilsəng hətta tamikinq yətməy qəlsimu, qəlbingdə sən Hudaqə xan-xərapə oqiwerisən» deginidək bolidu.

Bu səzləarning üstigə xuni qoxalaymizki, jiddiylik bolup kətkən bu dəwrimizdə «addiylaxturux»ning tolimu həjiti bardur. Turmuximiz murəkkəplik wə aldrixəlik bilən toloqəqə, Huda aldida olturup, Uning awazioqa qulək selix, Uningoqa dua kilix wə Uning səz-kalamini oquxqə qolimiz təgməydu. Bizdə ixlirimizni kət'iy addiylaxturux niyiti bolmisa, qəlbimizdə baxqilaroqa yətküzgüdək heqqandək rohəy bayliqlər bolmaydioqanliqini wə pütkül əmrimizning Hudaning padixəhliqi üqün heq mənggü mēwə bolmay bikər ətup kətkənliqini kattik əpsus iqidə kəridioqan bolimiz.

12:13-14

«Birsi: — Ustaz, akamoja atimizdin qalojan mirasni men bilan teng ulixixka buyruoqayla — dedi. Lekin U uningoa jawabən: — Buradər, kim Meni silərnəg üstünglaroja sotqi yaki üläxtürgüqi kildi? — dedi».

Nemixka Məsih həküm qikirip berix täləpini rət kildi?

Məsihning bu yərdə eytkən sölziri Musa pəyojəmbərning ikki Israillik qerindixi arisida salaqlilik kilməqə boləqanda Musaoja eytiləjan munu sölzləni adəmnəg esigə kəltüridu: «**Kim seni bizgə baxlıq yaki sorəqə bolsun dəptul Sən tünügün heliki Misirlikni öltürğiningdək menimu öltürməqimusən?!**» («Mis.» 2:14). Xu qəqdiki adəmlər Musa pəyojəmbərning ariqi bolux niyitini qətkə kəkqini Huda ularni Misirdin kütquzuxka təyyarlawatқан kixini qətkə kəkqini idi («Ros.» 7:26-35ni kərüng). Lekin muxu yərdə Israillərnəg Musani rət qiləjan bu sölziri Məsihning Əzi ixlitidu. Xu yol bilən ularning Əzini qətkə kəkqidojanlıqini aldin'ala puritip eytidu. Yəni: «Silər Menəg muxu dəwada qikərojan həkümümni qəbul qilsənglarimu, lekin barlıq bəxka ixlər üstidə boləjan həkümlirimi rət qilsilər» — deginidək. Qünki Hudani əzimizgə qəlaylıq təminligüqi qəral qiliweliximizə bolmaydu. Bizgə «uwal boləjan» dəp həsəblojan ixlərdə Uningoa «Adalitingni ayan qilip toqra həküm qikərojaysən» dəp yəlwurup, əmma həyatimizdiki bəxka ixlərdə Uning kərsətkən həkümlirini rət qilsək, Uningoa həkərat kəltürgəngə barəwər bolmamdu? Uni həyatimizning həmmə ixi üstidə «Hojam», «Rəbbim» süpitidə qəbul qilmisək, Uni həkikij qəbul qiləjan bolmaymiz.

Həttə Məsihgə dad eytkən muxu kixigə həqikətən uwal qiləjan bolsimu, Huda bilən birgə mangojanlar əzi üqün orun-həqəuk taləxmay, barlıq ix-dəwalirini Uningoa tapxuruxni wə xuningdək kənglini «**Qəxnəngni əzüngni səyğəndək səygin**»gə berixni əginixi kərək.

«**Mubərək, yaxəw-məminlər! Qünki ular yər yüzigə mirəshordur**»

«**Silərgə duxmənləg boləjanlarəja mēhir-muəbbət kərsitinglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxxilik qilinglar, silərgə ziyənkəxlik qiləjanlarəja dua qilinglar**»

«**İntikəm əlmənglar, i səyümlükirim; uni Hudaəja tapxurup Uning qəzəpəgə yol qəyunglar, qünki muqəddəs yazmilərdə mundaq yeziləjan: «Pərwərdigər dəyduki, intikəm Menəgkidur, yəmanlıq Mən qəyturimən»**».

(«Mat.» 5:5, 5:43-44, «Rim.» 12:19).

Muhlis bolux — «munar qurux» «urux qilix»

14:28-33

«Arənglərdin birsi munar salmaqə bolsa, aldi bilən olturup bu quruluqni pütqüzgüdək hirəjət əzümdə barmu-yəq dəp həsəb qilməsmu? Undək qilməqanda, ulni selip pütqüzəlmisə, kərgənlərnəg həmmisi mazək qilip: «Bu adəm binani bəxlap qəyup pütqüzəlmidi» — deməy qəlmaydu.

Yəki bir padixah yənə bir padixah bilən jəng qiləjili qikša aldi bilən olturup: Menəg üstümgə kelidəjan yigirmə ming kixilik qəxun igisigə mən on ming əskirim bilən təqəbil turalərmənmu? Dəp mələqləp kərməmdu?! Əgər u «**Səqəxəlməymən**» dəp oylisa, duxməni təhi yirəqtiki qəqdə əlqi əwətip, sulh xətlirini soraydu. Xuningoa ohxəx, silərdin kimdəkim kənglidə əziniq bar-yəki bilən hoxləxmisa, Manga muhlis boləlməs».

Bular Məsihdin əginoxning (demək, muhlisi bolux üqün) baxlinixida bolidioqan əzgərməs, mürəssə kilixkə bolmaydioqan xərtlərdur. Bu xərtlərgə yüzlənmisə heqkim birdinbir həkikiy bolqan rohiy səpəni kilalmaydu, hətta baxliniximu bolmaydu : —

Birinqi ohxitix — munar qurux

Əysa Məsihgə əgixix «kurulux» jəryaniqə ohxaydu. Iman-etikaq, xükürlük, bilim, təjribə, səwr-taqət, «rohiy sezim», əzini tutux, mehir-muhabbat, — bularning həmmisini həyatimizə «hixning üstigə hix qoyqandək» qoxux kerək. Muxu «kurulux jəryani» pəkət biz yaloquz bolqan həldila əməs, bəki jəm bolqinimizdimu aləqə besilidu. Muqəddəs yazmilardiki «kurulux» yaki «etikaqni qurux» toqruqluq nuroqun ayətlər bar («Rimliklarəqə»diki «kirix səz»imiz, «Mat.» 7:24, «Ros.» 7:49, 9:31, «Rim.» 15:20, «1Kor.» 8:1, 8:10, 10:23, 14:4, 14:7, «Gal.» 2:18, «1Tes.» 5:11, «1Pet.» 2:5, 2:7ni kəring). Məsihgə barlik əgəxməkqi bolqanlar aldimda əmürwayət ««kurux» hizmiti» turidu dəp bilixi kerək. Bu hizmətning hətiri bar — munar egiz, xundakla ətraptiki barlik adəmlər uni yiraktin kəraləydu. Qurulux tohtap qalsə, bu ixni mazək kilidioqanlar az bolmaydu. Ləkin həlkilik soal xuki, «Məndə muxu munarni qurup qikkudək materiyl barmu?». Əmdi bəx künlük addiy bir insan kəndəkmə bu qong soaləqə durus jawab bəralisun? Bu soaləqə həzir ikkinqi bir ohxitix wə soal qoxulidu.

Ikkinqi ohxitix — jəng kilix

Məsihgə əgixixni bir jəng yaki urux deyixkə bolidu. Barlik insan janlirining küqlük bir düxmini bardur. U «**oqrilaydu, öltüridu wə həlak kilidu**» («Yh.» 10:10) wə Məsihgə əgixəy dəgən hərkimlərgə alayitən jəng təyyar kilmaqta. Hudaning yolini tallioqanlar bu jəngdin kaqalmaydu. Xuning bilən həlkilik soal xuki «Mən təyyarmu?».

Buning üstigə, Rəbbimizning bu təmsilidə bu jəng bək təngsiz kərinidu. Mudapi'ə kiləuqida on ming ləxkər, həjüm kiləuqi padixahda yigirmə ming ləxkər bar. Mudapi'ə kiləuqi padixah jəng kilay desə, xübhəsiszki, barlik ləxkərləni səpkə koyidu. Bir adəmmu, bir qoralmu zapas qalmaydu — həmmisi jənggə orunlaxturulidu, wə bularni toqra ixlitixkə padixah pütün zəhnini yioqip olturidu. Kəz aldimizda turoqan jəngmu bizdin bar-yokimizni tələp kilidu. Əmdi muhim soal xuki — «Məndə bu jəngni kiləudək neməm bar?». addiy bir insan buni nədin biləlisun?

Buningəqə Rəbbimizning jawabi eniktur. Bu jawabkə kelixtin awwal xuni dəymizki, biz rohiy jəngdiki hətərlək, muxəkkət wə azab-oqubətlərgə yüzlinixkə təyyar bolmisəq, «soxuxalmaymən» desək, yaxisi biz «**əlqi əwətip, düxmənlirimizdin sulh xərtlirini etəuginimiz tüzüktur**». Bizdə heq guman yokki, Hudani izdəyioqan səpirimizni taxlaxkə qoxulsəqlə, Xəytan biz bilən «seni awarə kilmaymən» dəp Sodilixixkə huxal bolidu. Ləkin xunimu esimizgə kəltürümüzə toqra keliduki, Xəytan səzidə səzidə turamdu-turmamdu?

Əmdi «Munarni qurup qikkudək neməm bar?» wə «Jəngni ahirqiqə kiləudək küqüm barmu?» dəgən soalləqə Rəbbimiz jawabən mundaq addiy bir bayan kilidu — «**Xuningəqə ohxax, silərdin kimdəkim kənglidə əzining bar-yok bilən hoxlaxmisə, manga muhlis bolalmas**».

Mana bu, bizdiki jimi nərsiləarning yetərlək-yetərsizlikini bizgə bildüridioqan addiy həkikəttur. Qünki roxən əməliyət xuki, həmmə nərsimiz bu ixləqə kət'iy yətməydu! Undaqta biz kəndəkmə əz həyatimizəqə iman-etikaq, mehir-muhabbat, səwr-taqət, bərdaxlik, bilim, kiqik peillikni qoxup kuroqudək yol-tədbirimiz bar dəp oylaxkə petinalaymiz?! Bu yol-tədbirlər pəkət həmmidin üstün Hudadin kelidu!

Pütkül insaniyatkə az degəndimu altə ming yıl zərb kılıp kəlgən təjribisi bar boləjan rohiy bir düxməngə kəndək təkəbil turalaymiz? Mükəddəs yazmilarda uning toquruluk: — «**U pütün dunyani azduridu**» dəp hatirilinidu. Pakit xuki, uningoja təkəbil turuxka kerək boləjan danalığ wə etikadimiz tolimu yetərsizdur. Bizdə on ming ləxkər bolsimu, ləkin uningda milyardlap boluxi mumkin! U bizning qəbilyətsizlikimizgə qarap külüp turidu!

Ləkin bu pakit bizgə kerək boləjan jawabka elip kelidu. Rohiy kurulusuqün həmdə rohiy jəng üçün Hudaning barlıq kerəklikni təminlixigə pütünləy tayiniximiz kerək. Wə Uningoja pütünləy tayinix üçün addiy bir xərt bar — «**əzining bar-yokı bilən hoxlixix**». Bu ix həmmidin awwal iqlı (kixining iqlı dunyasiqə ait boləjan) bir qarardur — mənə təəlluk həmmə nərsidin, barlıq münasiwətlirimdin, mənə barlıq bilginimdin yəki bilimən degənlirimdin, barlıq kılalaydiojanlirimdin yəki kılalaydiojan degənlirimdin — bularning həmmisidin «həzir mənəngi əməs» dəp wəz keqimən. Həmmə ix Uning qolıqə ularni nemə kıləy desə xuni kılun dəp tapxurulidu. Xundək qıləyanda rosul Pawlus bizgə eytkinidək «**oyliqəjanlirimizdinmu həddi-həsabsiz artuq kılaxka Qadir Boləy**» («Əf.» 3:20) Əzi bizdə ix kəruşkə baxlaydu. U Əzi bizdə münar kırıdu, U Əzi bizdə jəng yürgüzidu. Xuning bilən bizning «Uningdin əginip, muhlis bolıdiojan» rohiy səpırimiz baxlinidu.

Dərwəqə, Rəbbimiz bəzilirimizni jismaniy jəhəttə «həmmidin wəz keqıdiojan» kılıp bekitkən; ləkin bu ix həmmimiz bəl bəqlıximiz lazim boləjan qəlkilik iqlı qarar aldida ikkinqi orunda turidu.

Rəbbimiz təlimini təwəndiki səzlər bilən ahırlaxturidu: —

«**Tuz yaxı nərsidur; qəlbuki, tuz əz təmini yəqatsa, uningoja qaytidin tuz təmini qəndəkmü kırıgüzgili bolıdu? U tıprəqka ıxıltıxkə yəki oqutka arılxaturuxkımu yarıməy, taləqə taxlinidu. Anglıqudək qılıqı barlar buni anglısun!**».

Biz bəxka yərlərdə «tuz»ning əhmiyiti üstidə tohtalduq. «Mat.» 5:13 wə «Kol.» 4:6 üstidiki «qoxumqə səz»imizni kəruş. Muxu yərdə biz pəqət xuni eytimizki, muxu mutlək tüp təlimni əzimizgə singdürmisək, bizdə heqkəndək «tuz», heqkəndək «Hudaning təmi» bolmaydu.

15-bab — «Yitip kətkən qoy, yitip kətkən tənggə, yəqap kətkən oqul» degən üç təmsil toqrisida

Birinqidin bayqaymizki, bu üç təmsil əməliyəttə bir təmsil bolup (3-ayət), Pərisiylərnəng Rəbbimizni tənqid kılıp «**Sən nemıxka qunəqlərləni qəbul kılıp ular bilən həmdəstıhan olturımisən?!**» degən hıjumiqə jawab bərix süpitidə eytiləyandur. Bu üç təmsil, bolupmu üçinqisi xunqə mol məzmunluqki, inglizqə həm hənzuqə yeziləjan bırıneqqə kitab məhsus xu üç təmsildiki təlimləni tema kılıp yeziləjan. Muxu yərdə biz oqurmənlərnəng dıkkıtni ularniki bizgə xunqə enik eqiləjan bırıneqqə addiy həqıqətlərgə tartmaqımız, xundəklə təmsillərgə təhimu qongkur məniləni yülkəydiojan arka kəruşxırlini tonuxturmaqımız.

1-təmsil — Yitip kətkən qoy

Muxu təmsildə padıqi 99 qoyini taxlap, yitip kətkən birlə qoyıni ızdəxkə barıdu. Ottura xərktə yitip kətkən qoylar intayin qorqup qəlsızlinip, «mən tepılsam!» degəndək bıqarə qəlda

ornida titrəp turidu. Xunga padiqi bolsa koyi üqün həmmə ixni kilix kerəktur. U hətta uni (bəlkim 30-40 kilogramlik eojirlikta boluxi mumkin) öz mürisigə yüdüp öyigə apiridu! Qoy öz kerindaxliridinmu əwzəl muamiligə muyəssər bolidu — qünki u kotanoja əməs, bəlki padiqining öz öyigə apirilidu, andin padiqi wə qoxniliri buni kizojin təbriklixidu. Rəbbimizning bu toqjuluk bayani mundaq: —

«Mən silərgə xuni eytayki, xuningoja ohxax, towa kiliwatkan bir gunahkar üqün ərxtə zor hursənlik bolidu; bu hursənlik towioja mohtaj bolmiojan tokşan tokkuz həkkanıy kixidin bolojan hursənliktin kəp artuqtur». Biz əmdi: — «Kimning towa kilixioja həjiti bolmaydu?!» — dəp soraymiz.

Bu təmsil Rəbbimizning həmmimizgə bolojan ayrim-ayrim oəmhorlikini kərsitidu. Xunga hətta pütkül jahanda nijat kerək bolojan birlə gunahkar bar bolsimu, U: «Mən yənıla seni kutkuzojili kəlattım» dəydu. Bu həkikətni kərsitidiojan bir misalni kərux üqün «Luqa» 8:19-39ni kaytidin okung. Xu ayətlərdə biz Rəbbimiz top-top halayiktin ayrilip, nurojun jin qaplaşkan yaloquz bir biqarini azad kilix üqün hətərlik dengizdin etidu, dəp okuyemiz.

Rosul Pawlus bu həkikətni yahxi əzləxtürüp: **«Hudaning Oqlı ... meni səygən wə mən üqün ezini pida kılujan...»** deyixkə amrak idi (Gal.» 2:20).

Kutkuzulux üqün yitip kətkən qoy nemə kilixi kerək? — pəkət «Mən yitip kəttim!» dəp mərxi andin padiqining kəyümqanlıq bilən kuqaklap kutkuzuxini qobul kilixi kerəktur, halas. Əmdi bir gunahkar kutkuzulux üqün nemə kilixi kerək? — Okurmən əzi bu təmsildin jawab tepiwalsun!

Yənə bir muhim səz bar. Bu təmsilni angliojan barlik Yəhudıy həlki xu həman Təwrattiki üq yəni esigə kəltürələydu. Bu üq yərdə Huda Əzi pada bakkuqi süpitidə təswirlinidu — «Zəbur» 23-küy, «Yərəmiya» 23-bab wə «Əzakiyal» 34-bab. Ahırki ikki yərdə Huda Israilning «pada bakkuqi»liri, yəni ularning padixahliri, kahinliri wə pəyojəmbərlirigə: «Silər mening padam bolojan Israildin həwər almidinglar» dəp tənbiş berip, Əzining kelip öz padisidin həwər elip bakidiojanlikini ukturidu. Uxbu təmsildə Əysaning Pərisiylər wə baxka mətiwərlərgə: «Siləning Təwrattiki mol bilimlərdin həwiringlar turup, Hudaning padisidin heq həwər almidinglar» dəp tənbiş beriwatkanlikioja, xundakla: «Xu səwəbtin həkikiy pada bakkuqi bolojan Mən dəl muxu ixni kılojili kəldim» dəp ukturojanlikioja kıl siqmaydu (yənə «Yuhanna» 10-babni kərung).

2-təmsil — Yitip kətkən tənggə

«Yitip kətkən tənggə» degən təmsildə Hudaning nijatlik iltipati küqlük sürətlinidu. Təmsildə ayal kixining hərəkiti alahidə təkittlinidu. Birinqi təmsildiki pada bakkuqining bipayan qəl-bayawanni kezip koyni tepip, andin uni yüdüp öyigə əkəlginidək, ayal kixi yittirüp koyojinini tepixkə «bədəl tələydu». U tənggisini tepip bolojuqə uni «zən koyup» izdəydu. Bu səz Məsihin baxka wəqittiki **«Ata bolsa Əzigə ibadət kildiojan xundak kixiləni izdiməktə»** deginini esimizgə kəltüridu («Yh.» 4:23-24).

«Təmsildə tənggə əzini tapkuzux üqün nemə ix kılidu?» dəp soraymiz. Toqjra jawab xuki, «heqnemə!». U pütünləy passip orundidur. Izdigüqi həmmə ixlarni kılidu. Xübhisizki, bu bizgə xuni təkittləyduki, bizning nijatni tepiximiz bolsa Hudaning təxəbbuskarliqi, xundakla Uning

mehri-xəpkiti bilənla bolidioqan ixtur. Ix kərgüqi U Əzidur wə nijattin boloqan xan-xərəp pəkət Uningoqə mənəsupturn! Yənə bir qetim təmsildiki sawəq kaytilinidu: — «**Mən silərgə xuni eytayki, xuningoqə ohxax towa kıliwatқан bir gunahkar üçün Hudaning pərixtilirining arisida hursənlik bolidu**».

3-təmsil — Yokap kətkən oqul

(Temini «Yokap kətkən oqul» degəndin kərə, «Məhriban ata» degən yaxxırak!)

Muxu təmsildə məhriban ata yokap kətkən oqlini izdigili qıqmaydu. Oqul bolsa əzlükidin atisining yenioqə kaytip kelix qararioqə kelixi kerək bolidu.

Biz təmsildiki «arka kərünux»tin təwəndiki təpsilatları bayqaymiz: —

(a) kənji balining «**Əy ata, mal-mülükün tegixlik ülüxümni manga bərgin**» degən təlipi atisioqə intayin dəhxətlik bir həkarət boldi. Uning təlipi: «Ata, bu dunyadin tezrək kətkən bolsang kaxki! Sən tehi əlöp kətmigən bolsangmu, bəribir mirastin əzümgə tegixlik kismni hazır alay dəymən» degəndək idi. Barlıq jamaət bu ixni anglioqanda qeqüydu wə oqəzəplinidu. Ular qoqum kənji bala bilən həmmə bardi-kəldini üzidu. Dərhəqikət, ottura xərkətiki nuroqun ata boloqanlar muxundək bir tələpni anglioqan həman oqlini kəttik kaqatlap, dərhəl əydin həydiwətkən bolatti. Bəzi yərlərdə hətta kəidə-yosunlar boyiqə uni əlgüdək uroqan bolatti. Əmma bu ata bolsa həqkəndək tənbih bərməydu yaki kərxilik kərsətməy, balining təlipini kənduridu. Yər yüzidə xundək kildioqan ata barmu? Lekin bu təmsildiki ata bolsa bizgə: (1) Hudaning bizning Əzigə boloqan həkarətlirimizni wə bizgə təksim kıloqanlirining bexioqə su kuyəqinimizioqə boloqan zor səwr-təkitining boləqinini; (2) Uning bizning həman bir küni əzlükimizdin kilmiximizdin bizar bolup, əla bir yolni izdiximizni ümid bilən kütidioqanlıqini toluk ipadiləydu. Kənji bala əydin qıqkəndə ata həqkəndək nəsihət kılmaydu yaki uningdin həq ixni ətünməydu. Uning əz pərzəntlırigə kərsətkən yaxxılıq oqlini əz muhəbbitigə wə əz yenida kəlixkə kəyil kılalmioqan tursa, u yənə nemə desun?

(ə) Təmsildə mundaq deyilidu «**Wə u əz mal-mülüklerini** (grek tilida «əz həyatini») **ikkisigə təksim kılip beriptu**». Bu ibarə gunahning tegi nemə ikənliki toqrisida bizgə qongkur bir uqum yətküzidu. Gunah bolsa Hudaning pütkül ələmgə qoyəqan nuroqunlioqan təksim-iltipatlırini əzimizning kəbih niyətlirimizgə eliximiz wə ularni israp kılıximiz bolupla kəlməy, yənə Huda bizgə ata kıloqan həyatning əzini dəpsəndə kılıximizdin wə israp kılıximizdin ibarəttur.

(b) Bayqaymizki, tunji oqulmu əzigə tegixlik miraskə erixkənidi. Lekin keyin bu ix kəzigə həq kərünməydu yaki u uni etirap kılmaydu (29-ayət).(p) Kənji oqul həmmi setiwetip, pulni yioqixturup tezdinla ketidu (13-ayət). Jamaətning uningə qarətқан pikri heli kəttik boloqəqka, u kətməy kəlməytti, əlwəttə.

(t) U yirək bir yurtkə berip barlıqidin məhrum bolidu. Bu ix əz yurtidikilərnəg nəziridə tehimu uyət həsəblinatti — əz mirasini setiwetiplə kəlməy, bəlkə pul (Israilning baylıqı)ni butpərəs yat əllərnəg kəlioqə ətküzüx tehimu eqir bir gunah həsəblinatti. Xu qəoqda Yəhudiylar arisida muxundək gunahkə kərita «kəzizah» degən bir jaza murasimi ətküzülətti. Bu murasimda mirasini xu yolda israp kılip tügətkən kixi yurtioqə kəytkəndə «bizning əməs» dəp jakarlinatti wə bəlkim kəttik urulatti.

(q) U qoxkilarning arisida ixləxkə məjbür bolupla qalmay (bu bir Yəhudi yigitkə nisbətən intayin yirginlik ix bolatti, əlwəttə), uning hətta qoxkilarning yemini yeyiximu mən'i kılınıdu. Gərqə u xu yərdə xunqə kəp pul həjlīgən bolsimu, uning birmu dosti bolmaslıkǝ bizgə əjəblinərlik əməs.

(j) Təmsildə, u yirək yurtta turoqan waqtida «towa kıldı» deyilmigən, bəlki «**Ahir berip u hoxini tepip**» wə kərsikining aqlıqı toqruluk oyıldı, deyilidu (17-ayət). Təmsildə yənə, u atısının hizmitidə boləqan mədikarlar wə hünərwənlərnin halini əsləp: «Qaytip barsam (atam manga rəhim kılıp) məlum bir hünərwəngə xagirt kılarmikin; əgər mening hünirim bolsa, qələqan künlirimdə tirixip-tirmixip, atamoja mən israp kıləqan mirasni kayturoqudək pul tapsam — andin yurt aldida bu uyatlıqtin kutulimən... » dəp oyliəqandək puritilidu. Kənglidə atisoja eytidioqan birməqqə eoiz səzni təyyarlap repititsyə kılıdu. Kizik yeri xuki, bu səzlər Pirəwnning Musa pəyoqəmbərnin rəhim kılıxini ətünüp dēqan səmimiyyətəz səzligə bək ohxaydu: «**Pirəwn jiddiy kiyapəttə Musa wə Harunni qakirtip ularoja: Mən Pərwərdigar Hudayinglar aldida wə silərnin aldinglarda gunah sadir kildim...**» dēqən («Mis.» 10:16).

Lekin u atısının yenioja kaytixitin awwal «kəzizah» dēqən murasimoja yüzlinixi kərək bolidu!

(h) Birək atisi uni yirəktin kəridu. Enikki, atisi uni uzundin buyan təkəzzalik bilən kütüp kəlgənidi. «Yezidikilər oqlumni kərgəndə uni dərhal «kəzizah» murasimdin ətüzidü» dəp bilgən atisi uning aldini elixi üqün belini baqlap oqlini kərxi elixkə yügürüp qikidu. Ottura xərktiki bir yazoquqı mundaq yazoqan: «Ottura xərktiki mətiwər kixilər baxkılarnin aldida kət'iy yügürməydu... undaq kılsa əzligə bək uyat bolidu. Lekin təmsildə bu ata yügüridu. Qünki u biliduki, undaq kıləqanda barlık adəmlərnin kəzligi jul-jul kiyinğən oqlioja əməs, bəlki əzizə kəritilidu... Kixilər putlirini oquk kərsitip yügüridəqan, əzini uyatka kəlduroqan hərmətkə sazawər bir zemindaroja kəz tikip kəraydu. Ata bilən oqlul yarixiwaləquqə ular həliki asta mēgip keliwatqan yalangtəx biqarə yigitkə həq dikqət kılmaydu...».

Ata jüdəp kətkən, xühhisizki tehi qoxkə kotininin sesiki tenidin kətmigən kənji oqlinining kəxioja yetip kəlgəndə uni kuqaklap səyüp ketidu. Atısının uni kuqaklap səyüxi oqlinining «təyyar nutuq»ini anglixidin burun bolidu. Uning məhir-muhəbbətni ənə xundaq bədəl bilən namayan kılıxi uning oqlinining «gunah sadir kildim» dəp ətirap kıləqanlikioja boləqan inkasi əməs. Xuning bilən atining «xapaət sunux»i oqlinining səzlixigə türtkə bolidu.

(d) Oqlul bolsa intayin həyran kalidu. U atısının uningə tegixlik uyatni əz-əzinin üstigə aləqanlikini kərđi. Oqlul qongkur həyajanlinip, aqlizdin pəkət təyyarlıqan səzliginin birinqi yerimila qikidu. Bu səzlər həkikətən əzinin ərziməslikini, towa kılidoqanlikini bildüridu. U qaoqda «hünər əginəy» deməydu — kattik towa kılıp, əzini uyattin kutkuzuxkə təyyarlıqan pilanini qəriwetip, atısının əzini «tepixi»ni qəbul kılıdu (32-ayətni kəring). Uning towa kılıxi dəl xuki, — hərəkəndəq bəhanə kərsətməy, atısının aldida əzini aqliməqki boləqan oyidin wəz kəqip, atısının məhir-xəpkitini qəbul kılıxitin ibarət, halas. Baxkə təmsillərgə ohxax, bədəl təlīgüqi tepiloquqi əməs, bəlki tapquqi, yəni məhriban atidur.

(r) Tunji oqlul xunqə hapa boliduki, əl-yurt aldida atisi bilən boləqan munasiwitini oquk üzidu. Atısının ziyapitigə katnaxmaslıkǝ atisi üqün eytkəsiz bir oquk ahanət idi. Nemidegən həqarətlik ix-hə!

(z) Ata yənə mehİR-xəpkət kƏrsitidu.

Bu ata hƏlk «xƏrkƏtki atilar»din kütidiƏan kaidə-yosunlarni üqinqi wə tƏtinqi kƏtim buzidu. Xu künidə ikkinqi kƏtim u hƏqkim oyliมิိိိိိိi birhil mehİR-muƏƏbbƏtni bədəl bilən namayan kƏlixka razi idi. Lekin muxu yƏrdə bu mehİR-muƏƏbbƏt «Hudaning kanunini buzojuqi» birsigə əmƏs, bƏlki «Hudaning kanunini sakliƏujuqi» birsigə sunulidu. Xu dƏwrdiki kaidə-yosun boyiqə, ata xu kƏttik hƏkarətkə pisənt kƏlməy ziyəpƏtni tunji oƏlisiz dawamlaxtuxuxi kerək idi. Lekin u undək kƏlməydu! Əksiqə, u yənə azab bilən hƏlk-amma aldida Əzini tƏwən kƏlip Əzining muƏƏbbƏtini tehi hƏkƏkƏtən quxənməydiƏan tunji oƏlini «tepix» üqin qikidu. U tunji oƏulning kƏttik sƏzliřigə hapa bolmay, uningə tənbiƏ bƏrməydu, bƏlki uni tƏbrikləx huxallikəiə tƏkliپ kƏlidu.

Bu addiy bir ata əmƏs — tƏmsildiki ata Hudaning bir simwoludur.

Rəbbimizning bu üq tƏmsili PƏrisiyłarning tƏnkid-xikayƏtliřigə mundaқ bir jawab bolidu: «Silər meni tƏnkid kƏlip: **«Sən gunahkarlar bilən olturep hƏmdastihan bolisən!»** dƏp xikayət kƏlisilər. ToƏra eytisilər! Mən dƏl xu ixni kƏlimən — wə uning üstigə, Mən ularning kƏlgƏnlikini kƏrƏp dawandin quxƏp yugurimən, ularni sƏyƏp-sƏyƏp karxi alimən, andin eygə hƏmdastihan boloxka tartimən. Xunga, əmƏliyəttə əƏwal oyliƏininglardin ziyadə bəttərdur! Buni quxəndürƏp silərgə bir hƏkayə eytip bƏrəy...».

Rəbbimizning bu tƏlimidə: —

(a) Nijatning yƏr yüzidə barlikka kƏltürüluxi üqün, xundakla insanlarning nijatni qƏbul kƏlidiƏan towisinimu imkaniyƏtlik kƏlix üqün Hudaning Əzi pada bəkkəuqi sƏpitidə insanlar arisəiə quxƏp «yitip kƏtkən insanlar»ni izdixi məkƏrrər.

(ə) Nijatta bədəl tƏligüqi izdigüqidur.

(b) Yitip kƏtkən qoy, tƏnggə wə yƏkəp kƏtkən oƏuldiki «towa» bolsa hƏrgiz «İgəm meni qƏbul kƏlsun» dƏgən bir paaliyət əmƏs, bƏlki «İgisining Əzini tepixi»ni qƏbul kƏlixur.

(p) Towa wə etikəd qəqan pəyda bolsa ərxte tƏntƏnilik xad-huramlik bolidu wə buning tƏpəylidin yƏr yüzidimu Hudaning hƏlkəning tƏbrikləřigə toƏra kelidu (PƏrisiył «Nemixka gunahkarlar bilən (tƏbrikləřən hƏlda) hƏmdastihan bolisən?» dƏp soal qoyƏanidi).

«YƏkəp kƏtkən oƏul» («kƏyümqan ata» dƏp atax tehimu muwapikrak) dƏp ataləan bu tƏmsil dƏwrdin-dƏwrgə «İnjilning iqidiki İnjil» (hux hƏwƏr iqidiki hux hƏwƏr) dƏp qƏdirlinip kƏlməktə.

Biz hƏzir kƏp oқurmənlər tƏripidin «Əysaning tƏlimidiki əng tƏs tƏmsil» deyilgən, «Luqa» 16-babta eytiləan tƏmsilgə kelimiz. Əmma kƏzkariximizqə tƏmsillərgə tƏbir bƏrixteki addiy prinsiplarni qing tutsək, bu tƏmsilni quxinx hƏq tƏs əmƏs, bƏlki barlik tƏmsillər iqidə, bu tƏmsilni insanlarning iman-etikədiə əng küqlük tƏləp qoyidiƏan tƏmsildin ibarət, dƏp karaymiz.

16:1-13 «Aldamqi oƏojidar»

Oқurmənlər kaytidin tƏmsilni oқusun, andin tƏwəndiki xƏřimiz toƏqrimu, toƏra əmƏs Əzi hƏküm qikərsun.

Biz əyni tekstə kƏxəkan izəhatliřimizdə eytkənimizdək, insaniy tƏbiət xunqə Ətkür əks etidiƏan bu tƏmsil boyiqə oƏojidar hojayinining hƏsabat dƏptirini əzgƏrtkinidə hƏkƏkƏtən

aldamqilik bar idi. Bəzi alimlar bu oqoidar kərzdarlarning kərzliridin öz «ix həkki» bilən kərzlarning əsümini keməytkən, xunga u aldamqilik kılmidi, dəp qaraydu. Lekin oqoidarning «ix həkki» bilən kərzlarning əsümini qoxqandimu, hərgiz u keməytwatqan kərzlarning kimmitigə toqra kəlməytti. Əmdi uning hojayini zadi nemixkə uni təriplidi? (8-ayət) Nemila degən bilən hojayin kəlgüsida uni qaytidin ixlətməydiqan tursa?! Bu ixtin bizgə nemə sawak bolidu?

Təmsilni «rohıy prinsiplar» bilən əməs, bəlkı «soda prinsipliri» boyiqə addiy təhlil kılaylı. Hojayin bu hurun oqoidarnı tərəplidi. Qünki u əng ahirida kallisini ixlitip, hərəkətkə kelip azraq aldin kərərlikni kərsətkənidi! Hojayin əzi bu sodida paydiqə erixməy qəlmioqan. Kərz yaki ətnə beridiqanlar arisida bəzida, əməlsiz əhwallarda «kərzning kəp qışmini qayturuwaldim, qəlojinini boldi kılay!» deyix birkədar əkilgə muwapıq ix bolidu. Hojayin uni həq bolmioqanda uning «sirtta dost tepix üqün» bolqan aldin kərərlikigə qarap, mahtaydu.

Əmdi biz hazır təmsilning qongqur yeximigə kelimiz: — **«Qünki bu dunyaning pərzəntliri əz dəwrədə nurning pərzəntliridin pəmliktur»**. Demək, omumən eytkənda soda bilən xuqıllıwatqan yaki bu dunyadiki paydini kəzləwatqan kixilərnin (əzining qəklik dairisi iqidə, əlwəttə) kallisini ixlitip, aldidiki ixlarnı oylixı «nurning pərzəntliri» (Hudaning məmin bəndiliri)ning «aldin kərux»idin küqlüktur. Kəzlirini mənggülik kəlgüsigə tikix kərək bolqan Hudaning məmin bəndiliri kəp wakitlarda əksi qə ötüp ketiwatqan hazırkı rəhət-paraqətni kəzləp yüridu. Bəkiy dunyada bizni kütüwatqan baylıqlar bolsun üqün əzlrini qozqımaydu, pəniy dunyadiki bar-yoqını qandə ixlitixim kərək dəp oyılmaydu. Rəbbimiz qandə kılıxni enik kərsitidu: **«Wə mən silərgə xuni eytip qoyayki, «Nahək dunyaoqə təwə mal-dunya» arkilik əzünglaroqə dost tutunglar; xundə kilsanglar, mal-dunya kəroqə kəlməydiqan bolqan künidə xu dostlar silərnı əbədiy məkanlaroqə qarxi alidu»**.

Demək, Huda bizgə pul, baylıq wə künlərgə qandə muyəssər kıloqan bolsa, biz xularnı toqra ixlətsək, bəxkılarning (məyli rohıy yaki jismani yə həcəttə bolsun) Hudaning mehir-muhəbbitini qüxinip, Məsi h gə bəqlənoqan etiqad arkilik **«əbədiy məkanlar»**oqə, yəni jənnətkə bəridioqan yol tepixioqə yərdəm bərləydiqan bolimiz. Bu dunyadin kətkinimizdə ularning rohliri bizni xu **«əbədiy məkanlar»**oqə qarxi əloqili kütidiqan bolidu.

Rəbbimiz nemixkə puloqə **«nahək dunyaoqə təwə mal-dunya»** (grek tilida «nahək mammon» yaki «nahək pul») degən qəlitə isimni qoyidu? Birinqidin, pulning məwjut bolqınınin əzi gunəhning bir nətijisidir. Əgər («əgər» nemidegən uluq səz-hə!) Adəm'atimiz gunəh sadir kılmioqan bolsa, hazır pul bolamti-yok? Həmmə ixta mehir-muhəbbət, «hərkim qəbiliyitigə yarixa ixlə, hərkimgə həjitigə qarap təksim kılıx» degəndəq bolsa pul kərəksiz bolatti. Birin qı əsirdiki jəməət buningoqə bir misal idi: **«Ular mal-mülüklerini setip, pulini həmmisigə, hərkimning ehtiyajioqə qarap təksim kılıxtı»** («Ros.» 2:45). Pütkül jəhan xundəq bolqanda birsining məlum həjiti qıksə, pəkət yərdəm sorax kərək bolatti, halas. Hərkəyərdə bir-birigə ixəng bolatti.

Bundəq deginimiz puloqə igə boluxining əzi gunəh degənlik əməs, pəkət pul gunəhning bir nətijisi degənliktur. Pulning həkikiy kimmiti bardur, uni kəzgə ılaslıq toqra əməs — birəq hərdəim uni ixlətkinimizdə adəmnı rəzilikkə mayıl kılıx hətirini kəzdə tutux kərək. Dəl xu səwəbtin Rəbbimiz uni **«nahək dunyaoqə təwə bolqan mal-dunya»** dəp ataydu, dəp qaraymiz. Rosul Pawlusmu bizgə əgəh berip: **«Pulpərəslik hərhil rəziliklərnin yiltizidur»** dəydu («1Tim.» 6:10).

«Luqa»

Ahirida Rabbimizning bizgə bərgən munu wədisini kerimiz: — «**Kimki kiqukkinə ixta sadik bolsa, qong ixtimu sadik bolidu; wə kimki kiqukkinə ixta səmimiyətsiz bolsa, qong ixtimu səmimiyətsiz bolidu**» — demək, mənggülik reallıq aldida pul wə baylıqlar «**kiqukkinə bir ix**»tur.

«**Xunga əgər «nahək dunyaəja təwə bolojan mal-dunya»da sadik bolmisanglar, kim silərgə həkikiy baylıqlarni tapxursun?**» — muxu ayət xuni bizgə küqlük əslitiduki, birdinbir həkikiy, mənggü, yoxap kətməydiəjan baylıq bolsa, Huda aldida jənnəttə turidu.

(16:12) «**Wə baxkılarning nərsiləridə sadik bolmisanglar kim silərgə əzünglarning nərsisini bərsun?**»

Bu yərdə, bizning bu dunyada nemila təəllukatimiz bolsa — məyli pul, baylıq, talant, kabiliyət, aila, wəkt wə həttə həyat bolsun, əməliyəttə ular bizningki əməs, dəp əslitilidu. Bularning həmmisi oqojidarəja amanət kılınix süpitidə Həmmigə Qadir tərripidin bizni ularni sadiklik wə durusluk bilən ixlitəmdü-yok dəp, bizgə tapxurulojan. Lekin bu həwərdin keyin biz təəjjüplənərlik xu bayanni kerimizki, Pərwərdigar ərxətə hər bir etiqad igisigə «**əzünglarning nərsisi**» ata kılidu. Xu qaqda həqkim buni tartiwalmaydu, həttə Huda Əzi bizdin həq qayturuwalmaydu — pəkət biz özimiz ihtiyarən uni bərməkqi bolsaq, andin berimiz.

Əmdi xu dunyadiki «**əzimizning nərsimiz**»ning nemə ikənlikigə kəlsək, biz ajiz kəzimizgə pəkət girimsən kərunidiəjan bir aləmning bosuəusida turuwatimiz, halas. Əmma bu ixning mutlək realliklikəja kət'iy iximiz.

(16:19-31)

Lazarus wə bay adəm

Məsihning bu bayani həqyərde «təmsil» dəp təswirlinidu; U Əzi uni «təmsil» deməydu. Təwrat-Injildiki həqkəndək təmsildə (muxu bayandidək) adəmning ismi tiləja elinəjan əməs. Xunga bu bayandiki barlıq təpsilatlar addiy pakit dəp qarilixi kerək.

Təwrat boyiqə insanlarning aləmdin ətkən barlıq rohliri dərhal «Xe'ol» (təhtisara)əja baridu. Həlbuki, Rəbbimizning bu telimi boyiqə, təhtisaraning ikkigə bəlungənliki kərunidu. Birinqi bələktə eytəqadsizlikdə əlgənlər allıqəjan kilmixliriəja əsasən məlum dərjide jazalinidu. Lekin ikkinqi bir bəliki bar, yəni «İbrahimning kuqiki»dur. «İbrahimning kuqiki» daim etiqadka tolojan wə həzirmu dərwekə xundak; xunga «uning kuqiki» bolsa İbrahimda bolojan etiqadka ortaq igə bolojanlar xübhəsiszki aram alidiəjan jaydur.

Iximizki, Rəbbimizning əlümigiqə barlıq etiqadqılar «İbrahimning kuqiki» aram elip kəlgənidi. Rəbbimiz əlüpla rohta berip Hudaning «İbrahimning kuqiki» aram aləjan məmin bəndilərigə Uning ular üqün erixən toluk nıjatni jar kılıp, ularning rohlirini Əzi bilən jənnətkə elip bardi. Rəbbimizning Əzi bilən təng krestləngən karəqəja eytkən səzliyə təwəndiki xərhlirimizni kəring: —

(23:43) «**Əysa uningəja: — Bərhək, Mən sanga eytayki, bəgün sən Mən bilən billə jənnəttə bolisən!**».

«1Pet.» 3:18-22, xu ayətlərdiki izahətlar həm «1Pet.»diki «koxumqə səz»imiznimu kəring.

(17:20-21)

«Bir küni Pərisiylər Uningdin: «Hudaning padixahlığı qaçan kelidu?», dəp sorioqanda U ularoqa jawab berip mundak dedi: — Hudaning padixahlığının kelixini köz bilən kərgili bolmas; kixilər: «Karanglar, u mana bu yərdə!» yaki «U yərdə!» deyəlməydu. Qünki mana, Hudaning padixahlığı aranglardidur».

Rəbbimizning «taoqdiki təlim»i («Matta» 5-7-bab) wə «padixahlıqning təmsilliri» («Matta» 13-bab)din Hudaning padixahlığını həmmidin awwal «iqki padixahlıq» ikən, dəp bilimiz. Demək, Huda həqiqətən bir adəmnin kəlbidə həküm sürgən padixah bolsa, əmdi Hudaning padixahlığı xu yərgə yetip kəlgən bolidu. Mana bu «padixahlıq»ning həmmidin muhim mənis; uningsiz Hudaning padixahlığının baxqa hər bir tərəpliri tolimu əhmiyətsizdur. «**Hudaning padixahlığı yemək-iqməktə əməs, bəlkə Muxəddəs Rohta bolqan həkkanıylik, hatirjəmlik wə xadliktidur**» — dəydu rosul Pawlus («Rim.» 13:7). Huda küq-kudritini namayan kılıp, hawarayı, xamal-dengizlarnı boysundurup, yər yüzini «jənnət»tək kılısimu, xundakla sirtki gunahları tizginlisimu, ləkin insanlarning kəlbiliri tehi rəzillikkə tənə yaki uningə mayil bolsa, əmdi uning nemə əhmiyiti?! Bu həqkəndək əməli padixahlıq bolmaydu.

Xundaktimu, biz yənə Məsih yər yüzigə qayta kəlgəndə, Huda yər yüzidə ming yillik «sirtki xəildiki» padixahlığını bərpa kildu, dəp iximiz («Wəhiy» 20-babni kəring). Xu padixahlıqning məksiti Hudaning həttə gunah bilən buzuloqan bu kona yər xarini qaytidin yengiləxtə küq-kudritini wə xan-xəripini ayan kılıxtin ibarət bolidu. Əmma xu padixahlıqning əzi pəkət «yengi asman, yengi zemin»oqa muxəddimə bolidu, halas.

Buning üstigə, Huda Rohi arkilik mejiyə (bolupmu adəmnin jinlardin azad kiliş yaki aqrıq-siləklərinı saqaytix) yaratqan waqtida, U Öz padixahlığını namayan kildi, degili bolidu. Qünki xundak mejiylər Hudaning ahirida Xəytan wə uning küqlirini yər yüzidin qoqlıwetidoqan kudritini bizgə aldın'ala ayan kildu (məsilən, «Mat.» 12:28, «Luqa» 10:8-11).

Muxu ayətlər («Luqa» 17:20-21) arkilik Rəbbimiz Pərisiylərgə Hudaning padixahlığı allıqqa «silərlənin aranglarda» degənni kərsətməqki bolidu. Uning bu sözi, padixahlıq ularning kəlbidə bar, degənlik əməs; qünki Pərisiylər Əysa wə Uning təlimigə pütünləy qarşı qıqqanıdi. Biraq padixahlıq ularning arisida turoqan kəp adəmlərinin kəlbidin orun almaqta idi; ləkin ularning bu əhwalni bayqıuqudək həq rohiy kəzliri yok idi.

18:34

«**Biraq ular bu sözlərdin həqnəmini qüxənmidi. Bu sözning mənis uların yoxuruloqan bolup, uning nemə eytkinini biləlməy qaldi**».

Rəbbimizning təjimişali bolqan «tət bayan»ni oquqinimizda, Uning enik, addiy bayanlirini angliqıuqlarning kanqə kətimlap anglapmu, Uni həq qüxinəlmigənlik bizgə əjəblənərlək ixtur. Rəbbimiz Əzi tartidoqan azab-oqubətlər wə əlumi toqruluk birnəqqə kətim aldın eytkən bolsimu, ular sözlirini mutlək qüxinəlmigən («Luqa» 9:22, 34, «Mat.» 16:21, 17:22-23, 20:18-19, 26:2, «Mar.» 8:31, 9:31, «Yh.» 2:1-12). Bu ix bizgimu muxəddəs yazmilərinı oquqinimizda öz-əzimizdin «həqiqətən qüxəndimmu?» dəp sorioqan qalda diqqət bilən oquximizə sawak boluxı kərək. Qünki muhlislarning Məsihdə yüz beridoqan ixlarəqa nisbətən əzliri ümid kildidoqan güzəl hiyalliri bolidu; xuning bilən Məşihning sözlirini əzining həxişə

muwapiklaxturup qüxiniwalidoqan əhwallar bolidu. Ularining bundak kılıxi qüxinixlik, əlwəttə; muhlislar Uningoşa «qəlibidin-qəlibigə» əgixip kəlgənidi, xunga Əysaning ixliri barlıq insanlarning Uni Rəb Məsih dəp etirap kılıxi bilən zor xərəplik təntənilik iqidə ahirlaxmamdu? Andin, xübhısızki, ular əzliri Uningoşa əgəxgüqi bolux süpitidə Uningoşa kəltürülgən xan-xərəptin ortaq muyəssər bolidu. Əməliyəttə ularning Təwrattiki bexarətlərdin aloqan qüxənqisi durus idi; ahirəttə Məsih dərwəxə zor xan-xərəp iqidə qayıtip kelidu. Biraq Təwrattiki pəyoqəmbərlərnin bexarətliri boyiqə, Məsih arilikta həmmimizni dəp azab-oqubət tartixi kerək idi wə ular kənglidə buningoşa yüzlinixkə təyyar əməs idi. Hudaning bekitkən tərtipi bolsa — awwal azab-oqubət, andin xan-xərəptur (məsilən, «Luqa» 24:26, «Ros.» 26:23, «Rim.» 8:17, «2Tim.» 2:12ni kərüng).

Birak muxu ayəttə («Luqa» 18:34 wə yənə 9:34də) ularning qüxənməslikidə baxka bir amil pəyda bolidu. Birərkim yaki birər nərsə Məsihning səzining mənisini ularning kəzlriridin yoxuroqanidi. İzahətlirimizda, Huda bu ixka yol qoyuxi bilən yoxuroquqi amil Xəytan dəp ixinimiz, dedük. Muhlislarınin Məsihgə əgixix məqsət-muddialiri yüzdə-yüz durus bolmioqəqka, ular bundak aldamqilikka mayil idi. Həlbuki, Məsih əlümdin tirilgəndin keyin, ularning bu hata kütkinining əzi Uning tirilixning həqiqət ikənlikigə tehimu küqlük ispat təminləydu. Qünki bəzilər: — «Kixilər məlum bir ix yüz beridu dəp küqlük ümid bilən kütsə, ular ahir berip «dərwəxə yüz bərgən» dəp öz-əzini ixəndüridu» dəydu. Ləkin muhlislarning (gərqə Rəbbimiz nəmə ixlər yüz beridoqanlıqini ularoşa xunqə roxən eytkən bolsimu!) həqquyisisi Uning tirilixini kütəkən əməs; Uning əlümi bilənla ular patiparak bolup tarkilip, Məsihdin barlıq ümidini üzgənidi (24:21ni kərüng).

22:35 «İkki kiliq» bizgə nəmə həwər beridu?

«Andin, U ulardin:

— Silərni həmyansız, hurjunsız wə kəxsiz səpərgə əwətkinimdə silərnin birər nərsənglər kəm bolup qəloqanmu? — dəp soridi. Ular: — Yə, dedi.

Xuning bilən u ularoşa: — Ləkin həzir hər kimning həmyani bolsa, uni alsun; xundak həm hurjuni bolsa, uni alsun wə bir kimning kiliqi bolmisa, qapini setip birdin kiliq alsun. Qünki Mən silərgə xuni eytayki, muqəddəs yazmilarda: «U jinayətgilər qatarida sanilidu» dəp pütülgən söz Məndə qokum əməlgə axurulidu. Qünki Menin toqramdiki barlıq ixlər toluk əməlgə axmay qəlmaydu — dedi.

— I Rəb, qariqin, bu yərdə ikki kiliq bar ikən, dedi ular.

— Boldi, yetidu! — dedi u ularoşa».

Rəbbimizning bu bayani, xübhısızki, intayin tilsimlik dəp həsəblinix kerəktur. Birinqidin esimizgə kəltürimizki, U əgəxküqilərgə hərəkəndak zorəwənlikni məni kıləqan wə duxmənlərgimu muhəbbətni kərsitixni əmr kıləqan (məsilən, «Mat.» 5:38-48). Həttə Petrus Əysani qoşdayməni dəp bu ikki kiliqtin birini ixlətkəndə, Əysa bundak kıləqini üqün uningəşa tənbih bərdi («Mat.» 26:51-54, «Mar.» 14:17 «Yh.» 18:10-11). Xunga Rəb kiliqlarni adəmgə birla urup qoyuxnimu tələp kıləqan əməs!

Əmdi U nəmə səwəb üqün kiliq toqruluk əmr kıləqandu?

Biz yukirida muhlislarning Rəbbimizning roxən bayanlirini qüxənmigənlikni toqruluk tohtalduq. Uning qəloqə elinixi, sorakka tartilixi, tartkən azab-oqubətlər wə əlümi ularni tolimu

qeqitidioqan eoqir zərbə bolatti. Qünki U Өzi «Yol, həqiqət və həyatlıq Өzümdurmən» degəndin keyin («Yh.» 14:6), U qandaqmu əlidu?! U duq kəlgən barlıq ixlarda Өzining bu wəqələrnin mutlək İgisi ikənlikini kərsətkənidi. Өzigə barlıq qarxi qıqқан tillarni bolsa u pütünləy towaklıoqanidi. Top-top adəmlərnin zor təntənişi iqidə u Yerusalemoqə exəkkə minip kirgən, andin muqəddəs ibadəthaniqə igə bolup xu yərdə hərəküni təlim bərgən və kixilərnı saqaytkənidi. Xübhisizki, Hudaning padixahlıqı hazır roxən pəyda bolidu! Өzini bəg Өzini qong tutқан həliqi sahtipəz həkümdarlarnı Məsih təhtidin quxürüp, Rim imperiyəsi qoxunlirini həydiwetidu, andin Hudaning xan-xəripi pütkül zemin üstidə namayan bolidu! Mana bu, muhlislarning ümidliri idi. Lekin diniy rəhbərlər hazır Uni tutuwaləjanikən, U Өzining küq-kudritini kərsitix üqün nemə kildi? — Həqnemə! Bu adəmnin əqligə qılqə siqmaytti. Nemixqə u ularni əozidiki bir söz bilənla urup yökitiwətmidi?! Dərwəqə, U ularqə dəl bexarət qiloqandək ularning həmmisi Өzini taxlap tarkilip ketidu: —

«**Andin Əysa ularqə:**

Silər həmminglar tandurulup putlixisilər, qünki muqəddəs yazmilarda:

«Mən padiqini uruwetimən,

Qoylar patiparaq bolup tarkitiwetilidu» dəp pütülgən» («Mar.» 14:27, «Zək.» 13:7).

Ularınin iman-etiqadi ajizlap, nəlgə quxəy dəp qalidu, və Məsih buni obdan bilətti. Petrus üq ketim Uningdin tenip ketidu. Lekin U Petrusqə:—

«**Əy Simon, Simon! Mana, Xəytan həmminglarnı huddi buqday taskioqandək taskap sinaxni tiligən. Lekin etiqading yökimisun dəp sanga dua kildim. Əmdi sən towa qilip tüz yoloqə qaytkəndin keyin, qerindaxliringni mustəhkəmligin»** degənidi (22:31-32).

Hudaning hizmitidə bolay degənlərnin həmmisi ohxax jəryan bilən «nəl»gə quxürülmisə bolmaydu. Bu jəryan bilən ular Petrusqə ohxax Өzining mutlək ajizliqini həmdə öz-Əzigə tayinxning paydisizliqini əginidu. Pəqət xundək boloqanda Hudaning həqiqiy küq-kudriti adəmgə kiridu. Barlıq muhlislarning Muqəddəs Rəhning kelixi və küqləndürüxi bolmisa, Өzlirini həqnərsə əməs dəp kərup yetixi kərək idi.

Əmdi nemə üqün həmyan, hurjun və qiliqlar kərək? Bu tələp ularqə, silərnin iman-etiqadinglar qoqum məqlup bolidu dəp bilimən, degənni ispatlap berix üqün idi. U ularni təlim berixkə əwətkinidə (9-bab) ularning iman-etiqadi yuqiri dərjidi idi. Ular Hudaning ularning həjətliridin pütünləy qixixiqə ixinətti və dərwəqə, Uning undək qilixqə qadir ikənlikini ispatlıoqanidi: «**Silərnı həmyansız, hurjunsız və kəxsiz səpərgə əwətkinimdə silərnin birər nəsənglar kəm bolup qaloqanmu?...»**

Lekin ularning Hudaning Oqlıqə boləjan iman-ixənqi yəqaloqanda Huda ularning bexiqə həqkəndək baxqə sinakni quxürmaytti. U bu qarangoquluk məzgil iqidə ularqə bəzibir sirtki yələngük (həmyan, hurjun) və bəzibir Өzini (Məsihni əməs!) qoqdax tədbirini (ikki qiliq) tutuxqə yol qoydi. Biz bu həqiqətni yənə baxqə sözlər bilən eytayli. Huda insanlarqə Өz Oqlı toqruluk roxən guwahlıq bərgən bolsimu, lekin ular Hudaning Oqlıqə tehi etiqad kilmioqan bolsa, əhwal kəndək bolar? İnsan kəlbidə Hudaning Oqlıqə etiqad məwjut bolmisa, həqkəndək baxqə ix bilən munasiwətlik həqiqiy ixənq-etiqad kət'iy məwjut bolalmaydu (məsilən, Hudaning Өzlirinin jismaniy həjətliridin qixixiqə baqlıoqan ixənq). Qünki Oqlıqə etiqad baqlımiqan bolsaq, biz barlıq etiqadning bulək-mənbəsini, yəni Hudaning Өz oqlı toqruluk:

«Luka»

«**Bu Mening səyümlük Ooqlum**» degən tüp sezini qətkə qakқан bolimiz. Əysa Məsih Əzi dəl «**Hudaning Səz-Kalami**» əməsmu?

«**Guwahlik dəl xudurki, Huda bizgə mənggülik həyatni ata kildi wə bu həyatlik uning Ooqlididur. Xunga Ooqluğa igə bolıqan kixi həyatlikğa igə bolıqan bolidu; Hudaning Ooqlıqıq igə bolmioqan kixi həyatlikğa igə bolmioqan bolidu**» («1Yh.» 5:11-12).

ʼ(23:43)

«**Əysa uningıq: — Bərhək, Mən sanga eytayki, bugin sən Mən bilən billə jənnəttə bolisən!**»

Bular Rəbbimiz Əzi bilən təng krestkə tartılqan ikki qarəqıdın birigə eytkən səzlər. U pütün əmrini öz mənəətini dəp, baxqılarıqə ziyan yətküzüxi bilən ətküzüp kəlgən bir kixi idi. Uning qarəqıliki wə ooqlıliki qanqə ailini paji'əlik əhwalıqə qüxürgən, həttə kixilərnin təniridə qanqə yara-jarahətlərnin qaldurıqandu? Uning əyidə kəngli sunuq qayıqurup olturidıqan ata-anisi barmıdu? Bundaq eoır gunahları kim yuyalaydu?! U hərqandəq towıqə keqikip qalojanıdi! Wə əgər u bəzi wəqıtlarda tingxıqan diniy ərbablarnin səzi toıqra bolsa, krestlinixning azab-oqubətliridin keyin tehimu dəhxətlık bir jəhənnəm uni kütətti, dərwəkə bundəq jazalar uningıqə muwapıq kələtti!

Wə qarəqıqınin yenidə krestləngən dəl xu diniy ərbablardın biri bar idi (bu qarəqıqı xundəq oyliqan). Qarəqıqı: «muxu diniy ərbablarnin həmmisi bir jəngəlnin bəriliri, sahtipəzlər! Bu kixigə hop boptu! U həttə əzini «Qutquzuıqı» dəp jakarlıqanoıu! Nemidəgən quw!» — dəp oylixi mumkin.

Ləxkərlər wə diniy ərbablar Əysanın əldidə turup uni mazaq qılıqınidə, u wə ikkinqi qarəqıqımu öz əwazlırini mazaqqa koxti («Mat.» 27:24). Ləkin Əysa həqkandəq jawab bərməytti. U həttə ləxkərlər Əysanın qol-putıqə mihlarni kekiwatqanda, uning ular üqün: «**Ata, ularni kəqürgin! Qünki əzlırining nemini qiliwatqınini bilməydu!**» dəp dua qiliwatqınini angliqanıdi.

Pələstindiki hər bir Yəhudıy öz yurtdaxlırining Rimliklərnin qolidə krestlinixigə guwahqi bolıqan. Bu qaoıqda xunqə kəp lənətlər, xunqə kəp qarəqaxlar pələkni kaplıqanıdi! Qarəqıqı bu kixigə qarəp, u qandəqmu həqnəmə deməy süküttə turalıqandu? — dəp oylap qaloıandu. Qünki Əysa Əzining bu əlümdiki dəhxətlık xərməndilikə qaloıanlikiqə, kıpyalıngəq qilinoıanlikiqə wə Əzigə həqarətlər təkülgənlikigə qarimay süküttə turətti. Uning xəhsidin həttə bu qarəqıqımu kərüp yetidıqan birhil xan-xərəp wə salapət uroıup qikip turətti. Uning bəxining üstigə «**Mana Yəhudıylarnin padıxahı, Nasarətlık Əysa**» degən bir xıqayət bəkitilgənidi. Qarəqıqı: «Gərqə bu kixi azab-oqubət tartquıqı bolsımu, bundəq dəhxətlık hələt üstidin oıalıb kəlgüqidəq turidıqı?» — degən oyoıa kəlgən bolsa kərək. Qarəqıqı nuroıun «mətiwərlər» wə «ərbablar»ni kərgən bolsımu, ləkin u bu kixidə uların baxqıqə bir xahənə salapət qikip turoıanlikiqini kərđi. «Uning səz-hərikiti dərwəkə padıxahningkidəktur! Uning pütün kıyapiti «padıxah» degən səzgə pütünləy baxqıqə bir mənini yükləydikən; Uning bəxidiki həliki xıqayət əməliyəttə həqıqət ikən!» — dəp oyliqan boluxi mumkin.

«**Uların kəqürgin**» degən həliki duasi toıqruluq oyliqanseri qarəqıqı tehimu təsirləndi. U bu kixining dərwəkə Hudani «Atam» dəp qakırıp nida qiloıanlikiqini, anisi Məryəmni rosul Yuhannaıqə amanət qiloıanlikiqini öz kəzi bilən kərđi («Yh.» 19:26). Kim xundəq əxəddiy azablar

«Luka»

astida özidin baxka birærkimning oqimini yoydu?! Qariqanda, «mehir-muhabbat» degan ix derwəke məwjutkən! U heqqaqan xundaq bir ix barliqini oylap baqimioqan. Mana, muxu yərdə U Əzigə uwal kilip, ərz qilqanlarqə mehir-muhəbbət kərsitidioqan bir gunahsiz adəm! Xübhəsiszki, bu adəmdə Huda bardur yaki U Əzi hudalik bir adəmdur!

Wə xundaq oyliqanda qerindiximiz bolqan bu qarəqci Əysaqə qarap rəhim-xəpkət izdəp tilidi wə biz yukirida oquqan səzlər bilən rəhim-xəpkət uningqə ijabət qilindi. Bu rəhim-xəpkətning u heqkandaq «sawablik ix» (Huda aldida «sawablik ix məwjut əməs) yaki yahxi əməl qilmiqan halda uningqə sunuloqanliqioqə diqqət qilqinimiz tüzük. Bu qarəqci əzi nijatning baxtin ahirqiqə sapla Hudaning xəpkətidin qikkən iltipət ikənlikigə ispattur. Biz uningqə erixxə heqkandaq «yahxi ix» qilalmaymiz, wə «qilalaymiz» dəp oylişak, bu Hudaqə haqarət bolidu. Kerək bolqini pəkət əzimizni Əysaning qolioqə tapxuruximizdin ibarəttur.

Qədirlik oqurmən, Rəbbimizning: **«Bügün sən Mən bilən billə jənnəttə bolisən!»** deginigə diqqət qilsingiz yahxi bolidu. Uning bu bayani bizgə, Məsihgə etikadta bolqan bolsaq, əlgən dəqiqidə rohimiz dərhal Hudaning dərğahioqə kiridu, dəp kərsitidu. Uning üstigə, keyinki bir küni (qiyamət küni) rohimiz tirilgən yengi bir tən bilən kiydürüliu («2Kor.» 5:1-10, «1Kor.» 15:51-58ni kəring).

Uning üstigə bu bayandin «Əysa əlgəndin keyin dozahqə qüxüp gunahlırimizni kətürgən» degən təlimning əməliyəttə tolimu bid'ətlik bir biljirlax ikənliki kərünidu. Biz Məsihning gunahlırimizni (wə xundaqla bu gunahlarqə tegixlik barlik dozahtiki azablarni) krestlängən wəqitlər iqidə kətürgən, dəp ixinimiz. Xuning bilən U ahirida: **«Ix tamamlandi!»** dəp jakarlaytti («Yh.» 19:30).